DE WEST-INDISCHE GIDS

ONDER REDACTIE VAN

MR. JOHANNA L. G. FELHOEN KRAAL, DR. G. J. KRUIJER
W. R. MENKMAN, DR. J. H. WESTERMANN
EN DR. P. WAGENAAR HUMMELINCK

ACHT EN DERTIGSTE JAARGANG

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1958

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DE ACHT EN DERTIGSTE JAARGANG

BOEKBESPREKING

BIBLIOGRAFIE

De uitgave van *De West-Indische Gids* wordt mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de STICHTING CULTURELE SAMENWERKING, Amsterdam, en van o.m. de volgende donateurs: N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ DE NEDERLANDEN VAN 1845, 's-Gravenhage, N.V. BILLITON MAATSCHAPPIJ, 's-Gravenhage, KONINKLIJKE LUCHTVAART MAATSCHAPPIJ N.V., 's-Gravenhage, MADURO & CURIEL'S BANK N.V., Curaçao, NEDERLANDSCHE HANDEL MAATSCHAPPIJ N.V., Amsterdam, N.V. OVERZEESE GAS- EN ELECTRICITEITSMAATSCHAPPIJ, Rotterdam, DE SURINAAMSCHE BANK N.V., Paramaribo.

DE WEST-INDISCHE GIDS

'S-GRAVENHAGE, MARTINUS NIJHOFF

(Jrg. I: N.V. Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Ipenbuur & van Seldam, Amsterdam)

Jaargang	Deel	Jaartal in voorwerk	Jaartal op band	Aantal bladz. (zonder voorwerk)	Datering	Redactie (+ secr.)
						Dr. H. D. Benjamins
						Prof. dr. J. Boeke
						Mr. D. Fock
						C. A. J. Struycken de Roysancour
1	1		1919	510	mei–okt 1919	* * * + Mr. B. de Gaay Fortman
1	2		1919	511	nov. '19–apr. '20 (1919 ← p. 189)	* * * + Joh. F. Snelleman
2			1920	640	mei '20–apr. '21 (1920 ← p. 432)	+ * * *
3	4	1922	1921	664	mei '21–apr. '22 (1921 ← p. 448)	+ * *
4	5	1923	1922	664	mei '22–apr. '23 (1922 ← p. 448)	+ * * * *
5	6	1924	1923	664	mei '23–apr. '24 (1923 ← p. 448)	+ * * * *
6	7	1925	1924	648	mei '24–apr. '25 (1924 ← p. 432)	+ * * * *
7	8	1926	1925	584	mei '25–apr. '26 (1925 ← p. 400)	+ * * * *
8	9	1927	1926	572	mei '26–apr. '27 (1926 ← p. 388)	+ * * * *
9	10	1928	1927	584	mei '27–apr. '28 (1927 ← p. 416)	+ * * * *
10	11	1929	1928	584	mei '28–apr. '29 (1928 ← p. 384)	+ * * * *
11	12	1930	1929	584	mei '29–apr. '30 (1929 ← p. 392)	+ * * * *
12	13	1931	1930	592	mei '30–apr. '31 (1930 ← p. 400)	+ * * * *
13	14	1932	1931	584	mei '31–apr. '32 (1931 ← p. 384)	+ * * * * W. R. Menkman
14	15	1933	1932	440	mei '32–apr. '33 (1932 ← p. 304)	+ * * + * H. Schütz
15	16	1934	1933	411	mei '33–apr. '34 (1933 ← p. 288)	* + *
16	17	1935	1934	404	mei '34–apr. '35 (1934 ← p. 272)	* + * * *
17	18	1936	1935	400	mei '35–apr. '36 (1935 ← p. 272)	* + * * *
18	19	1937	1936	384	mei '36–apr. '37 (1936 ← p. 256)	* + * * *
19	20	1937	1937	256	mei–dec. '37	* + * *
20	21	1938	1938	384	jan.–dec. '38	* + *
21	22	1939	1939	400	jan.–dec. '39	* + *
22	23	1940	1940	384	jan.–dec. '40	* + *
23	24	1941	1941	384	jan.–dec. '41	* + *
24	25	1942	1942	384	jan.–dec. '42	* + *
25	26	1943	1943	384	jan.–dec. '43	* + *
26	27	1944–45	1944–45	256	jan.–juli '44, dec. '45 (1944 ← p. 224)	* + * Dr. P. Wagenaar Hummelinck
27	28	1946	1946	384	jan.–dec. '46	* + *
28	29	1947	1947	384	jan.–dec. '47	* + * * Mr. Johanna Felhoen Kraal
29	30	1948	1948	384	jan.–dec. '48	* + * *
30	31	1949	1949	384	jan.–dec. '49	* + * * Dr. J. H. Westermann
31		1950	1950–51	256	jan.–dec. '50	* * +
32		1951	1950–51	256	jan.–dec. '51	* * + * *
33		1952	1952–53	268	juli '52–febr. '53 (1952 ← p. 152)	* * + * *
34		1953	1952–53	271	juni–dec. '53	* * + * *
35		1955	1954–55	242	apr. '54–mrt. '55 (1954 ← p. 180)	* * + * * Dr. G. J. Kruijer
36		1955–56	1954–55	224	juli '55–mei '56 (1955 ← p. 88)	* * + * *
37		1956–57	1956–58	248	dec. '56–dec. '57 (1956 ← p. 68)	* + * *
38		1958	1956–58	184	sept. '58–dec. '58	* + * * *

Register op de jaargangen I–X, 1929, 38 blz., door H. D. Benjamins

Register op de jaargangen I–XXV, 1945, 101 blz., door B. de Gaay Fortman

CORNELIS CH. GOSLINGA

JUAN DE CASTELLANOS

DICHTER EN GESCHIEDSCHRIJVER VAN HET CARIBISCH GEBIED

> Hoc lumen clarum, quo possis cernere gestas,
> Dat Castellanos, lector amice, tibi.
>
> Michaelis d'Espejo [1]

Ongetwijfeld is het een buitengewoon opmerkelijk feit, waar de bekende Amerikaanse geschiedschrijver Rippy dan ook terecht op wijst,[2] dat de Spaanse cultuur, door 'conquistador' en missionaris gedurende de XVIe eeuw overgeplant op de heidens-indiaanse samenleving van een nieuw continent, een sterke neiging heeft gehad om zich in literaire vormen uit te drukken.[3] Daarbij valt een duidelijke voorkeur te constateren voor bepaalde facetten van die getransplanteerde cultuur: godsdienst, taal, geschiedenis. Economische en politieke vraagstukken vielen – veelal natuurlijk uit de aard van de zaak – buiten de overigens vaak veelzijdige aandacht.

De literaire expressie van culturele manifestaties voltrok zich meestal in proza. Aanzienlijk blijft echter het aantal werken dat, gedurende de eerste honderd jaar van ontdekking en verovering, in poëtisch gewaad verschijnt. In 1585 moet er zelfs in Mexico een wedstrijd zijn uitgeschreven, waaraan meer dan 300 dichters hebben deelgenomen. Eén van deze poëten was de beroemde Alonso de Ercilla y Zuñiga, die zijn faam ontleent aan het epos *La Araucana*, een romantisch relaas van de avonturen door de dichter beleefd als soldaat in het Spaanse leger dat tegen de Araucaniërs in Chili vocht. Een ander dichter uit de genoemde competitie was Bernardo de Balbuena, die in zijn *Grandeza Mejicana* een beeld trachtte te geven van de schoonheid van Nieuw Spanje. Naar algemeen oordeel staat het derde grote heldendicht uit deze jaren, *La Argentina* van Martín del Barco Centenera, dat de 'conquista' van de Río de la Plata bezingt, bij beide eerstgenoemde werken ten achter, evenals de *Cortés Valeroso* en *La Mejicana* van Laso de la Vega en de *Arauco Domado* van Padre Oña. En dan is er nog Juan de Castellanos met zijn *Elegías de Varones Ilustres de Indias* (Klaagzangen over Beroemde Mannen van Indië).

Met de al of niet verdiende lof die deze werken werd toegezwaaid – Voltaire noemt *La Araucana* van Ercilla een Ilias – ontkwamen zij bijna geen van alle aan het rampzaligst lot dat het werk van een dichter kan treffen: dat der volkomen vergetelheid. Met het werk van Ercilla vormt dat van Castellanos de enige, misschien moet ik schrijven, wonderlijke uitzondering.

Het nadert gevaarlijk dicht de grens van wetenschappelijke verantwoording en dringt misschien hier en daar reeds het terrein van de literaire critiek binnen, wanneer ik het kolossale poëtische product ga bespreken, dat Castellanos aan het einde van een veelbewogen leven voltooide. Kolossaal in die zin, dat het wat de lengte betreft Ercilla's werk verre overtreft en dit telde reeds het aanzienlijke aantal van 42000 regels, terwijl Dante's *Divina Commedia* nauwelijks het tiende gedeelte haalt van de omvang van Castellanos' product. Dit wordt slechts overtroffen door het Hindoe-epos *Mahabharata*.

Maar niet alleen in lengte is het werk van Castellanos fenomenaal. Want na alle koele beschouwing van wat er over dit poëtisch product is geschreven, na het kennis nemen van het bezonken oordeel van critici en geleerden als Menéndez y Pelayo en Paz y Melia – om ons voorlopig te beperken tot deze twee prominente en ter zake kundige figuren – kunnen wij, en wij bekennen dit bij de aanvang van dit opstel volmondig, niet ontkomen aan een nauwelijks te beheersen ontroering bij het doorlezen van vele passages. Reeds het klassieke begin van Castellanos' klaagzang zweemt naar een grootheid die de expressie aanbiddende lyrici van onze dagen met hun onbegrijpelijke gevoelsweeën volkomen vreemd is:

A cantos elegíacos levanto	Ik hef een klaagzang aan, nu d'uren dalen
Con débiles acentos voz anciana,	Waarin mijn levensdag zal ondergaan,
Bien como blanco cisne que con canto	Zoals over het spieg'lend water dralen
Su muerte soleniza ya cercana ...	De laatste klachten van een blanke zwaan. [4]

Misschien is de bewering van de Duitse historicus, dat de epische dichtkunst de grondslag is geworden van de Helleense beschaving, niet omvattend genoeg en geldt ze voor alle beschaving in haar aanvang. Zeker is ze volkomen van toepassing op het proces dat we, ondanks alle euvel dat er aan kleefde, toch beschavend mogen noemen, dat der 'conquista' van Spaans

Amerika. In dit proces speelt het episch werk van Juan de Castellanos, dat hij in het waarschijnlijk niet al te rustige Tunja (hoog in de Colombiaanse Cordilleras Oriental) dichtte, een nog al belangrijke rol. Ik wil daarbij vooropstellen, dat ik, afgaande op het gedegen oordeel van critici als Menéndez y Pelayo, gaarne aanneem, dat Ercilla's heldendicht verre uitsteekt boven de klaagzangen van de 'priester-soldaat' Castellanos. Maar even zeker is, dat de rol van Castellanos' epiek tot nu toe maar weinig werd gereleveerd – al komt daar de laatste jaren verandering in – en dat zij in de Nederlandse historiografie volkomen over het hoofd is gezien. En toch was Castellanos de eerste dichter die uitvoerig schrijft over het Caribisch gebied en daarbij enige stanzen wijdt aan de tegenwoordige Nederlandse Antillen.

Dat ik mij bij de bespreking van zijn poëzie misschien hier en daar enigszins zal verwijderen van het strikt wetenschappelijk niveau dat een historische studie vereist, valt daarbij mijns inziens bijna niet te vermijden. Immers, Castellanos is niet alleen historicus, hij is ook dichter. Zonder de eerste kwaliteit al te overdadig te beklemtonen, mag de tweede hoedanigheid toch niet worden verzwegen. 'Poet-historiographer' wordt hij genoemd in Amerikaanse werken en zelfs een scherp criticus als Menéndez y Pelayo erkent, dat men hem geenszins 'enige gaven als dichter' mag ontzeggen. [5] Dit maakt de beoordeling van zijn werk tot een hybridisch genoegen en soms neigt de vermoeide lezer er toe om dat andere oordeel van Menéndez y Pelayo de voorkeur te geven, dat zegt: "... het smartelijkst is wel, dat Castellanos zijn kroniek in proza begon te schrijven, hetwelk waarschijnlijk even vlot en prettig te lezen zou zijn geweest als dat van het voorwoord, dat zijn werk inleidt; maar dat hij daarna, verkeerd geraden door vrienden die *La Araucana* hadden gelezen en hem in staat achtten om met Ercilla te wedijveren, niet minder dan tien jaar besteedde aan de ondankbare taak het proza in poëzie om te zetten". [6] Evenwel, en ik wees daar reeds op doch kom er in de loop van dit opstel nog op terug, geeft ook de beroemde Spaanse criticus toe, dat naast de waarde, welke de veelal betrouwbare epische weergave van de talloze historische gebeurtenissen in het Caribisch gebied, aan het werk van Castellanos geeft, dit toch ook lyrische momenten bezit van onbetwistbare schoonheid. En al moge dan vaak juist zijn de opmerking van de anonieme inleider van zijn zangen in de uitgave van de Biblioteca de Autores Españoles, dat Castellanos niet is een 'scheppend dichter' doch slechts een 'nauwgezet historicus', die

boven het proza de achtregelige jambische strofe verkoos, niet minder waar is, dat deze strofen hier en daar subliem zijn. In zijn kort geleden verschenen historische studie geeft Isaac Pardo (*17*) een groot aantal voorbeelden uit Castellanos' werk, die het wel zeer duidelijk maken, dat men er zich maar niet zo van kan afmaken met de bewering, dat poëtisch sentiment de 'Klaagzangen' volkomen vreemd is. Dat ik met deze opmerking in het geheel niet veronderstel, dat alles wat deze 'priester-soldaat' schreef, waarlijk poëzie is, kan de lezer vaststellen. Nog minder zou ik tot het mijne willen maken het door de reeds genoemde anonieme inleider van Castellanos' zangen geciteerde woord van Horatius, toegepast op de Spaanse dichter: "Quod dicere tenebat, versus erat".

Hun, die met deze opmerkingen een mogelijke waarde van mijn beschouwingen bij voorbaat willen betwijfelen, moge ik onder het oog brengen, dat het bewust erkennen van onvermijdelijke subjectiviteit in het ontledend proces, dat aan elk historisch onderzoek ten grondslag ligt, nog niet noodzakelijkerwijs een valse interpretatie impliceert.

Geboorteplaats en datum van Juan de Castellanos, 'beroemd dichter en Spaans geschiedschrijver, [7] waren lange jaren onbekend. De berichten over zijn leven waren schaars en spraken elkander meer dan eens tegen. Men bedenke daarbij, dat alleen het eerste deel van zijn werk tijdens zijn leven het licht zag, terwijl bovendien de dichter spoedig in vergetelheid geraakte. De enig betrouwbare biografie die men van hem had – zijn werk – was daardoor nauwelijks bekend of grondig bestudeerd.

Een der eersten die de moeite nam om zich nader in te werken in het leven van Castellanos, de historicus en criticus Pinello, beweert in zijn Biblioteca Occidentalis, dat Castellanos geboortig was uit Nieuw Granada, een veronderstelling welke door Nicolás Antonio in zijn Biblioteca Nova wordt beaamd. [8] Múñoz, wiens aantekeningen voor hem, die zich verdiepen wil in de studie van deze eeuw, steeds van grote waarde zijn, blijkt weliswaar een exemplaar van de eerste uitgave van de 'Klaagzangen' gezien te hebben, doch laat zich, wijselijk, niet uit over de onbekende auteur, blijkbaar omdat hem daarover te weinig gegevens ten dienste stonden. [9] Zo leefde de 'sacerdos tuxensis', de priester van Tunja, als een bijna anonymus voort in de werken van onderscheidene auteurs, terwijl ook de bekende stichter van de Biblioteca de Autores Españoles, Manuel Rivadeneira, de creoolse herkomst van Castellanos klakkeloos aanvaardde.

De eerste die deze mening niet deelde, was kolonel Joaquín Acosta, die in zijn studie over de ontdekking en kolonisatie van Nieuw Granada overtuigend heeft aangetoond, dat Tunja de vaderstad van Castellanos niet zijn kon. Zeer merkwaardig is daarbij wel, dat Acosta toch in het duister bleef tasten omtrent het vaderland van de dichter. [10] Immers, deze 'soldaat-historicus' is een der eersten geweest die, om over Castellanos te kunnen schrijven, zich de moeite heeft getroost – en het woord moeite is hier inderdaad niet te veel – diens werken te bestuderen. Toch moet hem de 46ste stanze uit de tweede zang van de zesde elegie zijn ontgaan, waar Castellanos zegt: "Y un hombre de Alanis, natural mío ...." En een man van Alanis, mijn landsman ....

Het is, naar wij menen, de Colombiaanse literator Vergara y Vergara geweest, die met deze vondst voorgoed de Andalusische afkomst van Castellanos heeft aangetoond (*23*, p. 32).

Ook het jaar van Castellanos' geboorte stond lange tijd niet vast. Aanvankelijk meende men dit omstreeks 1515 te moeten stellen, een veronderstelling gesterkt door een passage uit de 'Klaagzangen', waarop reeds Acosta wees en waarbij de dichter bij het verhalen van enige gebeurtenissen van omstreeks 1545 van zichzelf beweert, dat 'zijn baard peper- en zoutkleurig was' (*19*, p. 12). In het uitstekend gedocumenteerde, doch hier en daar wat verouderde werk van Schumacher wordt het jaar 1514 als geboortejaar aangenomen (*21*, p. 152). De moderne Venezolaanse historicus Guillermo Morón gaat in het eerste deel van zijn kort geleden verschenen historische studie eveneens uit van deze datum en ziet in de in het jaar 1531 tot 'tesorero' benoemde Juan de Castellanos de dichter (*13*, p. 140). Andere geschiedschrijvers, zoals Pardo, nemen echter een geboortedatum aan die aanmerkelijk later ligt, namelijk het jaar 1522 (*17*, p. 92). Het schijnt, dat het door Fernández Espino reeds in 1871 gepubliceerde doopceel van Castellanos zich niet duidelijk uitlaat over het juiste geboortejaar, daar ik mij anders het verschil van mening niet kan verklaren. Gezocht lijkt mij de veronderstelling van Caracciolo Parra, dat de Juan de Castellanos, die tot 'tesorero' van Cubagua werd benoemd en de Juan de Castellanos die in 1537 Jiménez de Quesada en in 1543 Lugo op hun tochten vergezelde en zich later in Tunja als dichter-priester ontpopte, twee verschillende personen waren (*18*, p. xlii).

Weinig is bekend omtrent zijn jeugd; slechts de namen van zijn ouders zijn door het doopceel bewaard gebleven. Zijn vader heette Cristobal Sánchez Castellanos, zijn moeder Catalina Sán-

chez. Misschien heeft hij tussen 1534 en 1540 in Sevilla gestudeerd onder leiding van Miguel de Heredia, doch dit veronderstelt een aankomst in de West na 1540. Deze datum wordt door sommige geschiedschrijvers echter te laat geacht en vier of vijf jaar vroeger gesteld. In het eerste geval verklaren de lessen in welsprekendheid, die hij van zijn Sevillaanse leermeester zou hebben gehad, enigszins de ruime, bijna encyclopedische kennis, die hij in zijn werk ten toon spreidt; in het andere geval moet hij als jongen van misschien nog geen 14 of 15 jaar nauwelijks enig onderricht hebben genoten, toen hij naar Amerika ging en heeft Menéndez y Pelayo gelijk, die beweert, dat Castellanos uit de laagste kringen afkomstig was en nooit een school heeft bezocht. [11] Uit zijn werk zijn zo goed als geen nauwkeurige data te verkrijgen door de vaak niet scherp genoeg geformuleerde wijze, waarop Castellanos zich uitdrukt. [12] Het staat echter wel vast, dat hij omstreeks 1540 op Curaçao was en in 1541 op Cubagua.

Schumacher die uitgaat van het waarschijnlijk onjuiste geboortejaar 1514, verhaalt, dat de dichter op ongeveer 16-jarige leeftijd op Puerto Rico aankwam in gezelschap van Juan de Ponce uit Alanis, zoon van de bekende gouverneur van Puerto Rico, Ponce de León. Beide jongelieden zouden dan omstreeks 1530 uit Sevilla moeten zijn vertrokken. Met uitzondering van de datum steunt deze mededeling op hetgeen Castellanos in de 'Klaagzangen' hierover verhaalt. Vergara noemt geen jaartal. Caro veronderstelt in zijn uitstekende inleiding op Castellanos' werken, dat beide jongelieden eerst in 1534 met de expeditie van Jerónimo de Ortal naar West-Indië waren vertrokken, een gissing die door enige passages uit de 'Klaagzangen' schijnt te worden gesteund. Dan blijft er nog ruimte voor de mogelijkheid, dat Castellanos naar de West ging in 1535 met een expeditie onder leiding van Canarias en Jiménez de Quesada.

In Puerto Rico moet in die jaren een, wat de Duitsers noemen 'Geist der Abenteuerei' geheerst hebben. [13] De beroemde Orinocotocht van Diego de Ordaz had er de tongen in beweging gebracht; het droevig overschot van de expeditie van Sebastián Caboto was op het eiland teruggekeerd en dan vertoefde er in die tijd de vermaarde ontdekkingsreiziger Pedro de Heredia, 'der Herr mit der künstlichen Nase', die zijn neus in een handgemeen met de Indianen was kwijtgeraakt en wie de chirurgen in Spanje een nieuwe neus hadden aangemeten. Kort na de veronderstelde aankomst van Castellanos in 1534 of 1535 kwamen er Duitsers op het eiland onder bevel van Georg Hohermuth. Waarschijnlijk

heeft hun avontuurlijke expeditie talrijke avonturiers geïnspireerd om mee te gaan, doch de overeenkomst die het huis Welser met de Spaanse Kroon gesloten had, liet niet toe, dat buiten Europa nieuwe leden aan de onderneming werden toegevoegd.

Het levendige relaas van de expeditie van Jerónimo de Ortal, de tweede gouverneur van Paria, door Castellanos in de 11de Elegie opgehangen, wettigt het vermoeden, dat hij als soldaat deelgenomen heeft aan deze ontdekkings- en plundertocht. Toen een deel van het legertje rebelleerde, moet Castellanos Ortal trouw zijn gebleven, immers hij spreekt van een 'detestable motín'. Diens dood eert hij door hem in zijn zangen een latijns en Spaans grafschrift te geven, wat trouwens een gewoonte is van de dichter bij alle 'conquistadores'; misschien werd hij daartoe geïnspireerd door de grafschriftendichter en expert Juan Robledo uit Coro, met wie Castellanos lange jaren 'in vrolijke verzen' correspondeerde. Ook maakte Castellanos waarschijnlijk deel uit van de expeditie van Antonio Cedeño, 'die klein van gestalte was, maar groot van geest'.[14] Castellanos heeft dan aan deze tocht deelgenomen, "mit Ross und Knecht, mit Lederharnisch und Lederhaube, Polsterwams, Kopftuch und Federbusch, geflochtenen Zeugschuhen, machtigen Sporen und schweren Bügeln, mit Degen und Lanze, mit buntem glockenbehangenen Pferdegeschirr" (*21*, p. 154).

Onder bevel van Juan de Miranda, een der kapiteins van Cedeño, trok een kleine groep Spanjaarden, waaronder Castellanos, vanuit Maracapana, een kustplaatsje dat de oostgrens aangaf van de Welser-concessie, het binnenland in. De troep viel echter uiteen, toen Cedeño plotseling stierf. Castellanos verhaalt diens dood in het volgend octaaf, dat duidelijk zijn latijnse smaak voor dramatische enscenering verraadt:

Llegábanse los días postrimeros	Zo naderden Cedeño's laatste uren,
Al Sedeño; mas aunque tal se via,	Maar stervende ontvangt hij nog de boden,
Recibidos aquestos mensajeros,	Die d'Indiaanse stammen naar hem sturen.
Ya sin vital virtud ansi decia:	Met zwakke stem zegt hun de bijna dode:
"Adelante, adelante, caballeros,	"Nadert Heren, nadert toch tot mijn sponde
Que Dios nos quiere dar algun buen dia"	En moge God tot goede dag ons noden".
Y poniendo por orden la partida,	Toen nam hij afscheid van een moeizaam leven
Partió de los trabajos desta vida.	En heeft zijn ziel de Schepper weer gegeven.

Daarna ging Castellanos naar Cubagua, over welks rijkdom en pracht hij opgetogen stanzen schrijft. Hij maakt er kennis, of vernieuwt deze, met verscheidene avonturiers, slavenjagers en goudzoekers. Vriendschap wordt gesloten met de dichter Jorge Herrera. Het was daar op Cubagua nog al een verwarde toestand "weil der eine Europäer den anderen bekriegte und kleine Raubscharen in Menge sich bildeten die von der Hand in den Mund lebten, gleich den Landsknechten in Europa" (*21*, p. 154). Castellanos sloot zich meer dan eens bij deze kleine scharen van 'indieros' en plunderaars aan en werd aldus ooggetuige van gevechten, waarbij vriend en vijand nauwelijks onderscheiden waren. Zij verschaften hem een opmerkelijke kennis van het Caribisch gebied en mede aan deze talrijke tochten is de levendigheid van vele beschrijvingen in zijn werk te danken. "Er hielt regen Geistes alle neuen Eindrücke fest" (*21*, p. 157). Zo is hij waarschijnlijk getuige geweest van de komst van Gonzalo de Ocampo in Cumaná en de wrede terechtstelling van een groot aantal Indianen aldaar. Levendig is ook de beschrijving, welke gegeven wordt van de verwoesting van Nueva Cádiz; hij zal wel ooggetuige geweest zijn. Wel heeft hem de herinnering enigszins in de steek gelaten wat betreft de juiste datum (*17*, p. 114). Afgaande op zijn mededelingen, dat hij in 1540 op Curaçao is geweest, terwijl hij daarvóór Margarita bezocht moet hebben en *misschien in 1541 of later weer teruggekeerd is naar* Cubagua, zou de ondergang van de Spaanse nederzetting op dit eiland in 1541 plaats gevonden moeten hebben. In werkelijkheid vond zij in 1543 plaats.

Met Jorge Herrera gaat Castellanos naar het 'eiland der parels', het weelderige en gastvrije Margarita. Hier sluit hij vriendschap met Bartolomé Fernández de Virués, Fernán Mateo en Diego de Miranda, dichters 'uit het gevolg van de Muzen',[15] die kerstliederen zingen met slepende refreinen en bucolische oden wijden aan heupwiegende, donkerogige schonen met smeltende blik:

Allí se cuelgan las pendientes camas	In hangmatten droomt men de dagen over,
Adonde tiemplan aires los calores,	Een koele bries stilt hier het zonnestralen,
Entre las espesuras de las ramas	Tussen het donkerdiepe palmenlover
Hay cantos de suaves ruiseñores;	Ruist er van eeuwig teed're nachtegalen
Con cuyo son las damas y galanes	Een liefdeslied; hier kozen zij die minnen
Encienden mas sus pechos en amores	En vurig kussend naar elkander talen ....

Van de genoemde dichters, die spoedig uit elkaar gingen, is niet veel voor het nageslacht bewaard gebleven. Hun werken vergingen met hen. Alleen Juan de Castellanos ontsnapte – op het nippertje – aan de vergetelheid.

Het leven op Margarita was even rijk aan wisselvalligheden als op Cubagua. Piraten, 'indieros', avonturiers en goudzoekers komen en gaan. Jaren later zal het eiland geteisterd worden door de verschrikkingen van Lope de Aguirre. Toen was Castellanos reeds de brave priester van Tunja. Maar ooggetuigen hangen hem de vreselijkste tonelen op van deze rebel tegen de Spaanse Kroon, de eerste 'caudillo' van Amerika. In smakelijke octaven dient Castellanos ons deze wreedheden op.

Omstreeks 1540 heeft hij dan op Curaçao vertoefd. In het tweede deel van zijn 'Klaagzangen' geeft hij een vrij uitvoerige beschrijving van de 'Islas de los Gigantes'. Te midden van droge en kale rotsen treft hij op Curaçao een Spaanse missionaris aan – misschien een soort lekebroeder? – die de door Juan de Ampués gekerstende Indianen op het goede pad moet houden. Zo nu en dan steekt deze echter met een kano over naar Venezuela, omdat het leven op het dorre eiland hem wat te zwaar gaat vallen. De kleine Spaanse kolonie aldaar had een hard bestaan. Eén der bekendste kolonisten was de rijke Lázaro Bejarano, grootgrondbezitter en suikerrietplanter, 'a restless follower of Erasmus' (7, p. 46), schrijver van satires en een polemist van niet te miskennen talent. Hij was afkomstig van Española en gehuwd met María de Ampués, dochter van de bekende factor. Toen Castellanos met dit echtpaar kennis maakte, had het juist zijn enige zoon verloren. Daarom wilden beiden niet langer op Curaçao blijven. De dichter-avonturier gevoelde zich sterk tot de echtelieden aangetrokken; de klaarblijkelijke zucht van Lázaro om zijn vermogen – reeds zeer aanzienlijk – nog te vermeerderen, wordt door Castellanos met een filosofische gemeenplaats vergoelijkt. Doña María maakte diepe indruk op hem, misschien door de wat gesluierde droefheid van haar zacht gelaat. Bijna een halve eeuw later weet hij zich harer nog zo levendig te herinneren, dat hij schrijft: "Entre las otras era como aurora" Zij was onder de vrouwen âls een dageraad.

Toen beiden dan ook de wens te kennen gaven om het eiland te verlaten, sloot Castellanos zich bij hen aan en vergezelde hen naar Cabo de la Vela, waar zich een kleine kolonie bevond, nog

door Federmann gesticht. De komst van de Bejarano's verhoogde de bizondere opwinding, die de stellige geruchten van de komst van Federmann met grote schatten van geheimzinnige Indianenvorsten uit Tunja en Bogotá reeds hadden gewekt. Ter ere van Doña María vonden allerlei feestelijkheden plaats, tot zelfs een stierengevecht, en Castellanos geniet nog, als hij er vijftig jaar later aan terugdenkt.

De ontdekkingskoorts, niet verzacht doch aangewakkerd door gouddorst, uitte zich in de voorbereiding van een nieuwe expeditie, die door 'de goede bisschop' Rodrigo de Bastidas van zijn prelatenzegen werd voorzien. Desondanks werd zij een volslagen mislukking.

Castellanos, die in zijn 'Klaagzangen' uitvoerig de geschiedenis van het Welser-regiem verhaalt en de stichting van Coro en Cabo de la Vela in vele stanzen bezingt, kreeg daartoe zijn inlichtingen, ten dele althans, van één van Bastidas' geestelijken, de reeds genoemde Juan Rodríguez de Robledo, die hij bij zijn bezoek aan Coro, vóór of na Cabo de la Vela, had leren kennen. Van hem kreeg hij waarschijnlijk de smaak te pakken om de epitafen te schrijven, waar zijn werk van wemelt.

Het zou verwondering gewekt hebben, wanneer de avonturier Castellanos zich niet zou hebben laten meeslepen door de wilde geruchten over 'prunkende Goldsachen' en 'glänzende Smaragde'. Reeds in oktober 1540 bevond hij zich in het dorpje Vélez, waarlangs de weg leidde naar Tunja en Bogotá. De verhalen die hier de ronde deden, waren zo mogelijk nog wilder dan die aan de kust. Men vertelde van een Amazonenrijk in een land overvloeiende van goud, waar de vrouwelijke 'caciques' of aanvoerders geheel verguld waren. Castellanos' gouddorst werd door deze fantastische verhalen geprikkeld. Hij sloot zich aan bij de expeditie van Fernando de Quesada, doch daar al heel spoedig ontevredenheid uitbrak, trok hij zich met een groep goudzoekers terug en ging naar Santa Marta. Van hieruit scheepte hij zich in naar Cubagua in de hoop daar zijn oude vrienden weer te zien. Doch deze waren voor het merendeel verdwenen.

Op Cubagua maakte hij kennis met Francisco Velasco, die de berichten over Venezuela, door Robledo verstrekt, in belangrijke mate aanvulde, in het bizonder betreffende de expeditie van Hohermuth, waarover toenmaals de meest tegenstrijdige geruchten in omloop schijnen te zijn geweest, terwijl ook de daden van bisschop Bastidas ter sprake kwamen. Castellanos vertoefde op het eiland ten huize van Pedro Ruíz Barrosa.

Tijdens dit verblijf kwam er een grote expeditie uit Spanje aan onder bevel van Pedro de Heredia, terwijl kort daarop ook de beroemde Francisco de Orellana de haven binnenliep. Een geweldige storm, die het huis van Barrosa in puin deed storten, maakte Castellanos dakloos. Hij ging daarop met zijn gastheer en diens echtgenote naar Margarita en vandaar kwam hij weer terecht in Cabo de la Vela.

Castellanos bevond zich nog maar kort in deze nederzetting, toen aldaar de nieuwe gouverneur van Santa Marta aankwam met een rijke uitrusting, vooral aan runderen en paarden. De dichter-avonturier sloot zich bij dit legertje van duizend man aan, daar hij nog altijd bevangen was door de legende van het Smaragdland. De Spanjaarden trokken langs de Magdalenarivier landinwaarts en Castellanos werd ingedeeld bij een verkenningspatrouille. Na vele wederwaardigheden kwam men in mei 1543 in het reeds eenmaal door Castellanos bezochte Vélez aan.

Hier aanschouwde hij de vooruitgang in ruim twee jaar gemaakt. Er waren varkens geïmporteerd en de soldaten van Federmann hadden, ondanks bijna onoverkomelijke moeilijkheden pluimvee over alle bergkammen en hoogvlakten naar Nieuw Granada gesleept, zodat de soldaten van Alonso Luis de Lugo zich te goed konden doen aan spiegeleieren en gebraden karbonade.

Het oponthoud van Lugo in Vélez was niet van lange duur. Weldra marcheerde men verder naar Santa Fé de Bogotá. Hier trad Lugo niet al te soepel op tegen de Spanjaarden. Hij verklaarde veler handelwijze voor onwettig en het duurde niet lang of de meerderheid der kolonisten werd zijn openlijke tegenstander. Met de door boeten, onteigeningen en plunderingen behaalde buit trok Lugo daarna weer naar de kust en Castellanos volgde, in gezelschap van de onwaardige pater Requejada, die hem talloze verhalen deed over de tochten naar het Goudland ondernomen. In Santa Marta werd Lugo door de nieuwe bisschop aldaar gearresteerd, terwijl zijn gevangenen in vrijheid werden gezet. Castellanos maakte er een piratenoverval mee.

Lugo bleef zolang in gevangenschap tot er berichten uit Spanje waren gekomen. Toen deze er eindelijk waren, werd Lugo geboeid naar Española gezonden. Castellanos maakte ook deze reis mee en kwam aldus voor het eerst in Santo Domingo. Hier maakte hij al heel spoedig kennis met een groot aantal dichters: Villasirga en Lorenzo Lasso, Spanjaarden; Juan en Diego de Guzmán,

Arce de Quiros, drie poëten van creoolse herkomst. Ook ontmoette hij er de hem van Curaçao bekende Lázaro Bejarano, terwijl van zeer groot belang was de ontmoeting en kennismaking met de vestingkommandant Gonzalo Fernández de Oviedo y Valdés, wiens *Historia General* weliswaar nog maar, om het zo eens uit te drukken, in de grondverf stond, doch wiens veelomvattende kennis voor Castellanos van zeer groot belang is geweest. Hij begon hier dan ook opnieuw met het maken van uitvoerige aantekeningen. Dit had hij sinds de tocht naar Maracapana nagelaten.

Castellanos' avonturiersbloed verloochende zich ook op Española niet. Weliswaar ging hij niet nogmaals met het zwaard in de vuist op zoek naar het Goudland; hij sloot zich nu echter aan bij een groep goudzoekers, die op Española zelf, in de buurt van de San-Salvador-rivier dit zo begeerde metaal dachten te vinden. Vier jaar lang, tot 1549, hield Castellanos dit harde en monotone bestaan vol. Toen had hij er genoeg van, de onrust maakte zich weer van hem meester en hij ging terug naar Coro. Hier ontmoette hij, behalve de hem reeds bekende kanunniken Juan Robledo en Juan Fructos, de nieuwe bisschop en opvolger van Rodrigo de Bastidas: Jerónimo de Ballestreros. Doch andere vrienden, die hij er zeker ook verwacht had, trof hij er niet aan. Diego de Losada, met wie hij in 1536 en '37 zijn eerste Indianentochten gemaakt had, was twee jaar tevoren, o.a. in gezelschap van Pedro de Limpias het binnenland ingetrokken en niemand had sindsdien iets van beiden gehoord. Wel maakte Castellanos kennis met een trouw aanhanger van het Welser-huis, Diego Ruíz de Vallejo, die kort tevoren van een tocht naar het binnenland was teruggekeerd. Coro moet in die jaren nog maar een schaduw zijn geweest van de aanvankelijke grootheid; de Duitse kolonie was ineengeschrompeld tot nauwelijks zeventig man, een aftakeling van macht, vooral veroorzaakt door de afval van Juan Pérez de Tolosa van het Welser-regiem.

Vallejo verstrekte Castellanos menige waardevolle inlichting, trouwens er waren meer kolonisten in Coro, die hem in beeldrijke taal de ondergang van het Welser-systeem afschilderden. "Noch ergriff Alle mit denen Castellanos die Katastrophe der Welserischen besprach, unheimlicher Schauder" (*21*, p. 171).

Nauwgezet tekent Castellanos op wat hem door betrouwbare ooggetuigen wordt verhaald. De wonderlijke dood van de ceibaboom in Tocuyo, waar de rebel Juan de Carvajal aan was opgehangen, was een verhaal dat vele avonden vulde. Martín de

Artiaga, een employé van de Welsers, gaf hem boeiende informaties in het bizonder over Federmann's laatste tocht, waarvan Castellanos alleen maar iets wist door de verhalen van die wonderlijke pater Requejada. Dan bevond zich ook nog in Coro een van de zeldzaamste avonturiers aller tijden, Diego de Montés, die het tot arts had gebracht in de expedities van Hohermuth en Von Hutten, en de spannendste vertelsels opdiste; voorts ontmoette Castellanos er een ander zwerver, Fernando Gallejo die aanwezig was geweest bij de stichting van Coro en Juan de Ampués goed had gekend. Ook hij verstrekte de dichter allerlei waardevolle inlichtingen, die ijverig werden aangetekend. Bartolomé de Santillana, eens plaatsvervangend gouverneur tijdens Alfinger's afwezigheid en dood, verhaalde vele bizonderheden uit die jaren en over het optreden van bisschop Bastidas; over het ontstaan van Maracaibo wist Fernando Bateta, die in deze stad het bestuur had gevoerd, heel wat te vertellen. Het is niet doenlijk, allen bij name te noemen, die Castellanos hier ontmoette en die zijn nieuwsgierigheid bevredigden; het zijn er zeer velen geweest. En Castellanos, die hoe langer hoe meer de smaak te pakken kreeg voor dergelijke verhalen, verdiepte er zich steeds meer in: het patriarchaal aandoende bestuur van Juan de Ampués, diens verhouding tot de 'cacique' Hurehurebo, die als christen de naam Fernando García ontving en die de grote Manaure bekeerd schijnt te hebben. Talloze kleine trekjes in de 'Klaagzangen' verraden met hoeveel genoegen Castellanos alles moet hebben opgetekend wat hem ter ore kwam van die indianenjagers, goudzoekers en tolken, waarvan misschien in die tijd van zijn verblijf in Coro alleen nog maar Pedro de Limpias in leven was. Zijn werk wemelt daarom van de grafschriften op al deze avonturiers.

Een juist inzicht in het ontstaan en het doel van het Welserregiem schijnt Castellanos zich niet eigen gemaakt te hebben, wat per slot van rekening ook geen wonder is. Zij moeten voor de tijdgenoot volkomen onoverzichtelijk geweest zijn en ook de daar onmiddellijk op volgende generatie zal nog niet hebben beschikt over voldoende gegevens en objectiviteit om een verantwoorde synthese te kunnen geven. Diep is de dichter bewogen over de toestanden in Venezuela, die hij – en men vergete niet, dat hij ten dele ooggetuige was, voor een ander deel van ooggetuigen het relaas optekende – als bizonder beklagenswaardig ziet. Zijn oordeel over Alfinger is mild:

Persona bien nacida y eminente	Een edelman, beschaafd, bescheiden,
Y cuya discreción y cortesía	Hoffelijk bovenal, zodat een ieder
Se puede bien decir ser escelente ..	Alleen maar goede dingen van hem zeide ...

Ook over Federmann is het oordeel gunstig; hij wordt genoemd een 'bewonderenswaardig en uitstekend kapitein', [16] terwijl Von Hutten en Bartolomé Welser er toch ook niet slecht afkomen, "Dux erat insignis nec non Germanus uterque, infestaque simul procubuere manu" luidt het grafschrift, dat Castellanos voor hen schreef. [17]

Ondertussen hadden zich in het Nieuw Granada nog al wat veranderingen voltrokken, ten dele veroorzaakt door het bekend worden van de Nieuwe Wetten van 1542, die zo diep ingrepen in de sociale verhouding tussen Spanjaard en Indiaan. [18] Zij moesten worden ingevoerd door Alonso de Zurita, met wie Castellanos in Santo Domingo was bekend geraakt en die in Bogotá – vanzelfsprekend – vrij koel ontvangen was; trouwens, ook Castellanos behoorde niet tot de bewonderaars van de nieuwe koers door Karel V ingeslagen. Hij ging dan ook niet mee met Zurita naar Bogotá, doch waagde zich aan iets geheel nieuws: een kolonisatiepoging in de buurt van het Eupari-dal, in het noorden van Nieuw Granada. Hier leidde hij enige tijd een eenvoudig boerenbestaan, vrij van gouddorst en jacht op avontuur. Doch reeds na een jaar had hij er schoon genoeg van en begon de hunkering weer naar de sensaties van het onvoorziene, de afwisseling. Daarom ging hij naar goud zoeken en naar schatten in oude Indiaanse graven. Hierbij werd hij geholpen door Pedro Blasco Martín, die in het plunderen van graven veel ervaring had opgedaan en die een der metgezellen van Lugo was geweest, waarvan Castellanos hem dan ook kende.

In het Eupari-dal bleef de dichter-goudzoeker drie jaar. Toen werd hem het verlangen naar de bewoonde wereld te machtig en ging hij terug naar Santa Marta. Hier ontmoette hij – het is nu ongeveer 1553 – zijn oude vriend Bartolomé Carreño en andere metgezellen uit de vele tochten van vroeger het binnenland in. Diepe indruk maakte op Castellanos de jonge neef van de stadhouder Armendáriz, een jong en ridderlijk ruiter, Pedro de Ursua, die herinneringen wakker riep aan de eerste decennia van de 'conquista' en aan de vroeggestorven Cedeño. Castellanos begeleidde Ursua op verscheidene ondernemingen. Doch dit waren de laatste opflikkeringen van een vergane avontuurlijke mentaliteit. Het onstuimige bloed begon eindelijk trager te stromen. Mis-

schien liep hij reeds naar de veertig, een leeftijd die toenmaals voorzeker reeds bedaagd geacht werd. Stellig was hij de dertig reeds gepasseerd. Het contact met bisschop Juan de Los Barrios van Santa Marta schonk de ongedurige zoeker een volkomen onvermoede bevrediging en de vriendschap met de domheren Francisco Adamé en Padro García Matamoros gaf een nieuwe impuls aan het langzaam groeiende verlangen zich ergens te vestigen en het zwervend leven vaarwel te zeggen. "Von Coro her verstand Castellanos solche Leute zu würdigen" (*21*, p. 177). Een reis naar Bogotá, waar Castellanos de vroeg verouderde Gonzalo Jiménez de Quesada weer terugvond, met wie hij hartstochtelijk discussieert over literaire kwesties (*17*, p. 95), versterkt hem in zijn steeds vastere vormen aannemende plan, waartoe de geestelijken in het gevolg van de bisschop hem zeker zullen hebben aangemoedigd. De beslissende keer in dit avonturiersbestaan komt eindelijk in Cartagena, waarheen hij Jiménez de Quesada in 1554 begeleidde.

In Cartagena was het reeds enige jaren onrustig en Jiménez moest trachten hier enige orde te brengen. Tijdens zijn verblijf in de stad kwam de tijding, dat Pedro de Heredia, de stichter met de kunstneus, op zee verdronken was, wat voor Castellanos een prachtige aanleiding was om een klaaglied te dichten. De kennismaking met de zoon van Pedro, evenals de vader in het gelaat verminkt, wakkerde zijn tomeloze lust in de geschiedschrijving nog meer aan en hij moet gewerkt hebben als nooit te voren, alles aantekenend wat hem ter ore kwam.

In de jaren dat hij in Cartagena verbleef, maakte hij er een piraten-aanval mee. De opvolger van gouverneur Juan Bustos de Villegas, de wat meer populaire Melchior Pérez de Arteaga wist de piraten echter te verjagen en zelfs te achtervolgen. Hij verstrekte Castellanos vele interessante gegevens en van hem hoorde de dichter ook het laatste nieuws over de dood van Lope de Aguirre. Met zijn zin voor dramatische enscenering werd de geschiedenis van deze 'tirano' en rebel juist een kolfje naar de hand van onze dichter:

¡Oh bestia de las bestias mas nociva!	O wreedaard, lager dan welk dier gezonken!
Sevisimo rigor de pestilencia!	Dood'lijker dan de zwarte dood, ontzinde,
Dime, ¿qué furia tan cruel te priva	Zeg mij, hoe kwaamt gij zo verdoold, zo dronken,
De todo cuanto puede ser clemencia?	Zo dwaas genadeloos, dat gij in blinde

¿ Qué pierdes en dejar tu hija viva?
¿ Qué ganas en usar desa demencia?
Al fin se le llegó con gesto fiero,
Diciendo: muere tú, pues que yo muero.

Woede de tranen niet meer zaagt, die blonken
In d'ogen van haar, die U zo beminde,
Uw dochter, dat g'in toorn, zonder gena,
Uitriept: Sterf kind, omdat ik sterven ga?

Spoedig nadat de piraten zo succesvol waren afgeslagen, werd Castellanos door Andrés Díaz Venero de Leiva, voorzitter van de regeringsraad in Nieuw Granada, tot beheerder aangesteld van de kerkschatten in Cartagena en dus lid van het college van Domheren. Dat een regeringsvertegenwoordiger een dergelijke benoeming kon doen, wekke geen verwondering. De Spaanse Kroon had uitzonderlijke bevoegdheden over de Kerk in Amerika verkregen. [18]

Enige rustige jaren gingen voorbij in het toch niet altijd rustige Cartagena. In 1565 dreigden er moeilijkheden met de Engelsman John Acle, die onder voorwendsel van negerslaven te willen kopen met een kleine vloot de haven binnen viel. Gelukkig werd de spanning, daardoor veroorzaakt, niet met kanonvuur opgelost. Castellanos bracht in deze jaren zijn tijd door met historische studies. Het lot van Pedro de Heredia hield hem bezig; het avontuurlijk leven en de tragische dood van deze 'conquistador' fascineerden hem dermate, dat hij zich zette aan een beschrijving daarvan, welke hij later omzette in verzen. Zij vormen een der weinige hoogtepunten in het meestal wat vlakke derde deel van de 'Klaagzangen'.

De tragische verdrinkingsdood, zo flagrant in tegenstelling tot dat woelige leven van strijd en overwinning, en kernachtig in het latijn samengesmeed tot enkele woorden: "Perdidit invictum Martem furibunda procella", wordt in het Spaans tot een epos van vele stanzen, het effect van de droeve mare in Cartagena aangedikt tot de weke sentimentaliteit van ogenverdraaiende, snikkende wezen, een tafereel uit de Romantiek:

¡ Oh lumbre de mis ojos, padre mio,
De mi ventura claro fundamento,
Pues que padre me fuestes mas que tio
En regalos, amor y tractamiento!

Licht van mijn ogen, o mijn lieve vader,
Van mijn geluk het enig fundament,
Niemand op deze aarde stond mij nader,
Uw zorg en liefde hebben mij verwend!

De domheer werd in 1571 pastoor van de historische stad Tunja. Hoewel een der eerste steden in Nieuw Granada door de Spanjaarden gesticht, had het de heidense naam behouden, herinnering aan de Indiaanse nederzetting waar de ontmoeting had plaats gevonden van de drie 'conquistadores' Federmann, Jiménez de Quesada en Benalcázar. Een merkwaardige stad moet dat Tunja geweest zijn in de tijd, dat Castellanos daar de geestelijke verzorging op zich nam. "Dort lebten noch deren Zerstörer, die Veteranen der Eroberung" (*21*, p. 185). Hun namen leven voort in het werk van de dichter: Sebastián García, Lázaro Luís Iranzo, Francisco Soler en vele anderen. Een aristocratenstad was het, die zelfs door de gouverneur, Leiva, met de nodige omzichtigheid werd aangepakt. Het was echter meer een aristocratie van het zwaard dan van het bloed. Spoedig voelde Castellanos zich hier volkomen thuis.

Hij begon er al heel gauw met het verwerken van zijn talloze gegevens. Hier vond hij bronnen, die zijn aantekeningen op welkome wijze aanvulden: een sindsdien verloren gegaan epos op de verovering van het gebied der Caracas-Indianen, door een soldaat Ulloa geheten vervaardigd; hier putte hij uit het later verdwenen werk van Bautista de Reina, die een kroniek schreef over het eiland Margarita (*17*, p. 96). Kisten vol boeken kwamen hier aan uit Spanje en al weet men niet precies wat er werd gestuurd, al ontbreken ons lijsten en gegevens, zoals die wel bekend zijn van andere zendingen, men denke desondanks niet te min over de literaire export van het Spanje ten dage van Filips II, 'El Prudente', de Behoedzame.[19]

Het prozawerk van Castellanos is verloren gegaan, misschien heeft hij het zelf vernietigd. Over de beoordeling van zijn poëzie schreef ik in de aanvang van dit opstel reeds het een en ander. In het volgend gedeelte wil ik daar wat dieper op ingaan. Zeker verraden vele stanzen inspiratie en enthousiasme: de Welser-strofen schreef hij met onverholen bewondering voor de koene daden der Duitsers, zonder hun luthers geloof te smaden. Groot is het aantal lofzangen temidden van de klaagliederen: op Cristóbal Colón, Diego de Velásquez, Rodríguez de Arana, Diego de Ordaz, Pedro de Heredia en het wemelt er in van vrij betrouwbare biografieën. Immers, de auteur kende het merendeel van zijn helden. Bijna eindeloos is de reeks van vruchtbare landstreken en dorre woestijnen, van woeste zeeën en snelle rivieren, van schone vrouwen en fiere ridders, van wrede lafaards en onschuldige slachtoffers, van blanke kuisheid en verdoemelijke

sodomie, die hij bejubelt of vervloekt. De soms wat vermoeide lezer, die met hem meereist naar Española en Margarita, naar Cubagua en Coro, naar de 'Islas de los Gigantes' en Cabo de la Vela, naar Cartagena en Santa María, naar Popeyán en de Magdalena-rivier, sluit dan ook wel eens de ogen ter verpozing van de vaak wat monotone cadans dezer onafzienbare jamben, jamben en jamben.

Evenmin als het jaar van zijn geboorte vaststaat, is dat van zijn dood bekend. Het moet in de buurt van 1605 liggen, zodat hij, of nu 1514 of 1522 het geboortejaar is, in ieder geval een hoge ouderdom heeft bereikt. Behalve zijn kolossaal dichtwerk liet hij nog een testament na, dat eerst tegen het einde van de vorige eeuw werd gevonden. [20]

Castellanos schreef zijn werk oorspronkelijk in een sterk en correct proza, het proza van Heredia, Navarrete en Las Casas. Hoewel naar veler oordeel de kwaliteit van de vorm door de omzetting in poëzie geleden heeft, is het grillig lot de goede pastoor van Tunja nog al gunstig geweest, misschien niet geheel in verhouding tot de verdienste van zijn dichtsel, door de publicatie van zijn werk als deel van de Biblioteca de Autores Españoles. Als zodanig kreeg het dus voorkeur boven vele andere, verdienstelijker werken, van auteurs als Alonso el Sabio, de Markies De Santillana, *Juan de Mena, Boscán, Juan de Valdés en anderen, die nog* niet die eer waardig waren gekeurd (*11*, p. 417).

In 1588 zond Castellanos het eerste deel van zijn *Elegías* naar koning Filips II. Het was voorzien van een groot aantal aanbevelingen van vooraanstaande lieden uit Tunja en Bogotá, sommige geschreven in het Latijn, andere in het Spaans, alle in poëzie, de meeste in sonnetvorm.

Filips zond dit eerste deel naar de Raad van Indië om advies. Deze Raad, volkomen vertrouwd in politieke kwesties, voelde zich nu waarschijnlijk niet al te zeker en wist niets beters te doen dan Castellanos' werk door te sturen naar een hooggeplaatst ambtenaar, Augustín de Zarate, wiens naar gemeen oordeel voortreffelijk werk over de verovering van Perú juist een tweede druk beleefde. De elf-lettergrepige octavo-stanzen schrikten Zarate niet af, integendeel, hij zag daarin juist een bewijs van de 'uitnemendheid van geest' van Castellanos (*2*, p. 2–3).

Toen Castellanos Spanje in zijn jeugd had verlaten – of dit nu omstreeks 1534 of wat later geschied is, doet er zo veel niet toe – was deze Italiaanse vorm van poëzie in Spanje nog niet bekend.

Garcilaso en Boscán publiceerden hun eerste werken in dit rijm niet vóór 1543. Op welke wijze Castellanos er mede in kennis is gekomen, is onbekend. Van de dichters op Cubagua en Margarita is het zeer onwaarschijnlijk, dat zij deze dichtvorm reeds kenden, daar deze toen nauwelijks in Spanje bekend was en dus als ultramodern gold. Misschien heeft Isaac Pardo gelijk, die veronderstelt dat Castellanos de eerste berichten over een literaire vernieuwing in het Moederland hoorde van de lippen van Fernández de Oviedo y Valdés, toen hij deze op Española ontmoette (*17*, p. 95). Het doet er ook niet zo veel toe. Verbazingwekkender is, dat de ongeletterde soldaat – want het jaar 1522 lijkt mij het waarschijnlijkste geboortejaar en dus zal er niet veel van onderwijs terecht gekomen zijn in de prille jeugdjaren van Castellanos – zich deze moderne uitdrukkingsvorm zo goed eigen maakte. Menéndez y Pelayo noemt die delen van de 'Klaagzangen' die uit deze stanzen bestaan 'soms aangenaam', terwijl hij de rijmloze verzen, die in het derde gedeelte van Castellanos' werk voorkomen en in het vierde deel volkomen overheersen, 'onverdraaglijk' noemt. [21]

Zarate was een historicus, geen dichter en nog minder een literair criticus. Als historicus las hij het werk van Castellanos met grote belangstelling door en meende hij, dat het de belangen van de Kroon en het gemeen ten zeerste diende, waarom publicatie gewenst was. In de overvloed van namen en feiten zag hij een duidelijke aanwijzing voor de genialiteit van de auteur. Simpele bewondering uit hij voor de dichter, die o.a. de barbaarse namen van zovele Indiaanse hoofden "zonder geweld en moeite in het metrum en het lettergrepenaantal" van zijn stanzen wist te wringen. Zo werd dus, na correctie van enige kleinigheden, verlof gegeven om het werk te doen drukken. Het verscheen in 1589.

Het tweede deel werd spoedig daarna naar Spanje gezonden en nu de beroemde dichter van *La Araucana* ter beoordeling voorgelegd. Deze, die reeds lang over het hoogtepunt van zijn scheppend vermogen heen was, legde, misschien niet zonder enige poëtische naijver, zijn oordeel vast in slechts een enkele zin, schril contrast met Zarate's ietwat langdradig betoog: "Ik heb dit werk ingezien en vond er niets in, dat strijdt tegen de goede zeden; historisch lijkt mij de inhoud verantwoord; vele zaken en gebeurtenissen die ik zag en hoorde, toen ik door dat gebied reisde, zijn naar waarheid beschreven, waaruit ik concludeer, dat de schrijver zich heeft gehouden aan de werkelijkheid, en de

oorlogen en verdere gebeurtenissen, voor zover ik weet nog niet beschreven door iemand anders, voor ieder van groot nut zijn om die te weten". [22] Dit wat schoolmeesterlijk aandoende antwoord leidde tot een spoedige toestemming om ook dit deel te publiceren [23]. Het zou door allerlei omstandigheden echter bijna tweehonderd jaar duren, eer dit deel het licht zou zien.

Het derde deel, deels in 'octavo-stanzen' geschreven, deels in blanke verzen, werd Pedro Sarmiento de Samba ter beoordeling voorgelegd, de beschrijver van een kort te voren gepubliceerde tocht vanuit Perú door Straat Magelhaes. Deze veranderde 'kritisch-anspruchsvoll' nogal het een en ander, doch dit deel werd niet gedrukt en zou misschien wel onbekend gebleven zijn, indien niet, bijna een eeuw later, het manuscript toevallig in handen geraakt was van Lucas Fernández Piedrahita, die het vol aandacht doorlas en dankbaar de gegevens van Castellanos gebruikte bij het samenstellen van zijn eigen historische werk, "Historia general de las Conquistas del Nuevo Reino de Granada".

Het vierde en laatste deel van Castellanos' epiek, evenals de vorige drie deel uitmakend van een schenking van de onderkoning Pedro de Aragón, terechtgekomen in de kloosterbibliotheek van Poblet, werd eveneens door genoemde bisschop Piedrahita ontdekt en als bronnenmateriaal gebruikt voor zijn eigen geschriften. In tegenstelling tot de vorige delen ontbrak bij dit vierde deel de koninklijke toestemming tot publicatie.

Ofschoon Castellanos in het woord dat zijn werk vooraf gaat, te kennen geeft van plan te zijn een vijfde deel te dichten, schijnt hij dit voornemen niet te hebben uitgevoerd. Een ander werk van zijn hand, getiteld "De wonderen van San Diego de Alcalá" is vermoedelijk verloren gegaan. [24]

De indeling van de *Elegías* is als volgt:

Deel I beschrijft de ontdekking van de Nieuwe Wereld en van verscheidene eilanden in de Caribische Zee, de exploratie van een deel van de Tierra Firme, het verkennen van de monding van de Orinoco, de lotgevallen van verscheidene beroemde conquistadores als Diego de Ordaz, Antonio Cedeño en de tiran Lope de Aguirre. Het eindigt met een vurige lofzang op Cubagua en Margarita.

Deel II verhaalt het een en ander over de 'Islas de los Gigantes' en de verdere exploratie van de Tierra Firme; uitvoerig wordt stil gestaan bij het Welser-regiem en bij de tochten van de Duitsers het binnenland in. Aan het einde wordt de stichting en ge-

schiedenis verteld van Coro, Cabo de la Vela en Santa Marta.

Deel III begint met een geschiedschrijving van Cartagena en haar verschillende gouverneurs; daarna wordt de geschiedenis verhaald van de provincies Popeyán en Antiochía.

Deel IV behelst tenslotte de geschiedenis van Nieuw Granada vanaf het ogenblik dat de Spanjaarden dit betraden tot aan het einde van de XVIe eeuw.

De geschiedenis van dit werk, zijn ontdekking en publicatie zijn wel even interessant als die van zijn auteur. Immers, bijna 250 jaar bleef het werk van Castellanos onopgemerkt en, met uitzondering van het eerste deel, ongepubliceerd. In 1848 verscheen van de hand van de reeds genoemde José Joaquín Acosta, in het derde nummer van de *Antología Española*, een artikel, waarbij de geheel in vergetelheid geraakte dichter plotseling weer voor het voetlicht werd gebracht. Vergara y Vergara wijdde in zijn 500 bladzijden tellende *Historia de la Literatura en Nueva Granada*, waarvan de eerste druk in 1867 verscheen, ruim 30 pagina's aan Castellanos en al moge er dan wat patriottisch sentiment meegespeeld hebben in deze aandacht voor de eerste dichter en historicus van zijn vaderland en al moge hij de poëtische waarde wat te hoog hebben aangeslagen – hij stelt de *Elegías* hoger dan *La Araucana* – zo blijft dan toch zijn onweerlegbare verdienste de eerste Amerikaanse criticus te zijn geweest, die het werk van de priester-dichter nauwgezet heeft bestudeerd en daaruit waardevolle gegevens heeft afgeleid.

Twaalf jaar later begon een ander Colombiaans literator, Miguel Antonio Caro, in het *Repertorio Colombiano* van Bogotá een serie van drie artikelen, gepubliceerd in de jaargang 1879–'80, waarin hij opnieuw de levensloop van Castellanos onder de loupe neemt, hier en daar de beweringen van Vergara weerlegt of corrigeert en uitstekende critiek levert op de artistieke kwaliteit van Castellanos' enorme zang. Later publiceerde Caro nog het door hem in Tunja ontdekte testament van de dichter, waarin deze o.a. verzoekt de door hem in 'octavo-stanzen' vervaardigde zang op het leven en de dood van San Diego, 'genaamd Alcalá' naar de gemeenteraad van San Nicolas del Puerto te zenden, vanwaar genoemde San Diego geboortig was, met de som van honderd pesos van twintig karaat om dit werk te doen drukken. [25]

Zo wordt de grillige Muze, die lange jaren, zelfs eeuwen, het werk van Castellanos geen aandacht waardig keurde, dit plotseling welgezind, ja zelfs bewierookt zij het dusdanig, dat het opgenomen wordt in de Biblioteca de Autores Españoles. Dit wonder-

lijk spel, gelukkiger misschien voor Castellanos dan voor de inschrijvers van genoemde bibliotheek, naar Menéndez y Pelayo schertsend opmerkt, heeft de *Elegías* onder de aandacht van zeer velen gebracht. In 1886 verscheen van de hand van Paz y Melia onder de titel *Historia del Nueva Granada* een aparte uitgave van het vierde deel van Castellanos' zangen, voorzien van een inleiding van genoemde auteur. Vanaf deze tijd ontbreekt de naam van de dichter-priester in geen enkele Spaans-Amerikaanse antologie en in geen enkel historisch werk van enig belang dat het Caribisch gebied, Venezuela en Colombia tot onderwerp van studie en navorsing heeft.

Een beoordeling neer te schrijven van dit werk is, vanwege zijn gespleten karakter, een hachelijke onderneming. Er moeten eigenlijk twee beoordelingen volgen. Als historisch verhaal wordt hoe langer hoe meer teruggegrepen naar deze epische zangen, hun betrouwbaarheid in de meeste gevallen erkend, hun waarde niet betwijfeld. Inderdaad is deze epiek als 16e-eeuws document ongeevenaard. Dat zag reeds die slimme bisschop van Santa Marta, Lucas Fernández Piedrahita in, toen hij uit dit werk overschreef – plagiaat is een te ruw woord voor een tijd, waarin auteursrechten nog niet bestonden – en naast het *Compendio Historial de las Conquistas del Nuevo Reino* van Gonzalo Ximénez de Quesada als voornaamste bron voor zijn eigen *Historia General* Castellanos' stanzen gebruikte. Pedro Simón noemt in de bronnenopgave van zijn *Noticias historiales de la Conquista de Tierra Firme* de *Elegías* en ook Alonso de Zamora, die in 1696 te Bogotá een geschiedenis over de Augustinerorde in Nieuw Granada het licht deed zien, steunt voor een deel op Castellanos.

Het spreekt vanzelf, dat men de historische waarde van de 'Klaagzangen' in het juiste licht diene te zien. Het historisch onderzoek en de historiographie stonden toenmaals nog in de kinderschoenen; analyse, critische beoordeling en synthese der gegevens waren processen, die men nog niet kende, nagenoeg niet althans. De reeds geciteerde stanzen over de dood van Cedeño en de moord door Lope de Aguirre op zijn dochter, voorbeelden die gemakkelijk met enige honderden zouden kunnen worden vermeerderd, mogen bewijzen, hoezeer 'Wahrheit und Dichtung' zijn verweven en hoezeer sentiment en realisme een patroon volgen, dat ons thans niet meer bekoort. Daarbij bedenke men bovendien, dat Castellanos zijn 'Klaagzangen' schreef op gevorderde leeftijd, weliswaar aan de hand van legio aantekeningen, maar

toch in de avond van zijn bestaan, wanneer de herinnering niet meer zo scherp is en het geheugen – hoewel volgens Menéndez y Pelayo bij de dichter-priester 'monsterlijk' – de mens langzamerhand in de steek laat. Door Acosta en Jiménez de la Espada werden dan ook ettelijke vergissingen aangetoond. [26]

Wat nu de literaire waarde van dit enorme werk betreft, het gladde ijs waarop ik mij nu ga begeven, beangstigt mij niet al te zeer, daar ik mij bijna steeds zal houden in het veilige gezelschap van hen, die reeds eerder zich waagden op de glibberige banen der literaire critiek; wier ervaring en kennis voor mij het onontbeerlijk steunsel zijn – de oude stoel, om het maar eens wat oneerbiedig maar duidelijk te zeggen – waarmede ik mij schuchter zal voortbewegen.

Onmiddellijk treft ons hier de verscheidenheid der meningen, opvallend contrast met de eenheid der beoordelingen in zoverre het de historische waarde betrof. Sommige critici van het literaire kamp achten het werk van Castellanos alleen maar van enig belang om daaruit de afwijkingen te bestuderen van het 'pure' Castilliaans, daar de 'Klaagzangen' wemelen van 'americanismen'. "His very language is a clear mirror of Spanish as it came to be spoken in the Caribbean zone during the latter half of the sixteenth century" (7, p. 50).

De anonymus die de inleiding schreef in de uitgave van Castellanos' zangen door Rivadeneira, beklemtoont in enigszins overdreven bewoordingen de 'ongelofelijke gemakkelijkheid waarmede hij dicht' en zijn 'onuitputtelijke vruchtbaarheid', al moet hij toegeven, dat de dichter zo nu en dan wel eens 'al te plat en slordig is'. [27]

Acosta beweert, dat er vooral in de beschrijvingen der landstreken, van de gevechten tegen de Indianen en in het bizonder van de wederwaardigheden die de Spanjaarden beleefden bij het exploreren van een onbekende wereld, geen kroniekschrijver is, die het zou kunnen winnen van de priester uit Tunja.

Vergara is wel heel erg enthousiast, waar het de goede kanten van Castellanos' werk betreft en allertoegeeflijkst voor de klaarblijkelijke tekortkomingen. Hij noemt de schepper van de 'Klaagzangen' een groot dichter, al acht hij de titel verkeerd. Deze moest niet zijn 'Elegías', 'Klaagzangen', doch 'Elogios' of 'Lofzangen'. Die verkeerde interpretatie van Castellanos' grote werk wordt door de Amerikaanse literator George Tucknor herhaald: "Elegies seems to have been used by Castellanos in the sense of eulogies". Tucknor vat de literaire waarde in deze ene zin kernachtig

samen: "though it [The 'Elegies'] adds to its value as history, takes from it all the best characteristics of poetry" (*22*, p. 468, 469).

Wat deze opmerkingen betreffende de titel aangaat, hierop diene als repliek, dat volkomen juist is opgemerkt, dat er vele lofzangen tussen de klaagzangen in staan. Ik noemde reeds de zangen op Cubagua en Margarita. Zij kunnen worden aangevuld met vele andere. Niettemin sluit ieder onderdeel met de dood van een 'conquistador'. Trouwens het wemelt in het werk van helden die dood gaan en van grafschriften. Een enkele blik op de inhoudsopgave kan ieder van dit feit overtuigen.

Erger is natuurlijk, dat Vergara, misschien door een soort patriottische vooringenomenheid bezield, zich al te hartstochtelijk laat gaan in zijn geestdrift over de 'Klaagzangen'. "Zijn gemakkelijkheid in het dichten was verbazingwekkend" schrijft hij, en deze als loftuiging bedoelde opmerking is ongetwijfeld juist. Maar dan slaat de Colombiaanse criticus wel wat door als hij Ovidius er bij haalt en Castellanos diens gelijke noemt, al wordt de beperking er bij gevoegd, dat dit voornamelijk slaat op de vruchtbaarheid van hun scheppende werkzaamheid. "Geestiger en meer dichter dan Ercilla, begiftigd met een fantasie, even schitterend als de tropen en met een fabelachtig geheugen ....". De vergelijking met *La Auracana* valt geheel in het voordeel van Castellanos uit: "Castellanos verzint niet, zoals Ercilla, maar hij beschrijft .... zij [de 'Klaagzangen'] zijn beter om de waarheid die zij bevatten, de schoonheid en levendigheid der beschrijvingen, geschreven in een bevallige taal. De taferelen zijn in het algemeen oneindig veel levendiger dan die van *La Araucana*". [28]

Menéndez y Pelayo merkt over deze critiek op, dat zij hem een 'literaire ketterij' toeschijnt, maar dat hij, afgezien van de vergelijking met *La Araucana* gaarne wil toegeven, dat de zangen van Castellanos, ondanks hun gebreken, ver uitsteken boven alle andere dichtwerken van zijn tijdgenoten in Amerika. Doch onmiddellijk op deze lof vervolgt de Spaanse criticus: "Zijn werk, monsterlijker dan welk ook in zoverre het de opzet betreft, is in werkelijkheid geen gedicht, zelfs niet een kroniek, maar een verzameling berijmde kronieken". [29]

En toch! Altijd weer moeten deze woordjes volgen bij de beweringen, dat al die stanzen dodelijk vermoeiend zijn, dat al die gebeurtenissen monotoon worden, dat al die beschrijvingen steeds meer vervlakken. En toch ... Ook hierin moet de goede criticus eerlijk blijven en Menéndez y Pelaya geeft dan ook toe "En toch,

wie zich de tijd gunt en de moeite neemt om in dit woud van verzen te duiken, zal zich niet voor niets vermoeid hebben. Hij zal stuiten op de schipbreuk van Pedro de Heredia, op de verschrikkelijke geschiedenis van Lope de Aguirre of op de liefelijke beschrijving van het eiland Margarita". De Spaanse criticus onderscheidt daarenboven – en zeer terecht – een frappant kwaliteitsverschil tussen verschillende delen van het kolossale oeuvre. "Het is duidelijk, dat naarmate de leeftijd van Castellanos vorderde, zijn dichterlijk vermogen afnam en dat de saaie en eentonige kronikeur het hoe langer hoe meer gaat winnen van de zo ontzaglijk vruchtbare verzenmaker". [30]

Waardevol is ook het oordeel van de begaafde Colombiaanse literator Miguel Antonio Caro. In zijn reeds eerder geciteerde artikelenreeks geeft deze kundige criticus onmiddellijk toe, dat het werk van Castellanos mank gaat aan vele gebreken. Maar aan de andere kant erkent hij, dat er fragmenten van grote schoonheid zijn, die het geheel op hoger niveau brengen. [31]

Wat de Amerikaanse critici aangaat, hun mening wordt wel nagenoeg weergegeven door het oordeel van Moses: "The position of Castellanos to the literary history of New Granada, or Colombia, may be compaired with that of Ercilla with respect to Chile" (*14*, p. 211).

De grootheid van een dichter hangt gelukkig niet af van zijn slechtste verzen, doch van zijn beste. Het kost weinig moeite in het oeuvre van grote kunstenaars zwakheden te signaleren en critiek is soms voor sommige lieden een ladder, waarlangs de eigen onbelangrijkheid omhoog wordt getakeld ten koste van een talent, waarover men zich denigrerend uit. Het is gemakkelijk in Castellanos' werk tekortkomingen te constateren, zwakheden zelfs en – naar het oordeel van vele bevoegde critici – uitgesproken lelijke passages. Ik meen te mogen volstaan met het vaststellen van dit feit zonder daarbij voorbeelden aan te halen, doch wel de aandacht van de geduldige lezer te mogen vragen voor het vele bizondere, dat mij trof of bekoorde. Daarbij geef ik toe, dat vooral wat het bekoorlijke betreft, heel wat voorbeelden zijn genomen uit het eerste deel.

Herhaaldelijk vermeldde ik reeds, dat de 'Klaagzangen' geschreven zijn in 'octavo-stanzen', d.w.z. achtregelige jambische strofen met drie rijmklanken. Daar het werk moest wedijveren met *La Araucana*, dat zulk een geweldige invloed op de dichter-priester heeft uitgeoefend, ligt het voor de hand, dat de dichter dezelfde vorm koos. Men was in die dagen niet zo overgevoelig op het gebied van oorspronkelijkheid. Iemand kwam met iets nieuws en sloeg dit in, dan volgden anderen weldra na. Ercilla was op zijn beurt ook niet zo origineel; hij had het een en ander van de Italianen gelezen en bij menige passage van *La Auraucana* blijkt de machtige invloed van de *Orlando Furioso* van Ariosto (*11*, p. 420).

Evenals Ercilla doorvlecht Castellanos zijn zangen gaarne met allerlei bespiegelingen van filosofische of moraliserende aard:

De pechos de pasión y dolor llenos	Harten, door smart en passie saamgeknepen
A veces la paciencia se desvía ...	Verliezen soms het nodige geduld..

Of dit minder romantische, meer realistische voorbeeld:

Cuando valor de capitán florece,	Wanneer de aanvoerder zich onverschrokken
Florecen los valores del soldado ...	Betoont, volgen hem dapper zijn soldaten...

Vermakelijk, het nepotisme raak typerend:

Siempre suelen venir acompañados	Rechters en gouverneurs, zij allen komen,
Los jüeces y los gobernadores	Omstuwd door bloedverwant en vriendenscharen,
De deudos, de parientes y criados,	Die steeds van goud en gunst en aanzien dromen,
Guiados del oler de sus favores ...	Als honden, die een zeek're prooi ontwaren...

Als hij de poëtische talenten van Bejarano moet melden, doet Castellanos zulks kort, maar het kan bijna niet raker,

Su musa digna fué de nombre eterno	Zijn muze was eeuwige roem waardig.

En als hij de wel wat erg duidelijke jacht naar aardse schatten van deze schoonzoon van Ampués moet melden, wel vergoelijkend, maar toch overduidelijk:

... la condición de los mortales,	... aldus hun grote rijkdom te vermeren,
Puesto caso que tengan buen sostento	Want 't menselijk hart verlangt een rijk bestaan,
Es siempre procurar que sus caudales Vayan en escesivo crecimiento ...	En altijd meer en meer wordt het begeren..

De preektoon komt wel erg om de hoek bij de volgende regels, ietwat de vlakke 'humoradas' van Campoamor voorschaduwend:[32]

Nunca vido virtud que no loase,	Nooit zag ik ongeprezen deugd,
Ni pecado que no lo corrigiese ...	Of zonde die niet werd gestraft ...

Men kan niet ontkennen, dat hier en daar zijn wijsheden wat afgesleten aandoen:

Muchas veces los males sucedidos	De tegenslagen in zovele levens,
A los hombres pasados y presentes,	Van tijdgenoten of die ons zijn voor gegaan,
Nos hacen recatados y advertidos	Maken beschroomd, maar dwingen tevens
Para seguir caminos diferentes	Om and're, nieuwe wegen in te slaan.

Vermakelijk kan hij ongetwijfeld ook zijn. Een aardig voorbeeld heeft juist betrekking op Curaçao, waar een wat al te dartele leek, die bij ontstentenis van de pastoor diens herderlijk werk verrichtte, zich wat erg graag inliet met de vrouwtjes.

Prachtig zijn vaak de natuurbeschrijvingen en ongetwijfeld kunnen die gedeelten een vergelijking met het werk van Ercilla glansrijk doorstaan:

A tiempo que la aurora por las cumbres	Toen boven de bedauwde heuvelen oprees,
Mostraba sus mejillas coloradas ...	Aurora, dagvorstin, met roze wangen. ..

En hoe bevallig en fris is niet de volgende waarneming:

Oh aves, que con lenguas esparcidas	O zoete zangers, die zo dartel schettert
Soléis regocijar las alboradas,	En blij een nieuwe dageraad begroet
En estas silvas frescas y floridas	En springt van tak op tak en vrolijk kwettert,
Por los umbrosos ramos derramadas ...	In 't koele bos met bloemenovervloed ...

Isaac Pardo wijdt er in zijn interessante historische studie *Este Tierra de Gracia* een geheel hoofdstuk aan onder het opschrift 'Verzen, verzen, verzen'. Prachtige passages worden door deze Venezolaanse schrijver uit Castellanos' werk gelicht, die bewijzen dat de oude priester-dichter van Tunja vaak een waarachtig beeldend vermogen bezat en een gevoelige expressiviteit. Wanneer ik dit hoofdstuk hier en daar volg, vooral in datgene wat mij bijzonder trof, geloof ik de aandacht van de lezer zo goed mogelijk naar Castellanos' werk te hebben geleid. Reeds vertaalde ik een octaaf uit de beschrijving van het eiland Margarita, die mij boeide door een zekere bucolische lieflijkheid. Deze is ook niet vreemd aan de volgende regels:

............los verdes prados	............de groene weiden
De naturales y traspuestas flores	Vol bloemen, soms gekweekte, veelal wilde,
Estaban todos tiempos estampados	Die geurend bloeiden in elk jaargetijde,
De pinturas diversas de colores	Wier bonte bloemen in het zonlicht trilden.
Y en vista grande copia de ganados,	En grote kudden vee, die rustig graasden
Que rodeaban rústicos pastores;	En met het sappig gras hun honger stilden,
Y debajo de ramas tan amenas	Wijl in priëlen, op de groene zoden,
Asientos puestos y las mesas llenas.	De volle tafels tot een maaltijd noodden.

Inderdaad, de opmerking van de Venezolaanse historicus en literator Casto Fulgencio López, dat de lyrische ontboezemingen van Castellanos "nos hace agua la boca", ons het water uit de mond doen lopen, kan in vele gevallen ten volle beaamd worden (*10*, p. 217).

Dat de oude priester-zanger van Tunja zich nog wel wat meer herinnert dan de prachtige natuur van de ontelbare streken die hij met eigen ogen had aanschouwd, blijkt uit talloze andere passages. Ercilla moge dan al aan Filips II hebben geschreven, dat hij zijn octaven soms dichtte, terwijl het strijdgewoel van Spanjaarden tegen Araucaniërs om hem heen golfde, Castellanos, die oude vuurvreter en avonturier, herinnert zich op zijn vrome oude dag ook nog zeer goed het gekletter van zwaard op zwaard met een levendigheid, die de lezer van zijn verzen er midden in verplaatst:

Veréis aqui y allá lucir espadas	Overal glinsteren de felle zwaarden
De parte vencedores y vencidos ...	Van overwinnaars en van hen die vielen ...

Uit de strijd tegen de Cariben staan hem nog vele bizonderheden scherp voor de geest:

Son tan bravos, feroces y tan diestros	Zij zijn dapper, wreed en vol streken
Que hacen poca cuenta de los nuestros ...	Zodat velen der onzen bezweken...

Hun gevreesde vergiftige pijlen herinnert hij zich nog heel goed:

Sus flechas son de yerba tan insana	Hun pijlen zijn gedoopt in giftige sappen,
Que mueren cuantos dellas son llegados	Zodat elk sterft, die door hen wordt getroffen ...

En misschien heeft de grauwgebaarde priester wel in lichte naijver tot de roem van Ercilla de volgende dichtregels neergeschreven om de glorie van zijn versleten zwaard met die van zijn onverslijtbare pen in herinnering te houden:

Entre las armas del sangriente Marte,	En wijl de wapens vriend en vijand doodden,
De apenas hay quien su furor contraste,	Want Mars is wel de wreedste aller goden,
Hurté de el tiempo aquesta breve suma,	Stal ik, om met de veder te verkonden
Tomando ora la espada, ora la pluma ...	De roem van 't zwaard, soms luttele seconden

De pastoor van Tunja kent zijn latijn, al is het dan misschien maar kerklatijn, wat hij wel in Cartagena geleerd zal hebben. Hij weet er fraaie grafschriften in te schrijven. Als elke autodidact wil hij wat graag van deze kennis het een en ander etaleren: schoolmeesterlijke ijdelheid, die niemand hem kwalijk neemt:

... este peje se dice cuantum credo	Deze vis noemt men – cuantum credo –
En griego narce y en latin torpedo .	In 't Grieks narce en in 't latijn torpedo .

Zijn kennis van Griekse of Romeinse dichters etaleert hij soms door een letterlijk citaat:

En cuya consecuencia me parece	Bijgevolg lijkt mij hier zeer toepas'lijk
Que viene bien aqui delirant reges	Des dichters woord "delirant reges
Et plectuntur Achivi . . .	Et plectuntur Achivi . . ."

Dit was een citaat uit Horatius. Ook met Homerus pronkt hij graag. Het volgend gebed schijnt daarom meer tot Zeus gericht dan tot de Moedermaagd:

Voz del Altitonante madre pía . . .	Stem der Hoogdonderende vrome moeder . . .

Met groot welbehagen geurt hij ook met zijn kennis van de Griekse of Romeinse mythologie en passeren de helden van de Ilias de revue:

Al gran Agamemnon y al gran Aquiles	De grote Agamemnon noch de beroemde Achilles
No dieron tanto gusto las doncellas . . .	Had veel behagen in de teed're maagden . . .

Hoe genoeglijk is niet het volgende toneel:

. . . . también Polimnia y Erato	. . . . ook Polyhymnia en Erato
Con la conversación del duro Marte.	In gesprek met de wrede Mars . . . .

Een ware encyclopedist noemt Pardo hem. Hij citeert Aristoteles, Plinius, Lactantius, Averroes, Avicenna en vele anderen. Heel zijn werk wemelt van toespelingen en citaten, die het lezen niet bepaald tot een onverdeeld genoegen maken. Pardo noteert ontleningen aan Spaanse schrijvers: Juan del Encina, Góngora, Cervantes, Garcilaso en Las Casas. In deze 'balumba de versos', die rommelzolder van verzen, is niets hem te min, kan hij alles gebruiken. Heel de culturele en literaire bagage van een halve eeuw zwerven door het Caribisch gebied, steeds vermeerderd en aangevuld, wordt daar in het koele Tunja uitgepakt, opgepoetst en in jamben geperst. Dat daarbij zo nu en dan de oude avonturier en de wat ruwe soldaat het winnen van de grijze zielenherder, die kerklatijn prevelt, wie zal hem dat kwalijk nemen? Men duide daarom Zijne Eerwaarde mopjes, die beter bij een schelpenvisser passen, niet al te euvel:

El vientre descargando por la vera	De buik ontlastend op de deining
Del agua	Van de zee . . . .
Otros o los más dellos vomitando . .	Anderen, en wel de meesten van hen, brakend . .

Geestig soms zijn de woordspelingen, niet te vertalen, een beetje geniepig wel voor de slachtoffers:

Que el licenciado Frías vuelva frío	Moge de advocaat Frías koud worden . . .

Of goedmoediger humor op de wat droge wijze van Góngora:

Un caballero Pedro de Ahumada,	Een ridder, genaamd Pedro de Ahumada,
Más ahumado fué que no dió humo . . .	Maar zo doorrookt, dat hij geen rook meer afgaf . . .

En zijn bewondering voor de Indiaansen – o pastoor – wordt met het

klimmen der jaren en het verschrompelen van zijn lust naar avontuur, niet minder. Met oude en bevende stem verhaalt hij van die vrouwen, 'edele vrouwen' noemt hij ze, die hem zozeer bevielen, want zij waren 'zo goed gevormd en zo mooi'. Natuurlijk waren het andere tijden, denk daaraan lezer. Anders verstaat ge niet, hoe hij de volgende regels kon schrijven:

Son mujeres de tanta hermosura	Dusdanig schoon zijn aldaar de vrouwen,
Que se pueden mirar por maravilla.	Dat men denkt wonderen te zien ..

O brave pastoor, o wonderlijke dichter-avonturier! Wie aanschouwt in de volgende regels niet Columbus' 'noble salvaje', edele wilde, in levende lijve, naakt en onschuldig, kuis, bevallig?

Que no se les manchaba vestidura	Zodat geen zwoele kleding hen bedekte
Que causase desdén a su belleza:	En niets heur weeldrige leden schaadde,
Por ser las ropas de su compostura	Want wat hun onbedorven schoonheid dekte,
Aquellas que les dió naturaleza ...	Was wat natuur hun gaf als kuise wade ...

Is hij een fijnproever geweest van deze 'inocente desnudez', deze onschuldige naaktheid? Maar er zijn ook andere verzen, minder vleselijk weldadig. Als hij op een zwak karveel een hevige storm meemaakt valt hij neer op het dek om te bidden:

Cuando Asperges me Domine decia	Toen ik het "Asperges me Domine" bad
Un gran golpe de mar me cubrió *todo* ...	En een grote golf mij geheel bedekte ...

Trouwens, ook zijn talloze helden ontpoppen zich, als zij zich in nood bevinden of wanneer het trieste doodsuur slaat, als oprechte en brave christenen en goede Katholieken die de Maagd aanroepen:

A quién podré decir mi consuelo?	Bij wie kan ik mijn droeve hart uitspreken
¿Quién podrá ser aquí mi cierta guia,	Wie zal in deze ramp mij kunnen leiden?
Pues que me falta todo lo del suelo?	Mijn aardse vrienden zullen thans ontbreken,
A vos ocurro yo, virgen María ...	Maar Gij, Maria, zult mij blijven beiden ...

Hoe christelijk sterven niet die toch heus niet zo brave jongens! Maar wij mogen de baleinen van ons burgerlijk fatsoenscorset niet steken in het keurslijf van de moraal uit een andere eeuw. En dus wekke het geen verwondering, dat de toch misschien niet al te slechte Estebán Martín, die na zes dagen lijden, eindelijk aan zijn verwondingen overleed, keurig biechtte en zijn testament maakte:

Murió con confesión y testamento,	Hij biechtte, maakte toen zijn laatste wil
A pobres repartiendo lo que alcanza..	En stierf, en liet de armen alles na ..

En bij de begrafenis, wanneer men tenminste de dichter geloven mag, stonden al die ruwe slavenjagers en maagdenrovers te schreien.

Oviedo y Valdés, met wie Castellanos in Santo Domingo kennis maakte en wiens *Historia General* aan niemand minder dan aan God zelf werd opgedragen, wilde daarmede ongetwijfeld slechts te kennen geven, dat dit werk dank zij Gods goedheid en genade tot stand was gekomen. Castellanos was zeker niet minder gelovig en waarachtig vroom, hij was alleen meer dichter en, zoals Caro opmerkt 'met de tedere genegenheid van een Katholiek gemoed' droeg hij daarom zijn werk op aan de Maagd (*3*, p. 34):

¡Oh musa celestial! Sacra María,	O heil'ge Maagd Maria, muze des hemels,
A quien el alto cielo reverencia,	Gods lieve Moeder, aller eerbied waardig,
Favorecedme vos, Señora mía ...	Begunstig mij, o lieve Vrouw ....

Ik weet niet, of het om deze regels is, dat Gabriel de Minaya in een sonnet ter ere van Castellanos hem betitelt als een 'poeta lleno de licor divino', een dichter vol goddelijke likeur;[33] al moge dit beeld een beetje vreemd aandoen, de bedoeling van de panegyrist was zuiver. Inderdaad, Castellanos kende de likeur van de goddelijke inspiratie. Deze mag hier en daar wat verwaterd zijn in de geweldige verzenmassa, in sommige stanzen is zij aanwezig in bedwelmende mate. Het zou daarom naar mijn mening verkeerd zijn in de hem karakteriserende titulatuur van 'dichter-historicus' een uitsluitend accent te laten vallen op de tweede helft van deze definiërende samenstelling. Voor het overige is het niet van belang ontbloot op de volgende verzen te wijzen, waarin de dichter zelf de verhouding tussen inhoud en vorm van zijn werk aangeeft:

Son de tan alta lista las que cuento,	Wat ik verzameld en verhaald heb in dit lied
Como veréis en lo que recopilo,	Zijn van ontel'bre helden grootse daden.
Que sus proezas son el ornamento	Ik stelde ze te boek; vergeet ze niet,
Y ellas mismas encumbran en estilo.	M'n zwakke woord is met hun moed geladen.
Y si para mis versos ser polidos	En als mijn zangen soms wat kreupel gaan,
Faltaran las debidas proporciones,	Hun ritme stoot, de beeldspraak soms blijft steken,
Querría yo que semejanta falta	Vul dan hun zwakheid met Uw geestdrift aan,
Supliera la materia, pues es alta.	En doe aldus hun inhoud nooit verbleken.

Rest mij tenslotte nog de lezer een wat meer afgeronde indruk te geven van de stanzen, die Castellanos wijdde aan de 'Islas de los Gigantes' en aan de bekendste factor die over deze eilanden het bestuur voerde. Naar mijn mening vormt dit gedeelte niet het beste uit het werk van de dichter. Daar het niettemin meer de belangstelling trekt dan andere gedeelten – om begrijpelijke redenen – heb ik mij de moeite getroost deze stanzen, voorzover zij de Reuzeneilanden betreffen, voor die lezers die de Spaanse

tekst niet kunnen volgen, zo goed mogelijk in dichtvorm te vertalen. Voor de stanzen die handelen over Juan de Ampués nam ik de zeer vrije vertaling van Schumacher.

Curazao y Aruba, que frontero	Tegenover deze kust, niet ver van haar,
Desta costa son islas situadas,	Liggen Aruba en Curaçao, omgeven
Al Joan de Ampiés, factor ó tesorero,	Door blanke baaien. Juan de Ampiés was daar
En perpetuo gobierno fueron dadas,	Factor en thesaurier voor 't ganse leven.
Las cuales por aqueste caballero	Een dapper man, hij schuwde geen gevaar
Primeramente fueron conquistadas;	En nam in 's Konings naam hun stille dreven.
Y pues son tan cercanas desta gente,	Zo dicht liggen zij onder onze kust,
Quiero trataros dellas brevemente.	Dat mij iets meer van hen te zeggen lust.
De la costa del mar que represento,	Zij dromen in een eeuwig blauwe zee,
Hasta tres leguas estarán distantes;	Slechts enkele mijlen ver van onze rede;
Las gentes que las tienen por asiento	De mensen die er wonen, zijn tevree,
Son mucho mas que otras elegantes,	Sierlijk van gang en slank van lijf en leden.
Y tanto que por otro nombramiento	Daarom betitelt men ook wel hun stee
Les llamaban las islas de Gigantes,	Als "Reuzeneilanden" en wel met reden,
Por ser en general de su cosecha	Want hun bewoners zijn veel groter dan
Gente de grandes miembres y bien hecha.	Elk ander in dees' streek geboren man.
No tienen para qué formar querellas	Zij zijn zeer vredelievend; haat noch nijd
De natura por malas proporciones:	Kan hun geluk in het geringst verstoren:
Son las mujeres por estremo bellas,	Ook zijn hun schone vrouwen wijd en zijd
Gentiles hombres todos los varones;	Beroemd, hun kind'ren welgemaakt geboren;
Por consiguiente son ellos y ellas	Daarom zijn deze mensen steeds verblijd
De nobles y apacibles condiciones;	En willen zij van strijd noch oorlog horen;
Tienen para la guerra gentil brío,	Wat hun een gruwel lijkt; en allemaal
Y su lenguage es el de caquetío.	Spreken zij de "caiquetíos" taal.

En el agua se mueven diestramente	In 't water zijn zij handig en geducht,
Soltísimos en tierra y alentados,	En op het land nog sneller dan een hinde.
Puntería de tiros escelente	Geen dier is veilig; in de snelste vlucht
En aves, en conejos, en pescados;	Weet hun pijl vogel, haas of vis te vinden.
Hanse lavado todos en la fuente	In wassen hebben zij een groot genucht,
Que quita las mancillas y pecados;	Van al hun deugden wel de meest beminde.
Tienen pueblos formados, tienen templos,	Tempels en dorpen zijn er; heer en knecht
Y sus amos les dan buenos ejemplos	Staan elkaar immer bij, trouw en oprecht.
Ningunos pueden ser mas escelentes	Ook zijn zij ballenwerpers eerste klas,
De flecheros que el orbe nuevo cria,	De beste, die ooit in Amerika waren.
Porque desde muchachos balbucientes	Reeds van zijn prille jeugd leert ieder ras
Se hacen diestros en la puntería;	De gooitechniek en laat geen oefning varen.
Júntanse muchos niños, pretendientes	Zij nemen dan een groene kalebas
De llevar cada cual la mejoría,	Soms als een handbal naar een plein en scharen
Puestos en los estremos de una plaza	Zich aan een einde, allemaal te saam
Con bola verde como calabaza.	En maken zich in deze sport bekwaam.
Estando todos ellos esperando,	Wanneer de knapen dus te samen staan,
Arrójanla con brazo vigoroso,	Gooit elk om beurt zijn kalebas naar voren.
Y aquel que no le da yendo rodando,	Op een bepaalde wijs moet die dan gaan
Queda de cierto premio perdidoso:	En lukt dat niet, dan heeft die knaap verloren.
Vanse por tiempo tanto despertando,	Na korte tijd leert elk dit spel zó aan,
Que yendo con el paso presuroso	Dat hij feilloos en uiterst vlug kan scoren.
Nunca yerran conejo ni hutía,	Geen rat ontsnapt dan, dank zij dit vermaak,
Ni saben arronjar flecha baldía.	Hun snelle worp en elke pijl is raak.
Por Juan de Ampiés, después por Bejarano	Juan de Ampiés arbeidd' in dienst der Kerk,

Se les daban cristianos documentos,	Deed hen daarom tot christenen bekeren.
Y cada cual con celo de cristiano	Ook Bejarano nam deel aan het werk
Deseaba poner buenos cimientos;	Om hun de enig ware leer te leren.
Mas no siempre tenian á la mano	Wel hinderde één ding hun missie sterk:
Quien les administrase sacramentos;	Dat was het fel gebrek aan predikheren;
Mas este si faltaba se suplia	Doch lieten priesters hen soms in de steek,
Con algun lego que los instruia.	Dan viel vaak in de een of and're leek.
Uno conocí yo, pero no viejo,	Een heb ik er gekend, nog niet zo oud,
Y aunque se me monstraba no ser basto,	Maar zeer wellustig; de simp'le levenswijze
Aquella soledad y el aparejo	In d'eenzaamheid maakt iemand snel vertrouwd
Lo hacían vivir muy poco casto;	Met de onkuisheid dezer paradijzen.
Y siendo proveido de consejo,	De vrouwtjes lieten hem daarom niet koud,
Se le hizo del mal dejar el pasto:	Ondanks de goede raad van brave wijzen.
Do consta con cuán grande pesadumbre	Waaruit men weer gemakkelijk besluit:
Se suele desechar mala costumbre.	Kwade gewoonten roeit men moeilijk uit.
Algunas veces hubo sacerdote	Soms maakte een priester wel voor korte tijd
Que tenia cuidado desta cosa,	Een eind aan dergelijke loze streken,
A lo menos después que vino en dote	Doch eerst nadat het Spaans bewind bereid
Esta gobernación infructüosa;	Bleek zedeloosheid streng te werken.
Pero también deseo que se note	Doch zekerlijk vergeve men altijd
Ser una vida harto trabajosa	In een hard leven enige gebreken:
Residir el pastor entre ganado	Een herder die steeds bij zijn kudde leeft
Que cura, y él no puede ser curado.	En haar beschermt, maar zelf geen herder heeft.
Pero para buscar lo que consuela	Om troost te zoeken ging onze pastoor,
Al ánima de máculas teñida,	De bange ziel bezwaard door zondedaden,
Solia con alguna canohuela	Er in een kano meer dan eens van door,

En tiempo de bonanza conocida	Zodra een kalme zee hem kwam te stade.
El tal atravesar á Venezuela	De tocht kwam hem niet te gevaarlijk voor
Con harto detrimento de la vida;	Naar Venezuela; doch het is geraden
Porque del mar cuando mayor bonanza	De zee niet te vertrouwen, want zij is
Se debe tener menos confianza.	Gevaarlijker naarmate zij gladder is.
Hay allí de ganados buen rebaño	Kudden van fors, gezond vee zag ik daar,
De todas castas, mas de tal grandeza,	In vele soorten en naar mijn gedachte
Que si yo por ventura no me engaño	Groter en flinker dan normaal; vandaar
Escede á la comun naturaleza:	Dat de bewoners wel komen met klachten
Del cual los indios recebian daño	Over de schade hun berokkend; maar
A causa de tener gran estrecheza;	Hun land is klein: vaak is men niet bij machte
Mas bien sabe hacer manada angosta	Voor 't vee te zorgen: menig Indiaan
El indio, duando á ello se regosta.	Schaft zich daarom slechts kleine kudden aan.
Sucedió pues en este tal gobierno	Als opvolger van factor Juan de Ampiés
Lázaro Bejarano, que ya digo	Kwam Bejarano, die zoals ik zeide,
Que como sucesor y como yerno	Gehuwd was met Juans dochter; misschien des-
Fué destos dichos indios gran abrigo.	Wege diens opvolger. Ten allen tijde
Su musa digna fué de nombre eterno,	Sprong hij voor d'Indianen in de bres,
Lo cual no digo por le ser amigo,	Terwijl ook dichtwerken zijn roem verbreidden
Sino porque sus gracias y sus sales	En zijn beminnelijke, geest'ge aard
No sé yo si podrán hallar iguales.	Was, naar ik geloof, wel ongeëvenaard.
Haciendo yo por estas islas vía,	Toen ik in 't vijftienhonderdveertigst jaar
Sería por el año de cuarenta,	Des Heren op deez' eilanden vertoefde,
Allí lo vi con su doña María,	Nam ik mijn intrek bij dit gastvrij paar.
De tantas soledades descontenta:	Wat doña María echter zeer bedroefde,

Holgáronse de ver la compañía	Was 't stille leven op het land aldaar,
De los que allí llegamos con tormenta:	Omdat haar hart afwisseling behoefde.
De la Española vino con sus prendas,	Waarom zij ook graag vreemdelingen ontving
A fin de visitar estas haciendas.	Want dat verjoeg droeve herinnering.
Aunque allá las tenía principales,	Van Española waren zij gegaan
Y un ingenio, que es gran heredamiento	Naar Curaçao, om daar te inspecteren
Pero la condicion de los mortales,	Hun vee en grond, verzorgd door d'Indiaan
Puesto caso que tengan buen sostento,	En zo hun grote rijkdom te vermeren.
Es siempre procurar que sus caudales	Want 't menselijk hart verlangt een rijk bestaan,
Vayan en escesivo crecimiento,	En immer meer en meer wordt het begeren:
Sin espantallos riesgos ni trabajos	Geen zware arbeid in des aanschijns zweet,
O de caminos largos ó de atajos.	Geen werk met smart, geen leven vol van leed.
Al tiempo que llegamos á su puerto,	Toen wij de havenmond van
Un grave sinsaber lo poseia,	Curaçao inzeilden, was dit echtpaar kort te voren
A causa de que se le había muerto	Gedompeld in de diepste en droefste rouw:
El único heredero que tenia;	Hun een'ge zoon ging door de dood verloren.
Mas él, como varón sabio y esperto,	Hij droeg zijn leed gelaten, maar zijn vrouw
Con cristiana cordura lo sufría:	Was diep bedroefd en wou naar troost niet horen.
La cándida mujer por escelencia	Haar ganse wezen was er van vervuld
Padecía su mal con impaciencia.	En droeg de zware slag met ongeduld.
Pero la gente que llegó novela	Door Gods gena wisten wij allen heul
Por términos cristianos consolóla;	En leniging in deze smart te geven.
Después en una buena carabela,	Daarop gingen zij saam in een karveel,
Fastidïados ya de vida sola,	Daar zij genoeg hadden van 't rustig leven,
Se bajaron al Cabo de la Vela	Naar Cabo de la Vela, waar zij veel
Para de allí pasar á la Española;	Goede vrienden bezaten: maar zij bleven

Y en el río la Hacha, que es do cuento,	Aldaar niet lang, slechts een bescheiden tijd,
Se les hizo muy gran recebimiento.	Ondanks de goede ontvangst hun daar bereid.
Invenciones allí ricas y estrañas,	De stad, gelegen aan de Hacha-rivier,
Variados colores de libreas,	Organiseerde allerhande spelen
Hubo toros, sortija, juegan cañas,	Met speren, ringen of een wilde stier.
Corriéronse riquísimas preseas,	De prijzen waren kost'lijke juwelen.
Donde se daban todos buenas mañas,	Van schone jonge meisjes zag men hier
Por estar en presencia de sus deas,	De uitverkoren helden een blik stelen.
Aunque toda la fiesta se hacia	Het was een prachtig feest, een groot succes,
Por respecto de la doña María.	Ter ere van de dochter van Ampiés.
Era con gran razón merecedora	Doña Maria was dit zeker waard,
De fiesta tan cabal y generosa,	Want zij was goed en vriend'lijk; ieder achtte
Porque demás de ser esta señora	Haar wijze raad. Ook was zij zacht van aard,
En aviso cabal y virtüosa,	Deugdzaam en vroom zij alle leed verzachtte.
Entre las otras era como aurora	Een dageraad, die licht aan blijdschap paart,
En todas buenas partes de hermosa.	Schoon was zij als zij sprak, schoon als zij lachte.
Con esto concluyamos, y aquí pare	Hier eindige mijn lied op deze vrouw
Lo de Aruba, Curazao y Buinare.	En op Bonaire, Aruba en Curaçao.

Zoals men ziet is het vrij onbetekenend, wat Castellanos van de 'Reuzeneilanden' weet te vertellen. De meeste indruk op hem maakte nog de schone Doña María.

De omzetting van Schumacher is niet zozeer een vertaling van stanze voor stanze uit het Spaans in het Duits, doch hij koos die stanzen uit die hem het geschiktst leken of combineerde verschillende stanzen. Als Duitser koos hij natuurlijk de tijd van het Welser-regiem:

> Vom Heldenthat will ich und Ritterehr!
> Der Spanier und der Deutschen jetzo singen,
> Von Männern, stark in Waffen und in Wehr,
> Von blut'gem Ringen, muth'gen Vorwärtsdringen,
> Von Sieg und Unglück, Märschen, heiss und schwer,
> Von Noth und Tod, von ernsten, grossen Dingen,
> Die reich an Opfern sind und werth des Ruhms,
> Gleich dem Geschichtenkreis des Alterthums.

Im ind'schen Meer, der Festlandsküste nah,
Erheben sich die Inseln der Giganten,
Buinare, Curazao und Aruba,
Die schon die Väter der Entdeckung kannten.
Dort Juan Ampiés ein Amt versah:
An ihn, Santo Domingo's Stadtverwanten,
Der Ortsbegründer Einen, war 's verliehn,
Weil dort als nutzbar Land und Volk verschien.

Nun kam's dass Ampiés von da zog fort
Zum Festland, besser Obdach sich zu gründen.
Nahrung und Futter, Frucht und Thier war dort
Und Eingeborner Haus und Hof zu finden;
Er nahm als Sitz sich Coro, einen Ort,
Also bezeichnet nach den frischen Winden.
Des Ortes Haupt Hurehurebo hiess,
Der allen bald gern Hülf und Dienst erwies.

Klein war in Coro nur der Christen Kreis,
Doch mancher Weib und Kinder mit sich brachte;
Dort ward der Fährtenfinder Stolz und Preis,
Esteban Martin, ward der stets bedachte
Pedro de Limpias, so kühn und weis,
Da er die Wildnis sich zur Schule machte.
Dort Manchem Sprache, Kampf und Lebensart
Der Eingeborenen bald verständlich ward.

Doch nun verlieht des Kaisers Majestät,
Der fünfte Karl, der Spaniens Scepter führet,
Dem Haus der Welser, das in Achtung steht,
Wo Gold und Handel den Verkehr regieret,
Ein gross Gebiet, das weit durch Indien geht
Und weiter noch viel ander Land berühret.
Der Deutschen Leute kommen flugs heran
Mit Schiff und Heer, so Weib, Gesind wie Mann.

Ambros Dalfinger führte den Befehl
Der Welser-Scharen, die nach Coro kamen;
Stark war sein Arm und stark auch seine Seel',
Denn sein Geschlecht entspross aus kräft'gem Samen.
Ihm folgte sonder Unlust, sonder Fehl,
Gar mancher Mann von Ritterstand und Namen.
An siebenhundert sah man in den Reih'n,
Die sich vor 'm neuen Festland schifften ein.

Feld-Hauptmannschaften war'n an Zwei verliehn:
Vascuña und Sarmiento: tapf're Leute;
Das Kronamt führte Pedro Sanmartin,
Alonso Vasquez war for Schatz und Beute;
Ich seh' auch Monserrato, seh' auch ihn,
Kasmir von Nürnberg, der vor Nichts sich scheute.
Wer nennte Jeden von der wackren Schar,
Die bald an Coro's Strand versammelt war?

Venezuela heisst dies Welser-Lehn,
Ein Name von Venedig abgeleitet,
Bei Deutschen gern gehöret und gesehn;
Es heisst nach einem See, der dort sich weitet.
Sein Umkreis hat der Meilen hundertzehn
Und etwa siebzig Meilen er sich breitet;
Hat immer grüne Ufer, gut zu schau'n,
Bald felsentrotz'ge Höh'n, bald flache Au'n.

Der biedre Zaquitier wohnet da,
Dort wohnt der Guanaer und Timote,
Arátomer und Guahiguá,
Cocina, Coyon, Cuica, Hitoto,
Der tapfere Sohn vom Stamm Jiráhará,
Der Guemonteser und der Enote,
Der Zaquitier Sprache, wie mir scheint,
Den gröss'ren Theil der Wildenstämme eint.

Die Deutschen haben jenes Wasser kaum,
Das meeresähnliche, vor sich gesehen,
Als sie aus einem mächt'gen Ceiba-Baum
Ein Boot sich bau'n, das für der Pferde zehen
Und hundert Menschen hält genügend Raum;
Mit Mast wird es und Segelwerk versehen,
Birgt, zwanzig Fuss breit, hundertfünfzig lang,
Rüstzeug für Hausbau, Kriegszeug, Jagd und Fang.

Nun tritt Dalfinger an des Wassers Rand,
Ein Wildendorf, das nächste dort belegen,
Maracaibo ist der Ort genannt
Und weit und breit des Tauschgeschäftes wegen,
Als alter Markt für Fisch und Salz bekannt,
Da hier die Händler sich zu sammlen pflegen.
Doch ringsumher ist unfruchtbar Gebiet,
Wo weder Saat gedeiht, noch Ernte blüht.

Als bald vertheilt Dalfinger Hof und Haus
Nebst ihren früh'ren wilden Innesassen,
Sucht, fur die Christen Alles bestens aus,
Dass sie nach Rang und Recht sich nieder lassen.
Auf Ordnung hält er bei Beginnn des Baus,
Den Boden ebnet er für Plätz und Gassen.
Gericht setzt er und Stadtregierung ein;
Beteta soll sein Vogt im Orte sein.

Dann geht es weiter. Heut nach jenem See,
Mit hergeschafften,•tücht'gen Bergantinen,
Durch heissen Sumpf alsdann durch eis'gen Schnee,
Wo immer Schätze sich zu bieten schienen.
Hier friedlich in der Eingebor'nen Näh,
Dort kämpfend mit des Kriegsvolks dunklen Mienen.
Nicht Ruh gab's da, noch Hast zu dieser Frist,
Bald half Gewalt, bald half Betrug und List.

Dalfinger, ihm gebührte grosse Ehr!
In Worten war er gut und gut in Thaten,
Voll Emsigkeit und freundlich im Verkehr,
Durch Achtsamkeit und Einsicht wohl berathen.
Doch – der Erfolg, der kommt von ungefähr –
Dalfinger, statt zu ernten reiche Staaten,
Fand schon am Thore, das ihm Eintritt gab,
Vor seinem Fusz das frühe, offne Grab.

RESUMEN

JUAN DE CASTELLANOS

Elogio y Elegía del Caribe

De los hechos más remarcables que siguieron al descubrimiento del Mundo Nuevo salta a la vista el de una abundancia enorme de literatura que trata de la historia del descubrimiento, de las guerras contra los indios y de la conquista por la espada y la Cruz de todo un continente. De la profusa producción poética del siglo XVI se destacan dos obras por su cantidad y cualidad. La primera es el poema épico que se se titula *La Araucana* de la mano de Alonso Ercilla de Zuñiga, poesía que pondera las proezas de los Araucanos contra los conquistadores españoles. La otra es titulada *Elegías de Varones Ilustres de Indias* por Juan de Castellanos. Este último tiene el honor dudoso de ser el poema más largo del mundo occidental. Trata de la conquista del Mar Caribe, de la Tierra Firme y de Nueva Granada.

La vida muy agitada de Castellanos no se ha escudrinado suficientemente hasta ahora. Por consecuencia no existe una biografía completa de este aventurero, indiero, soldado, pillador, buscador de oro, canónigo, cura, cronista y poeta. Nació quizás en 1522, en Alanis, Andalusía, y cruzó el Atlántico a muy corta edad. Participó en varias expediciones para explorar el interior de Venezuela y Nueva Granada, visitó casi todas las islas en el mar Caribe y las elogió en estancias muchas veces de gran belleza.

Después de haber tomado parte en grandes aventuras el deseo creciente de una vida más reposada lo llevó a Cartagena, donde fué nombrado canónigo de la Catedral. Se consagró al estudio. En 1571 fué nombrado cura de Tunja, pequeña ciudad en las Cordilleras al norte de Bogotá, donde desempeñó los deberes pastorales hasta su muerte en 1606 o 1607.

Empezó en Tunja sus *Elegías de Varones Ilustres* en prosa, pero mal aconsejado por amigos que le creían capaz de competir con Ercilla, gastó diez años en la estéril tarea de reducir la prosa a verso.

El objeto de mi artículo no es sólo dar un bosquejo de la vida de este poeta, sino también introducirlo en la historiografía holandesa. Pues, su obra es de gran importancia para el estudio de la historia del Caribe, vinculada a la de los Países Bajos con muchos lazos estrechos.

Campilé unos juicios de grandes literatos y críticos de arte poético.

Entre ellos figuran Menéndez y Pelayo, Antonio Caro y Antonio Paz y Melia. El estudio interesante de Isaac Pardo, escritor e historiador venezolano, me proveó muchos datos necesarios para completar mi ensayo.

Claro está que este humilde esfuerzo de introducir a un hombre remarcable en la historiografía holandesa no puede ser más que muy superficial. Tiene por único objeto hacer una vinculación de la historia colonial española con la de las Antillas Neerlandesas. Queremos hacer saborear a los holandeses un vino hasta la fecha desconocido. La síntesis de este esfuerzo lo comprimió – a pesar de cierta exageración debida al índole latina de su autor – el poeta Gabriel de Minaya que definió a Castellanos como un 'poeta lleno de licor divino' que, para manifestar su talento 'tentó asperísimo camino'.

AANTEKENINGEN

De in de tekst tussen haakjes geplaatste romeinse cijfers verwijzen naar de genummerde werken in de literatuuropgave.

1 "Dit helder licht, waarin gij de krijgsdaden zien kunt, geeft U Castellanos, bevriende lezer...". Michaelis d'Espejo, bewaarder van de kerkschatten in Tunja, schreef een latijns lofdicht als introductie op het tweede deel van de *Elegías*. Bovenstaand citaat is daaruit genomen. ('Gestas' zal krom latijn voor 'gesta' zijn)

2 RIPPY (*20*, p. 65); reeds lang vóór Rippy schreef MOZANS (*16*, p. 300): "A peculiar phenomenon, which has been frequently commented on is, that the early prose writers of Latin American exhibited more poetic feeling in their reproductions than did those who expressed themselves in verse".

3 Zie hierover HENRÍQUEZ-UREÑA (7, p. 219–220), waar de belangrijkste schrijvers genoemd worden.

4 De vertalingen zijn, daar ik in het algemeen het poëtisch karakter van de stanzen trachtte te bewaren, niet letterlijk en soms tamelijk vrij.

5 MENÉNDEZ Y PELAYO, (*11*, p. 415): " ... a quien no pueden negarse algunas dotes de poeta ..."

6 *ibid.* (p. 417–418): "... lo más doloroso es que Castellanos había empezado por escribir su Crónica en prosa, que hubiera sido tan fácil y agradable como lo es la de sus proemios, y luego, mal aconsejado por amigos que habián leído 'La Araucana', y le creían capaz de competir con Ercilla, gastó nada menos que diez años en la estéril tarea de reducir la prosa a versos...".

7 *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Tomo XII, p. 257.

8 Noch de opmerking van Pinello noch die van Antonio heb ik uit hun eigen geschriften gehaald, daar deze mij niet ter beschikking stonden. Zie over deze opmerkingen VERGARA Y VERGARA (*23*, p. 33).

9 Juan Bautista Muñoz, Spaans historicus en filosoof (1745–1799) schreef een *Historia del Nuevo Mundo* terwijl zijn *Collección de Documentos Ineditos* zeer waardevolle aantekeningen bevatten. Ik heb zijn werken slechts gedeeltelijk in kunnen zien en daarom niet bij de Literatuuropgave geplaatst.

10 JOAQUÍN ACOSTA schreef deze studie in de *Antología Español*, Tomo III, 1848. Daar ook dit werk in de bezochte bibliotheken niet aanwezig was, moest ik mij behelpen met wat Vergara y Vergara in zijn reeds geciteerde werk hierover schreef.

11 MENÉNDEZ Y PELAYO (*11*, p. 421): "Castellanos era un aventurero de ínfima condición ... sin haber cursadó en escuela alguna que sepamos".

12 PARDO (*17*, p. 114): "Es cierto que Castellanos daba algunas fechas de manera dubitativa ... y otras las daba equivocadas como la de 1543 para la destrucción de Nueva Cádiz, cuando en realidad fué en 1541 ..."

13 SCHUMACHER (*21*, p. 153): "... der auf Puerto-Rico herrschende Geist der Abenteuerei liess Niemanden unberührt, auch nicht den frisch angekommenen Castellanos".

14 CASTELLANOS (*2*, p. 135): "Hic requiescit homo Sedeños corpore parvus; Rebus at in cunctis pectore magnus erat".

15 PARDO (*17*, p. 90): "... que las musas tenían de su banda".

16 CASTELLANOS (*2*, p. 186). De gehele stanze luidt:

Nicolao Fedrimán entonces vino	Nikolas Federmann kwam toen in 't land,
Que de micer Ambrosio fué teniente	Een officier, kordaat, bewonderenswaardig,
Hombre de entendimiento peregrino,	Van Dalfinger de eerste luitenant,
Capitán admirable y escelente;	Scherpzinnig, kalm, voortvarend, altijd vaardig
Pues en cualguier rigor deste camino	In tegenspoeden met een koel verstand,
Ninguno mas sagaz y diligente:	Zijn grote chef in ieder opzicht waardig.
Del valor de los cuales, Dios mediante,	Hun grote moed zal ik, zo God het niet
Diremos grandes cosas adelante.	Belet, bezingen in een volgend lied.

17 In het Spaans luidt het aldus:

Ambos fueron alemanes	Aanvoerders van grote naam,
Y escelentes capitanes,	Dapper en zeer bekwaam
Los cuales en una hora	Waren beiden in de strijd.
Vieron por mano traidora	Doch moord, uit afgunst en nijd,
Sus mortiferos desmanes.	Maakte een einde aan hun faam.

18 Zie hierover mijn artikel "Kerk, Kroon en Cariben", *W.I. Gids 36*, 1956, p. 147–161.

19 PARDO (*17*, p. 96–97). Voor Mexico is een lijst bekend uit het jaar 1601, waaruit blijkt, dat er een zending plaats vond in dat jaar van 80 kisten met meer dan 10.000 boeken.

20 PAZ Y MELIA (*19*, p XLI): In dit testament wordt ook een broer van Castellanos genoemd. Deze heette Alonso González Castellanos en was in 1606 nog in leven, evenals een neef, de priester Alonso de Castellanos die de dichter vergezelde naar Tunja.

21 MENÉNDEZ Y PELAYO (*11*, p. 420): "... pero los versos sueltos, que

ya abundan mucho en la tercera parte y dominan en la cuarta, son de todo punto intolerables".

22 CASTELLANOS (*2*, p. 180). Censura de Don Alonso de Ercilla: "Yo he visto este libro, y en él no hallo cosa mal sonante ni contra buenas costumbres; y en lo que toca á la historia, la tengo por verdadera, por ver fielmente escritas muchas cosas y particularidades que yo vi y entendi en aquella tierra, al tiempo que pasé y estuve en ella; por donde infiero que na el autor muy arrimado á la verdad y son guerras y acaecimientos que hasta ahora no las he visto escritas por otro autor, y que algunos holgarán de saberlas".

23 SCHUMACHER (*21*, p. 149): "... sein Urteil – der seine frühere Kraft bereits verlustig gegangene Poet – war schulmeisterlich kurz ..."

24 Zie hierover betr. literatuur,o.a. MOSES (*15*, p. 216). Het is mij nog niet gelukt te achterhalen wie die wonderen verrichtende San Diego de Alcalá was, vermoedelijk een locale heilige.

25 CASTELLANOS (*3*, p. 19): "Item mando que si antes de mi fin y muerte yo no oviere embiado a Hispaña un libro que e compuesto en octavas rithmas de la vida y muerte y milagros de Sant Diego que llaman de Alcalá, que va dirigido, al Cabildo y Concejo del Pueblo de Sant Nicolás del Puerto, de donde era natural el dicho Santo, mis albaceas lo embíen al dicho Cabildo con cien pesos de oro de veinte quilates de mis bienes y hazienda para impression del dicho libro, que bien creo bastan para lo imprimir, por ser pequeño volumen".

26 MENÉNDEZ Y PELAYO (*11*, p. 418). Het werk van Marcos Jiménez de la Espada: *Juan de Castellanos y su historia del nuevo reino de Granada* (Madrid, 1889) heb ik niet kunnen raadplegen.

27 CASTELLANOS (*2*, p. VI): "... aunque á veces demasiado trivial y desaliñado".

28 VERGARA (*23*, p. 39): "... si 'La Araucana' es superior a las 'Elegías', consiste en que Ercilla intentó componer un poema; y aunque no lo lograra, pues no tiene las cualidades de tal, por lo menos le quedó la división concienzudamente hecha, el estilo siempre noble y el lenguaje puro y castigado. Mas las 'Elegías' son superiores a 'La Araucana' por otros conceptos: Castellanos no inventa como Ercilla, sino que describe; ... superior es la verdad, hermosura y animación de sus vivaces descripciones, escritas en galano lenguaje. Los cuadros en general son infinitamente más vivos que los de 'La Araucana',"

29 MENÉNDEZ Y PELAYO (*11*, p. 420): "... su obra, más monstruosa que ninguna, en cuanto al plan, no es realmente un poema, ni siquiera una crónica, sino un bosque de crónicas rimadas ..."

30 *ibid.*: "... es evidente que conforme avanzaba la edad de Castellanos decrecían sus fuerzas poéticas, y el cronista árido y monótono se iba sobreponiendo al abundantísimo versificador".

31 CASTELLANOS (*3*, p. 24): ".. ni apreciar en su justo valor el mérito relativo y grandes bellezas que por otra parte la adornan ..."

32 CAMPOAMOR, Spaans dichter (1817–1901). *Las Humoradas* zijn korte gedichten van een 'cómico-sentimental' karakter.

33 CASTELLANOS (*2*, p. 364). Het sonnet luidt aldus:

Poeta lleno de licor divino,
Por influjo del alto firmamiento,
Para manifestar vuestro talento

Al español en Indias peregrino.
Homero tuvo de los suyos cargo,
Virgilio de la lacïal arena

Tentastes asperísiml camino.	Y reliquias fugaces de troyanos:
Y en el progreso que de vos es dino	Mas en las Indias, un mundo tan largo,
Adelante pasais del pensamiento	¿Quién puede? Nadie, fuera de la vena
Fabricando perpetuo monumento	Casta del casto y llano Castellanos.

De geduldige lezer, wie ik tot nu toe alle Spaanse teksten heb vertaald, vergeve mij dit laatste onvertaalde, misschien onvertaalbare sonnet, waarvan de woordspeling in de laatste regel niet zijn weer te geven in het Nederlands. Ondanks mogelijke onbekendheid met het Spaans merke men het gebruik op – overigens gewoonte dier tijden – om te pas en te onpas, vooral bij lofliederen, Homerus en Virgilius er bij te slepen. Dit is nog niet het minste lofsonnet op de dichter-priester van Tunja.

LITERATUUROPGAVE

De literatuur welke ik voor de samenstelling van dit artikel nodig had, heb ik voornamelijk gevonden in de Biblioteca Nacional en de Biblioteca Universitaria van Caracas, Venezuela. Tijdens mijn verblijf in Mexico, augustus 1956, heb ik gebruik kunnen maken van de grote Universiteitsbibliotheek aldaar. Hoewel bescheiden van omvang bezit ook de eilandsbibliotheek van Curaçao een collectie werken, betrekking hebbende op het Caribisch gebied, waaruit de speurder op dit terrein wel het een en ander kan opdiepen. De Wetenschappelijke bibliotheek is op het gebied van Spaans-amerikaanse literatuur, geschiedenis en kunstgeschiedenis, tot nog toe in beperkte mate, eveneens te raadplegen.

In onderstaande lijst is alleen datgene opgenomen, wat bij de samenstelling van mijn artikel onontbeerlijk was. Encyclopedieën noch algemene geschiedkundige werken zijn daarin genoemd.

Het manuscript van dit artikel was reeds in het bezit van de redactie van de *W. I. Gids*, toen Dr. W. Ch. de la Try Ellis in *Christoffel 2*, no. 4, p. 192–197 een en ander over Castellanos en zijn poëzie publiceerde.

(1) ARROYO ALVAREZ, EDUARDO: Semblanza y Obra de Juan de Castellanos. *Revista Nacional de Cultura* No. 95, 1952, p. 70–74

(2) CASTELLANOS, JUAN DE: *Elegías de Varones Ilustres de Indias*. Biblioteca de Autores Españoles, Tomo IV. Madrid, 1944.

(3) CASTELLANOS, JUAN DE: *Elegías de Varones Ilustres de Indias*, con prólogo de don MIGUEL ANTONIO CARO. Biblioteca de la Presidencia de Colombia. Bogotá, 1955.

(4) GABALDÓN MÁRQUEZ, J.: *Muestrario de Historiadores Coloniales de Venezuela*. Caracas, 1948.

(5) GOMEZ RESTREPO, ANTONIO: *Historia de la Literatura Colombiana*. Bogotá, 1945.

(6) HENAO, JESUS MARIA & ARRUBLA, GERARDO: *History of Colombia*. Chapel Hill, 1938.

(7) HENRÍQUEZ UREÑA, PEDRO: *Literary Currents in Hispanic America*. Cambridge, Mass., 1945.

(8) HESPELT, E. HERMAN: *An Anthology of Spanish American Literature*. New York, 1946.

(9) JAVIER YANES, F.: *Historia de Margarita*. Caracas, 1948.

(10) LÓPEZ, CASTO FULGENCIO: *Lope de Aguirre, el peregrino*. Caracas, 1953.

(*11*) MENÉNDEZ Y PELAYO, M.: *Historia de la Poesía Hispano-americana.* Santander, 1948.

(*12*) MORÓN, GUILLERMO: Algunos problemes menudos de la Historia venezolana. *Rev. Nac. de Cult.* No. *101*, 1953, p. 120–125.

(*13*) MORÓN, GUILLERMO: *Los Origenes Historicos de Venezuela.* Madrid, 1956.

(*14*) MOSES, BERNARD: *The Spanish Dependencies in South America.* 2 delen, New York/London, 1914.

(*15*) MOSES, BERNARD: *Spanish Colonial Literature in South America.* New York / London, 1922.

(*16*) MOZANS, H. J.,: *Up the Orinoco and down the Magdalena.* New York/ London, 1910.

(*17*) PARDO, ISAAC: *Este Tierra de Gracia.* Caracas, 1955.

(*18*) PARRA, CARACCIOLO: *Obras de Juan de Castellanos.* Caracas, 1930.

(*19*) PAZ Y MELIA, ANTONIO: *Historia del Nuevo Reino de Granada por Juan de Castellanos.* Madrid, 1886.

(*20*) RIPPY, FRED.: *Historical Evolution of Spanish America.* 2nd ed., New York, 1945.

(*21*) SCHUMACHER, H. A.: *Juan de Castellanos, ein Lebensbild.* Hamburg, 1892.

(*22*) TUCKNOR, G.: *History of Spanish Literature.* New York, 1849.

(*23*) VERGARA Y VERGARA, J. M.: *Historia de la Literatura en Nueva Granada.* 2a ed. Bogotá, 1905.

SIDNEY W. MINTZ

HISTORICAL SOCIOLOGY OF THE JAMAICAN CHURCH-FOUNDED FREE VILLAGE SYSTEM

Three related themes are treated in this paper. Firstly, an attempt is made to sketch in the historical background of the rise of a peasantry in Jamaica, British West Indies, at the time of the Emancipation. Secondly, data are provided on the foundation and growth of a particular Jamaican freedmen's village, Sturge Town, founded by the Baptists in the parish of St. Ann. Lastly, the sociological character of the church-founded free villages is established on the basis of what is known of their founding and growth. *

THE BACKGROUND OF FREE VILLAGE SETTLEMENT IN JAMAICA

The Caribbean islands were the first outposts of European colonialism in the New World, but their economic importance was not realized until the plantation system came into full flower there in the eighteenth century. Since that time, though slavery is long past and the character of the plantation as an agro-social institution has been completely transformed, though the islands which were once the richest possessions of the Western European powers are now overshadowed in importance by other tropical areas, it is still the plantation system for which the Caribbean area is known.

Plantations, particularly sugar plantations, are a predominant feature of the landscape in Puerto Rico, Cuba, and the Dominican Republic; they are vital parts of the economies of Jamaica,

* The author owes thanks to Professor John V. Murra of Vassar College, and to Dr. Michael G. Smith of the Institute of Social and Economic Research, University College of the West Indies, for valuable help and advice in the preparation of this paper.

Guadeloupe and Barbados; and they are important even in the smaller islands as well. But alongside the plantations in many of these same islands, or more frequently in their rugged interiors, are large numbers of peasant farms, usually very small in size, and usually unprogressive in the character of the agriculture employed on them, yet of great significance culturally and economically. With the exception of those islands lost by Spain in 1899, and those too small or too lately occupied ever to have developed a full-scale plantation system, the peasantry is a relatively recent social product, a population reconstituted into a new economic form during the decline and fall of the slave-based estate system. In an important article in which he seeks to delineate the characteristics of the peasantries of Latin America, Dr. Eric Wolf has set the Caribbean peasant peoples within a separate typological category. This category, he writes:

> ... is perhaps best represented by peasants located in a region which once formed a key area of the developing system of capitalism. This region is located in the seasonally rainy tropical lowlands of northeastern Brazil and the West Indies. Here sugar plantations based on slave labor flourished in the sixteenth, seventeenth, and eighteenth centuries. These plantations were weakened by a variety of factors, such as the end of the slave trade and the political independence movement in Latin America, and most of them were unable to compete with other tropical areas. Where the old plantation system was not replaced by modern 'factories in the field,' as has been the case in northeastern Brazil and on parts of the south coast of Puerto Rico, we today find peasant holdings as 'residual bits' of former large scale organizations which have disintegrated, as in Haiti and Jamaica. The economy of such areas has been contracting since the end of slavery, with the result that this type of peasant seems to lean heavily toward the production of subsistence crops for home use or toward the production and distribution of very small amounts of cash produce.[1]

Wolf makes clear that, except for special instances, Caribbean peasants represent a secondary development within the islands. In the case of Jamaica, Philip M. Sherlock has referred to the "strange and absorbing story of how, out of the social rubble inherited in 1837 a resilient people began to create its own New World".[2] These peasantries, then, represent a transformation of one kind of laboring population into another, a historical process which varied in character from one island or territory to another, and from one colonial system to another. Its study has but barely begun.[3] The enslavement, transportation and reemployment of literally millions of African people over more than four centuries was the most dramatic instance of forced acculturation

in human history; the creation of free and independent peasantries out of these ex-slaves is no less dramatic and in all ways more inspiring.

Final and complete emancipation within the British colonies in the New World, declared effective on August 1, 1838, freed approximately 311,000 persons in Jamaica alone.[4] It was assumed by most observers, except the planters themselves, that these new freedmen, over 218,000 of whom had been 'praedial' (that is, field) slaves,[5] would continue to serve as the labor base for the plantation system. Joseph Sturge, the famous English Quaker abolitionist, predicted that:

> In a state of freedom it may be expected that the conditions and resources of an agricultural labourer, working for regulated wages, will be, as they are in England, superior to those of a paltry agriculturist, cultivating his little plot of land with his own hands; and it is evident therefore that the negroes will generally prefer working on the estates. Their strong attachment to the place of their birth, to their houses and gardens, to the graves of their parents and kindred, exceeding what has been recorded of any other people, is another circumstance which favours their continuance as labourers on the estates to which they are now respectively attached.[6]

But Sturge did not take sufficient account of the vindictiveness of the planters, of their own relatively desperate economic situation, or of the legitimate and very intense desire of the freedman to establish himself as a yeoman farmer.[7]

In Jamaica, the independent peasantry came into being almost entirely after Emancipation. Under the leadership of Baptist, Methodist and other missionaries, who had worked fearlessly for Emancipation itself — once they realized that their missionary labors with the slaves had become impossible in the face of planter resistance — the Jamaican freedman got his clearest opportunity to become a peasant cultivator. The process had a curiously unpremeditated and undeliberate character at first. Punitive laws passed by the Jamaica Assembly, which was dominated in the post-Emancipation period by the planters, was leading to a powerful movement of ex-slaves off the estates.[8] The pull of the independent homestead predated Emancipation, and some settlement of freedmen had already occurred.[9] But the trend became much stronger after freedom for all was enacted. In order for new freedmen to become independent farmers, certain conditions were necessary. First, they would have to be able to grow subsistence crops successfully. The skills for subsistence agriculture had been mastered by the slaves under

slavery itself in Jamaica, since it was customary to compel the field slave to grow his own foodstuffs on unused estate land. [10] Second, the freedmen would require outlets for surplus which could be exchanged for cash to buy those things not within the individual's capacity to produce for himself, but already part of his consumption patterns. This condition had also been guaranteed by slavery itself in Jamaica, since slaves had been permitted, even encouraged, to market their surplus at island markets. [11] These markets continued in strength after Emancipation, even increasing in number. [12] Moreover, there grew up a brisk export trade in agricultural staples, many items formerly produced on estates becoming peasant products. Pre-Emancipation agricultural and marketing practices of the slaves were the major means by which the slaves could accumulate liquid capital, [13] and this capital formed the basis for the third condition the formation of a free peasantry would require: money with which to buy land. The availability of the land itself was the fourth essential condition for the growth of a peasant class. Land might be acquired simply by squatting on Crown property, and this occurred, though its importance in the total picture may have been exaggerated. [14] Or land could be bought up by individual freedmen from the surplus of economically still viable estates or from ruined estates. Much buying of this kind took place, but it was not the most efficient or successful means for resettling freedmen as peasants. It was in this immediate post-Emancipation period that the leaders of the Baptist and Methodist missionary churches hit upon the idea of buying up ruined estates *in toto* upon which they might resettle parishioners as independent peasants in *church communities*. This idea, which caught hold swiftly, and had a revolutionary effect upon Jamaican society, can be attributed mostly to the Baptist ministers William Knibb and James Phillippo. Rev. Phillippo had in fact founded a village for freedmen during the period of the Apprenticeship (1834–1838), and may be considered the originator of this scheme. [15] But it was after Emancipation, when the pressures, both positive and negative, to get off the estates became irresistible, that the church-founded free village system floresced. Paget[16] has provided the best brief summary of this movement. Between 1838 and 1844, a period of six years, 19,000 freedmen and their families removed themselves from the estates, bought land, and settled in free villages. In terms of the total population affected, this figure may represent an aggregate of as much as

100,000 persons. The initial transformation of ex-slaves into independent yeomen farmers on a grand scale was accomplished in less than a decade. Its social and economic importance for the subsequent character of Jamaican society cannot be over-estimated.

THE CHURCH-FOUNDED FREE VILLAGE OF STURGE TOWN, PARISH OF ST. ANN

The ministers Phillippo and Knibb, who initiated the free village movement, were followed by many others. The Reverends Burchell, Abbott, and John Clark were among these. It is Rev. John Clark who is of particular interest here. [17] Clark came to Jamaica in 1835 to assist Rev. James Coultart at the Baptist Church at St. Ann's Bay on the north coast of Jamaica in the Parish of St. Ann. Rev. Coultart died in 1836, and Rev. Clark moved thereupon to Brown's Town, in the highlands – called the Dry Harbour Mountain district – of the same parish. The St. Ann's Bay Church was delegated to another minister and Rev. Clark was charged with the church at Brown's Town, and with ministering to the needs of the Baptists in the surrounding district. The Apprenticeship system, instituted in 1834, was operative in those years. Rev. Clark, like many of his fellow ministers, noted and protested against abuses in this alleged gradual transition from slavery to freedom and played a role in the fight against its continuance. Ultimately, Emancipation was enacted two years before the Apprenticeship was originally to have been terminated. During this period Rev. Clark was in correspondence with Joseph Sturge, who had emerged as the leading abolitionist in Great Britain, since Clarkson was of advanced age and Wilberforce was dead. Once Emancipation was enacted, it was with the help of Sturge – who, it is to be remembered, had mistakenly believed that the slaves would remain resident on the estates after freedom – that Rev. Clark undertook to establish free villages under church sponsorship. Clark's influence in creating a peasantry in the Dry Harbour Mountains region of St. Ann was considerable. In the course of his work, he established or helped to establish a large number of free villages. From the impetus provided by church sponsorship, other free villages grew without the deliberate patronage of the missionary churches. Clark, in his report to Joseph Sturge, [18] states that over 20 free villages were founded in the Dry Harbour

Mountains of St. Ann alone in the years immediately following Emancipation. They held fifteen or sixteen hundred families, about three-fourths of the enfranchised population of the district.[19] In the first three years of freedom, the peasantry connected with the Baptist churches of St. Ann Parish spent £ 10,000 for the purchase of land, [20] and Knibb claimed that up to 1845, 43 free villages had been founded in that parish alone. [21]

According to Rev. Clark's testimony, the first free village founded under his sponsorship was Sturge Town. [22] Rev. Clark describes that village specifically in his report to Joseph Sturge:

> The first property I bought contained 120 acres of good land, about eight miles from Brown's Town. The cost, with expenses of conveyance and surveying was about £ 700 sterling. Of this amount rather more than £ 400 was paid down by about eighty or ninety of the people, and the remainder by instalments and by additional purchasers. Nearly 100 building lots, and an equal number of acres for provision grounds, were surveyed. Small neat cottages were speedily built, and the land brought into good cultivation. There was a house and two or three acres of land left clear after the whole cost was paid. The house was converted into a schoolroom, and placed in trust for the benefit of the villagers, who erected a large booth, as a temporary place of worship, capable of containing 400 or 500 people. A chapel and mission house have subsequently been built. The settlement was called Sturge Town (now Birmingham). [23]

The present writer spent part of the summer of 1952 engaged in field work in Sturge Town. The field work period was too brief and too often interrupted by other obligations[24] to permit more than sporadic collection of data, but some of the information gathered will be reported here. Of particular interest was the later discovery by the writer, in the map collection of the Jamaica Institute, of an original map which appears to be that made by or for Rev. John Clark after he purchased the property – previously named Angwin Crawl[25] – upon which Sturge Town came to stand (Fig. 1).[26]

In an examination of some hundreds of maps in the collection, this was the only one of its kind found, and it was the purest stroke of luck to have found it, since it was discovered *after* the field work period in Sturge Town. It is certain that this is indeed a map of the same property; though no name appears on the map, it corresponds in shape to the original property pictured on Jamaica cadastral maps of the area (Fig. 2)[27] and the names of the contiguous properties correspond as well. The cadastral section carries both the names Angwin Crawl and Sturge Town on the holding; and old Sturge Towners reported that the former name of the village had been Angwin Crawl. According to Rev. Clark, the Sturge Town property contained '120 acres of good land'; according to the

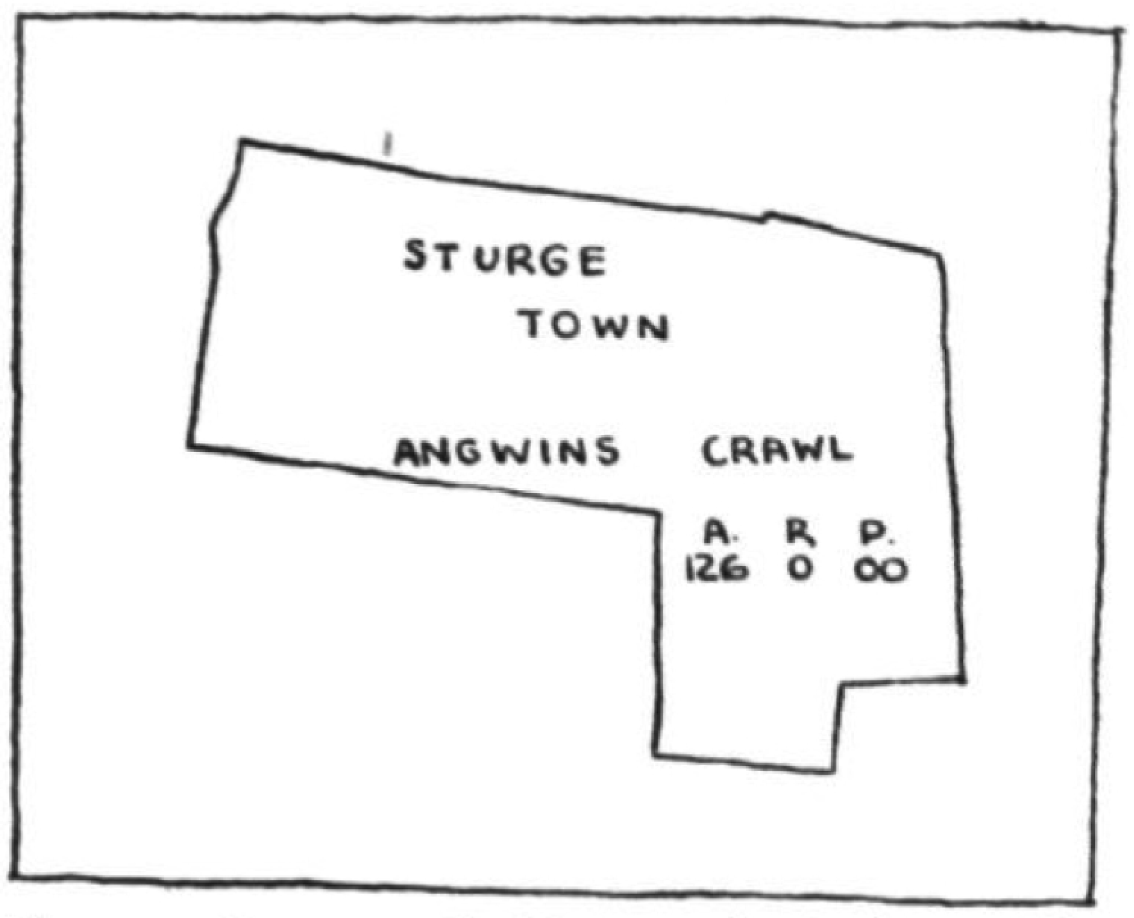

Fig. 2. Copy of the cadastral section showing the Angwin Crawl – Sturge Town property, St. Ann, Jamaica.

cadastral section and the deed of transfer, it contains 126 acres. The difference may be concealed in Rev. Clark's phrasing; it is not a significant difference in any case.

To judge by the appearance of the Clark map, it was drawn up at some point after the property had been purchased and surveyed, and some, but not all, of the holdings had been taken up by settlers. The arrangement of the house plots, the varying character of the agricultural plots, and certain other features of settlement as indicated on the map, raise questions concerning the original nature of this church-founded free village By tabulation, there are 74 individual agricultural holdings (of which 73 are numbered); 72 house plots (of which 27 are numbered); and a large, undefined plot greater in size than that of the total indicated housing area. Rev. Clark claimed that there were "nearly 100 building lots, and an equal number of acres for provision ground" in the Sturge Town settlement when it was completed; though only 72 house plots are indicated on the map, later reference to the number of individuals buying lots makes it clear that the large plot east of the indicated housing area must have been subsequently subdivided into additional housing and farm holdings. If this were not the case, then the land in excess of 72 (or 73) agricultural holdings and the land needed for more than 72 houses would have remained in the hands of the church. Planimeter calculations, using 126 acres as the assumed total area of the property, indicate that the undefined plot east of the delineated housing area comes to 16.66 acres. Rev. Clark writes that "a house and two or three acres of land" were left clear after settlement, and this certainly would not square with the Clark map had there not been additional occupance of the undefined northeast lots. [28]

The 73 numbered agricultural plots are of particular interest since they vary significantly in size. The possible reasons for this are many; the writer can do no more at this point than indicate those which have occurred to him. Individual settlers may have acquired land in amounts in accordance with their capacity to pay, with some maximum perhaps being set by the church. Again, the size of the landholding purchased may have been determined relative to the size of the family of the purchaser. Or the holdings may have been staked out with regard for estimated variation in soil quality, topography, etc. – though this last seems unlikely, given the overall small size of the pro-

perty. Lastly, there may have been some favoritism shown. The writer has been unable to recover evidence of any kind so far favoring one or another of these possible explanations. But it is at least possible that the original settlers varied in their economic status from the first, and this could be a sociological datum of primary importance. [29]

From Rev. Clark's description of the founding of Sturge Town, and from descriptions of the community provided by later writers, it is possible to say something relatively specific concerning the sociology of this one church-founded free village. For instance, Clark's comments indicate that the majority of the original settlers were known to him personally, and that they were members of his church. Thus he describes 'eighty or ninety of the people' paying for their land while some land was paid for 'by additional purchasers'. This strongly suggests that Sturge Town was wholly or almost wholly a Baptist community from its very beginnings. I believe we can assume with fair assurance that all of the settlers in such a village were churchgoers, though this is admittedly speculative. The same sentence written by Clark indicates, of course, that the land was bought, not given to the settlers, and that some of it was paid off by installment. Since Clark specifies that the land, together with the conveyance and survey expenses, cost 'about £ 700 sterling' (but cf. note 23), we may assume that settlers could purchase their holdings for approximately £ 7 per acre. [30] Though this price was not excessive at the time, the fact that some people paid off their obligations by installment indicates some degree of continuing financial control by the church, and of continuing financial obligation on the part of the settlers. [31] From the subsequent description we learn that a school and a church were added to the community immediately upon its establishment. The school was run by the church. The church itself, according to Clark's letter, was staffed by a local minister, Mr. Samuel Hodges, who, at the time of Clark's writing, had been living in Sturge Town for 'the last seven or eight years'; [32] that is, from about 1843 or 1844 until 1851 or 1852. Not only did Sturge Town consist of a religiously homogeneous or near-homogeneous group, but it had a church-run school and its own chapel and resident minister. That minister, or another, was there at the time of the visit of Candler and Alexander, who passed through Sturge Town in 1850. The report of these visitors contains the following brief on Sturge Town:

Population 541; houses, wattled and shingled, 103; wattled and thatched, 2; huts, 6; total of houses, 111; floor of apartments, boarded, 45; terraced, 163. Families, 113; parents, 228; children and unmarried persons, 313. Children who attend the day school, 112; Sabbath school, 200. Copies of the Scriptures, 187. Each house has its separate acre of land, where, in addition to provisions, pimento is frequently cultivated, and in some instances sugar-cane. There are also in the village some small wooden mills for grinding the cane, and on almost all the little properties some simple contrivance for expressing its juice. Such villages, built on the summit or slope of some fine hill, interspersed with bananas and plantains, and shaded by mangoes and breadfruit trees, have a very pleasing appearance, and greatly enliven the face of nature. The moral condition of Sturge Town is, we believe, superior to most that have not the advantage of a resident missionary. [33]

This description provides a little new information, some directly, and some which may be inferred. There has been a slight growth in population and an increase in the number of houses. Neolocal residence predominates (113 families, 111 houses). Crop diversification seems strong, but the quotation is naive in this regard. Pimento, a tree crop, is not 'cultivated' but spread wholly through the agency of nature. It is a traditional export crop in Jamaica, and was probably sold for export by Sturge Town people. Other tree crops mentioned are mangoes and breadfruit. Surpluses of these foods were probably sold as well for distribution in the island markets, as they are today. Cultivation of sugar cane in an area wholly unfitted for it is a common persistence in the Caribbean, and rural people often prefer the crude brown 'moscovado' sugar to refined white sugar. The presence of small wooden mills is almost certain evidence of production for sale. The internal marketing system grew rapidly in Jamaica after Emancipation, as did peasant production of export crops and products, such as pimento, beeswax, annatto, fustic, logwood, and honey. Production for sale was a major means of acquiring money for the purchase of land, after Emancipation, as well as before.

The family-parent figures indicate family stability. Differences in house type and flooring do not suggest significant economic differentiation, but the description is too thin and brief to help much in this regard.

Rev. Clark's letter cited earlier must have been written some time after the visit of Candler and Alexander. While stressing the success of the free village movement, Rev. Clark indicates that the fervency and piety of the people was waning at the time he wrote. The villagers, he says,

... should be aided for a few years to maintain their religious and educational institutions ... [because] at the present time they are unable, in consequence of the reduction of wages, frequent want of employment, distress arising from the ravages of cholera and small pox, and heavy taxation, to contribute more than one third of the amount they once cheerfully gave towards building chapels and school houses and supporting their pastors and teachers. There are also not a few who do not sufficiently value religious and educational advantages to make sacrifices to obtain them. [34]

Rev. Clark's concern for the villagers in church-founded settlements was realistic. In spite of the influence the missionary churches might wield over the free settlements, there might be tendencies toward either a decline of religiosity on the one hand, or toward the growth of a 'folk' variety of Christianity on the other. Curtin has assembled evidence that a folk version of Christianity, with emphasis on leading of the spirit, possession, and ideological synthesis with elements of African religions, even predated the development of organized missionary churches in Jamaica. [35] In some instances, organized churches were subtly changed in character to bring their doctrines and practices more into line with obeahism and myalism, religious forms originating at least in part in the African tradition. The final firsthand report the present writer was able to locate, in the form of abbreviated notes made by Underhill, makes mention of just such a change in Sturge Town:

STURGE TOWN TABERNACLE. Rev. John Clark, pastor. Number of members, 107. (It is necessary to mention that this church is a secession from the church under the native minister, Mr. McLaggan, and arose out of certain occurrences connected with Obeahism, in which the minister and some of the members were involved). 'We are a handful of corn'. Have no fault to find as to attendance; attendance 'most beautiful', except it be wet and sloppy in the town. The classes in the town are pretty well attended. There are about 700 persons in Sturge Town; all attend either the Tabernacle or Mr. McLaggan's. The Sunday School is very good; but some of the teachers come late. Very few backsliders; but they attend chapel regularly. The leaders are very attentive to their duty and look after the 'slack'. If you scold the people, you make them worse. There are many complaints about the estates. People are not getting rid of religion, though it is not as it was twenty years ago. A little before and after freedom there was more piety, everybody 'was going to chapel'. All felt the yoke of Satan, and looked to religion for comfort then. Young people 'feel no lash'; yet they are coming to chapel; but do not exhibit such great piety. There is not so much religion now as before the cholera. People do not feel so much now as at the time when 'free come'. There was not so much trouble in admitting members then as now, piety was more apparent, there was no need to examine so strictly. Some deacons and

leaders hesitate now to recommend for membership any who are not married people. Young people can earn money for themselves, and are not so dependent on the old people; they do not listen as formerly to the old people 'to tick to de gospel'. [36]

This final description comes about 20 years after the founding of Sturge Town. [37] It suggests that, while the Baptist church still wielded considerable influence in the village, new forces had arisen which were causing change in various ways – by providing competing faiths; by enabling the young to earn money independent of their families; by preventing a careful and exact perpetuation of the original ideology of the free village through the children of the settlers. Yet even Underhill's rather pessimistic picture still conveys the idea of a largely homogeneous church community. People still attend church regularly; the outbreak of Obeahism (which Sturge Towners in 1952 know about from hearsay, but could not detail, since it occurred over a century before) had been quelled and services were back to normal; the "leaders are attentive to their duty and look after 'the slack'."

No written reports on Sturge Town after 1861 are known to the writer. [38] But in 1952, when it was possible to spend a brief time in that community, certain continuities from the past were still visible. There were still two churches, both non-Established, and the Baptist Church was the larger and its congregation bigger. The Baptist Church still held some land, operated for its own support. The school was still operated by this church. The lay leaders of the Baptist Church included most of the richer landholders in the community – though none of these men would be considered wealthy by United States standards. (The biggest landholder in Sturge Town in 1952, so far as could be determined, held 16 acres of land.) The Baptist Church was still the center of social and recreational activities, as well as the leading religious organisation. When a new teacher moved to the community, he immediately became involved in Baptist Church activities, though not himself a Baptist. One young local girl, upon beginning her practice teaching in the village, shifted her membership from the competing church to the Baptist Church. Opportunities for technical education and higher education generally seemed to be most accessible through the Baptist Church, though it must be emphasized that membership in a different church did not stand in the way of the Baptist minister's giving all possible help to a young person. The community had produced several outstanding Jamaican leaders during its history,

in the fields of education and religion. In short, though the writer's data are much too limited to allow any elaborate conclusions, it was apparent that the founding church was still playing a central role in the life of the village and its residents in 1952. Further field work in this village is necessary to evaluate much more precisely the importance of the founding institution, over 100 years after Sturge Town became a peasant community.

THE SOCIOLOGY OF THE CHURCH-FOUNDED JAMAICAN FREE VILLAGE

If the church-founded free villages initially shared a large number of general sociological characteristics such that they might be considered to form a 'community type', the question is immediately raised whether such villages today are more like each other in their sociology than they are like other Jamaican villages with differing histories. To try to answer such a question immediately would be premature. But it is justifiable to seek these characteristics which may have been general to this kind of village at the time of founding.

Cumper is the first recent writer to call particular attention to the need for examining these villages to see whether they may indeed be regarded as a distinctive community type, and the present paper owes much to his analysis. [39] The present writer essays a speculative description of such villages at the time of their establishment in hopes of perhaps advancing Cumper's treatment somewhat further.

A summation of the expectable sociological characteristics of the church-founded free village, related to the role of the church in maintaining a historically distinctive type of community subculture, might read as follows:

1. It was a geographically definable community
2. It was a socially definable community
3. It was wholly or largely a religiously homogeneous community, at least initially
4. Its population was differentiated in certain sociological regards from the freedman population as a whole;
   a) more literate
   b) more tied to organized Christian churches
   c) more thrifty
   d) composed of stable monogamous families
   e) dependent upon and indebted to the missionary church

5. It was isolated:
   a) geographically in many cases
   b) ideologically, initially, and perhaps for some time

6. It was under relatively strong church control due to:
   a) financial obligations
   b) pressures exerted by co-religionist neighbors
   c) the influence and power of church leaders
   d) difficulties of securing land outside the community
   e) control of schools by the church

7. This church influence had good chances of perpetuation due to:
   a) continued geographical isolation, in many cases
   b) the church's role as a funnel for outside opportunities (missionary training, opportunities based on preliminary education, local restriction of economic opportunities)
   c) likelihood of village (or at least intra-faith) endogamy, due to geographical isolation, church-sponsored recreation, parental and neighborly influence, etc.

The geographically definable character of the original church-founded free villages is of great importance for the nature of their later development. Cohen[40] has described his difficulties in delimiting the rural community which he studied in Jamaica; and in a recent paper, M. G. Smith makes the point that the contemporary rural Jamaican community must be defined according to a set of variables such as topography, patterns of mating and visiting, etc., rather than by equating 'community' and 'village'. [41] The need for sophisticated techniques to delineate the social boundaries of the modern Jamaican community arises because of the way such communities were established or the way they have grown up over time. Particularly where these settlements bordered large towns, or developed in areas within which they might expand by successive small-scale purchases of land, the borders of the villages have become difficult to specify. But the *original* free villages, unless they were founded near or within the confines of existing towns, were indeed geographcially definable as communities. We know this because of the way they were established: that is, through the purchase of a whole large estate, in the midst of other such estates, which was then subdivided among settlers. [42]

In the case of Sturge Town, even today it is geographically definable in these terms. It has indeed extended itself through purchase by some residents of adjacent land, and through the creation of a Land Settlement community (Thatchfield) on another estate bordering it. But it does not present the picture of

continuous and extended settlement in many directions and seemingly, according to no preconceived order, so characteristic of many other Jamaican communities. Such free villages, then, were not congeries of scattered homesteads, but artificially created nuclei of population, with a particular internal social structure.

Every such free village, at least in the case of those founded under church sponsorship, was composed at the start of practicing co-religionists in good standing. While every single newly-settled freedman in a given village might not have been of the same faith, Rev. Clark's testimony and that of other missionary leaders of the time makes it clear that church-founded free villages were religiously homogeneous as well as geographically and socially definable communities.

It seems fair to argue that the populations of the church-founded free villages differed to some degree from the freedman population as a whole. In all likelihood they were more literate, Bible-reading having been an important practice and educational objective for missionary congregations. Moreover the village inhabitants were probably more uniform in their attachment to an organized religion than the population as a whole. The people doubtless varied in their sincerity and fervency, and surely the missionaries must have been deceived at times by parishioners whose motives were not wholly pious. Yet the descriptions provided us make it likely that these villagers took their religious affiliation seriously for the most part.

Probably – one might better say possibly – the settlers as a group were more thrifty and industrious than other freedmen. This may be an unsupportable speculation. Yet those who acquired land first in the church-founded free villages were the savers, who had managed to lay something by during the Apprenticeship or before, and they were the members in good standing of the churches. Thrift of itself may be of little importance in the present context. What is important is the degree to which we may be allowed to speculate that the villagers in the church-founded free villages shared an ideology based on church membership and acceptance of its Christian tenets, particularly thrift, industry, and those other precepts associated with 'uprighthness' and humility. Lay church leaders in Sturge Town in 1952 were exemplary in these regards; most of them were relatively well-to-do peasants, and extremely hard workers. Significantly, the village itself enjoys a reputation among the middle

class of the whole parish as a place where the best-mannered people of the rural class, and the best domestic workers, come from.

Cumper[43] has pointed out that such free villages would consist in the beginning of populations composed of monogamous families. This point is of first importance, and one which would distinguish such populations from the freedman population as a whole. The writer's 1952 census data for Sturge Town are insufficiently complete to indicate whether the village differs significantly in this regard from figures for the parish or for Jamaica as a whole; but that is the impression the incomplete data make.

The church-founded free village people had entered into a relationship of obligation to their churches when they first settled. This circumstance emerges as perhaps the most important of all in considering the present-day character of such villages, and will be treated in detail at a later point.

These villages were usually isolated geographically at the time of their founding, as pointed out earlier. In the case of St. Ann, it is true for many other such villages besides Sturge Town. Geographical isolation can serve as a powerful bar to culture change, of course. But isolation is not a function of geography alone. Smith writes:

> Plantation economies and social systems have persisted on the plains, while peasant type economies and societies were developed among the population which settled the hills as squatters, freeholders, or with Mission assistance. One often finds today a general denominational attachment in some of these hill communities, and to some extent this attachment reflects the historical conditions in which Missions assisted their establishment. But today, church influence is probably dominant and integrating only where the community is considerably isolated. [44]

The writer grants that this may be the case. Sturge Town is indeed an example of a community where geographical isolation has persisted. But ideological or social isolation may persist even where geographical isolation has declined. And certain kinds of contacts with the outside may serve to strengthen existing patterns, rather than to weaken them. The sociological and anthropological literature is full of descriptions of part-societies which have retained cultural distinctiveness and social isolation even in strongly urban contexts or in situations of repeated and intense contact. The marketing pattern of many Sturge Town women, which takes them regularly out of the community and

even to Kingston, has probably served to maintain cultural stability rather than to provoke change, since it allows villagers to conserve culturally approved standards of consumption which are very old and not rapidly expanding. The regular visits of Baptist ministers for Sunday services, wherein the community is 'penetrated', are not sources of change so much as a powerful force for conservatism and retention of old habits. Accessibility to change, therefore, cannot be viewed simply along an isolation-contact polarity, but must be seen rather in terms of the character of contact and its effect on people, and in terms of the strength of existing forces for cohesion and conservatism within the community.

At the time of their establishment, the church-founded free villages were under relatively strong missionary control. Individuals were surrounded by neighbors who were also co-religionists and probably often kinfolk as well. This suggests that internal pressures for conformance were present. Lay church leaders could exert influence in maintaining such conformances; they continue to do so in Sturge Town today. The way this control may operate can be illustrated by reference to the problem of accessibility to land. It was usually difficult to get access to additional land outside but conveniently near the free villages, and growing population meant inevitably that pressures for land would arise unless people emigrated. In the case of Sturge Town, additional holdings were gradually acquired by rental or rarely, purchase, from adjoining estates. But the scarcity of small holder land in general came to mean that those short of land would either have to walk great distances to their fields or to leave the community entirely. In one case recorded in 1952, a Sturge Towner walked 22 miles each time he went to his fields, which he rented. He was anxious to acquire the right to work a piece of church property in Sturge Town. But he was not a faithful member of the local church. He did not get the use of the land. To what extent such incidents may have been important in earlier Sturge Town history cannot be established. [45] The lack of economic alternatives in such communities may have confronted the land-hungry villager with three alternatives: leave the community entirely; invest an unusual effort in obtaining a source of income far from the community while maintaining residence; or conform carefully to all social rules within the community in the hope of finding some economic niche within it. It is not intended to suggest here that the church exercised any

deliberate policy of exacting conformance from villagers through special economic controls. Even had this been the intent, the church's village resources would have been much too limited to have made this possible. Rather, conformance on the part of villagers might be expected to have existed quite incidental to local social and economic lines of power. [46]

Control of local schools is also relevant to making an estimate of the church's total influence. Schooling in a country such as Jamaica is the *sine qua non* of economic and social advancement. While the non-Established church schools are not used as instruments of indoctrination in the writer's opinion, villagers tend almost naturally to think of the school and church together. A student's future success is bound up with his early education, and the impression he makes upon his superiors in school. The fact that the schools in the church-founded free villages are usually tied to church supervision even today is hence of great importance in understanding the social structure of such villages.

These various circumstances, related to the sociology of the villages at the time of their founding, were perpetuated in varying strength in the following century. We begin with a picture of geographical isolation; a definable community social structure; a religiously homogeneous community; a village population sociologically distinguishable from the free population as a whole; financial and moral indebtedness to the founder's church; church control of the school; internal pressures for conformance exerted by lay leaders and neighbors; external pressures for conformance exerted incidentally by the church itself; and an absence of alternative economic opportunities of all kinds for local people. To the extent that such initial characteristics were perpetuated, we may assume the local community tended to maintain its original character. This is, of course, a circular statement, because much more needs to be known of the degree to which Sturge Town and communities like it have indeed remained as they were. The schools continue to be church-supervised in many cases. The lay leaders of the church continue to be community leaders – the larger landholders, the teachers, and the political workers. In the beginning, the missionary churches created upon the social landscape of Jamaica a large number of religiously homogeneous communities, frequently isolated physically from the larger society, isolated to some extent as well from competing faiths, and providing settings for their own perpetuation. The missionary-created peasant villages had a population

which might be viewed as a distinctive subculture; to some extent, they may still have it. [47] The villages were clearly under the sway of the churches responsible for founding them. They were administered, insofar as there were community problems, by the minister who was their founder, or his successors. They were single-church communities, and single-school communities, which owed their existence to the church, and were morally and economically in debt to it. Cumper has even collected evidence that the churches played an important judiciary role in the villages they founded.[48] It is no wonder, then, as Cumper has pointed out, that while the planters referred derisively to Rev. Knibb, the outstanding leader of the Baptist missionary movement in Jamaica and a founder of many free villages, as 'King Knibb', his followers used the same term of reference with pride.

CONCLUSION

The peasantry of Jamaica in its majority came into being in the period immediately following Emancipation. Though the basic requirements for attaining the status of peasants were in the hands of the Jamaican freedmen themselves, executive leadership and, to some extent, capital, were provided through the missionary churches in a great number of cases. Under the stimulus of church leadership, there arose in the mountainous interior of the island large numbers of church-founded free villages. The sociology of these villages may have distinguished them from other free villages in Jamaica, and the fact that they were established by missionary churches signified that their populations would likewise be distinctive from the freedman population as a whole. Given the character of the church-founded free village, it may be justifiable to suppose that the Baptist peasant had a life-way at least initially differentiated from that of the peasants not involved in intimate association with a church group. The characteristics of this imputed distinctiveness might be elaborated by considering the sociological features already attributed to the church-founded free village as a community type. They would include a greater responsiveness to community pressure; a heightened concern with respectability; a stronger interest in literacy, social and economic advancement, and 'toeing the line'; and, it might be supposed, a greater respect for 'law and order', duly constituted authority, and persons

having high ascribed status. To some extent, as Cumper has suggested, it was in this context that the minister became a substitute – an altogether preferable substitute – for the estate owner, the overseer, the slave 'driver', the judge, and the custos. In terms of the establishment of a free peasantry in Jamaica, this shift in authority and leadership was of crucial importance; stress has been laid in this paper upon the significance of the missionary leaders in creating and perpetuating peasant communities. Yet there is a real possibility that the free villages are to this day characterized by a special sociology, and perhaps by a distinctive channeling of locally developed initiative along single lines of endeavor, due to their special social and religious character. It is suggested here that the history of local communities in a country such as Jamaica can still be reconstructed, at times in considerable detail, and that such reconstructions can prove valuable in understanding the social organization of the contemporary communities themselves. For both practical and intellectual reasons, the teasing out of the history of the rise of Caribbean peasantries is a useful task for the problem-oriented social scientist.

NOTES

1 ERIC R. WOLF, Types of Latin American Peasantry: A Preliminary Discussion, *American Anthropologist* 57, No. 3, 1955, p. 452–471.

2 PHILIP M. SHERLOCK, 'Editorial Note', *Caribbean Quarterly* 3, No. 1, n.d., p. 3.

3 See, e.g., JAMES G. LEYBURN, *The Haitian People* (New Haven: Yale University Press), 1941, p. 32–87; GEORGES SEJOURNÉ, Etablissement de la propriété de la famille au lendemain de l'indépendance, *Revue de la société d'histoire et de géographie d'Haïti*, 6, No. 17, 1935, p. 9–22; HUGH PAGET, The Free Village System in Jamaica, *Caribbean Quarterly*, 1, No. 4, n.d., p. 7–19.

4 GEORGE CUMPER, Labour Demand and Supply in the Jamaican Sugar Industry, 1830–1850, *Social and Economic Studies*, 2, No. 4, 1954, p. 37–86.

5 *Ibid*, p. 39.

6 Quoted in SIDNEY, LORD OLIVIER, *Jamaica, The Blessed Island* (London: Faber and Faber), 1936, p. 109.

7 An excellent discussion of planter ideology is given in PHILIP E. CURTIN, *Two Jamaicas* (Cambridge: Harvard University Press), 1955.

8 The best example of planter political power in that period was the ejectment legislation empowering estate owners to charge exorbitant rents for the housing of resident freedmen. In some bizarre instances, estate owners actually attempted to charge families rent pro-rated for each family member! Cf. LEONARD TUCKER, *Glorious Liberty* (London: Baptist Missionary Society), 1914, p. 40.

9. George E. Cumper, A Modern Jamaican Sugar Estate, *Soc. Econ. Studies 3*, No. 2, 1954, p. 135. Also cf. Olivier, *op. cit.*, p. 132–33.
10. Amy K. Lopez, Land and Labour to 1900, *Jamaican Historical Review 1*, 1948, p. 289–301. Also cf. Douglas Hall, The Social and Economic Background to Sugar in Slave Days, *Caribbean Historical Review*, Nos. 3–4, 1954, p. 161–162.
11. Sidney W. Mintz, The Jamaican Internal Marketing Pattern: Some Notes and Hypotheses, *Soc. Econ. Studies 4*, No. 1, 1955, p. 95–103. That both subsistence agriculture and marketing, which became so vital to a successful adaptation to peasant life after Emancipation, should have been compulsory under slavery, is reminiscent of a famous quotation: "There is something in human history like retribution; and it is a rule of historical retribution that its instrument be forged not by the offended, but by the offender himself". Karl Marx, The Indian Revolt, *New York Tribune*, Sept. 16, 1857.
12. Olivier, *op. cit.*, p. 159.
13. Hall, *op. cit.*, p. 161–162.
14. Olivier, *op. cit.*, p. 133, 141–142.
15. Ernest A. Payne, *Freedom in Jamaica* (London: Cary Press), 1933, p. 60.
16. Paget, *op. cit.* The creation of villages or communities of new peasants, rather than the random growth of scattered peasant homesteads, was not unique to post-Emancipation Jamaica. cf., for instance, Rawle Farley, The Rise of the Village Settlements of British Guiana, *Car. Quart. 3*, No. 2, 1953, p. 101–109. These instances modify Wolf's statement concerning peasant settlement on 'residual bits', and suggest a more ordered and determinate process of economic and social change.
17. Most of the information on Rev. John Clark comes from Rev. George E. Henderson, *Goodness and Mercy* (Kingston), 1931. A copy of this work was given to the writer by Rev. and Mrs. John Bee of the Baptist Church, Brown's Town, St. Ann, Jamaica. The writer is deeply indebted to Rev. and Mrs.. Bee for their hospitality and many kindnesses. In their relationships with their parishioners, these religious leaders exemplify the ideals of their predecessors in Jamaica.
18. Rev. John Clark, *A Brief Account of the settlements of the emancipated peasantry in the neighbourhood of Brown's Town, Jamaica, in a letter from John Clark, missionary, to Joseph Sturge of Birmingham* (Birmingham), 1852.
19. Olivier, *op cit.*, p. 115.
20. Edward B. Underhill, *The West Indies: Their Social and Religious Condition* (London: Jackson, Walford and Hodder), 1861, p. 328.
21. Knibb, cited in Underhill, *ibid.*
22. Clark, not essaying a complete list, mentions Sturge Town (Birmingham), Clarksonville, Wilberforce, Stepney, Buxton, Bethany, Salem, Philadelphia, Goshen, Providence, Harmony, Happy Valley, Standfast, Liberty Valley, Homerton, Highbury, Claremont, Green Hill, Long Hill, Thatchfield, and Keith, as newly founded free villages in the district. Of these, five were clearly founded under Clark's leadership: Sturge Town, Clarksonville, Wilberforce, Stepney

and Buxton. A sixth community, Mount Abyla, is elsewhere described as founded by Clark. I believe this to be the section of modern Brown's Town which still carries that name. If so, then there were at least six free villages begun under church sponsorship by Clark. All are readily identifiable in St. Ann Parish today.

23 CLARK, cited in OLIVIER, *op. cit.*, p. 113–114. According to a communication from Dr. M. G. Smith, the purchase is recorded in Liber 826, Folio 102, in Vol, 18 of the Records of Land Purchases maintained in the Spanish Town Record Office. The purchase was consummated June 20, 1839— a baseline for the founding of Sturge Town. The record states that 126 acres were bought for £ 1,000 from James Stewart of Trelawney Parish. The difference between Rev. Clark's figure and that given in the Records is not of particular importance. M. G. Smith suggests that the £ 300 difference may have represented the cost of the house which was converted into a schoolroom.

24 The writer was serving as director of the Yale Graduate Interdisciplinary Field Training Program at the time. He is indebted to the Ford Foundation and to Yale's Graduate Interdisciplinary Training Committee for the opportunity to work in Jamaica.

25 The term 'crawl' or 'crawle' is cognate with Portuguese *curral*, Spanish *corral*, and South African *kraal*. Now obsolete, it was the Jamaican term for a pen for swine or slaves.

26 The writer is very grateful for the help given him by the staff of the Jamaica Institute in examining documentary and map materials, and in providing him with a faithfully rendered copy of what appears to be the original Clark map of the Angwin Crawl property.

27 The writer is grateful to Mr. Odel Fleming and to the Government of Jamaica Department of Surveys for help in providing him with a copy of the cadastral section showing the Angwin Crawl-Sturge Town property.

28 All calculations of component areas have been made by the writer on the basis of planimeter readings. Readings were taken for all component holdings on the Clark map, and for the entire holding as well, using 126 acres as the figure for total acreage. The writer is indebted to Professor Edward S. Deevey of the Department of Zoology, Yale University, for assistance in the use of that Department's planimeter.

29 Ideally, we should be able eventually to superimpose the Clark original map upon a map of present holdings in the same circumscribed area, and to seek to trace changes in tenure over much of a period exceeding one hundred years. The following are the main facts derived from planimeter measurements of a tracing of the Clark map and its component parts. There are 73 numbered holdings. The boundary separating holding no, 60 from holding no. 63 is not drawn in on the Clark map. There is one unnumbered holding (east of holding no. 44). I have treated holdings nos. 60 and 63 as separate units. Together they come to 2.20 acres; I assigned each an arbitrary size one-half of this (1.1 acres), which happens to be very nearly the statistically most frequent holding size among the remaining 71 numbered holdings. Holding no. 44 (0.45 acres) and the unnumbered holding adjoining it (0.40 acres) are probably to be interpreted as a

single holding of 0.85 acres. No other single holding falls below 0.73 acres (no. 32), and it seems unlikely that there would be two separate holdings as small as 0.45 and 0.40 acres. Yet I have treated them as separate; the difference made by treating them together in my overall calculations would have been slight in any case. Planimeter calculations enabled me to get acreages for each of the component agricultural holdings, for the house plot area, and for the (then) unoccupied area east of the house plots, as well as for the total area. There are inevitable errors in my calculations of course, but I believe them to be slight. Each component holding was measured separately in square centimeters, and these figures were converted into acres and decimal parts of acres. Upon totalling all components, I arrived at the figure of 126.90 acres. I take the correct acreage to have been 126 acres. By subtracting the calculated size of the unoccupied area (16.66 acres) and for the house plot area (11.54 acres) from 126.90 acres, I arrived at the figure of 98.70 acres for the land held in 74 holdings. Upon totalling the separately calculated sizes of each individual holding, I arrived again at the figure of 98.70 acres. My planimeter readings for the entire area (calculated twice, as for every single holding) were: 308.4 square centimeters; 308.3 square centimeters. By adding the individual readings for each component subarea in a separate calculation, I arrived at the total of 311.4 square centimeters. I averaged these differing totals, admittedly perpetuating some error thereby, and arrived at 309.9 square centimeters as the calculated total area. Upon dividing this figure by a conversion factor, 2.46 (which permitted direct conversion from square centimeters to acres), I arrived at an acreage figure of 125.97 acres, that is, within 0.03 acres of the known size of the total holding. Agricultural holdings range from 0.40 acres (the unnumbered plot) to 3.05 acres (nos. 1 and 16).

Holding Sizes	Number of Holdings	% of Total Number of Holdings	% of Total Area of Holdings (98.70 acres)	Range in Size
more than 3 acres	2	2.7	6.2	3.05–3.05
2.5–2.99 acres	1	1.4	2.6	2.64
2.0–2.5 acres	9	12.2	20.2	2.07–2.40
1.5–1.99 acres	4	5.4	6.9	1.58–1.91
1.0–1.49 acres	47	63.5	54.9	1.02–1.45
less than 1.0 acre	11	14.8	9.1	0.40–0.98
	74	100.0	99.9	

30 Clark indicates (Olivier, *op. cit.*, p. 115) that current prices for settlers' land in St. Ann ranged from £ 3 to £ 12 per acre. If the £ 1000 purchase price in the Records of Land Purchases (cf. note 23) is for land alone, this would raise the price per acre for settlers to approximately £ 8.

31 Dr. M. G. Smith argues that continuing financial control was probably of minor importance, since more than half of the cost of Sturge Town was paid off immediately by the settlers. The point is certainly debatable, and will continue to be so, unless detailed records of local church relationships to the free villages can be recovered.

32 CLARK, *op. cit.*, p. 8.

33 Cited in OLIVIER, *op. cit.*, p. 114.

34 CLARK, *op. cit.*, p 11.

35 CURTIN, *op. cit.*, p. 28–41.

36 UNDERHILL, *op. cit.*, p. 312–313.

37 It is a curious fact that nowhere is the precise founding date of Sturge Town indicated. HENDERSON (*op. cit.*, p. 79) states the school and church in Sturge Town were opened in 1840. It seems fairly certain that the community was created in 1839 (cf. note 23).

38 The quantity of published and unpublished materials by missionaries and visitors on the Jamaican free villages is enormous, and very widely scattered. Other reports on Sturge Town may exist which have never come to the writer's attention.

39 CUMPER, *op. cit.* (cf. note 9) p. 119–160.

40 YEHUDI A. COHEN, "Interpersonal Relations in a Jamaican Community", Ph. D. thesis, Dept. of Anthropology, Yale University, 1953.

41 M. G. SMITH, Community organization in rural Jamaica, *Soc. Econ. Studies* 5, No. 3, 1956, p. 295–312.

42 Both M. G. Smith and Mr. Donald Hogg have pointed out to the writer the risk of assuming that church-founded free villages were more likely to be isolated geographically than those which grew without church support. It is conceivable, as Hogg has suggested, that the crucial factor in community differentiation in this instance may be isolation, in which case isolated free villages, whether or not founded by the churches, might be sociologically distinctive, even today. Yet another distinction, noted by Cumper, M. G. Smith, and Douglas Hall, is between the Jamaican mountainous interior and the coastal plains, and the effects of the related ecological and economic differences upon free village character. All of these variables – hill vs. plain, church-organized vs. non-church-organized, and isolated vs. non-isolated – admittedly need much more elaboration.

43 CUMPER, *op. cit.*, 1954, p. 137.

44 SMITH, *op. cit.*, p. 298.

45 The author is emphatically not claiming that church adherence is or was a precondition for economic and social assistance in Sturge Town. But it seems likely that faithful church-going improves one's standing in the community, and accordingly may increase one's economic opportunities.

46 The writer failed to get adequate information concerning the competing Tabernacle church in Sturge Town. This is another gap in the data which can only be filled by further field work.

47 No effort has been made here to indicate the possible utility of considering the Jamaican church-founded free village community as a special type insofar as planned change programs in Jamaica are concerned. The rural population of Jamaica is not culturally homo-

geneous, nor are Jamaican rural communities to be regarded as uniform in social organization or in accessibility to change from outside. If the Jamaican church-founded free village constitutes a distinctive community type even today, then certainly the introduction of change in such a community will succeed best if the sociology of this community type is fully understood. The importance of understanding community variation and its implications for social change in Jamaica has been strikingly demonstrated in a recent study. Cf. WILLIAM H. DAVENPORT, "A comparative study of two Jamaican fishing communities", Ph. D. thesis, Dept. of Anthropology, Yale University, 1956.

48 CUMPER, *op. cit.*, 1954, p. 136.

L. B. HOLTHUIS

G. D. COLLIN'S FAUNA SURINAMENSIS

Op 12 December 1822 promoveerde in het botanisch auditorium van de Universiteit van Uppsala in Zweden GABRIEL DANIEL COLLIN op een proefschrift getiteld *Fauna Surinamensis*; de promotor was professor C. P. THUNBERG.

Collin's werk, hoewel het weinig wetenschappelijke waarde heeft en vrijwel vergeten is, is interessant omdat het de eerste poging is om in een klein bestek een opsomming te geven van alle uit Suriname bekende diersoorten. Het boekje is vrij zeldzaam: geen der Nederlandse bibliotheken bleek het te bezitten. De hier gebrachte herdruk is naar een exemplaar uit de universiteitsbibliotheek van Oslo.

De eigenlijke tekst van de *Fauna Surinamensis* omvat, behalve een korte inleiding, een simpele opsomming van de namen van soorten behorende tot de zoogdieren, vogels, amphibiën (waaronder Collin ook de reptielen rangschikte), vissen, insekten (hierbij ook de spin- en kreeftachtigen) en weekdieren. Collin geeft niet duidelijk aan hoe hij aan deze namen komt, doch het is zeer waarschijnlijk dat deze voor alle groepen behalve de insekten overgenomen zijn uit de door J. F. GMELIN bewerkte 13e editie van LINNAEUS' *Systema Naturae* (1788–1793). De volgorde waarin de soorten door Collin geplaatst zijn, komt volledig overeen met die welke door Gmelin is gegeven, en op één uitzondering na zijn alle door Collin opgesomde soorten in Gmelin's werk te vinden met de aanduiding "*Habitat in* Surinamo". De enige uitzondering is *Rana typhonia* waarvoor Gmelin (p. 1052) vermeldt "*Habitat in* America .... Rolander". De aanduiding "Rolander" maakt het wel waarschijnlijk dat de soort uit Suriname afkomstig is, aangezien de Zweed Daniel Rolander in 1755 in Suriname heeft verzameld. Waarom Collin deze soort opneemt, is mij niet duidelijk, daar hij overigens consequent alle

soorten weglaat waarvan Gmelin niet uitdrukkelijk het voorkomen in Suriname vermeldt, zelfs als zij door vroegere auteurs voor Suriname genoemd werden. Zo neemt Collin b.v. de ijsvogel *Alcedo surinamensis* niet op, waarvan door Gmelin (p. 448) behalve de opmerking "*Habitat in* Gujana" ook nog de verwijzingen naar de beschrijving van Fermin's "Martin-pêcheur" van Suriname en naar Latham's "Surinam Kingsfisher" gegeven worden. Waarschijnlijk berust het opnemen van *Rana typhonia* op een slordigheid van Collin, evenals dit wel het geval zal zijn met het weglaten van de vogelsoorten *Crotophaga ambulatoria, Trochilus Pella, Trochilus ruber* en *Ampelis Carnifex,* die door Gmelin (resp. p. 363, 485, 500 en 839) wel uitdrukkelijk van Suriname genoemd worden.

De insecten (s.l.) zijn wat de grote groepen betreft door Collin gerangschikt volgens het systeem van Linnaeus, met dien verstande dat in navolging van Fabricius de Ulonata (Ulmata gespeld door Collin) van de Hemiptera zijn afgesplitst. In de rangschikking en de nomenclatuur der soorten echter is J. C. FABRICIUS vrijwel geheel gevolgd: voor de Coleoptera is Fabricius' (1801) *Systema Eleutheratorum* gebruikt, voor de Hemiptera Fabricius' (1803) *Systema Rhynchotorum,* voor de Ulonata, Hymenoptera en Aptera Fabricius' (1793) *Entomologia Systematica* vol. 2, en voor de Lepidoptera vol. 3 (1793, 1794) van hetzelfde werk. Het aantal slordigheden en inconsequenties is bij de insecten veel groter dan bij de vertebraten: verschillende uitzonderingen zijn te vinden op de regel om soorten weg te laten waarvan Fabricius niet uitdrukkelijk zegt dat zij in Suriname voorkomen, hoewel dit uit de literatuur-verwijzingen (o.a naar M. S. Meriaen) duidelijk blijkt wel het geval te zijn. Verschillende soorten die door Fabricius duidelijk van Suriname worden vermeld, zijn vergeten. Verder is het aantal foutieve spellingen schrikbarend groot. De soorten Lepidoptera die Fabricius *Phalaena apicalis* en *Pyralis burmanniana* noemt, heeft Collin respectievelijk de namen *Pyralis apicalis* en *Tortrix burmanniana* gegeven zonder dat het duidelijk is of dit met een speciale bedoeling gedaan is of dat het hier een vergissing betreft.

De vele inconsequenties, slordigheden en omissies maken dat de wetenschappelijke waarde van Collin's werk zeer gering is, al blijft het dan toch wel van historische betekenis. De opmerking van C. A. WOOD (1931, p. 597) in *An Introduction to the Literature of Vertebrate Zoology,* dat het hier een "important, fundamental, and rare monograph" betreft, is daarom wel wat overdreven.

Over het auteurschap van het werkje bestaan verschillende meningen. Het blijkt namelijk dat het in de tijd van Thunberg aan de Zweedse universiteiten de gewoonte was dat de promotor de dissertatie schreef en dat de promovendus deze slechts verdedigde. Vele van dergelijke dissertaties worden dan ook met de promotor als auteur geciteerd. Gezien echter de kwaliteit van Collin's werk lijkt het in dit geval veel waarschijnlijker dat de *Fauna Surinamensis* geschreven is door een onervaren beginneling, en niet het werk is van een doorgewinterd systematicus als Thunberg; met zekerheid zal dit echter wel nooit uit te maken zijn.

Over de persoon van Collin is niet veel bekend. De weinige gegevens die tenslotte nog te voorschijn zijn gekomen, dank ik aan Friherre Axel Axelsson Liljencrantz, bibliothecaris van de Kungliga Vetenskaps Societeten te Uppsala, die zich voor het verkrijgen van deze gegevens veel moeite heeft willen getroosten, waarvoor ik hier gaarne mijn oprechte dank uitspreek.

Gabriel Daniel Collin werd op 24 April 1800 in Stockholm geboren, waar zijn vader Anders Collin (1754–1830) bibliothecaris was van de tot de koninklijke familie behorende hertog Karel; zijn moeder heette Maria Loretta. Op 15 April 1817 werd Collin tot zijn studentenbond toegelaten en begon dus in dat jaar zijn studie aan de universiteit van Uppsala, een studie die hij in 1823 beëindigde. Hierna werd hij onderwijzer aan de armenschool van Södermalm in Stockholm, en in 1825 was hij plaatsvervangend onderwijzer aan de Lancasterschool eveneens in Stockholm; hij woonde toen in het zuidelijke deel van de stad. Zijn sterfdatum is niet bekend.

Collin's promotor, Carl Pehr Thunberg (1743–1828) was in 1784 Linnaeus opgevolgd als hoogleraar aan de universiteit van Uppsala. Voor die tijd had hij in Nederlandse dienst veel gereisd, o.a. naar Japan, Oost Indië, Ceylon en Zuid Afrika. Zijn interesse voor vreemde landen blijkt ook wel uit het feit dat vele van zijn studenten promoveerden op proefschriften die de fauna van een bepaalde streek behandelden, zoals *Fauna cayanensis* door A. Kjeller (1823), *Fauna brasliensis* door C. H. Ekstrand (1823), *Fauna Americae miredionalis* door F. M. Rystedt (pt. 1, 1823), J. N. Gestrin (pt. 2, 1823) & J. Mellander (pt. 3, 1823), *Fauna chinensis* door P. M. Acksell (1823).

Aangezien de belangstelling in de Surinaamse fauna in de laatste jaren sterk is toegenomen, leek het de moeite waard om

Collin's zo moeilijk verkrijgbare *Fauna Surinamensis* hierbij aan de vergetelheid te onttrekken, daar dit werkje voor de studie van de historische ontwikkeling van de kennis der Surinaamse fauna een zoal niet belangrijk dan toch hoogst interessant document is.

SUMMARY

On 12 December, 1822 GABRIEL DANIEL COLLIN, a pupil of the well-known Swedish biologist CARL PEHR THUNBERG, defended a dissertation entitled *Fauna Surinamensis*, which proves to have been the first attempt to give an enumeration of all the animal species known to inhabit Dutch Guiana. The paper contains a rather uncritical list compiled with the help of GMELIN'S thirteenth edition of LINNAEUS' *Systema Naturae* (1788–1793) for all groups except the insects, and of FABRICIUS' *Systema Eleutheratorum* (1801) for the Coleoptera, his *Systema Rhynchotorum* (1803) for the Hemiptera, and his *Entomologia Systematica*, volumes 2 and 3 (1793–1794) for the other insects. Collin evidently only included such species as were expressly indicated by Gmelin and Fabricius as occurring in Surinam. Those (*e.g. Alcedo surinamensis*) which had been reported from Surinam by other authors but which Gmelin and Fabricius had not marked with the indication "Habitat in Surinamo" were not taken into account by Collin. On the whole his list contains many errors, omissions and inconsistencies, and it actually is only of value from an historical point of view. Since the dissertation is quite rare, it is here reprinted in its entirety. Of the first eight pages, all of which are unnumbered, the second, fourth, sixth and eighth are blank and have been omitted, the first page contains the title, and the other three each bear a dedication. The next eight pages are numbered and contain the actual text, while the paper ends with an unnumbered page containing the theses. The various pages are reprinted as accurately as possible, and the punctuation and the typographical errors are as in the original. The lettertype has been chosen so as to resemble the original type as closely as possible, though it could not be made exactly identical.

Very little is known about the person of COLLIN. He was born in Stockholm 24 April, 1800, started his studies in Uppsala in 1817, and in 1823, after taking his degree, became a schoolteacher in Stockholm. The date and place of his death are unknown.

FAUNA
SURINAMENSIS

QUAM

VENIA. EXP. FACULT. MED. UPSAL.

PRÆSIDE

C. P. THUNBERG

COMMENDATORE REG. ORD. DE WASA
MED. DOCT. PROF. MED. ET BOT. REG. ET ORD. REG. COLL. SANIT. MEMB. HON. ACAD. CÆSAR. PETROPOL. ET NAT. CURIOS. REG. SCIENT. UPS. LOND. HOLM. AGRIC. MED. ET EVANG. SOCIET. OECON. UPSAL. PATR. HOLM. ET. CIV. OECON. FINL. HONOR. WERMEL. JUNEC. WESTM. CALM. ET ÖREBR BEROL ET LIPS. NAT. SCRUT. PARIS. HAFN. MOSCOU. ET HALENS. HIST. NAT. GORENK. PHILAD. LUND. HARLEM. AMSTELD. OECON. ET INST. LITT. ZELAND. NIDROSIENS TURICENS. IENENS. LINN. LONDIN. ET HORTICULTUR. REG. SCIENT. PHYS. ET PHYTOGRAPH. GÖTTINGENS. SCIENT. GOTHOB. MONACH. ERLANG. WETTER. NANCIENS. MARPURG. MED. PARIS. EMUL. ET LINN. MONSPEL. MED. MATRITENS. MED. ET NAT. STUDIOS. EDIMBURG. ET PETROP. MEDICO CHIR. ET PHARMAC. MEMBRO NEC NON ACAD. SCIENT. PARIS. ET INSTITUT NATION. MONSPELIENS. AGRICULT. PARIS. MEDIC. LONDIN. SCANDINAV FLORENTIN. ET BATAVIN. IND. OR. CORRESPOND.

P. P.

GABRIEL DANIEL COLLIN

Stip. Medico-Theol.
Holmiensis.

IN AUDIT. BOTANICO DIE XII DECEMBR. MDCCCXXII.

H. A. M. S.

UPSALIÆ,

EXCUDEBANT REGIÆ ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.

ADMODUM REVERENDO ET PRÆCLARISSIMO

MAG. ANDR. BERNH. COLLIN

AD ECCLES. UDAL. ELEON. HOLM. ADJ. PAST.

Fratri Dilectissimo

Frater.

VIRIS

MAXIME REVERENDIS ET PRÆCLARISSIMIS

DOMINIS

MAG. ***GEORGIO STOLPE***

AD ECCLES. FENN. NAT. HOLM. PASTORI

CONSISTORII URBICI ADSESSORI

MAG. ***JOHANNI DILLNER***

SACRÆ REG. MAJESTATI A SACRIS

PASTORI IN ÖSTRA RYD

Patronis et Fautoribus

Has laborum primitias

Summa animi Veneratione

D. D. D.
GABR. DAN. COLLIN.

KONGL. BIBLIOTHEKARIEN

HÖGÄDLE

HERR *ANDERS COLLIN*

OCH

HÖGÄDLA

FRU *MARIA LAUR. COLLIN*

född I H R E

Mina Huldaste Föräldrar

helgas dessa blad

af

Sonlig kärlek

FAUNA SURINAMENSIS

Surinamenſis Colonia, ab Hollandis primum inſtituta, ad oras maris Americæ meridionalis ſita eſt. Regio multum depresſa, ſtagnis ſylvisque denſisſimis referta, valde inſalubris et Europæis maxime letalis deprehenditur. Sub Sirio ardenti facile fertile ſolum, utilibus variis vegetabilibus colendis tamen aptum, Europæis incolis divitias minime ſpernendas offert.

A longo retro tempore in hiſce terris plurimas Naturæ gazas quæſiverunt, indagarunt et in Hollandiam aſportarunt induſtrioſi, fere ſine pari, fortunati Belgæ, ſic ut hujus regionis pretioſæ & ſplendidisſimæ imprimis ex Insectorum clasſe, gazæ Muſea Regia et magnatum exornaverint ut plurimum.

In hanc quoque Coloniam iter ſuum inſtituit curioſisſima MERIANA, ut obſervaret et indagaret imprimis Metamorphoſes Inſectorum & ſplendidum nobis opus relinqueret.

Ut notior evadat pulcherrima Surinamenſis Fauna; conquiſivimus ea, quæ apud Auctores ſparſa invenimus. Nullum tamen eſt dubium, quin adhuc longe ditior ſit Surinamenſis regio, et ſenſim Catalogus animalium multum augeri posſit. Interim boni conſulas B. L. quæ paucæ habent hæ paginæ, donec plura, ſuccesſu temporis innoteſcant.

[2]

MAMMALIA

Simia trepida.
  midas.
Veſpertilio leptura.
Canis Thous.
Viverra quaſie.
Viverra vittata.
Didelphis marſupialis.
  dorſigera.
Sorex ſurinamenſis.

AVES.

Falco ſufflator.
  ſuperciliosſus.
  aurantius.
Lanius nergeta.
  atricapillus.
  ruber.
Pſittacus ararauna.
  nobilis.
  verſicolor.
  coronatus.
  purpureus.
Ramphaſtos aracari.
Corvus ſurinamenſis.
Oriolus criſtatus.
Picus melanoleueus.
  undatus.
Sitta nævia.
  ſurinamenſis.
Todus cinereus.
  plumbeus.
Alcedo paradisſea.
  tridactyla.
Merops ſurinamenſis.
Certhia ochrochlora.
Trochilus leucurus.
  jugularis.
  ourisſia.
  moſchitus.
  mellivorus.
Anas novæ Hiſpaniæ.
Plotus ſurinamenſis.
Colymbus dominicus.
Sterna ſurinamenſis.
Ryncops nigra.
Platalea pygmea.
Ardea ſtriata.
Tantalus minutus.
Parra jacana.
Columba ſurinamenſis.
Turdus variegatus.
  ſtriatus.
  ſurinamus.
Loxia virens.
  minima.
  minuta.
Embeciza amazona.
  griſea.
  ſurinamenſis.

[3]

Tanagra chloritica.
Fringilla ſurinama.
  autumnalis.
  tricolor.
Muſcicapa tyrannus.
  ſurinama.
Motacilla velia.
  furva.
Pipra leucocephala.
  leucocapilla.

AMPHIBIA

Teſtudo ſcorpioides.
planitia.
Rana muſica.
gibboſa,
cornuta.
typhonia.
Crotalus mutus.
Boa cenchris.

Coluber lubricus.
jaculatrix.
viridisſimus.
Anguis laticauda.
ſcutatus.
rufus.
hepaticus.

PISCES.

Gymnotus albus.
electricus.
albifrons.
Pleuronectes oecellatus.
Sparus ſaxatilis.
Labrus punctatus.
Cobitis anableps.
Silurus undecimalis.
inermis.

Silurus carinatus.
faſciatus.
Salmo gaſteropelecus.
gibboſus.
notatus.
cyprinoides.
rhombeus.
Clupea atherinoides.

INSECTA.

**Coleoptera*

Copris ſcabroſa. FABRIC. *Eleuter*. I. p. 52 ſqq.
Ateuchus triangularis.
Cicindela Æquinoctialis.
Dytiſcus coſtalis.
Casſida triſtriata.
Eumolpus glabratus.
Chryſomela ſurinamenſis.
8-maculata.
conjugata.
trifaſciata.
Crioceris S. littera.
ſurinamenſis.
Galeruca nigripennis.
Erotylus variegatus.
Hiſpa ſpinipes.
ſerrata.
emarginata
ſerraticornis.

Carabus ſurinamenſis.
Fulgora noctiluca.
lucernea.
laternaria.
Tettigonia ephemera.
tibicen.
Lyſtra reticulata.
Cicada criſtata.
Cercopis cruentata.
Syrtis eroſa.
Tetyra argus.
Edesſa merianæ.
cruenta.
cribrum.
Cimex bipuſtulatus.
ypſilon.
Ælia hiſteroides.

bidens.
ſulcata.
Lampyris maculata.
Cetonia holoſericea.
cuprea.
Iris.
Bupreſtis lucidula.
atomaria.
Prionus melanopus.
Callidium fulvicolle.
Bynchænus feſtivus.
ſqualidus.
Colydium frumentarium
** *Hemiptera.*
Fulgora ſerrata. FABRIC. *Rhyng.* p. 2 ſeqq.
phosphorea.

Coræus batatas.
Lygæus kermeſinus.
gallus.
albofaſciatus.
Reduvius puſtula.
bipuſtulatus.
Zelus longimanus.
*** *Ulmata.* FABR. p. 7 ſqq.
Blatta ſurinamenſ is.
nitidula.
Mantis ſtrumaria.
precaria.
Gomphocerus clavicornis.
**** *Lepidoptera.*
Papilio Protenor. FABR. *Ent. Syſt.* III. p. 13 ſeqv.
Androgæus.

[5] Papilio Vertumnus.
Belus.
Pompejus.
Helena.
Crethon.
Orſilochus.
Octavius.
Licarſis.
Meliboeus.
Polycaon.
Arethuſus.
Licas.
Pelaſcus.
Galanthis.
Tytius.
Polymenus.
Orion.
Juno.
Chorinæas.
Laërtes.
Itys.
Cymodoce.
Biſaltide.
Perſeus.
Menelaus.

Papilio Laothoë
Dindymene.
Luna.
Echo.
Clytemneſtra.
Merione.
Amathea.
Medea.
Amphione.
Lydia.
Amaſia.
Carinenta.
Meſenteria.
Berecynthus.
Oethon.
Matheſius.
Polycarmes.
Lucindus.
Lycidice.
Dardus.
Clara.
Eva.
Doris.
Hecate.
Braſſolis.

Antomedon.
Metellus.
Penelea.
Ocypete.
Ocyrrhoë.
Aranea.
Heſione.
Doris.

[6] Papilio Ephynes.
Peribæa.
Heſperia Janias.
Petus.
Celerio.
Ematheon.
Didymaon.
Pholeus.
Endymion.
Venus.
Henion.
Bathis.
Cyanus.
Formoſus.
Meton
Liger.
Valens.
Perion.
Apidanus.
Acmon.
Timeus.
Simæthis.
Lineus.
Epulus.
Hebrus.
Acanthus.
Ceneus.
Icarus.
Emylius.
Lagus.
Phareus.
Tacitus.
Procas.

Thales.
Roſalia.
Erythrea.
Iphigenia.
Coronea.
Marcellina.
Renatus.
Croeſus.

Heſperia Pentheus.
Ulricus.
Actoris.
Casſius.
Ouranus.
Talus.
Sagarus.
Euriteus.
Gyas.
Helirius.
Phineus.
Helius.
Orion.
Eudoxus.
Evitus.
Rhetus.
Clonias.
Acaſtus.
Palemon.
Arinus.
Salus.
Anaphus.
Bixæ.
Hemes.
Eumelus.
Lycagus.
Mimus.
Gentius.
Menippus.
Virbius.
Curtius.
Sphinx Apulus.
Pulas.

]7[Spinx Cacus.
Ello.
Jatrophæ.
Caicus.
Anubus.
Labruſcæ
Caricæ.
Seſia Melos.
Fodris.
Marica.
Zygæna Agrius.
Phlegmon.
Brontus.
Eriphia.
Erynius.
Ladis.
Bombyx Atlas.
Janus.
Erythrinæ.
Hippodamia.
Argulata.
Liberia.
Abas.
Salmonea.
Cynera.
Amaſis.
Cippus.
Lincus.
Begga.
Eridanus.
Dryas.
Tarquinius.
Tarquinia.

Bombyx Umber.
priverna.
Noctua Zenobia. FABR. *Ent. Syſt.* III. II. p. 8. ſeqq.
Iphianæſe.
Odora.
Mycerina.
Phalæna diorariæ.
jatropharia.
catilinaria.
politata.
cynata.
mantata.
phylirata.
arcata.
bicolorata.
aurata.
lucidata.
syerata.
funerata.
Pyralis apicalis.
Tortrix burmanniana.
***** *Hymenoptera.*
Tenthredo americana.
Apis dimidiata.
ſurinamenſis.
hirtipes.
armata.
cordata.
Formica omnivora.
bidens.
cephalotes.

[8] Mutilla diadema.
****** *Aptera.*
Trombidium tinctorium.
Pulex penetrans.

Cancer cordatus.
Teſtacea.
Patella ſurinamenſis.

Theses Respondentis.

I.

Is intercedit nexus inter hominem et naturam, ut, quo caſtiori ſtudio ille in ſui cognitionem enititur, eo latior ei ad Naturæ penetralia aditus pateat.

II.

Niſi homo a Natura aberraverit, Hiſtoria Naturæ non exſtitisſe videtur.

III.

Termini, quos e vernacula lingua asſumtos in uſum ſibi vertit Hiſtoria Naturalis, licet Græco-Latialibus opulentia inferiores, non exigua tamen pollent virtute in proprietate objectorum deſignanda.

IV.

Non parvi habeatur momenti diſtinctio illa inter Species et varietates, ſine qua caute inſtituenda ſcrutatoribus congeries errorum exoriatur, necesſe eſt.

V.

Præter formam nihil in mundo interire jure contendere posſumus.

VI.

In omnibus Naturæ regnis individua duo ſibi invicen perfecte ſimilia fruſtra forſan quæſiveris.

R. LUIJKEN

OVER VOEDINGSPROBLEMEN IN DE TROPEN IN VERBAND MET HET VOEDINGSONDERZOEK OP DE BOVENWINDSE EILANDEN

Voordat hier een en ander wordt medegedeeld over het voedingsonderzoek op de Bovenwindse Eilanden, dat in 1956 plaats had op verzoek van de Minister van Economische Zaken en Welvaartszorg van de Nederlandse Antillen,[1] moge in het kort iets worden gezegd over de belangrijkste tekorten van de voeding in de tropen in het algemeen. Deze tekorten zijn vaak zeer aanzienlijk en meestal veel groter dan men ze op de Bovenwindse Eilanden ziet.

De moderne voedingswetenschap heeft de laatste zestig jaar een geweldige ontwikkeling doorgemaakt. De fundamentele ontdekkingen van de Nederlanders Eykman en Jansen & Donath hebben hier in niet geringe mate toe bijgedragen.

Men is er in geslaagd onze voeding te ontleden in een aantal chemisch bekende stoffen. Wanneer wij deze stoffen in bepaalde hoeveelheden dagelijks opnemen is er geen gevaar te duchten voor ondervoeding. Van deze stoffen, of nutriënten, zijn er ongeveer vijftig bekend. De belangrijkste zijn: koolhydraten (suikers, zetmeel), eiwitten (bestaande uit aminozuren), vetten, mineralen (calcium, ijzer, jodium en vele andere) en vitaminen (vitamine A, vitamine B_1 of thiamine, vitamine B_2 of riboflavine, anti-pellagra vitamine of nicotinezuur, vitamine C of ascorbinezuur, vitamine D en vele andere).

De koolhydraten, eiwitten en vetten hebben wij in grotere hoeveelheden nodig, zij leveren bij verbranding de calorieën voor de arbeid terwijl de eiwitten specifieke bouwstenen van het lichaam zijn. Dit laatste geldt ook van de mineralen en de vitamines, doch deze nutriënten hebben we

---

* Centraal Instituut voor Voedingsonderzoek T.N.O., Utrecht.

[1] Naar een lezing welke op de 25e Vergadering van de "Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en de Nederlandse Antillen," op 27 november 1957, werd gehouden. – De resultaten van dit voedingsonderzoek vindt men in R. LUIJKEN & F. W. M. LUIJKEN-KONING: *Onderzoek naar de voedingstoestand van de bewoners van de Bovenwindse Eilanden 1956*. Rapport Centr. Inst. Voedingsond. T.N.O., Nr. R 794, 1957, (37) blz.

in veel kleinere hoeveelheden nodig, in de grootte orde van milligrammen of zelfs gamma's (1 gamma = 0.001 mg).

De tekorten ontstaan nu doordat wij onder tal van omstandigheden niet de noodzakelijke nutriënten in de juiste hoeveelheden of in de juiste verhouding tot ons nemen, waardoor op den duur ernstige (vaak dodelijke) ziekten ontstaan, de deficiëntieziekten. Ons instinct wijst ons hierbij niet meer de weg. Men eet bijvoorbeeld bij voorkeur witte geslepen rijst, hoe rijker men is hoe meer. Hierdoor ontstaat vitamine A-deficiëntie (kinderblindheid) en thiamine-deficiëntie (beri-beri) omdat geslepen rijst geen vitamine A en weinig thiamine (vitamine B_1) bevat. De Papoea ziet er geen bezwaar in dagenlang alleen maar, of bijna alleen maar, sago te nuttigen, een voeding die nog eenzijdiger is dan rijst: sago bevat alleen maar koolhydraat, geen eiwit en geen vitamines. In Centraal en Zuid-Amerika en Afrika zijn ernstige ziektebeelden bij kinderen beschreven tengevolge van een eiwittekort. Dit tekort is gedeeltelijk te wijten aan onbekendheid van de ouders met de juiste voeding voor kinderen.

Een van de belangrijkste problemen van de tropen is het eiwitprobleem. In het dieet van tropenbewoners is de verhouding eiwit—koolhydraten vaak zeer sterk in de richting van de koolhydraten verschoven. Dit komt doordat de levensmiddelen die het gemakkelijkst te krijgen zijn, nl. de plantaardige, in verhouding weinig eiwit bevatten. De samenstelling en de verhouding eiwit—koolhydraten van een aantal levensmiddelen is in tabel 1 gegeven (ontleend aan WOOT-TSUEN, PECOT & WATT, *Composition of foods used in Far Eastern Countries*, U.S. Dep. Agric., Agriculture Handbook nr. *34*, 1952).

Tabel 1. Samenstelling van enkele voedingsmiddelen.

	water %	eiwit g/100 g	koolhydraten g/100 g	verhouding eiwit : koolhydraat
Sagomeel	14	0.7	85	0.009
Rijst	13	6.8	79	0.09
Tarwemeel	12	9.0	77	0.12
Cassave	65	1.1	33	0.03
Zoete aardappel (bataten)	69	1.8	28	0.06
Taro (*Colocasia*)	73	1.9	24	0.08
Yam (*Dioscorea*)	74	2.1	23	0.09
Aardappel	78	2.0	19	0.11
Bruine bonen	12	23	59	0.39
Melk	87	3.7	5.1	0.72
Eieren	74	13	0.7	18.6
Vis, magere	83	17	0	
Vlees	66	19	0	

Hieruit blijkt dat sago en cassave in verhouding zeer weinig eiwit bevatten. Voor cassave ligt het getal in werkelijkheid nog ongunstiger, omdat een deel van het 'eiwit' geen werkelijk eiwit is, doch bij analysering

wel als stikstof bepaald wordt. Voor rijst en meel liggen de verhoudingen al gunstiger. Hetzelfde geldt voor de knolgewassen zoals aardappel, zoete aardappel (bataat), yam (*Dioscorea*), taro (*Colocasia*). Ook de tanja (*Xanthosoma*) valt in deze groep. Al deze knolgewassen bevatten echter veel meer water dan de granen, zodat het nodig is een zeer grote hoeveelheid ervan te nuttigen om een zekere hoeveelheid eiwit tot zich te nemen. Nog gunstiger liggen de getallen voor peulvruchten (bruine bonen). De dierlijke produkten overtreffen echter de plantaardige door hun hoog eiwitgehalte. Bovendien is hier de combinatie van de bestanddelen van de eiwitten, de aminozuren, gunstiger. Opgemerkt dient te worden dat onder vlees en vis ook valt het vlees van ratten, muizen, larven, wormen, insecten en van schaal- en schelpdieren. De plantaardige eiwitbronnen zijn vooral de peulvruchten, zoals soja, europese boonsoorten, katjang idjoe (*Phaseolus radiatus*), pigeon pea, pinda en vele andere. Sommige soorten zijn moeilijk verteerbaar doch de schimmelprodukten die men er op Java van maakt zijn buitengewoon goed verteerbaar.

Is het voor de volwassen tropenbewoner al moeilijk om aan voldoende eiwit te komen, bepaalde vooroordelen en vooral ook taboe's maken dat juist het jonge kind nog het minste van de schaarse eiwitten krijgt. De bijvoeding van deze kinderen bestaat praktisch alleen uit 'zachte' koolhydraatpapjes. Het beeld van het eiwittekort manifesteert zich dan ook het duidelijkst bij de oudere zuigeling en de kleuter en het jonge schoolkind. Men noemt dit kwashiorkor, een ziektebeeld dat praktisch overal tussen de keerkringen voorkomt, vooral in Afrika, maar ook in Azië en Zuid- en Midden-Amerika (o.a. in Venezuela, Brits Guyana, Jamaica, Cuba, Guatamala). In de Spaans sprekende landen is dit ziektebeeld bekend als 'sindroma policarencial infantil'. Het ziektebeeld is gekenmerkt door een pancreas-atrofie (een degeneratie van het pancreas, de alvleesklier), waardoor er te weinig fermenten in het darmkanaal afgescheiden worden. Ook de lever vertoont zeer belangrijke afwijkingen. Dit orgaan gaat vervetten, welke afwijking later tot cirrhose en zelfs tot leverkanker kan leiden, als het patiëntje de ziekte tenminste overleeft. Of dit een verklaring kan zijn voor het in de tropen veel vaker voorkomen van leverkanker is nog niet geheel zeker.

Een van de kernproblemen van de verbetering van de voeding van de tropische gebieden is dan ook het opvoeren van de eiwitvoorziening. Men tracht dit o.a. te doen door grote hoeveelheden taptemelkpoeder naar die gebieden te brengen. Deze maatregel heeft echter het karakter van een noodmaatregel. Daarnaast streeft men er naar de produktie van plaatselijk bekende eiwitrijke produkten op te voeren. Een meer economische visvangst is hierbij dikwijls gewenst. Vlees is vaak nog moeilijker te verkrijgen. Melk wordt in vele tropische landen niet gewaardeerd, bovendien is verse melk zeer snel aan bederf onderhevig. Meer mogelijkheden bieden eieren en peulvruchten. Dikwijls zijn deze ter plaatse bekend en is het opvoeren van de produktie slechts een kwestie van propaganda.

Bij dit alles is het probleem 'conserveren' ook van belang. Streken die ver van de kust liggen kunnen de vis uit de zee slechts krijgen indien deze het transport en de opslag goed kan doorstaan. Het spreekt vanzelf, dat dure methoden als inblikken, koelen enz. in de tropen niet ter sprake komen. Gelukkig kent men in sommige landen eenvoudige conserveringsmethoden zoals het drogen van vis (en vlees) in de zon, het zouten en het

vervaardigen van met schimmels gefermenteeerde zoute vis, zoals trassi van Sumatra en de pindangs, oorspronkelijk uit Siam.

Een tweede belangrijk tropisch voedingsprobleem is het vitamine A-probleem. Een tekort aan dit vitamine geeft ernstige oogafwijkingen, die uiteindelijk tot blindheid, vooral van het kind, aanleiding kunnen geven. De kinderblindheid kwam op Java en ook op Sumatra zeer veel voor, grotendeels tengevolge van een vitamine A-tekort.

Er bestaan twee soorten vitamine A-bronnen, nl. de dierlijke, zoals zuivelprodukten, lever, levertraan, eieren, en de plantaardige, die geen vitamine A bevatten doch het pro-vitamine A in de vorm van de carotenoïden, dus de in vetoplosmiddelen oplosbare gele kleurstoffen uit de plant. Dierlijke vitamine A-bronnen komen in de meeste tropische landen nauwelijks in aanmerking. Des te belangrijker zijn de plantaardige. Onderzoekingen van het vooroorlogse Instituut voor Volksvoeding op Java hebben geleerd dat hier weer bepaalde vooroordelen van betekenis zijn. De carotenoïden bevattende groenten worden nauwelijks in voldoende hoeveelheden gegeten. Slechts als noodmaatregel, dus wanneer er bijv. niet voldoende rijst te krijgen is, zal men grote hoeveelheden (gemakkelijk te verkrijgen) groenten gaan nuttigen. Rijst wordt echter als het belangrijkste voedingsmiddel beschouwd. Naarmate een streek welvarender is neemt rijst een grotere plaats in het menu in (en groenten een steeds minder belangrijke plaats). Ook het groeiende kind geeft men bij voorkeur hoofdzakelijk rijst.

Als derde voorbeeld van een voedingstekort, dat dikwijls in de tropen gezien wordt, zouden we de beri-beri willen behandelen. Het is algemeen bekend dat deze dodelijke ziekte ontstaat door een gebrek aan vitamine B_1 of thiamine, een stof die aanwezig is in de buitenlagen (pericarp en kiem) van de graankorrel. Evenals van alle vitamines hebben wij van deze stof maar zeer weinig nodig, nl. 1–1,5 mg per dag. Bij het machinaal pellen in grote rijstpellerijen worden deze lagen geheel verwijderd en er blijft mooie witte glanzende rijst over, die goed houdbaar is. Bij het oorspronkelijke huiselijke stampen in een stampblok blijft een groot deel van deze lagen om de korrel zitten. Deze zilvervliesrijst is echter niet goed houdbaar. Wel is dit het geval met de ongestampte rijst (gaba of padi). De beri-beri is dus een ziekte van groepen van mensen die ver-geslepen rijst eten, zoals stadsbewoners, bewoners van kazernes, internaten, schepelingen, e.d. Toen op Java deze ontdekkingen door Eykman, Vordermann, Grijns e.a. waren gedaan, was de beri-beri vrij spoedig bij overheidsinstellingen bedwongen.

Het eten van geslepen rijst wordt echter als een blijk van welstand gezien zodat het vaak heel moeilijk is deze gewoonte te veranderen.

Behalve door het gebruik van weinig-geslepen rijst kan men voor een voldoende vitamine B_1-voorziening zorgen door bijvoedingsmiddelen te geven die rijk aan dit vitamine zijn. Dit zijn weer dezelfde als de eiwitrijke voedingsmiddelen zoals vlees, peulvruchten e.d., maar bij drogen van vlees gaat een zeer groot deel van het vitamine B_1 verloren. Ook kan men de ver-geslepen rijst kunstmatig van een laagje met chemisch bereide vitamine B_1 voorzien (*enriched rice*). Tenslotte zou men dit vitamine evenals alle andere vitamines in pil-vorm kunnen geven.

Deze drie voorbeelden van belangrijke tropische voedingsproblemen houden alle verband met specifieke deficiëntieverschijnselen, die de ge-

oefende medicus wel kan herkennen. De moderne hygiëne stelt zich echter tot taak het voorkómen van dergelijke ziekten. Bovendien weten wij dat er nog een groot gebied ligt tussen een voedingstekort waarbij een specifieke deficiëntieziekte optreedt en de optimale voorziening met een nutriënt Vooral het laboratorium leert ons dat. We kunnen proefdieren zo weinig (of zo veel) van een bepaald nutriënt geven, dat er zich geen specifieke deficiënties voordoen, maar de gezondheidstoestand toch niet optimaal is. Dit manifesteert zich dan bijv. in een geringe voortplanting, geringe levensvatbaarheid van de jonge dieren, aangeboren afwijkingen bij de jongen, een grotere gevoeligheid voor infecties, minder weerstand tegen afkoeling, inspanning e.d. Ook ziet men dat de puberteit later en de ouderdom eerder optreedt.

Het is dus nuttig voedingstekorten bij de mens te herkennen voor dat zij tot specifieke deficiëntieverschijnselen aanleiding geven. Hiertoe dient het onderzoek naar de voeding en voedingstoestand van een bevolking.

Hoe gaat nu zo'n voedingsonderzoek in zijn werk? Er zijn drie belangrijke methoden om een inzicht te krijgen in de voeding en voedingstoestand.

1. HET MENU-ONDERZOEK. Door vragen en wegen tracht men zich een indruk te vormen over de hoeveelheid voedingsmiddelen die in een bepaalde periode door een bepaald aantal mensen (bijv. het gezin) is gebruikt. Met behulp van bestaande tabellen kan men uitrekenen hoeveel nutriënten deze voedingsmiddelen leveren (zie tabel 2). Deze nutriëntsamenstelling is langzamerhand van de meeste voedingsmiddelen wel bekend. Toch zijn er nog een aantal waarvoor dit niet geldt. Deze voedingsmiddelen moeten dan geanalyseerd worden. Ook is bekend hoeveel van de nutriënten de mens dagelijks nodig heeft (rekening houdende met leeftijd en geslacht), zodat men de werkelijke nutriëntopname kan uitdrukken in procenten van de nodige hoeveelheid. Terstond dient opgemerkt te worden, dat onze kennis omtrent de gewenste hoeveelheid nutriënt eigenlijk alleen maar betrekking heeft op de Europese en Noordamerikaanse bevolkingsgroepen. Van de tropische volkeren is nog heel weinig bekend en men past meestal de Europese normen, met correctie voor lichaamsgewicht en temperatuur, op hen toe. Veel research is nog nodig om de werkelijke behoefte van deze bevolkingsgroepen vast te stellen. Hiertoe is echter plaatselijk een goed geoutilleerd voedingslaboratorium nodig. Dergelijke Instituten bestonden reeds lang in Oost-Azië. De tegenwoordige omstandigheden aldaar maken, dat er thans in enkele niet veel onderzoek meer verricht wordt. Ook in Centraal en Zuid-Amerika kent men sinds enige tijd dergelijke laboratoria (bijv. in Venezuela, Guatamala, Jamaica en Puerto Rico).

De uitkomsten van het menu-onderzoek geven slechts een benadering van de werkelijke toestand. Er zijn veel onzekere factoren in deze methode.

2. HET MEDISCH ONDERZOEK. Hierbij let men in de eerste plaats op specifieke verschijnselen van deficiënties. Verder is van belang het bepalen van een aantal antropometrische maten. Van oudsher heeft men het lichaamsgewicht in vergelijking tot de lichaamslengte een belangrijk criterium voor de voedingstoestand gevonden. Dit lichaamsgewicht wordt echter samengesteld uit een aantal verschillende fracties zoals spiermassa, vetweefsel, specifieke organen, skelet, water. Het is nodig deze

fracties apart te bepalen om een juist oordeel over het lichaamsgewicht te kunnen vormen. Door het meten van een aantal lichaamsafmetingen kan dit. Tevens wordt gaarne met het type rekening gehouden. Slanke mensen behoeven niet hetzelfde gewicht te hebben als de meer breed gebouwden. Hier spelen natuurlijk ook raciale factoren een grote rol.

Röntgenfoto's van de hand leren ons de mate van ontwikkeling van het handskelet kennen. Dit is een maat voor de 'fysiologische leeftijd'. Fotografeert men ter vergelijking een ivoren wig mee, dan kan men, door met een optisch meetapparaat de dichtheid van de botten te bepalen, een maat verkrijgen voor het calciumgehalte van het skelet.

3. BIOCHEMISCH ONDERZOEK. Het is bekend dat een tekort aan bepaalde nutriënten een verandering (meestal een verlaging) van dit nutriënt in het bloed of in de urine tengevolge heeft, zodat wij door de bepaling van dit nutriënt in bloed of urine een beeld kunnen krijgen van de voorziening ermede.

Een ander belangrijk hulpmiddel zijn de zgn. balansproeven. Wil men weten of een bepaald menu voldoende eiwit of calcium bevat, dan dient men dit menu aan een aantal personen te geven onder nauwkeurig gecontroleerde omstandigheden. Door analyse van de opgenomen voeding en van de urine en feces kan men nagaan of het lichaam in positieve of negatieve balans is. Bij een negatieve balans, dus wanneer méér stikstof resp. calcium het lichaam verlaat dan met de voeding wordt opgenomen, concludeert men dat de voeding te weinig van het betrokken nutriënt bevat of dat het nutriënt (de nutriënten) niet door het lichaam opgenomen kunnen worden, wat in de praktijk hetzelfde gevolg heeft. Dit is maar een simplistische voorstelling van zaken. Zo bepaalt bijv. niet het totaal eiwit (stikstof)-gehalte de 'balans' van een eiwit, doch de aminozuursamenstelling van dit eiwit. Ook het vroegere dieet kan van invloed zijn.

Het spreekt vanzelf dat dit soort analyses slechts kunnen plaats vinden indien ter plaatse een goed geoutilleerd laboratorium aanwezig is, of indien de monsters snel (en meestal gekoeld) dit laboratorium kunnen bereiken. Vooral de balansproeven zijn nog maar sporadisch bij tropische volkeren verricht. In de Congo en India is men er mee begonnen.

Bij het onderzoek dat in de tweede helft van 1956 op de Bovenwindse Eilanden verricht werd, werd zowel menu-onderzoek als medisch en biochemisch onderzoek verricht. Het laboratoriumwerk moest worden beperkt; ter plaatse kon het materiaal slechts gereed gemaakt worden voor verzenden. De eigenlijke analyses hadden plaats in het laboratorium voor de Volksgezondheid te Willemstad, het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid te Utrecht en in het Centraal Instituut voor Voedingsonderzoek T.N.O., eveneens te Utrecht.[1] Niettemin was een vrij omvangrijk instrumentarium ter plaatse nodig, zoals een centrifuge, een bijbehorende transformator, een sterilisator, glaswerk, verzend-

---

[1] Gaarne zouden wij ook op deze plaats onze dank willen betuigen aan de Regering, de Regerings- en particuliere instanties en aan de verschillende laboratoria die dit onderzoek mogelijk hebben gemaakt.

materiaal en een eenvoudig röntgenapparaat. Zij die kennis gemaakt hebben met de Gouvernementsschoener, de 'Blue Peter', die de verbinding tussen de eilanden onderhoudt, zullen het met ons een wonder noemen, dat de gehele apparatuur het lossen en laden op de drie eilanden heeft doorstaan en zelfs zonder belangrijke schade in Nederland terugkeerde.

Over het medisch onderzoek en de menu-enquête behoeft niet zo heel veel gezegd te worden. In het algemeen stond men vriendelijk en welwillend tegenover de ondervraging, al bestonden er wel verschillen tussen de eilanden.

Bij het bestuderen en uitwerken van de *menu-enquête* viel op dat de voeding zo 'Westers' georiënteerd was. Blikartikelen, geïmporteerde cerealiën en vetten vormden een belangrijk onderdeel van het menu. Aangezien geïmporteerde cerealiën goedkoper zijn dan geïmporteerde eiwitbronnen in blik, zoals vlees, vis e.d., gaan de cerealiën gauw een te groot percentage van het menu uitmaken. Dit geldt vooral voor het kind. Waar het gezinsverband toch al niet hecht is, komt er van geregelde gezamenlijke maaltijden heel weinig. De kinderen werden vaak met een stuk brood 'afgescheept'.

Van de knolgewassen werden alleen op Saba de tanjers (Tannia, *Xanthosoma sagittifolium*) regelmatig gebruikt, aardappelen (vaak geïmporteerd, hoewel ze op Saba verbouwd kunnen worden) op alle drie de eilanden, evenals de bataat (sweet potatoe, oebi, *Ipomoea batatas*). Van dit laatste produkt zagen we meer de caroteen-arme witte vorm dan de caroteen-rijke gele of oranje vorm. De genoemde produkten ontlopen elkaar niet veel in voedingswaarde, doch de cassave (*Manihot utilissima*) die gelukkig slechts een enkele maal gebruikt wordt, staat ten achter bij de andere knollen door het zeer lage eiwit- en vitaminegehalte.

Bananen en broodvruchten werden veelal in onrijpe vorm gekookt in de soep genuttigd.

Vlees en vleesprodukten en vis en visprodukten – altijd dure eiwitbronnen – werden in niet onaanzienlijke hoeveelheden gegeten. Ook de uitstekende eiwitbron melk werd regelmatig gebruikt, al is het in te kleine hoeveelheden. Op zichzelf is het een gelukkig feit, dat melk niet onbekend is, zodat propaganda voor een groter gebruik succes kan hebben. In verschillende Oost-Aziatische landen behoeft men dit niet te proberen; daar vindt men melk geen voedsel voor grote mensen. De veel goedkopere eiwitbronnen, de peulvruchten (zoals pigeon peas (*Cajanus cajan*),

Tabel 2. Gemiddeld nutriënt-gebruik per hoofd per dag in procenten van de aanbevolen hoeveelheden

	Saba The Bottom negroïden	Saba The Bottom blanken	Saba St. Johns	Saba Windwardside negroïden
Calorieën	83	82	100	77
Eiwit g	92	83	120	76
Calcium mg	27	26	46	32
IJzer mg	71	70	92	110
Vitamine A I.E.	51	94	100	79
Caroteen µg	44	29	26	47
Thiamine (vit. B_1) µg	81	86	89	116
Riboflavine (vit. B_2) µg	53	51	54	106
Nicotinezuur mg	102	102	96	138
Ascorbinezuur (vit. C) mg	75	92	100	285

	Saba Windwardside blanken	Saba Hell's Gate	St. Eustatius	St. Maarten Koolbaai
Calorieën	94	103	75	92
Eiwit g	97	117	99	121
Calcium mg	56	41	33	44
IJzer mg	115	99	85	93
Vitamine A I.E.	82	45	60	55
Caroteen µg	100	34	31	59
Thiamine (vit. B_1) µg	117	90	88	88
Riboflavine (vit. B_2) µg	98	80	54	88
Nicotinezuur mg	129	157	116	154
Ascorbinezuur (vit. C) mg	115	111	120	146

	St. Maarten "The Country"	St. Maarten Simpson Bay	St. Maarten Philipsburg
Calorieën	94	94	107
Eiwit g	115	120	140
Calcium mg	50	47	54
IJzer mg	105	117	116
Vitamine A I.E.	56	63	61
Caroteen µg	59	80	60
Thiamine (vit. B_1) µg	97	101	109
Riboflavine (vit. B_2) µg	75	94	96
Nicotinezuur mg	138	159	180
Ascorbinezuur (vit. C) mg	74	141	128

lima beans, black eye peas, bruine bonen) werden slechts sporadisch gebruikt. Het groeiende kind kreeg van al deze eiwitbronnen ongetwijfeld te weinig.

De belangrijkste groenten waren: kool, wortelen, spinazie, kalaloe (*Amaranthus* sp., een soort wilde spinazie), choocoo's (*Sechium edule*), 'sweet gourd' (*Lagenaria leucantha*), oker (ocra, *Hibiscus esculentus*), tomaat (gekookt), papaja (gekookt) en blikgroenten.

Verse vruchten werden wel gegeten, afhankelijk van het seizoen. Ze waren echter afkomstig van toevallig aanwezige bomen, of van import. Gecultiveerd werden ze nauwelijks.[1] De soorten die gebruikt werden, waren: tomaat, bananen, 'sugar apple' (*Annona squamosa*), kenip (*Melicocca bijuga*), papaja, guava, meloen, advocaat, mangga, mami (*Mammea americana*) en geïmporteerde sinaasappelen.

Bij het berekenen van de nutriëntwaarde van deze voeding (zie tabel 2) en vergelijking met de normen, bleek dat er vooral een tekort aan caroteen (pro-vitamine A) en calcium bestond. De hoeveelheid eiwit en vitamine B_1 (thiamine) was juist voldoende, doch de verdeling binnen het gezin was zo dat het kind zeker te weinig eiwit en ook wat te weinig thiamine kreeg.

Bij het *medisch onderzoek* bleek dat er geen duidelijke deficiëntiesymptomen waren.

Bij vergelijking van het lichaamsgewicht met dat van kinderen uit andere landen, bleken vooral de blanke kinderen (Saba, St. Maarten) dikwijls onder het gewicht te liggen dat zij zouden moeten hebben, rekening houdende met hun lengte en hun lichaamsbouw. Van de negroïde kinderen waren die van St. Eustatius het beste.

Wat de hoeveelheid spiermassa betreft vonden we dat de kinderen op St. Maarten duidelijk slechter waren.

De hoeveelheid onderhuids vet (gemeten door met een passer de dikte van bepaalde huidplooien te meten) was het minste bij de negroïde kinderen van St. Maarten. De blanke kinderen hadden hetzelfde vetgehalte als de andere groepen. Waar hun gewicht echter dikwijls minder was betekent dit, dat er bij de blanke kinderen minder gewicht overblijft voor de 'specifieke, weefsels.

---

[1] Het overigens zo uitstekende hotel op St. Maarten zag geen kans verse vruchten van 'eigen bodem' aan zijn gasten te verstrekken, omdat deze ter plaatse niet te krijgen waren. Toch zouden door de uit gematigde luchtstreken komende toeristen, verschillende tropische vruchten stellig zeer gewaardeerd worden.

Uit de röntgenfoto's van de handwortel bleek, dat de kinderen ongeveer een half tot driekwart jaar ten achter waren in fysiologische leeftijd bij Amerikaanse kinderen. Sommige groepen waren dit echter meer dan een jaar. Opgemerkt dient te worden dat in Nederland ook dikwijls een achterstand van een half jaar wordt gevonden in vergelijking met Amerikaanse kinderen.

Nadrukkelijk dient er op gewezen te worden dat de hier beschreven achterstanden niet specifiek voor een bepaald voedingstekort zijn. Ja, zij behoeven zelfs niets met voeding te maken te hebben. Het wordt pas waarschijnlijk dat dit wel het geval is, als uit de andere methoden ook blijkt, dat de voeding niet voldoende is.

Het *biochemisch onderzoek* bevestigde de resultaten van het menu-onderzoek.

Het totaal-eiwitgehalte van het bloedserum was wat hoger dan van Europeanen. Dit kwam omdat de γ-globulinefractie van dit bloedserum hoger lag. Een dergelijke verandering is in de meeste Midden- en Zuid-Amerikaanse landen gevonden en wordt meestal toegeschreven aan een eiwittekort in de voeding (o.a. door Scrimshaw van het Voedingsinstituut voor Centraal Amerika te Guatamala).

Het caroteen (pro-vitamine A)-gehalte van het serum was verlaagd. Dit kan verklaard worden door het geringe gebruik van de caroteen bevattende groenten.

Het vitamine A- en het vitamine C-gehalte bleek normaal te zijn.

Er bleek verder een lichte bloedarmoede bij de kinderen te bestaan. Bloedarmoede ziet men o.a. bij ijzer- en eiwittekort. Een ijzertekort was onwaarschijnlijk, een eiwittekort waarschijnlijker.

Wanneer wij de resultaten van dit onderzoek overzien, dan blijkt dus dat de voeding in verschillende opzichten niet geheel voldoet aan de normen die wij zouden willen stellen. Zulke uitgesproken tekorten als in vele Aziatische en Afrikaanse landen bestaan waren er echter gelukkig niet.

Wat zouden we nu gaarne ter verbetering van deze voeding willen zien? De verbeteringen liggen vooral op het terrein van de plaatselijke tuinbouw en veeteelt. Wij kunnen slechts enkele ideeën geven. De uitwerking ervan zal aan de landbouwkundige en de veeteeltkundige moeten worden overgelaten.

Een verhoging van het melk- en groentegebruik zal kunnen bijdragen tot een verbetering van de eiwit-, calcium- en caroteen-

voorziening. Het wil ons voorkomen dat deze produkten het goedkoopst zullen zijn, en voor een ieder het gemakkelijkst te verkrijgen, indien ze ter plaatse verbouwd of geproduceerd, kunnen worden. Men heeft ons herhaalde malen verzekerd dat tuinbouw en veeteelt veel intensiever beoefend kunnen worden, zoals dit trouwens op het Franse gedeelte van St. Maarten al gedaan wordt. Het doet in dit verband ook vreemd aan, dat de vruchten voor de schoolvoeding op St. Eustatius van Guadeloupe en verder aangevoerd moeten worden, terwijl Saba zeer geschikt is voor de cultuur van bijv. bananen, hoewel wat riskant in verband met het hurricane-gevaar.

Naast het entameren van plaatselijke landbouw zal een goede propaganda voor een betere voeding van groot belang zijn. Wij denken aan aanplakbiljetten, foldertjes, cursussen, filmvoorstellingen en vooral aan voorlichting op de scholen. Ideaal zou zijn indien men de kinderen op school leert wat de eigen grond kan voortbrengen (schooltuinen) en hieraan eenvoudige voedingsleer met een kookcursus voor de oudere meisjes verbindt.

SUMMARY

NUTRITION PROBLEMS IN THE TROPICS IN RELATION TO A NUTRITION SURVEY IN CERTAIN ISLANDS OF THE LESSER ANTILLES

In 1956 the nutrition status of the population of the islands St. Martin, St. Eustatius, and Saba was studied on behalf of the Government of the Netherlands Antilles.

As an introduction to the results of the study certain nutrition problems typical of tropical areas (protein, vitamin A, and thiamin deficiency) are first discussed.

The study showed that the composition of the diet was of a Western type. Cereals, rice, bread, tinned vegetables, tinned meat, and fish were important constituents. Tubers (Irish potatoes, sweet potatoes, yams, and tanias, Xanthosoma sagittifolium) were cultivated on a small scale. Milk and meat from locally reared cows and goats and fresh fish were used on a much larger scale than in many other tropical areas. However, the diet was low in calcium, carottin, and vitamin A. The protein and thiamin content of the children's diet was sub-standard.

Biochemical methods demonstrated that children suffered from a slight anemia. The protein content and the γ-globulin content of blood serum were higher than in newly-arrived Europeans, the albumin content was lower. This was true in both resident ethnic groups, the negroids and whites. The carottin content was low, the vitamin A content and the ascorbic acid content were sufficient.

The medical examination showed that there were no true deficiencics. However, anthropometric data (height, weight, typology, subcutaneous fat, and muscle mass) proved that nutrition was not optimal. There were important local differences.

W. L. DE BARBANSON O.P.

GRAFSCHRIFTEN OP SAINT-BARTHÉLEMY

Op St. Eustatius ligt – voor het tegenwoordige Methodistenkerkje – een omheind kerkhof, dat men aanduidt als 'Old English Church'. De aandacht van de bezoeker wordt hier getrokken door een monument in de vorm van een vierkantige kegel, dat het volgende opschrift draagt:

> With / Confidence / in / Divine Dispensation / A Victim to Injustice / and Popular Excitements / In The Island of St Barthelemew / Consecrated This Memorial / To The Remains of / A Beloved Child & a Regreted Consort // Samuel Ulric. / Became Immortal 1810 / 4 Years Old // Mrs Elisabeth Fahlberg / Oppressed by Afflictions / Obtained Consolation / At / The Throne of Mercy / On the 15th September 1811 / Aged 31 Years.

Dit is dus de rustplaats van de vrouw en het zoontje van Dr Samuel Fahlberg. Het grafschrift laat niet na U te vertellen, dat de familie Fahlberg een al of niet vermeend onrecht is aangedaan te St-Barthélemy en de zaak moet toch wel erg hoog zitten om dat nog eens op een graf te willen vereeuwigen. Ook op St. Barths had hij een kind verloren, getuige het grafschrift op het kerkhof in Public:

> Sophia Ulrica Fahlberg / born the 3d Oct. 1802 / died the 30th Nov. 1804.

Toen de Zweden in maart 1785 St-Barthélemy in hun bezit kregen kwam Fahlberg, een man van 34 jaar, mede met de eerste gouverneur als gouvernementssecretaris. Het jaar daarop en in 1793 publiceerde hij artikelen over de planten en de vruchten van dit eiland en hun medische eigenschappen. Zes jaar na aankomst kwam hij gereed met een volledige kaart, niet alleen van St-Barthélemy maar ook van St. Martin.

Gedurende een 25 jaar vervult FAHLBERG zijn ambt; eerst onder gouverneur Baron S. M. Rûyalin, na 1790 onder gouverneur Carl Frederic Bagge (die eerst garnizoenscommandant was), dan onder een a.i. bestuur (1795) van G. A. Troll (die ook commandant van het garnizoen was) en eindelijk onder gouverneur Ankarhem. De laatste maakte de bezetting van de Engelsen mee (1801–1802). In 1805–1806 waren er opnieuw internationale verwikkelingen, omdat koning Gustaaf III Adolf deel nam aan de coalitie van 1805 tegen Napoleon. Toen generaal Ernouf, gouverneur van Guadeloupe, Ankarhem op de hoogte bracht van de oorlogsverklaring tussen Zweden en Frankrijk, stuurde deze de president van het Hof van justitie Bergstedt voor onderhandelingen naar Guadeloupe.

Op 3 oktober 1811 werd Ankarhem door Baron Stakelberg vervangen, die op 15 april 1812 het bestuur aanvaardde. In een brief van 12 februari 1812 verklaarde Ankarhem dat zijn ongenade de schuld was van zijn voornaamste twee ambtenaren, Bergstedt en Fahlberg, die de publieke kas hadden geplunderd en zich aan deze zaak wisten te onttrekken door de gehele schuld op Ankarhems administratie te schuiven.

Dit is dus de sleutel van het verbanningsdrama! Dat de zaak financieel niet in orde was blijkt ook hieruit, dat Stakelberg – in een historisch verslag van B. Ulrich, de laatste gouverneur – geprezen wordt als de eerste gouverneur die waarheidsgetrouwe rapporten aan zijn regering uitbrengt. Van 1812–1814 kon de nieuwe gouverneur meer dan 4 miljoen kronen (2.665.000 Nederlandse guldens van die tijd) naar het moederland zenden. Na 1816 worden de inkomsten minder, maar nog tot 1830 gaan de geldzendingen door. Waar het voor ons op aankomt is dat er geen nauwkeurige afrekeningen met het moederland van vóór 1812 te vinden zijn. De Zweedse Rijksdag besloot op 15 mei 1812 dat de kolonie zijn autonome begroting zou hebben, en weldra werd er ook een speciaal departement ingesteld voor de zaken van Pommeren en St-Barthélemy.

Uit het grafschrift blijkt dat Fahlberg al in 1810 in ballingschap was. Hij ging nooit meer naar zijn vaderland terug, want een overlijdensakte te St. Eustatius meldt: "Overleden op heden den acht en twintigsten November een duizend acht honderd vier en dertig / Samuel Fahlberg / oud zes en zeventig jaren twee maanden en 20 dagen / geboren in Zweeden op den negenden September een duizend zeven honderd en vijftig, laatst gewoond in deze Kolonie."

Een graf van hem is niet te vinden. Het kan natuurlijk zijn, dat hij in het graf van zijn vrouw is bijgezet en dat hij geen familie had die zorgde voor een aanvulling van het grafschrift.

Gouverneur Stakelberg werd opgevolgd door luitenant kolonel Rosensward, die op 5 augustus 1816 aankwam en vijf dagen later het bestuur aanvaardde. Het jaar daarop stierf zijn vrouw. Daar hijzelf ook ziekelijk was vertrok hij op 19 september 1818 naar de zwavelbaden op Nevis, alwaar hij spoedig aan de tering stierf en werd begraven. Daarna had vice-gouverneur Berghult het bestuur in handen tot medio 1819, toen gouverneur NORDERLING verscheen.

Op 21 september 1819 werd St. Barths door een orkaan geteisterd, maar in het begin van 1820 was men er al weer aardig bovenop; de haven was hersteld en schepen van verscheidene nationaliteiten deden Gustavia weer aan. Alleen, na de orkaan kwam er een ontzettende droogte, tot in september geweldige regens begonnen te vallen, waarbij er een koortsepidemie ontstond die velen ten grave sleepte.

Norderling verloor drie van zijn kinderen in deze epidemie van 1820. Hijzelf stierf in 1828 tengevolge van een ongeluk. Te paard reed hij in de buurt van het fort toen de wacht brand zag uitbreken en plichtsgetrouw een kanon afschoot om de bevolking te alarmeren. Het paard schrok hiervan zó, dat het van de weg afsprong en de diepte in tuimelde. De gouverneur had een schedelfractuur en overleed spoedig daarna in zijn woning in Public. Hij werd op het kerkhof te l'Orient begraven. [1] Zijn

[1] Op dit kerkhof heeft het oorspronkelijke kerkje van l'Orient gestaan.

schoonzoon J. H. HAASUM, die toen burgemeester en gouvernements-secretaris was, volgde hem op.

Op dit kerkhof, overschaduwd door een oude flamboyant, is een stuk afgezet door een ijzeren hek. Daar bevinden zich de graven van de Zweedse gouverneurs-families. De akte van verkoop zegt het volgende:

> Nous soussignés E Lecouturier, curé de la paroisse Notre-Dame de l'Assomption de L'Orient, île Saint Barthélemy
>
> Jn Bte Déravin, Etienne Lédée, Pierre Lédée et François Turbé, membres du conseil de fabrique de la susdite paroisse.
>
> Déclarons et reconnaissons, par ces présentes, qu'une portion de terrain de vingt-sept pieds et demi de longueur, sur dix-sept de largeur, située dans la partie Sud-Est de notre cimetière, et où se trouvent les monuments funèbres érigés sur les cendres de Son Excellence Norderling, ancien Gouverneur de cette île, et sur celles de plusieurs membres de son illustre famille, appartiennent aux héretiers de son Excellence susdite feu le Gouverneur Norderling à titre de la reconnaissance que nous lui devons pour les grands bienfaits que notre église a reçus de son Excellence susdite, et de son Excellence James H Haasum, Gouverneur actuel de cette île.
>
> Son Excellence Johan Norderling, ancien Gouverneur de l'Ile Saint Barthélemy a donné à la fabrique de la paroisse de l'Assomption de L'Orient cinquante gourdes rondes, le vingt Juillet de l'an mil huit-cent vingt, à l'occasion d'une souscription faite pour faire peindre l'église.
>
> Monsieur Jn Bte Déravin, membre actuel de notre conseil de fabrique déclare avoir appris de feu son père, ancien représentant dans cette paroisse, que le terrain acheté de Mr Pierre Brin, le onze mars de l'an mil huit-cent vingt et un, pour l'agrandissement de notre cimetière a été payé par Mr Norderling en compensation du terrain dont nous renouvelons la cession authentique aujourd'hui, vu que l'acte de la cession primitive est égaré.
>
> Son Excellence James H Haasum, Gouverneur actuel de cette île, nous fait présentement don de *seize gourdes rondes* pour que nous Lui remettrons un acte authentique qui lui donne à Elle et à Son illustre famille droit de propriété sur le terrain où reposent dans notre cimetière les cendres de son beau père, feu Monsieur Norderling, et de plusieurs membres de sa famille.
>
> Fait au presbytère de L'Orient, ce vingt neuvième d'août de l'an mil huit-cent cinquante sept, en présence des témoins soussignés, et signé par nous E. Lecouturier, curé de la paroisse de l'Assomption de l'Orient, et les quatres membres sus-nommés de notre conseil de fabrique, à l'exception de Monsieur François Salomon Turbé qui a déclaré ne savoir signer.
>
> ont signé: François Déravin, L. Felix Duzant, Etienne Lédée, Pierre Lédée, Jn Bte Déravin, E Lecouturier.

In de tijd van Norderling werd, naast het kerkhof, een nieuw kerkje gebouwd, dat nu het gebouw is van de openbare school. De grote, thans nog bestaande kerk, en de pastorie, werden gebouwd door abbé Eugène Lecouturier, die na zijn aankomst in 1857 de zaak direct flink aanpakte en later dan ook met een Zweedse decoratie werd begiftigd.

Waarschijnlijk was dus dit stuk van het kerkhof Zweeds bezit, en viel dan ook niet onder de confiscatie van 1911, toen alle kerkelijke goederen (ook het kerkhof van l'Orient) aan de Franse staat werden getrokken.

Graven van drie geslachten Norderling zijn op dit Zweedse kerkhofje te vinden; nl. van de gouverneur zelf, van zijn oudste zoon (een van de drie koortsslachtoffers van 1820), en van zijn kleindochter Jeannette Haasum, die nog vóór haar grootvader is overleden. Na hem stierf zijn oudste dochter, die met gouverneur Haasum was getrouwd.

De grafsteen van gouverneur Norderling meldt:

> Johanni Norderling / Philosophiae Doctori Consuli Generali Praetori / Barthelemiensium Gubernatori / Equiti Ordinis Leonini et Polari / Nato in Svecia MDCCLX / Denato Gustavia MDCCCXXVIII // Grandis in acta Viri livor nil polluit Extat / Quassa licet nullo turbine rupta cedrus

Het graf van de zoon leert ons dit:

> Memoria / J. Gar.[s] Norderling / a secretis Rectoris hujus insolae / Cohortis Jemtlandicae signiferi / Principisque Juventutis aulae addicti / Sacrum // Dira Juvenem sustulit pestis / die III Octobris MDCCCXX / V non lustrus absolutis / Tumulum / superstites posuere parentes / J et J M Nordeling // Quidquid ex Te amavimus / mansurum est / piae non cum corpore / extinguuntur animae

Het blijkt dat zijn oudste zoon, waarvan wij geen geboortedatum zien, even in de twintig al een hele carrière achter de rug had in Zweden. De namen op de enigszins verweerde steen konden niet anders worden gelezen, maar zij waren Johan Gabriel. In Zweden bestaat nog steeds een Jämtland regiment, waar deze jongeman vaandrig was. Hij was secretaris van zijn vader en nog geen anderhalf jaar op St. Barths toen de dood hem overviel. Wij zien hier dat zijn moeder toen nog leefde.

Een geheel marmeren graftombe van de oudste dochter geeft ons meer historische gegevens:

> † / Sacred / to the memory of / Anne Louise Haasum / the Beloved and ever Lamented Wife of / L[t]. Col[l] James H Haasum / and eldest Daughter of the Late / Governor John Norderling / and of / Jeanne M Norderling, born de Mont d'Or' his wife.
>
> She was born in this Island / August the 10th 1797 / and departed this life September the 2nd / Anno Domini MDCCCXXXV
>
> The governing principle of her life was supreme love to / God and universal benevolence to mankind. / She chose the path of Duty and walked in it with meekness to the end. / The following texts selected by her self are just illustration of her Christian
>
> Faith and Praedict. / "not with old leaven ... But with the unleaved bread / of Sincerety and Truth" I Cor V 8 / "For I know that my Redeemer Liveth" Job XIX 25
>
> This Stone / is erected by her husband as the last sad token of his unceasing love / Blest be the dear uniting love / That will not let us part / Our bodies any far off remove / We still are one in heart / Partakers of the Savour's grace / The same in mind and heart / Nor joy nor grief nor time nor place / nor life nor death can part.

Anne Louise werd dus geboren in 1797, in de tijd dat haar vader president van het Hof van justitie was. De echtgenote van gouverneur Norderling, Jeanne M. de Mont d'Or was afkomstig van Martinique.

Al jaren voor de dood van Anne Louise had het echtpaar Haasum een dochtertje verloren. Op haar graf staat een vierkant zuiltje met op iedere kant een tekst:

> Jeanne^{tte}-Charlotte / Haasum
> Née / Le 31 juillet 1821
> Decedée / Le 22 juillet 1823
> Brevis Felicitas / Luctus Perennis / Parentum

Van dezelfde familie vinden wij nog een graf, maar thans op het kerkhof in Public:

> Mrs Emilia Boyson / born Norderling / † may 13, 1823 / aged 27 years 1 month and 20 days. / This tomb is erected by her disconsolate husband / Capt. Thomas Boyson.

Deze Emilia Norderling, die blijkbaar geboren werd op 23 maart 1796, een jaar eerder dan de oudste dochter van gouverneur Norderling, zal wel een nichtje geweest zijn.

Natuurlijk hebben de Zweedse gouverneurs ook oppositie tegen hun bestuur gehad, welke zich vooral uitte in de *Gazette de Gustavia*, een weekblad dat in handen was van een kleurling. Zo werd in 1818 een prijsgemaakt beladen Portugees schip Gustavia binnengebracht en aldaar verkocht. Een zekere Stuart beschuldigde de toenmalige gouverneur (Roseward, (waarvan bekend was dat hij uitsluitend om eigen belang te dienen deze hoge functie had aanvaard) hierin de hand te hebben gehad, hetgeen een proces tengevolge had waarbij Stuart werd veroordeeld. De krant besprak zo openlijk het gedrag van gouverneur en burgers, dat in 1819 een censuur werd ingevoerd, waarbij artikelen aan de gouvernements-secretaris ter goedkeuring moesten worden voorgelegd.

Bekende tegenstanders van het gouvernement waren de mannen van het handelshuis BIGARD, waarvan vader en zoon zich ook tegen Norderling keerden. Op het onbewoond eilandje Fourché – ook wel Five Islands genoemd, tussen St. Barths en St. Martin – ligt vader Bigard begraven. Het eiland zal toen wel zijn eigendom geweest zijn, zoals het ook thans nog in particuliere handen is, van de koopman Beal. Op een grafsteen op een kleine vlakte tussen enkele heuveltopjes gelegen, is thans nog met enige moeite te lezen:

> [sous?] cette modeste pierre [reposent?] les restes / de Balthazard Bigard Citoyen / né à Marseille, le 20 Octobre / 1740 et décédé en ce lieu / le 1er Dec. 1827. / Charité Chrétienne / occasions / Bonne Foi.

Grote kooplieden van St. Barthélemy waren in die tijd ook DINZEY en DELISLE; beiden in 1861 overleden. Delisle was de grote steun van de katholieke kerk en werd begraven op het kerkhof van l'Orient:

> † / Ci git / Antoine Sapenne Delisle / né à Pauillac (Gironde) / le 29 aout 1796 / decedé à Gustavia / le 7 fevrier 1861 / à l'age de 64 ans.

De familie Dinzey stichtte het Anglicaanse kerkje in Gustavia. Het is een bekend koopmansgeslacht dat thans op St-Barthélemy met de laatste telg aan het uitsterven is, maar verder nog over verscheidene eilanden is verspreid. In Public is nog het graf van:

> Joanna Dinzey / daughter of Thomas and Rebecca Dinzey / † 19 Oct 1820 / aged 2 years and 10 days.

Een andere Joanna Dinzey ligt in een ouder dubbelgraf op het Statiaanse kerkhof 'Old English Church' blijkbaar met haar man verenigd:

> Joanna Dinzey / who departed this life / January 11th 1764 aged ... years. In memory of / Richard Hortow / Apr. 4th 1769 / aged 38 years & 4 months

In 1861 komt NETHERWOOD op St-Barthélemy, als notaris en comptabel ambtenaar van Zijne Majesteit de Koning. Het echtpaar Netherwood ligt begraven op het kerkhof in Public:

> George Wilhelm Netherwood / born Aug. 21 1828 – died June 5 1903 / and Malvina Augusta Netherwood / born March 18 1836 – died January 20 1871

De familienaam van mevrouw Netherwood was Abott. Zij stierf na de geboorte van haar derde kind:

> Sigrid Malvina Rudolfina Abbott Netherwood / born Jan 14 1871 / died Jun 20 1903

Hun oudste dochter was Valborg Olofina Cecilia Charlotta Netherwood, geboren in Gustavia op 19 sept. 1868, gestorven op St. Maarten op 24 aug. 1954 en begraven op het kerkhof van Little Bay. Op dit kerkhof ligt ook haar broer Fredrik Wilhelm Marcus Carl Ludwig August Netherwood, geboren in Gustavia in 1869 en overleden in St. Maarten 18 oct. 1948; echtgenoot van Grace Mary Lightbourn Darrell en weduwnaar van Ella Leonora van Romondt.

Toch blijkt GEORGE niet de eerste Netherwood te zijn die zich op St-Barthélemy heeft gevestigd, want op l'Orient vinden wij dit graf:

> Sacred to Friendship / and to the Memory / of Miss / Wilh^{a} Netherwood / Whose remains are here deposited / and who lifted above / all selfish consideration / By an ardent attachment / to an amiable friend / Relinquished her native Country / and domestic circle / To follow her fortunes / in a distant and alien climat / where she fell an early victim / to a malignant fever / on the 17 October 1820 / in the 27th year of her age.

Volgens de familie Darrell te St. Maarten is dit een zuster van de vader van George.

De meeste Zweden op St-Barthélemy waren Lutheranen. Toen zij er voor het eerst kwamen bevond dominee S. Thunberg zich onder het gezelschap van de gouverneur. De Netherwoods van St. Maarten waren oorspronkelijk Anglicanen, maar hebben zich later aangesloten bij de Methodisten. De tweede vrouw van Fredrik was de dochter van de Methodisten dominee.

Sveriges Ridderskap och Adels Kalender 1952 zegt van de familie Netherwood: Skotsk adlig släkt, inkom till Sverige omkring 1600. Introducerad 1649. Utgången på svärdssidan 1948. FREDRIK heeft in geen van beide huwelijken kinderen gehad en daardoor is dit geslacht uitgestorven. Dezelfde bron noemt George kammarjunkare.

Enige verspreide graven – vader, moeder en twee dochters – in l'Orient geven een inzicht in de familie PERILLIER:

> Ci git / J^{n} Bth A^{s} Perillier / Qui fut bon Epoux bon Père et très hospitalier / Né à Nimes, decedé le 21 Novembre 1814 / Age de 56 ans / O vous passans qui visitez ces lieux / Contemplez y les misères humaines / Songez qu'un jour vous deviendrez comme ceux / Soyez donc bon et n'ayez point de haines.

Ici reposent / les restes mortels / de Dame Rosalie Morel / (Veuve Perillier)/ née a Lyon (en France) / decedée le 8 Juin 1836 / agée de 56 ans / Elevé / Par Pieté Filiale

† / Ci git / Pierre François Dejoye / Natif de l'île St. Vincent / Decedé à Gustavia / St. Barthelemi / le 7 avril 1833 / à l'age de 68 ans / et / Catharine Virginie Dejoye / née Perillier / Native d'Ancone (Italie) / Decedée à Gustavia / Barthelemi / le 15 juillet 1861 / à l'age de 60 ans.

Ici reposent / Marie Augusta Perillier / decedée le 16 aout 1836 / agée de 27 ans / et son enfant / Marie Zulma / decedée le 17 Octobre 1830 / agée de 5 mois.

Van de familie PORTELLY vinden we op hetzelfde kerkhof:

Sacred of the Memory / of / Anastase Portelly / native of Malta / who exanched of this for a better live / on the 4 May 1808 / aged 54 years / He was a good husband.

† / Sacred / to the memory of / Elisabeth Portelly / Relict of the late / John Portelly Esquire / a native of the Island of / St. Eustachius / Born on / the 14th of January 1789 / and died in this island / of St Bartholomews / the 19th of April 1854

En van dokter UDDENBERG lezen we:

Sacred / To the memory of / Johan August Uddenberg M.D. / a native of the Island of / Oland / in the kingdom of Sweden / educated at the university of / Upsala / Born the 18th of August 1813 / Died in this Island the / 23d of March 1852

Op de laatste drie, thans nog te ontcijferen grafstenen van l'Orient staat:

Ci git Jean Pierre Isnardon / né à Marseille 15 avril 1749 / dec. Gustavia 1813 7 sept.

Jhon Martins de Clarencieux / native of the island of Madera / 28 aug. 1813 / aged 68 years.

Ici repose la depouille mortele de José Francisque Dias / natif de la Guayra / Decédé le 26 May 1817 / agé de 41 ans. (Met maçonniek embleem: passer en winkelhaak met daaromheen de letters KSHTWSST)

I.H.S. Consacré à la memoire de Laurent Vr Paschal / né à la Ciotat en France.

Nog vele andere grafschriften – hoewel op zichzelf weinig belangrijk – bewijzen dat talrijke vreemdelingen zich indertijd op het nijvere St-Barthélemy hadden gevestigd:

Beneath this stone / lies interred the remains of / Nicolas Dawes Esqr. / merchant / Born in Tuam Ireland / who departed this life / on the 24th of June 1792 / at St Bartholomews / in the 16th year of his age.

En op het kerkhof van Public vindt men nog:

D C Hill / native of St Eustachius / died 25 sept 1820 / aged 80 years.

Beata Elisabeth Sahlstedt / born the 12th february 1813 / and departed this life the 15th januari 1841.

John Guyer / native of Annapolis, Maryland U.S.A. / for many years a merchant in this island / 13 March 1841 aged 50 years.
Elisabeth Seaman / born in St Kitts 11 juny 1758 / died 11 febr 1818 / in her 33th year of her residence in this island.

Als slot van deze documentatie volgen hier nog de opschriften van de beide priestergraven welke in de kerk van Gustavia zijn te vinden:

Sub hoc tumulo jacet / corpus / D^{i} J^{is} Bap^{ae} Barthes / hujus par^{i} R^{i} C^{i} Rectoris
Natione Gallus in vico vulgo dicto Parisot / Non procul Galliae Depar^{o} Tarn / Anno MDCCXCIII Domini / natus fuit
Tres fere annos hanc parochiam pie, juste / et religiose rexit.
/ In praesbyterio Gustaviae in medio / lacrymarum parochiae viduae et desolatae / cum maxima pietate migravit ad Dominum / die VII aprilis MDCCCXXXVI ad honorem suae memoriae / die I Augusti MDCCCXLI / ad pedes hujus altaris ex coemeterio S^{i} Joannis / corpus suum translatum est
Protestantibus et Catholicis / devote assistentibus / Requiescat in pace. Amen.

(Onder deze steen ligt het lichaam van de Heer Jean Baptiste BARTHÈS, pastoor van deze Rooms Katholieke parochie. Fransman van nationaliteit, in het dorp in de volkstaal genaamd Parisot, niet ver van het Franse Departement Tarn, werd hij geboren in het jaar Onzes Heren 1793. Bijna drie jaren heeft hij deze parochie vroom, rechtvaardig en godsdienstig bestuurd. In de pastorie te Gustavia, te midden van de tranen van de verweesde en ontroostbare parochie, stierf hij in de Heer met zeer grote vroomheid op 7 april 1836. Ter ere van zijn gedachtenis is zijn lichaam op 1 augustus 1841 overgebracht van het kerkhof van St. Jean naar de voeten van dit altaar. Door Protestanten en Katholieken devoot bijgestaan, Hij ruste in vrede. Amen.)

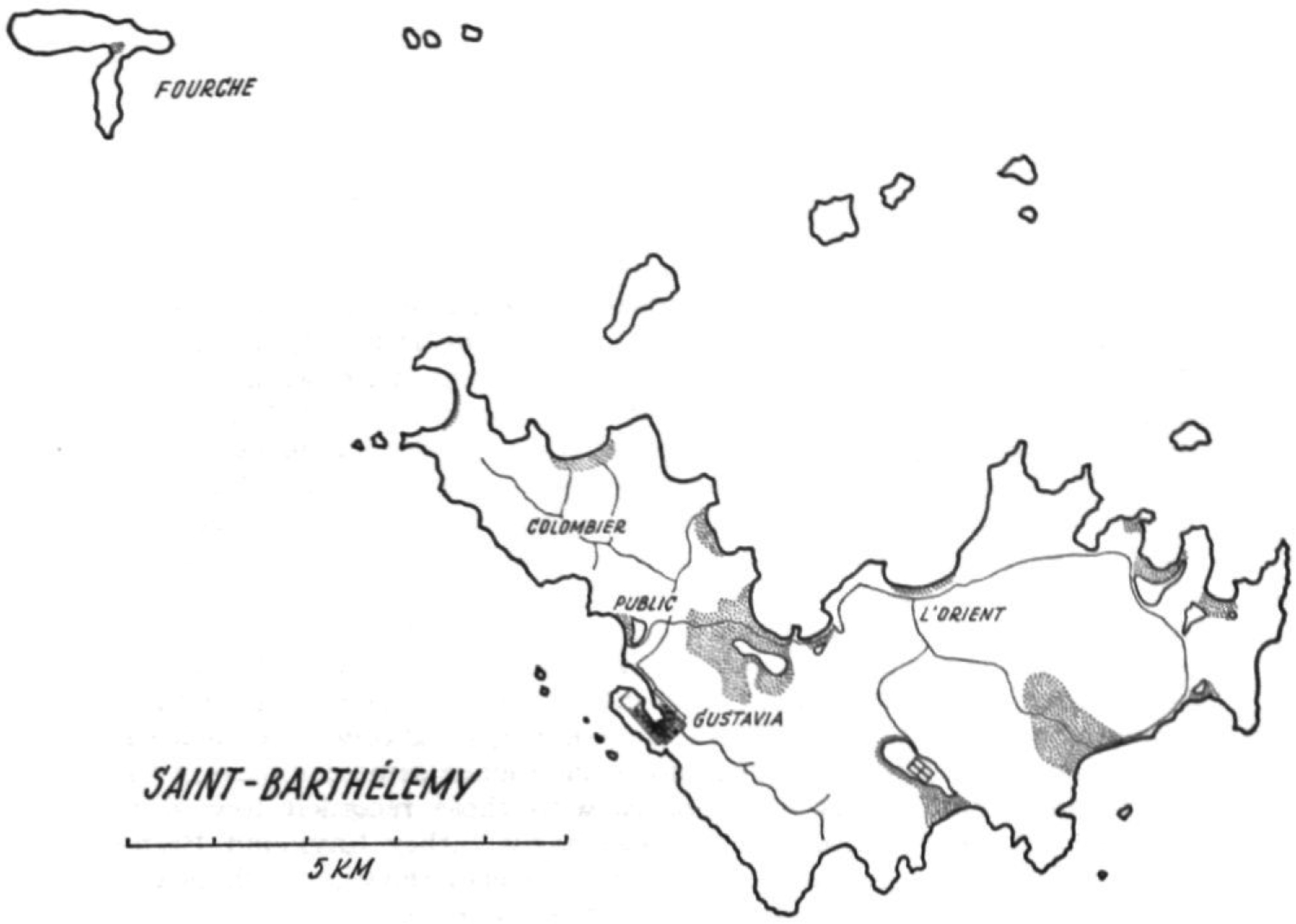
Hic jacet / R. D. Alfridus E. M. Mahé / Patria Loudeae Britannia Minori / Hujus insulae olim parochus / a Deo optime meritus / annos XXXIII natus / Guadalupia die III octobris MDCCCLVIII / vitam egit / Quorum vivens animus zelo rexit / mortuum possidere voluit / Ipsum quiqui omnes tantae virtutes / merita memores / Flente et dolentes / die XX novembris MDCCCLIX / receperunt / Requiescat in pace Amen

(Hier ligt begraven de Eerwaarde Heer Alfred E. M. MAHÉ, geboortig uit Loudeac, Bretanje, oud-pastoor van dit eiland, zeer verdienstelijk bij God, oud 33 jaar. Te Guadeloupe verliet hij het leven op 3 october 1858. Voor degenen, die zijn levendige geest met ijver bestuurd heeft, wilde hij, eenmaal gestorven, dat zij hem zouden bezitten, gedachtig aan de verdiensten van zo'n hoge deugd. Wenend en bedroefd ontvingen zij hem op 20 november 1859. Hij ruste in vrede. Amen.

Onder abbé Mahé, die in Goyave (Guadeloupe) stierf, werd, in juli 1857, het eiland in twee parochies verdeeld, met Mahé als pastoor in Gustavia en Lecouturier als pastoor te l'Orient.

St-Barthélemy is een weinig belangrijk eiland, en de mensen die er leefden zijn, uit een algemeen historisch oogpunt bezien, misschien niet bijster

belangwekkend. Mogelijk geven deze mededelingen – die alles omvatten wat op St. Barths nog aan oude grafschriften is te vinden – toch enige details, die onze geschiedkundige kennis van de Kleine Antillen verlevendigen.

Schetskaartje van St-Barthélemy (ten oosten van St. Maarten gelegen) met de plaatsen welke in de tekst zijn genoemd. De gestippelde delen van het eiland bestaan uit min of meer vlak terrein – dikwijls zandwallen met, daarachter, zoutmeren; het overige terrein is rotsachtig en sterk geaccidenteerd.

SUMMARY

EPITAPHS ON SAINT BARTHOLOMEW

This article contains the literal texts of all the epitaphs on the French island of Saint-Barthélemy (St. Bartholomew, St. Barths, or St. Barts) that the compiler, Father de Barbanson, was able to decipher, and as such it is also a contribution to the history of the island in its Swedish period (1785–1878).

Most of the epitaphs have to do with the regent families Fahlberg, Norderling, Haasum, and Netherwood. There is less to be reported on the merchant families Bigard, Dinzey, and Delisle. Inscriptions on a few scattered graves refer to the families Perillier, Portelly, Uddenberg, and others. The article closes with the epitaphs on the tombstones of the priests Barthes and Mahé.

DOUGLAS TAYLOR

NAMES ON SAINT VINCENT

Two years ago this journal published an earlier article of mine called "Names on Dominica" (*De West-Indische Gids 36*, 1956, 121–124). What follows differs from the foregoing in several respects. Only names presumed to be of Island Carib ancestry have been considered; and these have been consistently *italicized* except where a phonetic form has been given in square brackets or a phonological form between slant lines. Such italicized names are, for the most part, cited without change in the anglicizing or gallicizing orthography of their recorders (of whom only one, Raymond Breton, marks stress – by the acute accent); and so can give only a very rough idea of the pronunciation that it was meant to indicate. Moreover, and regrettably, the few days I passed in St. Vincent many years ago were quite insufficient for the collection of hitherto unrecorded names; and I have had to rely on maps and other documents for those cited here. On the other hand, I have made some comparison with names on other islands, particularly with those recorded toward the middle of the 17th century in Guadeloupe by Father Raymond Breton, a Dominican missionary who spent more than eighteen years in the islands, and wrote a dictionary and grammar of the language.

Iouloúmain – as Raymond Breton tells us that it was called by the Indians three hundred years ago – is the only one of the Lesser Antilles whose Island Carib name is still current; though not any more in St. Vincent, the island to which it refers. But the Black Carib of Central America, whose forbears were deported thence in 1797, continue to speak of their old homeland as *Iurúmaĩ* [ju'rumɛ̃i̯]. Although only fifth in size (after Guadeloupe, Martinique, Dominica and St. Lucia), it seems to have been the most populous of the Caribbees in early colonial times. A missionary report for the year 1647, which estimates the number of "Sauvages" in Dominica at "bien quatre ou cinq mille", says that they are "sans nombre" in St. Vincent; and certainly Island Carib names (or what appear to be such) are more numerous on maps of this island than on those of any other in the Lesser Antilles.

According to a map made in 1773, Kingstown, the capital, is built on a site formerly known as *Washaguany*; and there can be little doubt that this name had the same meaning and almost the same form as Breton's: "*aouachágouni* 'réjouissance, joie' ", a noun derived from the verb /auásagua/ 'rejoice'. *Calliaqua* – still so called, and to-day a popular bathing resort – bears what must be one of the queerest names in all the Caribbean; for it is an attributive derived from a verb meaning 'have

sexual connexion with', or 'tickle'; cf. Breton's: " 'il a eu habitation avec elle' *allíacoua lóarou*", and "*líacoua lóa* 'il l'a chatouillé' ". This verb is still current among the Black Carib in Central America; and together with other bits of the old language is still remembered by the modern Creole-speaking Caribs in Dominica. But as if to forestall Lēthē when Island Carib should have passed out of use in St. Vincent, another locality of that island has been named Petit Bordel!

Not all its place-names are so transparent – or so Rabelaisian. *Caraw* means 'grass', and *Mabuya* (which should contain *p* rather than *b*) 'bush-spirit'; while *Owia* is most probably the same name as Dominica's *Aóya*, meaning 'guardian'. The latter identification may be surprising to some readers until it is pointed out that this word's phonological form is /auia/, that stress on the first phoneme would result in a pronunciation approximating *Ówia*, and stress on the second phoneme in one approximating *Aóya*. Somewhat similarly, Spanish *iguana* (in which *g* is a dummy) and Australian English *yoanna* both result from different accentuations of the same West Indian word, phonologically /iuana/; and both designate the same kind of large arboreal lizard (though the scientific species may differ). The village of *Barawally* or *Barrouallie* (both spellings are found) has a name which may contain *baraua* 'sea', or, perhaps, *barugua* 'enfolded' or 'folded up'. *Byeira* or *Bayira* of the maps, at the eastern end of what was the Caribs' boundary with the English, is elsewhere recorded as *Bayawara*, which I take to be /baiáuara/ 'athwart'. Petit *Ballien* and Grand *Ballien* probably perpetuate the Island Carib name (/balíẽ/) of a herb, *Eryngium foetidum* L., highly valued to-day and of old as a cure for fever and other ailments. Point *Tarraty* or *Tarratee* either refers to a 'dry ravine', or else means 'rugged'. *Troumaka* may contain or have contained no *r* in the spoken form; in which case it would be identical with Dominica's *Toumaka*, which I take to be Island Carib [tu'maka], meaning '(animal's) hide or fell'.

The interpretation of other recorded, apparently Island Carib names on St. Vincent is still more doubtful. Their spelling points for the most part to an English adaptation of earlier French transcriptions; and in a number of instances we may suspect that the cartographer was ignorant of their spoken forms. "*Cubamarou* or *Cubiamairou*" suggests that this name may have contained *biama* 'two', and have meant something like 'divided in two'; "*Rawacou* or *Racouacou*" (neither of which forms I can interpret) that St. Vincent's *Wallibou* (see below) and St. Lucia's *Coualibou* may well have been the same name. The locative suffix *-bu* 'at or in' is probably contained in some if not all of the following: *Jambou* or *Yambu*, *B(a)yabou*, *Cunacaribou*, *Comaribou*, *Kebari(a)bou*, *Wallibou*, *Washilabo* and *Walilabo* or *Oualelbeau*; merely tentative identifications of whose stems are: *iam-* 'body', *beia-* 'landing-place', *akunakle-* 'dangerous place', *kumati-* 'species of tree (unidentified)' or *kumuri-* 'calabash vessel', *-bari-* 'grandchild', *uali-* 'ascent', *-sila-* 'stretched' and *ualale-* 'equal'.

The remaining names found on this map include: *Rabaca* (two places so called; possibly a contraction of *arába kanáli* 'earthquake'), *Rabishi*, *Waribishi*, *Imayarou*, *Warranarou* (cf. *ua-* 'our' + *-(i)rana* 'middle' + *-ru(ku)* 'in'), *Warrawarou* (cf. Breton's "*oudrrou-ouarroúti* 'sec' "), *Warwarau*,[1] *Gagarinvaou* (= *Gagarinyaou*?), *Macariacaw*, *Acaricaw*,

[1] Another possible and perhaps more likely etymon for *Warrawarou*

Massaricaw, *Calonery* or *Colonarie*, *Syrasery* or *Syresary*, *Wyarrery*, *Warigara*, *Larikai* (cf. *laríkai* 'his ear'), *Layou*, *Hoterabana* (cf. *-bana* 'leaf, house'), *Commantawana* (cf. Breton's " 'oindre, huiler les cheveux' .. *kamatáouana*"). To suggest other plausible etyma would not be very hard; but neither would it be, in the absence of further documentation, very profitable. A name may be "naturalized", in the course of time, in one way or another. So, the West Indian island of Saona is said to have been named for Columbus' birth-place, Savona; and St. Vincent's Grand *Ballien* of 1773 has become "Grand Balaine" (presumably a mis-spelling of Grande Baleine) on a map of 1954. And since neither French Creole nor Island Carib is now spoken in St. Vincent, *Troumaka* might equally well go back to *trou macaque* 'monkey's hole' of the former as to *tumáka* '(animal's) hide' of the latter.

One way to guard against being misled by this sort of thing is to collect names that survive only in oral tradition, and thus have escaped the prescriptive zeal of the literate monolingual. Of the seventy-four, apparently Island Carib place-names cited in my article: "Names on Dominica", half were collected in this way; and of these I ventured to interpret twelve, as against only three of the remainder, which – whether still in current use or not – are to be found on maps. It may also be helpful, as we have seen, to compare names from different islands. Place-names apparently ending in locative *-bu* 'at or in' or *-abu* 'at or under' are to be found in most of the Caribbees; cf. Dominica's *Batibou* 'at the hut(s)', *Bellibou*, *Macabou* and *Mamelabou* (perhaps the same as Breton's: "*imámm-ëli-abou* 'au point du jour' "). Dominica's *Callibishi* may well have a meaningful part in common with St. Vincent *Waribishi* and *Rabishi*; and the similarity in the endings: Dominican *-hao* (in *Coulíhao*, *Ouyoúhao*) and Vincentian *-caw* (in *Acaricaw*, etc.; see above) is at least worthy of notice. St. Vincent's *Syrasery* or *Syresary* is not unlike Dominica's *Sarísari* and *Sáiri*; the latter given as the Carib name for Roseau, the capital, though among the Black Carib of Central America it denotes the afterworld of the *hiúruha* ('spirit helpers', Breton's "*iouloúca*"). Both islands have a river and a place called *Layou*; and the names of *Barroui* in Dominica and *Barrouallie* or *Barawally* in St. Vincent may well be related if both are of Island Carib origin.

Under primitive conditions, especially in the tropics, it is important to live near to a river or spring; and most of the Island Carib toponyms recorded in these islands appear to have been primarily river-names; themselves not infrequently called after the name of some kind of tree or plant that grew along their banks. Thus, in his dictionary (first published in 1665), Raymond Breton lists as: "les noms d'une partie des Rivières de la Gardeloupe que j'ai pu apprendre des Sauvages" thirty items for this one island (Guadeloupe), at least a dozen of which are quite transparent. So, *Ayálabou*, *Camoúcourabou*, *Coulourábou* amd *Montóchibou*

---

and *Warwarau* is a word meaning 'thunder' (or 'thunder-storm'), which Sir Wm. Young recorded in 1792, from a Vincentian Carib in Tobago, as *warawiarow*. Some 150 years earlier, Breton had recorded this word's Dominican equivalent as *ouallouhoúyourou*; and some 150 years later, I recorded its Central American Island-Carib equivalent as /uaiuhúiuru/ [u̯ai̯u'hui̯uru]. The phonetic changes present no difficulty.

clearly contain (as given elsewhere in the same dictionary): *ayala-* 'dike', *camoúcoulou* 'grass-gourd' (probably a *Lagenaria*), *couloúra* 'sp. of tree (*Symphonia globulifera* L. filius), and *móntochi* 'mangrove' (*Rhizophora* spp.); together with a locative suffix, *-bu* 'at' or *-abu* 'under'. Nor do the following offer any difficulty: *Oulíti tónali* 'dark (or black) water (or river)', *Pónalli* 'it has turned red', *Manioumánti* 'it is without a mouth', *Ouroualégou* 'sulphur (or volcanic) springs', *Raognábali* 'that which lies stretched out', *Atátêli* 'beginning', *Ouaignógoati* 'it has maho (*Hibiscus tiliaceus* L.)', *Aóya* 'guardian' and *Chécheti* 'it pours forth'. Of the last two names, which are also found in Dominica at the present time, the former was recorded by Breton also for this island, and the latter (/séseti/) is given by the Black Carib of Central America to more than one spring or small stream from which drinking water is taken. *Coucharágouati* appears to be the same as the Dominican river-name *Kusarákua*; and may mean (with final *-ti* 'it is') 'it is separated'. *Inhabou* seems to be related to *ínhaca* 'to play (a musical instrument)'; *ínhati* 'he plays (music)', etc. *Coyoúini* (now called Grande Rivière à Goyave), whose name, Breton says, the Caribs were afraid to pronounce while on its waters for fear of bringing on torrential rain, is almost certainly identical with *Kuyuwini* and similar river-names of the Guianas, meaning, perhaps, 'spirit-river (or water)'.

Other Guadeloupean river-names given by Breton are: *Cígaligati* (possibly 'it has dug holes'), *Cállaca, Mouloubégou, Manioúkani, Ahóracoua, Oualábouchi, Oualáchiri, Ohíbacoua, Iháki, Oníga tónali, Allícaoua, Topan, Callónê* (cf. St. Vincent's *Calonery*), *Couánali* (cf. Dominica's *Couanary*) and *Ouallouala*; and these I shall not attempt to interpret here. Many of them, however, appear to contain what are living grammatical affixes such as attributive *k(a)-*, privative *m(a)-*, nominalizing *-ni*, medio-passive *-ua*, stative-reflexive *-gua* (or *-kua*). Whatever the meaning of its first part the name *Cígaligati* is quite analogous to that of a modern Black Carib village in Honduras called *Mésugati*, which contains borrowed *mésu* 'cat(s)' (Sp. *micho*) and means 'it has cats,' and to that of a stream in Dominica called Crayfish River, (Creole) La rivière Cribiche, or *Isulukati*, which contains *isulu* 'crayfish' and means 'it has crayfish'. I conclude that most of the place-names and river-names employed by the Island Carib were plainly descriptive to the native speaker of that language in Breton's time; and therefore are not very ancient. However, this seems to be untrue of a majority of the names given to the islands themselves, which may for that reason be older. [1]

[1] For such readers as have some knowledge of Arawakan and Cariban languages, and may wish to etymologize for themselves, I list here the Island Carib names of various islands as given by Breton: – Trinidad *Chaléibe*, Tobago *Aloubaéra*, Grenada *Camáhogne*, Barbados *Ichirougánaim* (but see now Barbuda below), St. Vincent *Iouloúmain*, St. Lucia *Iouánalao* (cf. *iouana-* 'iguana'), Martinique *Iouánacaéra* (with *acaéra* 'island': 'iguana island'), Dominica *Ouái-toucoubouli* 'tall her-body', Marie Galante *Aïchi*, The Saints *Caároucaéra*, Guadeloupe *Caloucaéra*, Grande Terre de la Guadeloupe *Couchahálaoua*, Pte. Terre de la G. *Cayóhori*, Désirade *Oualíri* (cf. *oualíri* 'variety of capsicum'), Montserrat *Alliouágana*, Redonda *Ocanamáinrou*, Antigua *Oualádli*, Nevis *Hueléme* 'spy'

It is of some interest to inquire into the causes of these Island Carib place-names' persistence or supersession. It would seem to have been the policy of the early European settlers to ignore or replace them; for hardly any are to be found on even the oldest maps of such islands as St. Kitts, Antigua, Guadeloupe and Martinique. So, on a very early map of Martinique I find only *Macouba* (*macoúba*, according to Breton is the name of a river-fish called 'têtard' in French, – and so also in Creole to-day) and *Macabou* (a place-name also found in Dominica); both of which names are still current. Of those still heard in Dominica, quite two thirds designate places or streams of so little importance to the general community that they have never been recorded on any map; and quite half of those found on the old maps are now obsolete. In St. Vincent, on the other hand, most of the comparatively numerous Island Carib names recorded on maps remain in use at the present time; a fact which may reflect this island's longer and more successful resistence to the Europeans, itself largely due to the strength and determination of the Black Carib.

Dominica, B. W. I.

REFERENCES

RAYMOND BRETON: *Dictionnaire Caraïbe-Français* (Auxerre, M.D.C. LXV); édition fac-simile Jules Platzmann; Leipzig, 1892.

RAYMOND BRETON: *Dictionnaire Français-Caraïbe* (Auxerre, M.D.C. LXVI); édition fac-simile Jules Platzmann; Leipzig, 1900.

DOUGLAS TAYLOR: *The Black Carib of British Honduras*; Viking Fund Publications in Anthropology, No. 17; New York, 1951.

(also *Oualíri*), St. Kitt's *Liamáiga*, St. Eustatius *Aloi*, Barbuda *Ouahómoni* (Breton comments: "les Anglais y sont puissans"; and so may have confused the names of this island and that of Barbados). St. Martin, St. Barthélemy, Saba and Anguilla are given as *Oualíchi* or *Oualáchi*, *Ouánalao*, *Amónhana* and *Malioúhana*; though Breton says that he was unable to distinguish between them. Ste. Croix *Iáhi* or *Háhi-hai*, Porto Rico *Bórrigal* (elsewhere *Bórriken*) or *Oubouémoin*, and Santo Domingo (presumably the whole island of Hispaniola) *Aïti*.

BOEKBESPREKING

Precious Stones of the Jews of Curaçao: Curaçaon Jewry 1656–1957, door ISAAC S. EMMANUEL. Bloch Publishing Comp., New York, 1957, 584 blz. ($ 10.00)

Voor de beoefenaar der sociale wetenschappen zal het niet meevallen, een (sociaal-)historische studie van de 'kolonie Curaçao' te maken. Zeker, met wat goede wil is er in de Nederlandse bibliotheken voldoende literatuur te vinden, maar hierbij is weinig van werkelijk wetenschappelijke betekenis.

De oorzaken zullen de lezer bekend zijn. De belangstelling voor dit gebied, 'waar altijd geld bij moest', is van recente datum. Wellicht hebben de vestiging van de olie-industrie en het autonoom worden binnen het Koninkrijk hiertoe eerst goed de stoot gegeven.

Deze beoefenaar zal moeten beginnen met het doorwerken van de oude archieven, die voor het merendeel in Nederland zijn. Dit is een tijdrovend en niet altijd even interessant werk, om maar van de financiële kant van de zaak te zwijgen.

Dr. Emmanuel heeft deze problemen moeten overwinnen. Hij begon in 1936 met dit grote werk, dat in 1942 in manuscript klaar was, maar gebrek aan fondsen en een volledige documentatie hielden de uitgave ervan op. Eind 1956 had hij de beschikking over voldoende fondsen, bijeengebracht door het 'Curaçaosch Genootschap van Wetenschappen' en de 'Congregatie Mikvé Israel', om het tweede deel van zijn studie te kunnen publiceren, nadat hij, na drie jaren in Nederland te zijn geweest, het omvangrijke archiefwerk had voltooid.

Het eerste deel, 'History of the Jews of Curaçao', moet voorlopig dus in manuscriptvorm blijven. Dit is uitermate jammer en hinderlijk, aangezien de schrijver steeds in de tekst verwijst naar dit deel. Een volledige analyse van het werk is dan ook niet mogelijk.

De titel van het uitgegeven deel slaat op de grafstenen van het oude Joodse kerkhof 'Beth Hahaim' (Blenheim). Dit kerkhof, "with the beauty of its sepulchral art, the romantic names of its residents, and the context of the epitaphs", bracht de schrijver ertoe, de bijzonderheden ervan voor het nageslacht te bewaren. Dit is hem volledig en op verantwoorde wijze gelukt.

Dit boek is in twee delen verdeeld. Het eerste deel geeft een historisch overzicht. In enkele hoofdstukken leren wij de geschiedenis van dit oude kerkhof kennen; de begrafenisgebruiken van de Joden en hun diepe

eerbied voor de overledenen; de plaats van deze groep in de Curaçaose samenleving; hun middelen van bestaan; hun onderlinge twisten; het hechte contact met Joden buiten Curaçao, vooral in Amsterdam. In het laatste hoofdstuk volgen interessante demografische gegevens, vooral wat betreft gezondheid, levensduur, geboorte- en sterftecijfers etc. van deze groep.

Dit in wezen droog archivalisch werk heeft Emmanuel op boeiende wijze weergegeven en wij leren de Joden op Curaçao in een breder vlak kennen dan de titel suggereert.

Het tweede deel geeft een genealogisch overzicht, verkregen van 225 epitaven van het kerkhof van de 'most eminent representatives of Curaçaon Jewry', in chronologische volgorde. Ook hier weer geen droge opsomming. De schrijver voert ons mee naar de plaats van afkomst van deze, meest Portugese Joden. Hun rusteloos trekken over Europa na hun vlucht uit Spanje en Portugal, totdat zij terecht kwamen in de grote Noord-Europese steden. Velen trokken echter ook de Oceaan over naar het Amerikaanse continent, om vandaar op Curaçao te belanden. Interessant is hierbij, dat Emmanuel ontdekt heeft, dat de zuster van de filosoof Spinoza, Ribca, in dit kerkhof begraven ligt (biografie 43, p. 193).

Aan het einde van het boek volgt een volledige catalogus van hen, die hier begraven zijn en de plaats waar deze graven zijn te vinden. Hierop volgt een overzicht van de families die hier rusten, een glossarium en een bibliografie.

Bekijken we even dit laatste, dan zien we, dat archieven op Curaçao en in Nederland Emmanuel's belangrijkste bronnen waren. [1] Om plaats uit te sparen, aldus de schrijver in zijn inleiding (p. 12), heeft hij de aanhalingen zo kort mogelijk aangegeven. Als voorbeeld geeft hij 'OAC 900, nr 36'. Hij zegt dan, dat dit wil zeggen: 'Oud Archief van Curaçao, protocol van Johannes de Veer, Secretaris van de Directeur, oktober-december 1766, handeling nr 36'. Inderdaad is dit té lang, maar zijn methode is weer té kort. De lezer moet nu maar raden, uit welk deel van het OAC deze aanhaling is gehaald. De 'Notulen van de Raad' hebben bv. een geheel andere waarde dan het 'Dagboek van de Gouverneur'. Een betere methode lijkt ons daarom: 'Secr. protoc., OAC 900, nr 36', al of niet met het jaartal (afhankelijk van de tekst). Het gehele werk is verder aantrekkelijk gemaakt door een tachtigtal foto's, meest van grafstenen, van de heren Visser en Van Essen, en een overzichtelijke topografische kaart van het kerkhof, getekend door Polman, in leven Hoofd van de Dienst van het Kadaster op Curaçao.

Résumerend zien wij, hoe Emmanuel in dit deel van zijn studie uitgaat van het 'oude Joodse kerkhof op Curaçao' en door middel van de epitaven

---

[1] Voor een goed overzicht van de archieven van de West-Indische Compagnie leze men in de West Indische Gids van 1954, p. 1–38 het artikel van M. A. P. Meilink-Roelofsz: A Survey of Archives in the Netherlands pertaining to the Netherlands Antilles. Tevens willen wij hierbij vermelden, dat in het kader van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Suriname – Ned. Antillen (WOSUNA) onder leiding van Prof. Dr R. A. J. van Lier en Mr. Johanna Felhoen Kraal, door enige studenten een systematisch onderzoek van deze archieven over de jaren 1740–1760 wordt uitgevoerd als basis voor latere sociologische onderzoekingen.

de Joodse gemeenschap uit het verleden en heden de plaats geeft die haar toekomt. Hij is niet de waarnemer, die deze groep zakelijk van buiten-af bekijkt, maar zelf een actief lid ervan (in 1936 werd hij Rabbi van de Congregatie Mikvé Israel), waardoor dit werk een warm, en op bepaalde plaatsen zelfs een emotioneel karakter heeft gekregen. Gelukkig niet ten nadele van het geheel.

Hij die de betekenis van deze Joodse groep kent vanaf haar vestiging op Curaçao voor de gehele Antilliaanse samenleving, zal begrijpen, dat dit boek niet alleen voor de Joden van grote betekenis is, maar voor eenieder, die zich op dit gebied begeeft. Emmanuel heeft met dit boek een belangrijk werk toegevoegd aan de nog schaarse Antilliaanse wetenschappelijke literatuur.

R.D.

Haïti, sa lutte pour l'émancipation. Deux concepts d'indépendance à Saint-Domingue. door SAINT-VICTOR JEAN-BAPTISTE, Paris, éditions 'La Nef de Paris', 1957, 288 p.

La question de l'esprit d'indépendance chez les colons de Saint-Domingue, celle des origines proches et lointaines du soulèvement des esclaves en août 1791 sont parmi les plus difficiles de toute l'histoire des colonies françaises d'ancien régime. La préméditation, l'organisation d'un soulèvement général des noirs ne sont pas encore prouvées. M. Saint-Victor Jean-Baptiste, qui est sociologue, et qui aime à le proclamer, réunit ces questions en un grand faisceau qu'il lie de son éloquence alerte. Je n'ai plus sous les yeux le livre qu'il publia en 1944 à Port-au-Prince: *Deux concepts d'indépendance à Saint-Domingue*, et je ne puis rappeler ici que des impressions, mais il me semble que son livre de 1957 n'est qu'une reprise de son premier livre.

Sans preuves indiscutables on ne peut affirmer que la révolte contre la Compagnie des Indes en 1722, que le marronnage, et les empoisonnements sont des manifestations du même fond d'esprit d'indépendance, chez les noirs et chez les colons. M. Saint-Victor Jean-Baptiste ne cite pas l'article de M. J. Tramond sur l'insurrection de 1722. M. Tramond connaissait les sources. Que peut-on conclure des diverses formes du marronnage? Personne encore n'a tenté l'histoire de ces fuites d'esclaves. A travers les papiers des plantations le marronnage n'est pas aux yeux des colons autre chose qu'un ennui, un manque à gagner. Rarement ils le regardent comme un danger; mais ce n'est pas moi qui essaierai de convaincre M. Saint-Victor Jean-Baptiste de cette évidence, pas davantage de la nécessité de bien choisir ses sources en ne confondant pas littérature, sociologie et histoire.

Peut-on tenter une histoire de Toussaint-Louverture et celle de Dessalines avant une édition critique de leurs correspondance, ordres et proclamations? Le bon sens dit non. Faire autrement c'est remuer la même farine dans la même vieille eau, aussi bien aux Amériques qu'en France.

GABRIEL DEBIEN

Sleutels tot Sranan, Wegwijzer in de Surinaamse Geschiedenis, door J. MEIJER. Uitgegeven met steun van de Nederlandse stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen.
J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1957, 55 bladz., ill.

Dr. Meijer rammelt met de sleutelbos, hij wil bibliotheken en harten en ogen openen voor de geschiedenis van Suriname en de op het geluid afkomende belangstellenden de weg wijzen in de litteratuur van en over dit land. Het boekje is met steun van de Sticusa uitgegeven, die daarmee conform haar doelstelling goed werk doet. Want het onderwijs in Nederland heeft stellig nog grote behoefte aan gegevens over Suriname die niet voor de hand liggen.

De indeling van de wegwijzer in elf hoofdstukken die ten dele bevolkingsgroepen en zelfs een enkele gouverneur omvatten, ten dele een historische periode, zoals 'Van 1795-1863', onderstelt een fundamentele kennis van de feiten der Surinaamse geschiedenis. Een onderstelling waarvan ook de titel getuigt.

De schrijver, zelf leraar en enige jaren aan de Algemene Middelbare School in Paramaribo verbonden geweest, geeft zijn collega's vooral adstructie-materiaal. Van de 175 auteurs in het namen-register vermeld zijn sommige publicaties uitvoerig geanalyseerd, andere summier aangeduid. Dat de keuze inzake meer of mindere gedetailleerdheid subjectief is, spreekt bij een dergelijke compilatie van zelf. Toch zal iedere gebruiker in deze gids veel van zijn gading vinden en aanwijzingen waar verdere litteratuuropgaven gezocht kunnen worden.

Nu de belangstelling voor de rijksdelen overzee zichtbaar groeit, is dankbaarheid voor het initiatief van dr. Meijer om de leesstof gemakkelijk binnen het bereik van de jeugd te brengen zeker op zijn plaats. Het is echter jammer dat zoveel drukfouten en typografische oneffenheden zijn blijven staan in een overigens aardig uitgegeven boekje. Als het een tweede druk mag beleven, zouden daarin, naast de nodige correcties, nog wel enkele aanvullingen en vooral enige afronding van het laatste deel aan te bevelen zijn. J.F.K.

Culturele activiteiten in Suriname; beginselen, feiten en problemen. Stichting Cultureel Centrum Suriname, Paramaribo 1957. 146 blz., ill.

Het gedenkboek bij het tienjarig bestaan van het C.C.S., onder redactie van Lou Lichtveld uitgegeven, mag wel een monument worden genoemd. Niet 'aere perennius' willen wij hopen, want de ontwikkeling van het culturele leven zal zeker verder gaan. Maar wel een monument in de letterlijke zin van iets dat ons eraan herinnert hoe kort geleden nog van Surinaamse cultuur bijna geen sprake was, terwijl nu twee dozijn mensen kunnen vertellen over wat in tien jaar is tot stand gebracht en wat zij als mogelijkheden zien in de naaste toekomst. Allen zijn pioniers in het culturele vlak, de helft van hen Surinaams. Ook dit bewijst dat het 'gesprek' over culturele samenwerking op gang is gekomen.

De Gouverneur als beschermheer leidt het boekje in; de secretaris van af de oprichting van het C.C.S., Jules de Vries, geeft een overzicht van de totstandkoming, de groei uit het Cultureel Comité Suriname, en hij noemt

daarbij – documentair belangrijk – de namen van degenen die de eerste stoot hebben gegeven. Hier wordt terecht extra melding gemaakt van Mevrouw M. J. Schols-van Suchtelen. Zij was het immers ook die in 1946 in Nederland een Cultureel Comité Nederland-West Indië wist te vormen, dat als een voorloper van de Sticusa mag worden beschouwd en zo mogen haar verdiensten wel dubbel worden geteld.

In de tweede sectie van het boekje 'Onze culturele betrekkingen' is het artikel van prof. Van Lier belangrijk omdat hij enkele achtergronden schildert van het werk van de (oude) Sticusa dat de velen die deze stichting hebben verguisd ter lezing wordt aanbevolen. Het is immers, ook uit dit hele gedenkboek, wel duidelijk dat de gereorganiseerde Sticusa wat 'de West' betreft, zoals Van Lier het uitdrukt, 'de grondslagen van het beleid van haar voorgangster onveranderd overgenomen' heeft.

Van belang is ook dat Henk Dennert, administrateur van de zustervereniging, het C.C.C. op Curaçao, de vraag opwerpt in hoeverre culturele uitwisseling tussen Suriname en de Ned. Antillen mogelijk zou zijn en daarbij enige suggesties doet.

In de derde afdeling 'Op weg naar eigen cultuur' passeren o.a. film, dans, toneel, muziek, litteratuur, bouwkunst en beeldende kunst de revue. De desbetreffende artikelen zijn voor degenen die belangstellen in de ontwikkeling in Suriname – en voor dezen is dit gedenkboek uiteraard geschreven – evenzeer interessant om de kritische houding der Surinaamse auteurs tegenover die ontwikkeling in bepaalde onderdelen. Verfrissend is b.v. dat Shew Radhakishun opkomt tegen de beunhazerij in het bouwen, die een ondoelmatig type volkswoning in de hand werkt. Wij spreken niet voor niets van 'wooncultuur' en het is goed dat de redacteur ook dit onderwerp in de lijst van culturele goederen heeft opgenomen.

Zoals de voorzitter van het C.C.S., E. R. Wessels, in zijn slotwoord zegt, heeft de redacteur zichzelf buiten de discussie van de in het gedenkboek aangeroerde problemen gehouden. Dit kon ook moeilijk anders, want Lou Lichtveld is de drijvende kracht geweest die veel, zeer veel van het genoemde werk heeft helpen tot stand brengen: als directeur van de Volksuniversiteit, administrateur van de Volksmuziekschool, en zeker niet het minst als auteur van het Passiespel dat in 1958 wordt opgevoerd en waarvan de voorbereiding reeds veel heeft bijgedragen om mensen uit alle groepen van de bevolking te doen samenwerken.

Bij een jubileum hoort een felicitatie: dat het geluk met Suriname moge zijn om de in het C.C.S. gemobiliseerde krachten te behouden.

J.F.K.

Suriname: Spiegel der Vaderlandse Kooplieden: een historisch leesboek samengesteld door URSY M. LICHTVELD en DR JAN VOORHOEVE. Zwolse drukken en herdrukken voor de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden. N.V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1958.

Bij bestrijding van het analfabetisme is een eerste eis dat er voor voldoende leesstof wordt gezorgd die de jonge geletterden houvast geeft voor hun pas verworven kennis.

Nu men in Nederland en elders het abc van het Caribische gebied begint te leren en langzamerhand Suriname van de Antillen weet te onderscheiden, is de verschijning van leesboeken een logische consequentie.

Suriname heeft hierin een groter aandeel tot nu toe dan de Nederlandse Antillen. De vraag waarom kan hier buiten beschouwing blijven.

Een feit is dat Meyer en Ferrari in 1955 met een cultuurhistorisch leesboek voor de scholen [1] een groot aantal teksten merendeels uit twintigste eeuwse litteratuur *over* Suriname gemakkelijk toegankelijk maakten. Of de leergierige jeugd in Nederland door de schoolprogramma's gedwongen wordt hiervan ook kennis te nemen . . . ?

Dr Meyer vervolgde de pogingen om de docenten wegwijs te maken in de geschiedenis van Suriname met zijn Sleutels tot Sranan [2] die talrijke publicaties over dit land ontsluiten.

Ursy M. Lichtveld en dr Jan Voorhoeve hebben weer een andere methode toegepast om lezers naar Suriname te trekken. Hun werkwijze is waarschijnlijk minder opzettelijk geweest, in eerste aanleg logisch gevolg van hun werk bij het Bureau voor Taalonderzoek in Suriname van de Universiteit van Amsterdam. Dit taalonderzoek vergde immers het bijeenbrengen van al het mogelijke bibliografische materiaal. En van het verzamelen naar het selecteren om anderen ervan te laten meegenieten is in de gedachten van deze onderzoekers zeker maar één stap.

Ook elders heeft Voorhoeve getracht Suriname nader tot Nederland te brengen. Men denke aan zijn vertaling met commentaar van gedichten van Trefossa (pseudoniem van H. de Ziel) en de stilistische studie over één daarvan in het bundeltje Trotji. [3] Hierin is regel voor regel verklaard hoe de zeemeermin in Kopenhagen uitgebeeld de dichter heeft kunnen inspireren – een foto van het beeldje maakt het de lezer nog duidelijker – doordat de watergodin, de watra mamma, in Suriname een levend begrip is.

Dezelfde nauwgezetheid vindt men in de Spiegel der Vaderlandse Kooplieden; alles wat in de teksten moeilijk te begrijpen leek, is van verklarende aantekeningen voorzien, zowel tekst-critische noten als een korte inleiding om elk van de gekozen stukken enige historische en locale achtergrond te geven.

De stukken in dit leesboek gebundeld beslaan chronologisch de periode van het eerste kwart der zeventiende eeuw tot de afschaffing van de slavernij in 1863. Daarbij is tevens een indeling in genres gemaakt, een compromis dat de bloemlezers bewust hebben aanvaard en dat voor de lezers des te meer aanvaardbaar is nu het de levendigheid ten goede blijkt te komen. Het begint met verhalen zoals dat van Lourens Lourensz onder de menseneters (1627), een gedeelte uit het verslag van Cabeliau over zijn

---

[1] Dr J. MEYER en Drs F. FERRARI, *Suriname Volk en Geschiedenis: cultuur-historisch leesboek voor het MULO en de lagere klassen van A.M.S. en Kweekschool.* Paramaribo, 1955; tweede druk Paramaribo, 1955.

[2] Dr J. MEYER, *Sleutels tot Sranan: wegwijzer in de Surinaamse geschiedenis.* J. M. Meulenhoff, Amsterdam 1957. Zie *W.I. Gids 38,* 1958 p. 114.

[3] Puëma fu TREFOSSA, *Trotji,* met een stilistische studie over het gedicht Kopenhagen, vertalingen en verklarende aantekeningen door dr JAN VOORHOEVE. Amsterdam, 1957.

tocht naar de kust van Guyana (1597) en een extract uit het dagboek van Elisabeth van der Woude die in 1676 haar vader vergezelde naar een kolonisatiepoging aan de Oyapoc (thans de grensrivier tussen Frans Guyana en Brazilië).

Dan volgen drie hoofdstukken getiteld 'de Guerilla tegen het Nederlandse Gezag', enige stukken over dominee Kals (ca 1730) die met Multatuli wordt vergeleken en gouverneur Mauricius wiens 'Gezang op zee' (1752), in extenso opgenomen, als een 'poëtische rechtvaardiging van zijn beleid' wordt gekwalificeerd. De hoofdstukken over de plantersletterkunde, ingedeeld naar gelegenheidsgedicht, satire en pastorale, worden gevolgd door een beschrijving van het leven op een Surinaamse koffieplantage (ca 1770) in de vorm van een samenspraak tussen een directeur en enige slaven en opzichters, in het Neger-engels en Nederlands.

Tenslotte wordt 'de negerslaaf als goede wilde' geillustreerd met een tekst uit Elisabeth Maria Post's Reinhardt (1791) en de strijd om de emancipatie met een stuk uit Van Hoëvell (1854) en een daardoor geïnspireerd dramatisch gedicht van Anna Ampt (1858). 'De stem der slaven' klinkt in spreekwoorden, verhalen en volksliederen waarvan een selectie is opgenomen, en indirect uit een fragment van het dagboek van Johannes King, een tot het Christendom bekeerde Bosneger († 1899) met een vertaling van dr Voorhoeve. [1]

De samenstellers hebben zich behalve de bovengenoemde grenzen naar tijd, bepaalde grenzen naar ruimte gesteld, nl. in de beginperiode die van de 'Wilde Kust' en later die door Marowijne en Essequibo gevormd.

Doch wat is de norm geweest voor de keuze uit de overvloed van materiaal? Sommige stukken zijn reeds eerder in druk verschenen, ook als herdruk uit oude publicaties. Andere zijn of uit de archieven geput of uit pamfletten of minder bekende oude werken. De bronvermelding is zeer nauwkeurig en het bibliografische pionierswerk, dat hieraan verbonden is, dwingt bewondering af. [2]

Suriname gezien met het oog der vaderlandse kooplieden vooral (Johannes King en de voormannen van de slavenopstand in Berbice 1763 vormen de uitzonderingen) weerspiegelt de mentaliteit van deze 'kooplieden', planters, bestuurders, bewindhebbers. De samenstellers bekennen tot slot van hun inleiding "dat zijzelf dit werk hebben leren zien en ervaren als de kroniek van het mislukte contact tussen blanken en gekleurden in Suriname".

Is dit misschien toch een petitio principii, of de visie die een werkhypothese ingeeft?

Hoe het zij, dit leesboek heeft karakter en de spiegel is waard dat men er in kijkt.

JOHANNA FELHOEN KRAAL

---

[1] Sinds de verschijning van het hier besproken leesboek is dr Voorhoeve ook in Suriname in letterlijke zin op zoek gegaan naar verdere geschriften van Johannes King. Men zie in *Vox Guyanae* 3, 1, 1958, *Tongoni I*, p. 34–45.

[2] Als aanvulling op een zeemansliedje dat de samenstellers op p. 24–26 overnemen uit een *Beschryvinge van eenige voorname kusten in Oost- en West-Indiën: als Zueriname, Nieuw-Nederland, Florida, ... Door verscheidene Liefhebbers gedaan* (Leeuwarden, 1716) moge worden vermeld

Vervolg noot 2

dat deze tekst oorspronkelijk niet over de reis naar de West gaat, maar de Oost-Indië-vaart beschrijft. De *Reys-togt na Zueriname* is kennelijk een vrije adaptatie van een ouder 'Journael ghehouden nae India' van F. G. DRIEDUYM (zie dr D. F. SCHEURLEER, *Van varen en van vechten: verzen van tijdgenooten op onze zeehelden en zeeslagen, lof- en schimpdichten, matrozenliederen.* 3 dln., 's-Gravenhage, 1914).

Recht voor Texel op de Ree
Leggen wij gereed te varen
Door de woeste wilde Zee,
Over soute stoute baren.
Nae Oost Indien rijck vermaert,
Met de Vreed' die God bewaert,
Als hy ons 't leven spaert.

't Wintje wayt als Oost Noord-oost
Wind' op Anckers, set by Zeylen
Loots-man, weest nu wel getroost,
Wilt nae diept en drooghte peylen,
Sie nae ton en Bakens mee,
Dat wy op een drooge stee
Niet raken, maer in Zee.

't Landt van Dov'ren leyt aan Ly,
Singels wy met lust passeeren,
Bevesier en Wight voor-by;
Poorts-landts hoeck kan ons niet deeren,
Goustart, Lesert, Sorles lest,
Daer meed' zeylen wy Zuyd-west,
En Zuyden dat is best.

'k Sie de Hemels hooge top
Aen de Cnarische Eylanden
't Noord-passaed waayt lustigh op,
Strijckt de Mars-zeyls aen de randen;
Stuur-man, schiet de hooghte kant,
Voor de Steven doemt het Landt
Dan dreyght ons klip of Strandt.

Jago van ons aen Stuur-boort,
Om de Lini te passeeren,
Zeylden Zuyd Zuyd-oost al voort
Mosten noch in 't eynd laveeren,
't Ooste wintjen koelde dicht,
Trijnedad quam aen 't gezicht,
In 't op gaen van het licht.

Man te Roer, houd' Zuyd-oost aen,
'k Sie Testandi Ghun al blicken,
Laet de koers nu Oost aen gaen,
Dese wind' die wil ons schicken,
Ende brengen op de Ree
Aen de Bon-sperans uyt Zee,
Daer wy ververschen mee.

Zeylden Zuyd' ten Oost van hier,
Om de West-passaet te treffen,
Daer nae Oost met groot playsier,
Sagen doen Sant Paulo effen;
Sackten weder om de Noord',
Kregen 't West-Mason aen-boort,
Dus gingh 't nae Java voort.

Mannen, sie voor uyt nae Landt,
Om de Straet Sunda te ramen ,
Neem het Diep-Lood' in de handt:
Dan soo komen wij te samen
Aen de Stadt Batavia.
In het Rijck Jacketra,
Daer wij verlangen nae.

De laatste twee strofen zijn weggelaten in de Surinaamse versie welke voor Bon-sperans (Kaap de Goede Hoop) rustig Suriname als eindpunt in de plaats stelt.

In de verklarende noten van Ursy Lichtveld en Jan Voorhoeve moet dan ook de plaatsbepaling voor Trinidad en Testande Chum worden gewijzigd. Het eerste is nl. eveneens de naam van een eiland in het midden van de Atlantische Oceaan een eind voor de kust van Brazilië (ongeveer 20°ZB en 30° WL) waar de schepen naar de Oost 'keert maakten' en het tweede is Tristan da Cunha en niet een 'land mark' in de buurt van de Berbice.

Voor dergelijke puzzels van oude geografische aanduidingen zie men o.a. dr B. C. DAMSTEEGT, *Nieuwe Spiegel der Zeevaart: Nederlandse namen op zeekaarten uit de 16e en 17e eeuw.* Ned. Akademie van Wetenschappen, werken uitgegeven door de Commissie voor Zeegeschiedenis VIII; Amsterdam 1942.

BIBLIOGRAFIE

SEPARATE PUBLICATIONS

(25)

Continued from *W. I. Gids* 37, 1957, p. 243–248. — Publications not seen by the compiler of this incomplete bibliography are not included.

Antilliaanse Cahiers 3de Jaargang nummer 1, Nov. 1957, 57 pp.
ARION: Stemmen uit Afrika. - Poetry.

ARION, FRANK MARTINUS: *Stemmen uit Afrika*. Antill. Cahiers 3, no 1, 1957, 57 pp.

AUBERT DE LA RÜE, E.: *Reconnaissance Géologique de la Guyane Française Méridionale 1948–1949–1950 précédée d'un aperçu géographique*. Office de la Recherche Scientifique Outre-Mer, Paris, 1953, 127 pp. 27 × 21 cm, 4 maps, 22 plates excl., large col. map.
Bassin du Haut-Maroni; territory between 'Itany' and 'Marouini' included.

AUDRETSCH, F. C. D': *Geologische kaart 1: 100.000. D 7 Blad Kabel*. 1957, 58 pp., 4 figs, 19 phot. on 9 plates & large col. map excl.

Bonaire. Island of the Flamingoes. (folder) Netherlands West Indies Tourist Bureau, New York, 1957, 8 pp. 23 × 10 cm, 7 col. phot., map.

BOND, JAMES: *Second Supplement to the Check-list of Birds of the West Indies (1956)*. Acad. Nat. Sci. Philadelphia, 1957, 14 pp.

BOWMAN, V. V.: *Agricultural Marketing Study in Surinam*. (Versl. rapp. Dep. Land. Veet. Viss. Suriname, No. 13), 1957, ii + 10 pp., 4 figs excl.

Bulletin No. 74 Landbouwproefstation in Suriname. See: VOORDE, VAN DER.

Caribbean technological abstracts. Car. Comm. Trinidad 28 × 21½ cm off-set; vol. *1*, Nov. 1955, No. *3*, 40 pp.; Feb. 1956, *4*, 68 pp.; vol. *2*, Apr. 1956, *1* 51 pp.; Aug., *2*, 39 + 22 pp.; Dec., *3*, 44 + 43 pp.; March 1957, *4*, 46 + 39 + xv pp.

CHOUBERT, B.: *Géologie et Pétrographie de la Guyane Française*. Office de la Recherche Scientifique Outre-Mer, Paris, 1949, 120 pp. 27 × 21 cm, figs, 4 maps & 16 plates excl.

Conference on Demographic Problems, 1957; see: *Documented Paper*.

COSTA GOMEZ, M. F. DA: *De vrijheidsrechten van de mens in de Nederlandse Antillen*. (Curaçao, 1957), 199 pp.
Contents: Beweegredenen voor het verschijnen... Publicaties in

de Antilliaanse pers naar aanleiding van de voorgenomen uitzetting van de journalist A. de Wit (p. 9). Het antwoord van Mr S. W. van der Meer, minister van Justitie ...(p. 19). Reacties in de Antilliaanse pers... (p. 34). Weerlegging van de beschuldigingen van Mr S. W. van der Meer (p. 113). Slotwoord (p. 132). Bijlagen (p. 134).

Culturele activiteit in Suriname. Beginselen, feiten en problemen. 1947 – C.C.S. – 1957 Gedenkboek. Stichting Cultureel Centrum Suriname, Paramaribo 1957, 146 pp., 34 plates excl.

Edited by LOU LICHTVELD. Contributions by JULES F. DE VRIES, Tien jaren culturele werkzaamheid (p. 11); C. NAGTEGAAL, Culturele voorlichting ... (17). – R. H. POS, De culturele betrekkingen tussen de Rijksdelen ... (23); H. J. REININK, Nederland als culturele intermediair (28); R. A. J. VAN LIER, De culturele betrekkingen ... (44); TH. J. VAN DER PEIJL, Culturele voorlichting in Rijksverband (49); M. D. THIJS, De techniek van culturele hulp en bijstand (55). – J. F. E. EINAAR, Suriname's culturele plaats in de Nieuwe Wereld (65); J. E. HEESTERMAN, ... in West-Indië (71); J. A. J. VAN GORKOM, De Filmkunst ... (76); MARIA HUISMAN, Locale en klassieke danscultuur (84); EDWIN THOMAS, ... toneelleven ... (87); EDDY VERVUURT, Muziekleven ... (91); RENÉ DE ROOY, ... literatuur ... (100); SHEW S. RADHAKISHUN, De bouwkunst ... (105); NOLA HATTERMAN, Beeldende kunst ... (111); PH. A. SAMSON, Volksuniversiteiten ... (115); H. F. DE ZIEL, De functie van het boek ... (119); J. H. STUBENITSKY, Techniek, Ambacht en Schoonheid (124). – K. R. S. COLERIDGE, Zorgen en nazorg op cultureel gebied (131); J. H. ADHIN, Eenheid in Verscheidenheid (134); E. R. WESSELS, Tot besluit (140).

De Curaçaosche Bank. Verslag over het jaar 1956. Curaçao, (1958), 58 pp. 20½ × 14½ cm, 3 annexes.

De grondslagen van een Tienjarenplan voor Suriname. Stichting Planbureau Suriname, Paramaribo-Den Haag, 1952, 191 pp. 26 × 19 cm photopr., map excl.

De Passaat. Gedenknummer ter gelegenheid van het bezoek van H. K. H. Prinses Beatrix aan de Nederlandse Antillen. See: *Gedenknummer*.

De West-Indische Gids 37, no. 2/4, Dec. 1957, *Mr. B. de Gaay Fortman-nummer*, p. 69–248, 31 plates excl.

Dienst Volksontwikkeling en Volksvoorlichting. Surinam Information Service (Calendar 1958), Paramaribo 1957, 12 sheets 36 × 23 cm. with photogr.

DILLEWIJN, F. J. VAN: *Sleutel voor de interpretatie van begroeiingsvormen uit luchtfoto's 1 : 40.000 van het Noordelijk deel van Suriname.* (Key concerning interpretation of aerial photographs for forestry purposes in the northern part of Surinam). Dienst 's Landsbosbeheer Paramaribo, 1957 (publ. Jan. 1958), 46 pp., many photographs.

Documented Paper on the Netherlands Antilles for the Conference on Demographic Problems of the Area served by The Caribbean Commission, Port-of Spain, Trinidad, July/August, 1957. Willemstad, Curaçao, d.d. April

27th, 1957, (209) pp. mimeogr. 30 × 21 cm, 22 graphs.

Authors: A Committee appointed by the Neth. Antilles' Government; Dr. W. CH. DE LA TRY ELLIS (chairman), Drs. J. H. VAN BOVEN, Dr. I. C. DEBROT, Dr. A. PIERON, Dr. H. M. WASZINK, E. H. W. VAN STAPPERSHOEF, R. DE HASETH, J. M. PAAUW, A. L. HOLLANDER, N. HENRIQUEZ, Dr. O. A. BIJL, R. R. DA COSTA GOMEZ, Dr. A. WOUTERS, Lt. Gov. Windward Islands, Admin. St. Eustatius, Admin. Saba, B. PH. RÖMER (secr.).

DOST, H. *Verslag van een bodemkundige kustvaart tussen de Marowijnerivier en het Matapica-kanaal, van 7–16 juli 1955.* Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss. Suriname, No 2, Sep. 1956, 33 pp., map excl.

DOST, H. & HOOIJSMA J.: *Overzichtsbodemkartering Sara-Zanderij. Rapport bij de bodemkaart 1 : 100.000 (LP 1–2–4).* Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss. Suriname, No. 19, Nov. 1957, i + 20 pp., map excl.

El archipiélago de Los Roques y La Orchila. Sociedad de Ciencias Naturales La Salle. Editorial Sucre, Caracas, 1956, 257 pp. 27 × 20 cm, 12 figs., 161 phot. (among which 38 col.) + 6 figs. on 76 plates excl.

Contributions by: ALBERTO MÉNDEZ A., Chrónica de las expediciones (p. 11–14); PEDRO JAM L., Aspectos geográficos ...; JOSÉ LUIS MÉNDEZ A. & SERGIO ARIAS C., Anotaciones sobre el clima ... (p. 25–31); LUIS J. MEDINA, Apuntes edafológicos; Hno. GINÉS, Aspectos ecológicos ...; LEANDRO ARISTEGUIETA, Flórula ... (p. 47–67); Hno GINÉS & GERARDO YÉPEZ T., Avifauna ...; J. A. ROZE, La herpetofauna ... (p. 79–86); F. MARTÍN S., Ictiología ...; FENNER A. CHACE, Jr., Crustáceos Decápodos y Stomatópodos ... (p. 145–168); FRANCISCO FERNÁNDEZ YÉPEZ & CARLOS J. ROSALES, Lista preliminar de los insectos; PEDRO J. BERMUDEZ, Foraminíferos recientes ... (p. 172–183); GIORGIO MARCUZZI, Consideraciones biogeográficas; PEDRO JAM L., Reconocimiento arqueológico ... (p. 193–208); PEDRO JAM L. & J. M. DE BURGAÑA, Algunos datos y referencias históricas ...; PEDRO JAM L. & MIGUEL SCHÖN, Aspectos etnográficos ... (p. 216-223); ALBERTO A. MÉNDEZ & FELIPE MARTÍN S., Actividades pesqueras; summary and indices (p. 253–257).

El Puente. Methode Spaans voor L.S. en M.U.L.O. door FRATERS VAN TILBURG. Illustraties van J. LUTZ (I, II) and THEO VAN DELFT JANSZ. (IV). R.K. Boekhandel 'St. Augustinus', Curaçao. *Deel I. Voor de onderwijzer,* 1951, 376 pp. *Deel II. Voor de onderwijzer,* 1951, 422 pp. *Deel IV,* 266 pp., 23 plates excl.

El Puente V–a. De kunst van vertalen. Nederlands-Spaans. (Jan. 1958), 104 pp.

El Puente V–b. Methode Spaans voor m.u.l.o. en h.b.s. door FRS. VAN TILBURG. *De kunst van vertalen, Spaans-Nederlands.* Dec. 1957, 118 pp. 20 × 14 cm.

Eswin. Verslag over het boekjaar 1956. (Oct. 1957), 16 pp.

EVONIUS, Fr. M. & MARTINUS, Fr. M., met medewerking van CH. A. VAN KOPPEN: *De eerste stap. Methode voor het lees- en schrijfonderwijs op de Ned. Antillen,* J. B. Wolters, Groningen, 1957. – Handleiding, 78 pp.

22 × 15 cm, figs. – *Voorloper*, drawings of TH. VAN DELFT JANSZ, 16 pp. 21 × 17 cm. *1–7*, 32 pp. each. – Overtrekschrift, 48 pp. 13 × 16 cm. *Schrijfcahier 1–4*, 48 pp. each. Pakje met 120 *overtrekblaadjes*. – Pak I : 18 *grondwoordenplaten*, 6 platen, cartoon 28 × 20 cm. Pak II: 102 grondwoordenplaten en extra-grondwoordenplaten, cart. 28 × 20 cm. *Vertelplaat*, cart. 116 × 64 cm. *De eerste stap 9*, 32 pp., (Jan.) 1958; *11*, 40 pp.; *10*, 40 pp.

FERIZ, H.: *Verslag van een korte archaeologische studiereis naar Suriname in het voorjaar van 1957*. Kon. Inst. Tropen Amsterdam, Afd. Cult. phys. Anthrop. 1957, 46 pp. mimeogr., 6 plates excl.

FERNÁNDEZ-FLÓRES, W.: *El hombre que compró un automóvil*. Anotado y abreviado por FR. V. TILBURG. R.K. Boekhandel 'St. Augustinus', Curaçao; N.V. Haagsche Drukkerij en Uitg. Mij, 78 pp. 18 × 11 cm.

Flowers of Aruba. See: *The Lago Calendar for 1958*.

Gedenknummer ter gelegenheid van het bezoek van H.K.H.Prinses Beatrix aan de Nederlandse Antillen. De Passaat *15*, Febr./Mrt 1958, *2/3*, 64 pp. 27½ × 21 cm. many photographs.

Geologische kaart, schaal 1 : 100.000, van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname, D 7. Paramaribo, 1957. See: AUDRETSCH, D'.

Geologisch Mijnbouwkundige Dienst Suriname. Geologische Kaart D 7. See: AUDRETSCH, D'.

Geologisch Mijnbouwkundige Dienst Suriname. Jaarboek 1955. See: *Jaarboek*.

GEIJSKES, D. C.: *Met de Oajana's op stap. Verslag van een reis naar de Litani (Boven Marowijne) in Suriname*. Radhakishun & Co N.V. Paramaribo; Vox Guyanae *2* no. 5/6, Nov. 1957, p. 193–300, map, 19 phot.

First edition 1942, Dep. Landbouwproefsta. Suriname.

Gezangen voor de R.K. jeugd. R.K. Boekhandel 'St. Augustinus', Curaçao, 1957; Nirota, Amsterdam, 112 pp. 17 × 12 cm.

HARTOG. JOH.: *Bonaire, van Indianen tot toeristen*. Gebroeders De Wit, Aruba, Dec. 1957, xvi + 456 pp. 25 × 18 cm, (7) figs, 63 phot. on 24 plates excl.

Ten geleide (A. E. BOOI). Woord vooraf (J. A. VAN HESTEREN). Bonaire's praehistorie. De Spaanse tijd (p. 15–34). Hollanders en Spanjaarden vechten om Bonaire. Onder de Westindische Compagnie (p. 55–96). Een tijd van verwarring. Gouvernementsplantage (p. 120–186). De economie van de gouvernementsplantage. Een vrij volk in de wereld (p. 218–277). De economische ontwikkeling na 1868. Kerk, onderwijs en cultureel leven sinds 1816 (p. 311–378). De politieke ontwikkeling van Bonaire. Aantekeningen en bronvermelding (p. 399–439). Aanhangsel. – Part II of the *Geschiedenis van de Nederlandse Antillen* (History of the Netherlands Antilles). Part I, dealing with *Aruba*, was published in 1953.

HELSDINGEN, W. H. VAN: *Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Wordingsgeschiedenis, commentaar en praktijk*, met medewerking van Mr TH. VAN DER PEYL. Staatsdrukkerij – en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage 1957, xvi + 659 pp.

HOETINK, HARMANNUS: *Het patroon van de oude Curaçaose samenleving. Een sociologische studie.* Thesis, Leiden, 1. V. 1958; Van Gorcum & Comp., Assen, 1958, viii + 187, pp., fig., 2 graphs, 3 plates excl.

Hollandsche Bank-Unie N.V Jaarverslag 1956-1957. 43. Amsterdam, (Dec. 1957), 248 pp. 30 × 23 cm, ill.

Holland Bank Union. – Neth. Ant. p. 76–91, Surinam p. 92–109.

HOLLEMAN, W.: *Ariba.* Serie leesboekjes voor de Antilliaanse lagere scholen. Geïllustreerd door JAN VAN BERGEYK. R.K. Boekhandel 'St. Augustinus', Curaçao; Haagsche Drukkerij, (1957), 6 volumes, 48 pp. 21 × 15 cm each. – Vol. 6, Dec. 1957.

HOLTHUIS, L. B. & ZANEVELD, J. S.: *De kreeften van de Nederlandse Antillen.* Zoologische Bijdragen *3*, Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden; E. J. Brill, Leiden, 1958, ii + 26 pp., 5 figs, 2 plates excl.

HULSTER, I. A. DE: *Jaarverslag van de Dienst Landsbosbeheer over het jaar 1956.* Paramaribo (1957), 27 + (25) pp. 27½ × 21½ cm, 28 phot. & 8 graphs on 18 plates excl.

In- en uitvoer statistiek per goederensoort Bonaire 1955 en 1956. Dienst E.Z.W., Bur. Stat., (Curaçao), (1958), (30) pp. 22 × 36 cm mimeogr.

Jaarboek 1955. Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname. Dertiende Jaargang, Paramaribo, 1957, (iv) + 154 pp. 27 × 19½ cm, 13 figs, 2 tabs & 42 photogr. on 10 plates excl.

Year-book 1955. Dept. of Geology and Mining in Surinam. – Contributions by G. DOEVE (p. 25, 110, 146), F. C. D'AUDRETSCH (p. 65), and L. O'HERNE (p. 114, 143). General part by C. VAN KOOTEN.

Jaarstatistiek van de in- en uitvoer per goederensoort van de Nederlandse Antillen. Jaargang *1957.* Dienst Econ. Z. Welv., Bureau voor de Statistiek, (1958), (171) pp. 22 × 36 cm mimeogr.

Jaarstatistiek van de in- en uitvoer per land van de Nederlandse Antillen. 1957. Dienst E.Z.W., Afdeling Statistiek, (1958), (105) pp.

Jaarverslag van de Dienst Landsbosbeheer (Suriname) *1956.* See: HULSTER, DE.

JOSEPHUS JITTA, J. P.: *Rapport betreffende eventueel uit te voeren waterbouwkundige werken op de eilanden St. Maarten, Saba en Bonaire.* (Rijkswaterstaat), Den Haag, Sep. 1957, iv + 37 pp. mimeogr. 29½ × 21 cm, 22 figs on 15 blue prints excl.

Kalender 1958 aangeboden door de redactie van het *Landbouwnieuws.* Afd. Landbouwonderwijs Dep. Landb. Veet. Viss. Suriname, (1957), 6 sheets with text, 29 × 21 cm.

KOELERS, H. J.: *Beschermde en te beschermen vogels van de Benedenwindse Eilanden. Protected and beneficial Birds of the Leeward Islands.* Uitgegeven door Vereniging voor Dierenbescherming op de Nederlandse Antillen, (Curaçao, Oct. 1957), 32 pp., 30 drawings by TH. A. HERMELIJN, phot. on cover.

Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam. Zes en veertigste jaarverslag 1956. Amsterdam, (1957), 77 pp., 3 plates excl.

KRAMER, KARL ULRICH: A revision of the genus Lindsaea in the New World with notes on allied genera.Thesis, Utrecht, 23. IX. 1957; North-Holland Publishing Company, Amsterdam; Acta bot. neerl. *6*, 1957, viii + p. 97–290, 92 figs, 52 maps.
Including Surinam specimens of tree ferns.

Kwartaalstatistiek van de in- en uitvoer per land van Curaçao en Aruba. Dienst E.Z.W., Afd. Statistiek, (Curaçao), 22 × 36 mm mimeogr.; 1957: 4e Jrg, 1957, *1*, (70) pp.; *2* (70) pp.; 1958: *3*, (70) pp.; *4*, (74) pp.

Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin No. *74*. See: VOORDE, VAN DER

LEE III, HENRY B.: *Report on exploratory fishing survey by trawler Coquette for the Government of Surinam.* Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss. Sur. 20, Jan. 1958, 19 pp.

LICHTVELD, URSY M. & VOORHOEVE, JAN: *Suriname: Spiegel der vaderlandse kooplieden. Een historisch leesboek.* Zwolse drukken en herdrukken voor de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, nr. 22; Tjeenk Willink, Zwolle, (Feb.) 1958, 301 pp., 14 plates excl.

LINDNER, MILTON J.: *Survey of shrimp fisheries of Central and South America.* Spec. Sci. Report 235, U.S. Dep. Int. Washington, 1957, vi + 166 pp., 22 figs, maps.

LUIJKEN, R. & LUIJKEN-KONING, F. W. M.: *Onderzoek naar de voedingstoestand van de bewoners van de Bovenwindse Eilanden 1956.* Rapport Nr. R 794 Centraal Instituut voor VoedingsonderzoekT. N.O., R 794. Utrecht, July 1957, vi + 37 + (53) pp. mimeogr. 29 × 21 cm.

Maandstatistiek van de in- en uitvoer per goederensoort van Curaçao en Aruba. Dienst E.Z.W., Bureau voor de Statistiek, (Curaçao), about 140 pp. each 22 × 36 cm mimeogr. 1957: 4e Jrg. No. *1*, Jan. 1957 – *7*, July; 1958: *8*, Aug. 1957 – *12*, Dec.

Monthly Bulletin. Ionospheric, geomagnetic, solar-noise, long wave atmospheric-noise data. Complied by Government Telegraph, Telephone and Radio Service, Royal Netherlands Meteorological Institute, Section ionosphere and radio of the Netherlands PTT. Issued by Department of Public Works and Traffic of the Surinam Government. Printed at the Royal Netherlands Meteorological Institute, De Bilt. No. *1*, July 1957, 30 pp. mimeogr. 29 × 20½ cm. No. *2*, August 1957, 31 pp.; publ. Feb. 1958.

Neerlandia. Jubileum-nummer 1898–1958, 59 pp., ill.
Contributions by W. F. LAMPE (p. 10–11), H. VAN BOHEEMEN (Het Nederlands in Suriname) p. 32–33, TH. B. HESE (Aruba, p. 34), W. MEIJER (Curacao, p. 35–36).

Netherlands Antilles. Bureau Soc. Econ. Zaken, (General data, publ. by N. A. Government, Jan. 1958), 7 pp. mimeogr.

NOTA, DIRK JOHANNES GREGORIUS: *Sediments of the western Guiana Shelf.* Thesis, Utrecht, 10. III. 1958, viii + 98 pp., 39 figs., 12 phot. on 5 plates & 4 col. maps excl.

Nutriculture (Plantenteelt zonder aarde). Samengesteld en uitgegeven door het Bureau voor Welvaartszorg, (Aruba, 1957), 8 pp., 3 phot.

PERQUIN, A. P.: *Studiereis naar Brazilië, van 9 aug. – 4 sept. 1956.* Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss. Sur. 12, May 1957, 22 pp.
On "The Latin American Workshop: on the Role of Woman in Rural Improvement".

PHELPS, WILLIAM H. & PHELPS JR., WILLIAM H.: *Lista de las Aves de Venezuela con su distribución.* Tomo II, *Parte 1, No Passeriformes.* Editorial Sucre, Caracas; Boletin Soc. Ven. Cienc. Nat. 19, 1958, no. 90, 317 pp., map excl.
Surinam and Netherlands Antilles mentioned.

Programma van het bezoek van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix aan de Synagoge Newee Sjalom ... in Suriname op Maandag 3 maart 1958 ... Paramaribo, 1958, 8 pp., 2 figs.

RENS, J. VAN: *Plantkunde op de Lagere School.* (St. Thomas-College, Curaçao), 1957, 58 pp. 16½ ×21 cm mimeogr., figs. *Werkboekje,* 34 pp.

Schakels, 1958 *NA 24,* (May 1958), 24 pp., cover, 10 figs. *De Nederlandse Antillen: De A-B-C-eilanden geologisch bekeken.*
From radio-speeches by P. H. DE BUISONJÉ.
Schakels, 1957 *S 26/NA 23,* (Nov. 1957), 48 pp., 8 figs. *Drie landen – één Koninkrijk.*
From radio speeches, by W. H. VAN HELSDINGEN
Schakels, 1957 *S 27,* 34 pp., 4 figs. *Suriname, Economische notities.*
Radio speeches on financial and commercial subjects by R. A. FERRIER.
Schakels, 1957 *S 28,* 24 pp., 4 figs. *Suriname. Het onderwijs.*
Radio speeches by W. A. LEEUWIN (p. 3–6, 11–20), J. H. RAAT (p. 7–10), and Zr. B. BULTHUIS (p. 21).

SMITH, M. C. & KRUIJER, G. J.: *A sociological Manual for Extension Workers in the Caribbean.* Car. Affairs Ser., Univ. College W.I., Jamaica, 1957, 255 pp., 2 figs.
Not dealing with Neth. W. Indies.

SPOON, W.: *Onderzoek van Surinaamse cacao in het laboratorium.* (Analyses of cacao beans from Suriname). Berichten Afd. Trop. Prod. Kon. Inst. Tropen 258, (1957), 6 pp. From *Sur. Landb. 4.*

Statistisch Jaarboek 1957 Nederlandse Antillen. Statistical Yearbook 1957 Netherlands Antilles. Anuario Estadístico 1957 Antillas Holandesas. Dep. Econ. Z. Welv., Bureau voor de Statistiek, (1958), viii + 68 pp.

Statistische Mededelingen. Dienst E.Z.W., Bur. Stat., Ned. Antillen, about 34 pp. each 21 × 28 cm mimeogr. 1957: *4*e Jaargang No. *12,* Juni 1957; *5*e Jrg. No. *1,* Juli 1957 – *4,* Oct.; 1958: *3*e Jrg. No. *5,* Nov. 1957 – *9,* March 1958

STEENMEIJER, FOLKERT: *Food and nutrition of Arubans.* Alimentación y nutrición de los Arubanos. Thesis, Utrecht, 2. XII. 1957, 139 + 8 pp., 7 graphs, map, fig., 4 plates excl.

Stichting Planbureau Suriname. Jaarverslagen 1951 en 1952. 's-Gravenhage-Paramaribo, Maart 1953, 3 + 68 pp. 28 × 22 cm. – *Jaarverslag 1953.* Paramaribo - 's-Gravenhage, Juni 1954, 35 + 3 pp. 25 × 20 cm

mimeogr. – *Jaarverslag 1954*. Mei 1955, 9 pp. – *Jaarverslag 1955*. Paramaribo, Mei 1956, 6 pp.

Stichting Wetenschappelijke Bibliotheek. Jaarverslag 1957. Curaçao, 1958, 16 pp. mimeogr. 21 × 13½ cm, phot. excl. H. E. COOMANS librarian. – *Verslag ... 1956*, 1957, 3 pp. mimeogr. 35 × 22 cm.

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Suriname – Nederlandse Antillen, Jaarbericht 1956. See: *Wosuna*.

Sticusa. Jaarverslag 1957. Nederlandse Stichting voor Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen, Amsterdam, (1958), 40 pp., 11 phot. on 6 plates excl.

SUKUL, JAGESAR PERSAD KAULESAR: *De Bhagavadgītā. Nederlandse vertaling en enkele hoofdstukken beschouwingen*. Thesis, Utrecht, 30. V. 1958, 148 pp.
 A study of the Bhagavadgītā by an inhabitant of Surinam.

Telefoongids voor het eiland Curaçao. Nov. 1957. Telefoondienst Eilandgebied Curaçao, 56 + 280 + xxvii pp.

The Caribbean 11, no. 4, November 1957, p. 73–96.
 Hosts to the Seventh Session, Netherlands Antilles, p. 78–90, figs.

The Lago Calendar for 1958. Flowers of Aruba. Lago Oil & Transport Company, Ltd., Aruba, (1957), 12 sheets, colour photogr. 23 × 18 cm, cover.

Tongoni 1. Vox Guyanae *3*, no. 1, Feb. 1958, 46 pp.
 First number of a periodical devoted to Surinam literature. Editors of *Tongoni*: RENÉ DE ROOY, HENNY DE ZIEL, JAN VOORHOEVE.

UBELS, E.: *Memorandum betreffende onderzoek inzake Cultuurvoorwaarden en Cultuurmethoden voor de rijst in Suriname*. Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss. Suriname, No. 3 Sep. 1956, ii + 37 pp.

Verslag 1954 – 1956 Tienjarenplan Suriname, uitgebracht ingevolge resolutie van 15 Maart 1955. No. 669 (*G.B. No. 40*). Stichting Planbureau Suriname, Paramaribo, Mei 1957, 108 pp. mimeogr. 25 × 20 cm, 22 plates & 8 maps excl. – *Cijfergedeelte*, 43 pp., diagr. excl.

Verslag van de toestand van het Eilandgebied Aruba over 1956. (Oranjestad, Aruba, Oct. 1957), (16) + 157 pp. mimeogr. 29 × 21½ cm.

Verslag van de toestand van het Eilandgebied Bonaire van het jaar 1957. (Kralendijk, Bonaire, 1958), ii + 79 pp. mimeogr. 28 × 21½ cm, table excl.

Verslagen en Rapporten van het Departement van Landbouw, Veeteelt en Visserij in Suriname, mimeogr. 29 × 21 cm. – 1956: *1*, OSTENDORF, Dienstreis; *2*, DOST, Bodemkundige kustvaart; *3*, UBELS, Memorandum betreffende rijst; *4–8*, Vorderingen Tienjarenplan-projecten; *9*, DE VOS, Opslag landbouwproducten; 10, DE VOS, Storage and processing of rice; *11*, VAN SUCHTELEN, Studiereis. 1957: *12*, PERQUIN, Studiereis; *13*, BOWMAN, Rapport landbouwproducten; *14*, D'FONSECA, Studiereis; *15–17*, Vorderingen Tienjarenplan-projecten; *19*, DOST & HOOIJSMA, Overzichtsbodemkartering.

VOORDE, P. K. J. VAN DER: *De bodemgesteldheid van het ritsenlandschap en van de oude kustvlakte in Suriname.* Soil conditions of the ridge landscape and of the old coastal plain of Suriname. Bull. Landbouwproefsta. Suriname 74, April 1957, viii + 13–210 pp. 24 × 17 cm, 16 figs, 3 maps excl.

VOS, L. DE: *Storage and Processing of Rice in Surinam. Revised report to the ad hoc working group on storage and processing of rice of the Food and Agriculture Organization of the United Nations.* Versl. rapp. Dep. Landb. Veet. Viss., No. 10 Oct. 1956, ii + 16 pp., figs.

Vox Guyanae 2, 5/6, Nov. 1957. *Met de Oajana's op stap.* See: GEIJSKES.
Vox Guyanae 3, 1, Feb. 1958. *Tongoni 1.* See: *Tongoni.*

Vijfde Jaarverslag van de Stichting voor Reclassering en Kinderbescherming op Curaçao. dd. Curaçao, Maart 1952, 16 pp.

WALTERUS, Fr. M. & JANSEN, H. J.: *Nos Tera*,deel *II. Ons werelddeel Amerika.* R.K. Boekkhandel 'St. Augustinus', Curaçao; N.V. Haagsche Drukkerij, The Hague, (Jan. 1958), 134 pp., (135) phot. and numerous drawings by Fr. M. CYRIEL.
First edition of Part I (dealing with Neth. Ant.) 1952; 2nd ed. 1953.

WALTERUS, Fr. M. & JANSEN, H. J.: *Schoolatlas voor de Nederlandse Antillen.* R.K. Boekhandel 'St. Augustinus' Curacao, 1957; N. V. Haagsche Drukkerij; maps by H. P. KRUYNE; 36 pp. with 28 col. maps 31 × 23 cm.

WOSUNA. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Suriname – Nederlandse Antillen. *Jaarbericht 1956.* Amsterdam, 1957, 38 pp., 2 plates excl.

J. H. WESTERMANN

DEMOGRAFISCHE CONFERENTIE VAN DE CARIBISCHE COMMISSIE, TRINIDAD, 1957

EEN CRITISCHE ANALYSE VAN DE DOOR DE VIER TERRITORIALE SECTIES INGEDIENDE DOCUMENTEN EN VAN HET RAPPORT VAN DE CONFERENTIE, IN HET BIJZONDER WAT BETREFT DE 'VRUCHTBAARHEIDS' (*FERTILITY*) PROBLEMEN

De bestudering van de voor de Caribische Demografische Conferentie 1957 ingediende documenten en van het door de werkgroepen ter conferentie, in samenwerking met de staf van de Caribische Commissie opgestelde verzamelrapport is even boeiend als leerzaam. Zou men alle naar voren gekomen aspecten – de bevolkingssamenstelling, de bevolkingsdichtheid, de mortaliteit, de vruchtbaarheid, de man-vrouw- en gezinsverhouding, het levenspeil, de economische en sociale status, het arbeidspotentieel, de werkgelegenheid, de regionale migratie, de emigratie en in het algemeen de verhouding tussen de natuurlijke en overige hulpbronnen en de bevolking der diverse territoria – in beschouwing willen nemen, dan zou ongetwijfeld een lijvige verhandeling ontstaan, waaruit eensdeels de voor alle Caribische gebieden min of meer gelijkelijk geldende factoren zouden blijken, anderdeels de zeer vele regionale verschillen naar voren zouden komen.

In deze recensie wordt echter in hoofdzaak één aspect bekeken, een aspect welks waardering, wellicht meer dan bij andere het geval is, beïnvloed wordt door regionale verschillen in bestaansbronnen, bevolkingsaard en levensbeschouwing: het ongetwijfeld controversiële vraagstuk van de vruchtbaarheid. *

Het is dan ook opvallend, zij het niet geheel verrassend, dat het oordeel over en de behandeling van het vruchtbaarheidsprobleem

* Het behoeft eigenlijk geen betoog, dat met de term 'vruchtbaarheid' (*fertility*) bij de mens niet de zuiver-fysieke vruchtbaarheid wordt bedoeld, zoals die bestaat bij planten en dieren in de vrije natuur, maar wel de voortbrenging van nakomelingschap als resultaat van fysieke én geestelijke factoren.

in de preliminaire rapporten der verschillende Caribische territoria zo sterk uiteenloopt. Uiteraard wil dit niet zeggen dat alle leden van de betreffende bevolkingsgemeenschappen, of ook zelfs maar de meerderheid van hen, zich achter de zienswijze van het zeer kleine aantal samenstellers dezer documenten zouden stellen. Niettemin mag men aannemen dat uit deze documenten de wereldbeschouwing spreekt van de regeringsautoriteiten, door wie opdracht is gegeven tot het bijeenbrengen van de door het voorbereidingscomité gevraagde gegevens. Zo hier al niet kwestie is van duidelijk positieve richtlijnen dezer regeringen, dan kan men toch wel zeggen dat van hogerhand de in de een of andere richting tenderende rapportering welwillend is toegelaten.

Analyse van de Documenten der Secties

In het onderstaande worden de agenda-onderwerpen behandeld welke betrekking hebben op het vruchtbaarheidsvraagstuk, zoals zij gedocumenteerd zijn in de voorbereidingsrapporten der vier Secties.

In de agenda van de Conferentie zijn deze onderwerpen als volgt opgenomen:

Eerste onderwerp

Huidige demografische situatie (*Present Demographic Position*)

3 Vruchtbaarheid
(*Fertility*)

c Maatregelen die het vruchtbaarheidspeil beïnvloeden, en een vaststelling van het resultaat dezer maatregelen (*Measures affecting the levels of fertility and an assessment of the success of these measures*)

Tweede onderwerp

Prognose (*Projections*)

Derde onderwerp

Mogelijkheid van benadering van het overbevolkingsvraagstuk (*Possible approaches to problems of over-population*)

2 Sociale ontwikkeling
(*Social development*)

4 Andere maatregelen dan die betrekking hebbende op economische en sociale ontwikkeling en migratie
(*Other measures*)

Vierde onderwerp

Noodzakelijkheid van toekomstig onderzoek (*Need for future research*)

3 Andere onderzoekingen dan die betrekking hebbende op volkstellingen en bevolkingsstatistieken (*Other research*)

De documenten over de bovengenoemde vier onderwerpen werden door de Caribische Commissie in vier afzonderlijk gebonden stencildelen uitgegeven en wel in ieder deel in de volgende regionale volgorde: Franse Sectie – Nederlandse Sectie – Sectie van het Verenigde Koninkrijk – Sectie der Verenigde Staten.

Terwille van de overzichtelijkheid worden in deze recensie de diverse onderwerpen gezamenlijk onder elk der Secties besproken; voor de Secties blijft de bovenstaande regionale volgorde gelden.

FRANSE SECTIE

In een rapport van de hand van J. Pellier wordt geconstateerd dat er in de relatief dichtbevolkte Departementen MARTINIQUE en GUADELOUPE geen overheids- of particuliere maatregelen zijn genomen om de vrijwillige geboortebeperking aan te moedigen (eerste onderwerp). Aangezien de Franse wetgeving het gebruik van geboortebeperkende middelen verbiedt, kan dit *op het ogenblik* niet worden aanbevolen. Gesteld wordt bovendien dat indien contraceptie legaal zou worden verklaard, de resultaten verwaarloosbaar en in ieder geval van korte duur zouden zijn. De sterke invloed van de Rooms-Katholieke kerk op de bijna geheel Katholieke en sterk aan tradities gebonden bevolking zou een directe propaganda voor geboortebeperking geheel teniet doen. Op grond hiervan en mede door de sociale wetgeving wordt verwacht dat het hoge geboortecijfer voorlopig niet zal dalen (tweede onderwerp). Niettemin wordt het mogelijk geacht dat door maatschappelijke werkers en door hen die op het gebied van de volksgezondheid werkzaam zijn, iets ten goede kan worden verricht in het individuële vlak. Gehoopt wordt verder dat bij het verwachte sterke toenemen der bevolking en de daardoor te rijzen moeilijkheden, de mensen – vooral zij die behoren tot de armere klassen – uit eigen wil hun gedrag inzake de voortplanting zullen wijzigen.

Over het dunbevolkte FRANS GUYANA zijn geen gegevens ten aanzien van geboortebeperkende maatregelen verstrekt. Zeker gelden grotendeels dezelfde algemene argumenten als die welke

naar voren zijn gebracht bij de Franse Antillen. Het immigratieprobleem wordt hier vooralsnog van primair belang geacht.

Bij de bespreking van het derde onderwerp, namelijk van de middelen tot het tegengaan van de dreiging van overbevolking in MARTINIQUE en GUADELOUPE, wordt in het rapport van de directeur van de Productiviteits-Raad van het Franse Ministerie van Economische Zaken zeer duidelijk op de voorgrond gesteld dat toenemende landbouwproductie en industriële werkzaamheid slechts tijdelijk de bevolkingstoeneming zullen kunnen bijhouden. Het zal daarom noodzakelijk zijn de emigratie te bevorderen en het morele, intellectuele, gezondheids- en levenspeil van de bewoners te verhogen, opdat in de Frans West-Indische families de redelijke beperking van het kindertal uit eigen, vrije wil nagestreefd worde.

Een gelijke strekking vindt men in een supplementair document van E. Montestruc, waarin wordt betoogd dat de gezondheidszorg – naast de sociale en economische maatregelen – een belangrijke rol kan spelen in het tegengaan van de overbevolking door het afnemen van de geboorten. Bij een goede gezondheid, een goed levenspeil en een pleizierige omgeving zal bij jonge paren, legaal of niet-legaal getrouwd, de toestand ontstaan "that children will cease to be the unfortunate outcome of a moment's pleasure".

Door de Franse Sectie is geen document samengesteld over de behoefte aan toekomstig onderzoek wat betreft het vruchtbaarheidsvraagstuk (vierde onderwerp).

NEDERLANDSE SECTIE

Nederlandse Antillen

De rapportering der Nederlands-Antilliaanse Commissie ten behoeve van de Conferentie is verreweg het meest gedetailleerd en het meest uitvoerig. Zelfs is een afzonderlijk lijvig stencildeel, getiteld *Appendices to papers contributed by the Netherlands Antilles*, aan de reeks documenten toegevoegd. Op zichzelf moge het nuttig zijn dat in dit vijfde deel de in de andere rapporten neergelegde gegevens over de Nederlandse Antillen worden geboekstaafd met o.m. diagrammen, tabellen en verschillende excerpten van wetgevende bepalingen en ontwikkelingsplannen. Toch kan men zich niet onttrekken aan de indruk dat, wat de oogmerken van de conferentie betreft, de samenstellers hiermee het doel voorbij hebben geschoten, zeer zeker in vergelijking met de meer sobere en vaak meer terzake dienende rapportering der andere Secties.

In tegenstelling tot het hierboven genoemde uitvoerige documentatiemateriaal, beperken de samenstellers zich bij de beantwoording van de vraag naar de bestaande maatregelen die het vruchtbaarheidspeil beïnvloeden (eerste onderwerp), tot een kort: 'geen' (*none*).

De prognose over het verloop van de bevolking van de Nederlandse Antillen tot 1970 (tweede onderwerp) houdt in, dat de huidige bevolkingspolitiek van de Regering gehandhaafd zal blijven en dat de bevolking in die periode ongeveer in dezelfde mate als thans zal blijven toenemen.

Vaag en onvolledig is de bespreking van het derde onderwerp: de mogelijkheden tot het bereiken van een oplossing voor het overbevolkingsvraagstuk. De moeilijkheid van het probleem wordt enigszins verhuld in algemene, weinigzeggende (en taalkundig weinig fraaie) passages, en door het daarna uitspreken van de hoop op nieuwe mogelijkheden van welvaart en werkgelegenheid door het voortschrijden van de wetenschap. Mocht de welvaart niettemin verminderen, dan is er voor de evenwichtige, intellectuele werkers en handarbeiders toch altijd de kans "to look for a decent job abroad". Een lang referaat over het begrip 'overbevolking', ontleend aan de *Proceedings of the World Population Conference, Rome, 1954* is toegevoegd.

Opvallend is het duidelijke verschil tussen de abstracte Nederlands-Antilliaanse tekst en de concrete, zij het niet in alle opzichten aannemelijke argumentatie van de Franse documenten, terwijl het in beide gevallen gaat om de bevolkingsproblemen van overwegend Rooms-Katholieke territoria.

Wat betreft praktische voorstellen over de economische, sociale en emigratie-mogelijkheden, is het Nederlands-Antilliaanse rapport zeer kort. Ten aanzien van de "andere maatregelen tegen overbevolking" staat slechts geschreven: "om te worden besproken op de conferentie" (*to be discussed at the Conference*). De betreffende besprekingen en de daarbij door de Antilliaanse delegatie ingenomen houding zijn vermeld in het laatste hoofdstuk van deze recensie.

Gezien het bovenstaande, ligt het voor de hand dat bij het vierde onderwerp (de noodzakelijkheid van toekomstig onderzoek) wat betreft "andere onderzoekingen" met geen woord is gerept van een bestudering van het vruchtbaarheidsvraagstuk. Er is slechts sprake van een huishoudbudget-onderzoek.

Suriname

Het probleem in het uitgestrekte Suriname met zijn naar verhouding weinig dichte bevolking en overwegend niet-Rooms-Katholieke levensbeschouwing ligt uiteraard anders dan in de Nederlandse Antillen. De rapportage (door E. van der Kuyp, R. A. J. van Lier en W. Chr. Walvis) heeft daarom ook een ander karakter. De korte behandeling van de maatregelen die het vruchtbaarheidspeil beïnvloeden (eerste onderwerp), bevat de volgende constatering: Er zijn geen instituten of centrale instanties die geboortebeperking bij de bevolking nastreven; niettemin moet worden aangenomen dat geboortebeperking tot op zekere hoogte in praktijk wordt gebracht.

Ten aanzien van het tweede onderwerp, de prognose, wordt gesteld dat de factoren die de tamelijk hoge geboortecijfers bepalen, in de toekomst zullen doorwerken, zij het in steeds mindere mate. De verwachte toeneming van werkgelegenheid, door het uitvoeren van omvangrijke ontwikkelingsprojecten, met name in de landbouw, maakt dat er voorlopig geen bezorgdheid is voor overbevolking en dat zo nodig een beperkte en geselecteerde immigratie het tekort aan werkkrachten zal moeten aanvullen (derde onderwerp).

Wat betreft de noodzakelijkheid van toekomstig onderzoek (vierde onderwerp) zijn, gezien de bestaande verhoudingen in Suriname, geen suggesties gedaan over een bestudering van het vruchtbaarheidsprobleem. Wel wordt vermeld de oprichting van een Instituut voor Tropische Hygiëne, waar medisch werk zal worden gedaan op het gebied van o.a. de volksvoeding en de geestelijke en industriële hygiëne.

SECTIE VAN HET VERENIGDE KONINKRIJK

De rapportering door deze Sectie omvat een naar aard van land en volk zeer verscheiden aantal territoria, waaronder de beide uitgestrekte vastelandsgebieden Brits Guyana en Brits Honduras, met een geringe bevolkingsdichtheid, en de vele B.W.I.-eilanden zich uitstrekkend van Trinidad tot en met de Cayman-eilanden, met een veel dichtere bevolking die plaatselijk een overbevolking dreigt te worden.

Het is bekend dat in de rapporten en publikaties die in de loop der jaren over deze Brits-Westindische territoria zijn verschenen, veelal op vooruitstrevende wijze is geschreven over de problemen

inhaerent aan de steeds toenemende bevolkingsdichtheid. Het behoeft dan ook niet te verbazen dat de documenten van de Britse Sectie de hier aan de orde zijnde onderwerpen op een voortreffelijke manier naar voren hebben gebracht.

Het op het eerste onderwerp betrekking hebbende document, geschreven door G. W. Roberts, geeft een zeer verhelderend overzicht van de maatregelen die het vruchtbaarheidspeil beïnvloeden. In de eerste plaats is aandacht besteed aan de directe invloeden op de voortplanting door het gebruik van geboortebeperkende middelen, door abortie en door een zekere regulering van de 'mating arrangements'. De praktijk van gezinslimitering reeds toegepast onder de hogere en middel-klassen, blijkt langzamerhand door te dringen in de andere sociale kringen, maar bij de meerderheid van de Brits-Westindische bevolking is er nog geen bewuste wens naar kinderbeperking, gevoed hetzij door eigenbelang (sociaal-economische lotsverbetering) of door overwegingen van andere aard.

De bovengenoemde directe invloeden worden plaatselijk bevorderd door het bestaan van geboortebeperkingsklinieken, hoofdzakelijk georganiseerd door particuliere organisaties (Jamaica, Barbados, Trinidad). Hoewel deze klinieken hoe langer hoe meer bekendheid onder de bevolking krijgen, werken zij nog te kort en is hun actie-radius nog te gering om een duidelijke vermindering van de vruchtbaarheid te kunnen veroorzaken. Niettemin betekenen zij een stap in de richting van de vruchtbaarheidsbeperking.

Het is niet mogelijk om na te gaan in hoeverre de artsen hun patiënten adviseren omtrent geboortebeperking en wat de invloed van zulke adviezen zou zijn. Uiteraard is er nogal wat verscheidenheid in de houding van de artsen ten aanzien van dit probleem, en bij gebrek aan een algemene bevolkingspolitiek van hogerhand, moet iedere arts handelen naar eigen inzicht en bevinden.

Er zijn in de Brits-Westindische territoria natuurlijk ook indirecte factoren die het vruchtbaarheidspeil beïnvloeden, tijdelijk in stimulerende zin maar wellicht op de lange duur in een negatieve richting: verbetering in sociale, economische en hygiënische omstandigheden, verschuivingen in de werkgelegenheid, emancipatie van de vrouw. Daarnaast zijn er de bemoeiingen van organisaties op maatschappelijk gebied, welke o.m. tot doel hebben het aanmoedigen van de ouderlijke verantwoordelijkheid.

Het tweede onderwerp der Conferentie, de prognose, is behandeld in een document van G. W. Roberts en F. B. Rampersad. In de prognose wordt rekening gehouden met de factoren emigratie, inter-Caribische migratie en geboortebeperking. De samenstellers realiseren zich dat, niettegenstaande de mogelijkheid van een versterkte propaganda voor geboortebeperking, het bevolkingsaccrès voorlopig aanzienlijk zal blijven; slechts een gelijktijdige migratie kan verlichting van de lokale bevolkingsdruk brengen.

Het derde onderwerp, de mogelijkheid van het vinden van een oplossing voor het overbevolkingsvraagstuk, wordt op even fraaie als openhartige wijze behandeld door H. D. Huggins en vijf medewerkers. In dit document is tevens aangegeven in welke richting toekomstig onderzoek zich moet bewegen (vierde onderwerp).

Onder de titel "Sociale ontwikkeling. Educatieve aspecten van het demografische probleem" wordt de invloed van de sociale en hygiënische volksontwikkeling op de voortplanting besproken. Er blijkt een duidelijke relatie te bestaan tussen het levenspeil en de houding ten opzichte van de gezinsbeperking. Van groot belang is hierbij het standpunt van de kerken en godsdienstige groeperingen. In het algemeen is er een directe of indirecte tegenwerking door de kerken wat betreft de educatieve gezinsbeperking-programma's. Vooral de Rooms-Katholieke kerk neemt te dezen aanzien een afwijkend standpunt in, terwijl van de Protestantse kerken slechts "de progressieve vleugels" adhaesie betuigen ten opzichte van de geboortebeperking. De Hindostaanse en Mohammedaanse godsdiensten hebben hierover geen uitgesproken doctrines, maar hun patriarchale familievormen werken het kleine gezin eerder tegen. Wel is het van belang dat het overbevolkingsprobleem in India en de daar gevoerde geboortebeperkingscampagne een positieve invloed hebben op de Hindostaanse leiders in West-Indië. Overigens heeft de ondervinding geleerd dat er een groot verschil kan zijn tussen de officiële houding van een kerk of groep ten opzichte van de praktijk van de contraceptie en het feitelijke gedrag van de leden daarvan. *

---

* Over de houding van de kerken tegenover het bevolkingsprobleem schreef indertijd het *West India Royal Commission Report* (1945) het volgende bewogen pleidooi: "An awakening of public opinion is indeed the indispensable condition of a solution of this problem; and everybody and organisation that seeks, in whatever sphere, to guide or influence opinion

Over het algemeen kan men zeggen dat er nog te veel berusting en apathie bestaat onder de grotendeels landelijke bevolking, en dat dientengevolge de kansen op een adoptie van de geboortebeperking voorlopig gering zijn. Slechts een wijziging in de sociale structuur en in de levensnorm zal hier verbetering kunnen brengen. Daarbij zal de schoolopvoeding een grote rol moeten spelen. (Een optimistischer noot spreekt echter uit de conclusies der hieronder genoemde onderzoekingen).

Ook ten aanzien van de 'andere maatregelen', betrekking hebbende op de *fertility control*, bevat het rapport van Huggins c.s. waardevolle gegevens. Daarbij wordt bovendien gewezen op de mogelijkheid van verdere studies over dit aspect. In het bijzonder is naar voren gebracht dat vermindering van de bevolkingsdruk allereerst een kwestie is van de snelheid van adoptie van vrijwillige geboortebeperking door de massa. Hierbij spelen vooral twee vraagstukken een rol: ten eerste, dat van de beweegredenen van de voorkeur voor het kleine gezin, en ten tweede, het probleem van het beschikbaar zijn van de middelen om daartoe te komen.

Voor het eerste vraagstuk is van belang dat onderzoekingen in Puerto Rico en Jamaica hebben geleerd dat – tegengesteld aan de algemene opvatting – de gemiddelde moeder uit de klasse der lage inkomens slechts twee tot vier kinderen als het ideale aantal beschouwt. Er is vrijwel geen moeder die een onbeperkt aantal wenst en die van mening is "that this is up to God or to Fate". Hoewel uiteraard de kracht van de beweegredenen niet overschat moet worden, is het duidelijk dat de houding der vrouwen geenszins een beletsel is voor de invoering van de geboortebeperking.

Het tweede probleem, namelijk dat van het ter beschikking staan van geboortebeperkingsmiddelen, moet op twee aspecten bekeken worden, het economische en het psychologische. Het enige Caribische gebied waar de criteria van voldoende voorraad, goede distributie en lage prijs van anticonceptionele middelen

---

should recognise the responsibilities that rest upon it to assist and not to obstruct the process of public enlightenment. We fully recognise the difficult position in which many Church leaders find themselves upon this matter. But we should regard it as a tragedy if the religious bodies, many of which played so courageous and constructive a part in the darkest period of West Indian history, were now to feel themselves unable to modify an attitude which would set them in opposition to one of the plainest and most pressing needs of the present day."

gelden, is Puerto Rico: 160 centra zorgen hier voor grotendeels gratis uitreiking van de gangbare middelen, terwijl in de meeste openbare ziekenhuizen faciliteiten zijn voor sterilisatie van vrouwen. Hoewel Barbados, Jamaica en Trinidad evenzo geboortebeperkingscentra hebben, zijn er daar nog veel te weinig voor de grote behoefte van de landelijke bevolking. Voor de Brits-Westindische territoria geldt, dat het gratis verstrekken van middelen in een groot aantal verspreide klinieken een *sine qua non* is voor de gezinsreductie.

Maar het in de vorige alinea genoemde economische aspect is niet het enige dat de aandacht verdient. De bestaande faciliteiten in de genoemde eilanden worden benut door slechts een klein deel van de totale bevolking waarvoor zij gemakkelijk bereikbaar zijn, aangezien nog te weinig voldaan is aan twee voorwaarden: ten eerste, het bekend zijn met de anticonceptionele technieken en met de beschikbaarheid der middelen, en ten tweede, een psychologische aanvaarding van de geboortebeperking.

Deze situatie zou zeer verbeterd kunnen worden door een goed opgezette voorlichting met brochures, bijeenkomsten en filmvertoningen, vooral onder de klasse met lage inkomens. Het recente "Family Life Project", ondernomen in Jamaica door de Amerikaanse "Conservation Foundation", heeft aannemelijk gemaakt dat op deze wijze een versnelling van de aanvaarding van geboortebeperking kan worden bereikt. *

Zulk een programma van voorlichting zou nog veel, tamelijk kostbaar onderzoek nodig maken. Maar tegenover de aanzienlijke economische en sociale tol die het Caribische gebied moet betalen als gevolg van de voortdurend stijgende bevolking, zijn deze onderzoekkosten wel zeer gering.

SECTIE DER VERENIGDE STATEN

J. L. Janer, die een rapport schreef over de huidige demografische situatie in Puerto Rico, merkt op dat een recente zwakke teruggang in het geboortecijfer niet noodzakelijkerwijs moet worden geïnterpreteerd als het resultaat van een verandering in

* Gewezen wordt op het voorlopige rapport van 1957 van de 'Population Research Foundation of Jamaica' ten aanzien van het door de 'Conservation Foundation' georganiseerde 'Family Life Project'.

De ervaring van G. J. Kruijer in Jamaica stemt hiermee overeen (*Sociological Report on the Christiana Area*, 1956, p. 17); zie ook "Family Size and Family Planning" in dit nummer van *De West-Indische Gids*.

het voortplantingsgedrag van de bevolking, maar zeer goed verklaard kan worden uit andere factoren, waaronder mogelijkerwijze het overheersen van het aantal mannelijke emigranten t.o.v. het aantal vrouwelijke.

De invloed van de opvoeding op de vruchtbaarheid wordt van groot belang geacht. Het omvangrijke en ambitieuze programma van volksopvoeding, dat door de Regering met zoveel energie wordt uitgevoerd, zal, naar verwacht wordt, leiden tot een grotere ouderlijke verantwoordelijkheid. Bij recente ondervragingen van personen uit de verschillende sociale milieu's, zijn naar voren gekomen zowel het ideaal van het kleine gezin als de mening dat de voortplanting zich moet aanpassen aan de draagkracht van de familie.

De nauwe politieke en economische band tussen Puerto Rico en de U.S.A en de daaruit volgende massa-emigratie van het eerst genoemde land naar het tweede, maakt het bevolkingsvraagstuk van Puerto Rico wezenlijk verschillend van dat van andere overbevolkte eilanden. "In other words, Puerto Rico's favourable situation has permitted its people to avoid the risks of the undesirable reactions that a more direct approach to such a controversial problem as that of unrestrained fertility would have provoked."

Hoewel van overheidswege een groot aantal geboortebeperkingsklinieken in Puerto Rico zijn gevestigd (zie o.a. de documentatie van de Britse Sectie), heeft Janer in zijn rapport daarop niet speciaal de aandacht gevestigd. Het is opmerkelijk dat in het overwegend Rooms-Katholieke Puerto Rico de Regering zulk een progressieve politiek voert ten aanzien van dit allesoverheersende probleem, ook al is het waar dat deze klinieken zich onthouden van publiciteit.

Een rapport van A. Mayne en J. L. Janer over de prognose (tweede onderwerp) is uitsluitend gewijd aan de emigratie.

A. Mayne's documentatie over de mogelijkheid van het vinden van een oplossing voor het overbevolkingsprobleem (derde onderwerp) is hoofdzakelijk economisch georienteerd; de verschillende factoren die kunnen leiden tot een hogere produktie, worden hierin besproken.

J. L. Janer's document over de behoefte aan verder onderzoek ontbreekt in het stencildeel over het vierde onderwerp. Naar het schijnt, is dit bij de afsluiting van de voorbereiding nog niet beschikbare rapport ter Conferentie evenmin verschenen.

Analyse van het Rapport van de Conferentie

Na de voorbereidingsdocumentatie van de vier Secties aan een beschouwing te hebben onderworpen, ligt het voor de hand na te gaan wat het Conferentie-rapport over de in het voorgaande hoofdstuk genoemde vier onderwerpen bevat, in het bijzonder ook weer wat betreft het vruchtbaarheidsvraagstuk.

Bij de korte behandeling van het *fertility*-aspect in het kader van het eerste onderwerp wordt gesteld dat de geboortecijfers in het gehele Caribische gebied hoog zijn, vooral bij de ethnische groep der Aziaten. Daarbij liggen deze cijfers ten plattelande in het algemeen hoger dan in de stedelijke gebieden, waarschijnlijk als gevolg van voor de laatstgenoemde geldende factoren zoals: meer frequente toepassing van geboortebeperking, onevenwichtigheid in de aantallen der beide sexen, en minder stabiele man-vrouw-verhoudingen.

Uit de samenvatting van de bevolkingsprognoses der verschillende Secties (tweede onderwerp) blijkt dat voor iedere nationale groep een snelle natuurlijke toeneming gedurende de komende 15 jaren wordt verwacht. De schattingen variëren voor die periode tussen 40 en 50% van het huidige bevolkingsaantal, behalve voor Puerto Rico waar tengevolge van massa-emigratie de bevolking in 1970 waarschijnlijk gelijk zal zijn aan die in 1955.

Bij het derde onderwerp, de mogelijkheden van benadering van het overbevolkingsvraagstuk, wordt veel aandacht besteed aan de invloed van sociale maatregelen op de bevolkingsgroei. Enkele daarvan, bijvoorbeeld het verstrekken van gezinstoelagen en huwelijkslegalisering, leiden tot een stimulering van het geboortecijfer. Opvoeding en volksontwikkeling hebben daarentegen over het algemeen een afneming van de geboorten tengevolge. Het laatste wordt ook in de hand gewerkt door verbetering van het levenspeil en de levensstandaard, waarbij vooral betere behuizing een rol speelt; "self-help housing" in het bijzonder zou kunnen leiden tot groter zelfvertrouwen, meer zelfrespect en morele verantwoordelijkheid, voorwaarden die essentieel zijn voor de verantwoordelijkheid ten opzichte van het gezin.

Er bestaat om dezelfde reden een correlatie tussen de schoolopvoeding en de afnemende vruchtbaarheid, en het is van belang dit sterker te beïnvloeden door in het lesrooster de behandeling van de demografische en sociale problemen van de eigen streek op te nemen (aanbeveling van de Conferentie aan de Caribische Re-

geringen). In het bijzonder moet ook ter hand worden genomen de verdere opvoeding van meisjes die de school verlaten, met name wat betreft onderricht in huishoudeconomie, kinderverzorging en de problemen inhaerent aan het gezinsleven (aanbeveling).

Alle propaganda bedoeld om ouders zich de verantwoordelijkheid ten opzichte van hun kinderen bewust te doen worden, zou kunnen leiden tot de wens om het kind betere materiële condities te geven, en aldus voeren tot een afneming van het aantal geboorten. Het is daarom belangrijk dat de hier aan de orde zijnde bevolkingsproblemen op grote schaal bekend worden gemaakt door de verspreiding van eenvoudig-geschreven brochures en door andere middelen van massa-communicatie (aanbeveling).

Bij de behandeling van het derde onderwerp zijn onder meer uitvoerig ter sprake gekomen de "andere maatregelen" (andere dan die welke betrekking hebben op economische en sociale ontwikkeling en migratie). De demografen zijn het erover eens dat afneming van de vruchtbaarheid in hoofdzaak het gevolg is van vrijwillige geboortebeperking. Economische en sociale ontwikkeling zouden wellicht kunnen leiden tot een reductie in het kindertal zonder een specifiek geboortebeperkingsprogramma, maar het blijft zeer de vraag of dit proces voldoende snel tot de gewenste vermindering leidt, en of niet een hoog bevolkingsaccrès voortijdig de economische en sociale ontwikkeling tot stilstand brengt.

De vrijwillige geboortebeperking wordt in Puerto Rico, Barbados en Jamaica gestimuleerd door daartoe in het leven geroepen centra.

In Puerto Rico mogen, volgens de wet van 1937, verpleegsters van het "Department of Health" adviezen geven over geboortebeperking en de benodigde middelen verstrekken, in 160 "public health" centra. Bovendien kunnen vrouwen, op haar verzoek en met toestemming van haar echtgenoot, in de ziekenhuizen worden gesteriliseerd. De Regering maakt echter geen speciale propaganda voor deze centra. Naast de diensten van overheidswege bestaat sedert 1945 de "Family Planning Association of Puerto Rico", die grote steun van particuliere zijde ontvangt.

De "Barbados Family Planning Association", in 1955 gesticht en voor het grootste deel gefinancierd door de Regering, heeft ongeveer zes klinieken in bedrijf. De Regering van Barbados stelt zich zonder voorbehoud achter het programma van de 'Association'.

Ook Jamaica – waar sedert kort een "Jamaican Family Plan-

ning Association" bestaat – heeft enkele geboortebeperkingscentra, waarvan echter nog weinig invloed uitgaat. Zoals hierboven reeds ter sprake kwam, heeft in 1955 de "Conservation Foundation" er een "family life project" uitgevoerd onder de al of niet officieel gehuwde, 15–39 jarige vrouwen van de "working class". Hierbij werden onderzocht de houding en het gedrag ten opzichte van de voortplanting en de beïnvloeding daarvan door educatieve maatregelen en voorlichting inzake geboortebeperking.

(Het rapport van de Conferentie vermeldt niets over geboortebeperkingscentra in Trinidad; deze zijn genoemd in het rapport van G. W. Roberts).

Tegenover hetgeen naar voren is gebracht over de geboortebeperkingsmaatregelen in Puerto Rico, Barbados en Jamaica, staat de getuigenis ter Conferentie van de Nederlands-Antilliaanse delegatie: "On moral and practical grounds the Netherlands Antilles reject birth control by use of mechanical and chemical contraception, and do not consider any measure to promote this practice." Opvallend hierin is onder meer de vereenzelviging van de delegatie met 'de' Nederlandse Antillen.

De behoefte aan toekomstig onderzoek vormt het vierde op de Conferentie besproken onderwerp. Aanbevolen werd om verdere studie te maken van de vruchtbaarheid en de differentiëring daarvan in verschillende milieu's en man-vrouw verhoudingen, alsmede van de houding der diverse bevolkingsgroepen ten opzichte van de gezinsgrootte en de geboortebeperking.

Voor de territoria die officieel geen geboortebeperking met mechanische en chemische middelen toestaan, wordt aanbevolen onderzoekingen in te stellen naar middelen, die het bevolkingsprobleem op andere wijze kunnen oplossen. In de overige territoria zouden studies moeten worden gemaakt van de oorzaken van de tegenstand tegen geboortebeperkingsmethoden; er zouden wegen moeten worden gevonden deze tegenstand te verminderen (hierbij wordt verwezen naar de "family life projects" in Puerto Rico en Jamaica).

In het bijzonder wordt de wenselijkheid naar voren gebracht van een vergelijkende studie van de bevolkingsgroei en de economische ontwikkeling in de Caribische territoria die het gebruik van mechanische en chemische geboortebeperkingsmiddelen afwijzen en die welke het gebruik aanmoedigen.

NASCHRIFT

De wereldbevolking bedraagt op het ogenblik ruim 2.800 millioen en stijgt jaarlijks met ongeveer 45 millioen (1,6%). Voor rekening van het hier beschouwde Caribische gebied komen ongeveer 7 millioen, met een jaarlijks accrès van 196.000 mensen (2.8%), echter zonder rekening te houden met de emigratie.

"The basic problem of the Caribbean lies with its own resources, both renewable and non-renewable. We cannot ignore the fact that there is too little of both, and that as a whole the human breeding potential exceeds the capacity of the Caribbean lands to furnish a decent living for everybody. We are faced with the fact that overpopulation has a definite lead on resources and the utilization of these resources" (J. H. Westermann, *Conservation in the Caribbean*, 1952, p. 99). Er zijn vooralsnog geen duidelijke tekenen dat bovengenoemde uitspraak, met uitzondering van de vastelandsgebieden, niet meer zou gelden.

Het is daarom zo verheugend dat de Caribische Demografische Conferentie gelegenheid heeft geboden, aan de gedelegeerden en anderen, openhartig te rapporteren en te discussiëren over het zo uitermate belangrijke en urgente bevolkingsvraagstuk met zijn vele aspecten. Een ruime publiciteit daarover is wel een van de eerste vereisten. Daarnaast zouden de besproken "family life projects" op groter schaal, en niet alleen in Puerto Rico en Jamaica, moeten worden geëntameerd. * Belangrijk in dit verband is de "Second Regional Conference on Population and Birth Control" in Jamaica (april 1958), georganiseerd door "The International Planned Parenthood Federation, Western Hemisphere Region".

Het probleem blijft niettemin moeilijk. De bevolkingsdruk wordt immer groter. Er is veel onwetendheid en wanbegrip over de er uit voortvloeiende vraagstukken. De wereldlijke en geestelijke leiders zijn het niet eens over de te volgen politiek. Maar we zouden een stap verder zijn als de meesten onzer zouden kunnen onderschrijven Julian Huxley's woorden: "We must give up the false belief that mere increase in human numbers is necessarily desirable or inevitable".

---

* Het is vermeldenswaard dat een soortgelijk onderzoek onlangs werd uitgevoerd bij vrouwen van de lagere inkomensklasse in twaalf steden van de U.S.A. ('Social Research Committee of the Planned Parenthood Federation of America').

G. J. KRUIJER

FAMILY SIZE AND FAMILY PLANNING

A PILOT SURVEY AMONG JAMAICAN MOTHERS

Every child should, in the words of Mrs. George Cadbury, be a wanted child. That is its birthright. However, as she went on to say in an address to the annual meeting of the Child Welfare Association of Jamaica in 1956, [1] the great tragedy of so many children in Jamaica is that they are not wanted. They are not wanted in their present numbers by the state, for everyone agrees that the island's economic development would be less of a problem if there were a smaller crop of babies each year. And, far more tragic, they are often not wanted by their parents.

This last statement – which is perhaps no surprise to those who are in close touch with lower class Jamaicans – is more or less in contradiction to the frequently expressed view that West Indian women desire a large family and would be firmly opposed to birth control as unnatural and sinful.

In order to obtain some insight into the attitudes of lower class Jamaican mothers on this point, I decided to have interviews made of a sample of Jamaican women in the central part of the island, where I was staying in 1956. The interviewing was done by five Jamaican women whose professional duties brought them into rather close contact with the people of the countryside. They were asked to question a number of women from the small farmer and labourer classes, choosing the persons to be interviewed at random, but evenly distributed over the interviewer's district. The latter part of the instructions was adhered to, but there is no way of checking the degree of randomness.

For various reasons the survey was less than perfect technically, and the sample was quite small (seventy-five interviews, with seventy-one usable forms returned). It should be considered as nothing more than a pilot survey, with the sole purpose of arriving at hypotheses which cannot be considered to be proven propositions until they have been tested by more extensive research.

[1] On 22 June, 1956. Taken from a report in the *Daily Gleaner*.

THE QUESTIONNAIRE

The following questions were put by the interviewers:
(1) Number of children alive.
(2) How many more children wanted?
(3) Has anybody (for example the 'nanna') said to the person interviewed that she "has to have her number"?
(4) If so, what is the number she still has to have?
(5) If there were a birth-control clinic where women could obtain advice on pregnancy prevention, would the person interviewed go to it?
(6) What, if any, are her reasons for opposing birth control?

The interviewers were free to put the questions in whatever they considered to be the most adequate wording. Theter minology to be used was one of several points discussed during a brief training course. The interviews were of an informul nature; no schedule was shown to the person interviewed.

THE RESULTS

One of the suppositions underlying the survey was that women with only one child might tend to have a different attitude towards a large family than women with a number of children. For this reason the interviewers were asked to interrogate a number of women with one child and approximately the same number of women with five or six children.[1] Women falling in the latter category proved to be more difficult to spot, and since the survey had to be completed in a relatively short period the final result was that rather more women with one child were interviewed (forty with one child to thirty-one with five or six). Henceforth the forty are referred to as the younger mothers and the thirty-one as the older ones.

The interviewers were instructed to select only mothers whose youngest child was one year or younger. This method was used in order to make sure that all the women interviewed were still capable of having children, or at least had to consider it as a possibility. Hence the study was restricted to women who were

[1] The interviewers were instructed to count all children dependent on the woman interviewed or her husband, including adopted children living in the household.

personally confronted with problems of family size and family planning, and who had a baby to look after. These two facts will undoubtedly have had a strong influence on the attitudes of the mothers towards the questions asked.

Table 1: Family Size and Number of Additional Children Wanted

How many more children do you want?	Younger Mothers	Older Mothers	All Mothers
0	28	29	57
1	2	–	2
2	2	–	2
3	4	–	4
4	3	–	3
5	1	–	1
No answer	–	2	2
Total	*40*	*31*	*71*

Table 1 speaks for itself: when asked how many more children they wanted, a very high percentage of the women interviewed declared that they did not desire any more babies.

In interpreting figures of this kind it should be kept in mind that the wording of the question has a strong influence on the response. I suspect that if the question had been "how many more children would you want if you could control the number", many of the younger mothers who in fact answered 'none' would have given a higher number. Even so it would seem that many of the women interviewed are so frightened by the thought of a large family (which is not only quite a financial burden to poverty-stricken parents, but also a heavy physical burden for a hard-working woman) that they hope they will not have any more children at all.

One of the younger mothers interviewed stated that she wanted a total of four children "when married". This statement lends some support to the finding that "women recorded as married give birth to a higher average number of children each than unmarried." [1]

Some arguments in support of birth control were: "to prevent illegitimacy", "cannot afford to have many children", and

---

[1] D. Ibberson: A Note on the Relationship Between Illegitimacy and the Birthrate. *Social and Economic Studies* 5, 1956, p. 99.

"children give too much trouble, taking my life, especially last one."

Table 2: Family Size and Attitude towards Birth-Control Clinic Advice

Would you go to a birth-control clinic?	Younger Mothers	Older Mothers	All Mothers
Yes	10	15	25
No	12	7	19
Undecided	17	9	26
No answer	1	–	1
Total	*40*	*31*	*71*

Table 2 shows that an affirmative attitude towards clinical advice on birth control is more frequent than a negative one.

This result is probably contrary to the expectations of many middle and upper class Jamaicans – at any rate it is my impression that there is a general belief among the members of these classes that the majority of lower class people, both men and women, are opposed to birth control. When eighteen extension officers in central Jamaica were asked about the attitude of the ordinary people to birth control, seven thought that generally speaking the population was opposed to it, two said that the people accepted the course of nature and two that the attitude of the people varied. Another three were of opinion that the subject has not been given much consideration, while two had no experience on the subject. And finally only two stated that the people had no objections.

It was my impression that contraceptives were practically unknown in the area. Some people, both men and women, were said to consult the family-planning clinics in St. Ann's Bay and in Kingston, and it was whispered that some women went to a doctor to ask him for an operation to prevent children from being born (meaning a sterilization operation). There appeared to be some misunderstanding with respect to the term birth control; many people mistook it for abortion. At any rate, when in discussing this matter, men as well as women expressed fears that birth control was detrimental to feminine health, it was abortion that they had in mind. Several women in the area believed (or hoped) that praying helped to prevent conception, and that it was impossible to become pregnant as long as one was still nursing a baby.

The relatively high percentage of 'undecided' answers in table 2, especially among younger mothers, deserves consideration, for it may be a symptom of changing norms. Uncertainty was perhaps responsible for the vague comment of a woman who answered the question of advice on pregnancy prevention with: "want to have in the right way."

Some writers on West Indian social life are of the opinion that there is a general belief among lower class women that "you have to have your number" and that all efforts to escape that fate are detrimental in one way or another. I obtained some indications to this effect. I was told, for example, that the local midwives, the 'nannas', and also some of the balmyard healers, count the 'knots' (or 'black spots') on the umbilical cord in order to determine the number of children still to be born. The young mother who told me that she wanted to have her 'lot' quickly so that she could "young up back" no doubt based her desire on the belief that "you have to have your number." However, such ideas although very often referred to by middle and upper class people and in books and articles, appeared to be less widespread than believed. Only nine out of sixty-three women interviewed (eight did not answer the question) testified that someone had said something to this effect.

REASONS FOR OPPOSING BIRTH CONTROL

The following quotations from the questionnaire forms throw some light on reasons why some of the persons interviewed opposed advice on birth control: "will cause very bad health later and make life unpleasant to continue living, at which stage no doctor can mend", "you would suffer illness as all impurities would not get rid of", "prefer to have out lot", birth control "is not man's job, it is a sin", "want to stop from God, to be sure that all is well," "better God stop me", "want to stop natural", "don't like it." Two persons interviewed who intended to go to a birth-control clinic to obtain advice nevertheless wondered whether it might be a sin.

A consideration of the answers to the question on the number of children desired together with those on attitudes towards birth-control clinic advice yields the following results. Eleven of the twelve women interviewed who desired more children answered question no. (5). Of these, four stated that they did not intend to visit a birth-control clinic, five were undecid-

ed, and only two women answered the question affirmatively.

Of the twenty-eight younger mothers who hoped that they would not have any more children, eight intended to go to a clinic for advice, another eight did not, and twelve had no definite opinion. Of the thirty-one older mothers a much larger share (fifteen) intended to pay a visit to a clinic, while seven did not, and nine had no opinion.

The most striking point in the answers pertaining to visiting birth-control clinics, then, is the fact that especially among the women with a number of children there would seem to be a significant demand for advice in this field. The category of mothers with many children definitely feels a need for social guidance in family planning.

Table 3 tabulates the objections to birth control made by some of the women interviewed.

Table 3: Reasons for Opposing Birth Control

Reason	Number of Women
Religious principles	11
Unnatural	2
Detrimental to health	6
Children a blessing	5
Unspecified feeling of dislike ("Don't like it!")	3
"You have have to your number"	1
Total	*28*

The first two reasons are, in my opinion, closely related.

Taken all in all there was no great difference between the arguments of the younger mothers and those of the older category, except that the argument of health was mentioned more often by the older women.

HYPOTHESES

The results of the pilot survey warrant the hypotheses that in the countryside of Jamaica: (1) the great majority of women prefer to limit the number of children; (2) attitudes towards advice on family planning vary from definite rejection to definite accept-

ance, but those who are in favour of planning or have not yet made up their minds are in the majority; (3) those who have no definite opinion on family planning are a relatively large category, which fact may indicate a process of change in norms; (4) if consultation bureaus on family planning were created in townships and larger villages they would probably be regularly consulted, especially if influential local people were prepared to support the work of such clinics.

Free-story interviews with country people, both women and men, lead to the hypotheses that in the countryside of Jamaica (5) the limitation of family size results from a desire to obtain a higher level of living and to give children more attention and a better education; (6) opinions of mothers with a number of children such as "it is God's will", "you should not interfere with nature", "having children is good for health", and the like can be considered as adjustments to the real-life situation, a major aspect of which is a powerlessness to stop the regular flow of births; (7) arguments against birth control are communicated by local midwives ('nannas') and by older women in the community ('grannies') whose social role and accompanying prestige would be considerably reduced without the task of caring for the mother and baby; (8) if the social-welfare village instructor or district nurse could take over the role of the 'nanna' and 'granny,' she could influence the mother more effectively.

CONCLUDING REMARKS

Family planning should not be considered solely as an economic factor in the Jamaican population problem; it is a major social factor as well. Hence enlightening rural women on family planning is one of the most urgent tasks facing everyone engaged in welfare work in the Jamaican countryside.

W. R. MENKMAN

ST. MARTIN EN ST. BARTHÉLEMY 1911 - 1951

NAAR GESCHRIFTEN VAN PASTOOR DE BARBANSON

St. Martin en St. Barthélemy - het eerste eiland half *Frans* (*Saint-Martin*), half *Nederlands-Antilliaans* (*Sint Maarten*), het tweede *Frans* (*Saint-Barthélemy*; St. Barts) - behoren tot de noordelijkste der Kleine Antillen. In de 16e en 17e jaargang van dit tijdschrift heeft de Nederlandse Pater Dominicaan WILLIBRORD L. DE BARBANSON O. P. het een en ander medegedeeld aangaande St. Barthélemy, dat hij in zijn bediening had leren kennen. [1] Zo vermeldde deze auteur o.a. het feit, dat twee Nederlandse Dominicanen, thuisbehorende in de Curaçaose Missie, er de twee R.K. kerken bedienden.

Aangaande dit Frans-Nederlandse samengaan heeft Pastoor De Barbanson meer bijzonderheden ter beschikking van onze redactie gesteld. Alvorens echter aan deze laatste geschriften onze aandacht te geven, moge er op gewezen worden, dat niet alleen St. Martin en St. Barthélemy dicht bij elkander liggen, maar dat deze twee eilandjes ook een in sommige opzichten parallel verlopen geschiedenis hebben. Beide moeten omstreeks 1500 bij de Spanjaarden bekend geweest zijn, maar hebben geen Spaanse vóórgeschiedenis; beide hebben in de loop der eeuwen belangrijke politieke veranderingen beleefd, door oorzaken waaraan de bewoners part noch deel hadden.

De Kleine Antillen, waaraan de Spanjaarden weinig aandacht schonken - behalve dan dat zij er de Indiaanse bewoners van wegvoerden, wanneer zij die elders als werkkrachten nodig hadden - moeten al vroeg in de zes-

[1] St. Barthélémy. *W. I. Gids 16*, 1934, p. 177–191. — St. Barthélémy in den Zweedschen tijd. *W. I. Gids 17*, 1936, p. 305–321, 337–348. — Men leze ook: Grafschriften op Saint-Barthélemy. *W. I. Gids 38*, 1958, p. 97–105.

De afbeeldingen bij dit artikel zijn van Dr. P. Wagenaar Hummelinck; de foto's van St. Barts en Marigot zijn van juni 1949, die van Philipsburg is van maart 1937.

tiende eeuw andere Europeanen hebben zien komen en gaan, van eiland tot eiland zwervende avonturiers, die zich hier, ver van huis maar in een mild klimaat, een bestaan zochten.

Weldra begonnen de Franse en Engelse regeringen – en onze West-Indische Compagnie van 1621 – zich voor deze eilanden te interesseren. Men erkende niet de Spaanse souvereiniteit over geheel de nieuwe wereld en achtte zich gerechtigd, overal waar Spanje geen daadwerkelijk gezag uitoefende, nederzettingen te stichten. Zo kon het gebeuren dat, behalve Spanje, drie andere Europese machten de Kleine Antillen als haar domein beschouwden.

De Engelse Koningen gaven patenten uit aan bevoorrechte onderdanen en in dat van 1627 vinden wij zowel St. Martin als St. Barts genoemd als behorend tot het gebied van een adellijke patenthouder.

De Fransen intussen waren hun activiteit op de Kleine Antillen ongeveer terzelfder tijd begonnen, aanvankelijk onder de auspiciën van Kardinaal De Richelieu, eerste minister onder Lodewijk XIII. Men meende handel en kolonisatie te moeten toevertrouwen aan compagnieën, naar het Nederlandse voorbeeld, doch daartoe ontbrak het in Frankrijk aan initiatief en kapitaal, zodat de eilanden in handen geraakten van particulieren, met heerlijke rechten. St. Martin en St. Barthélemy kwamen onder de Ridders van Maltha.

Spanje deed af en toe pogingen Engelsen en Fransen van de Kleine Antillen te verdrijven, o.a. in 1629; Fransen van St. Kitts vluchtten naar St. Martin en St. Barts. Aangezien de Spanjaarden na een zuiveringsactie geen garnizoen achterlieten, spoedden de verjaagde kolonisten, na het vertrek der Spaanse scheepsmacht, zich naar hun vroegere woonplaatsen terug.

Intussen was in Nederland de aandacht gevallen op St. Martin en in 1630 was de West-Indische Compagnie wel bereid het eiland aan particuliere patroons in concessie uit te geven. Hiervan echter is niets gekomen en een jaar later nam de Compagnie het zuidelijke deel (met de zoutpannen) zelf in bezit, terwijl in het Noorden Fransen de landbouw bleven beoefenen. In 1633 verscheen een Spaanse scheepsmacht, welke de Nederlanders verjoeg, maar blijkbaar de Fransen met rust liet.

Een poging om, van Curaçao uit, St. Martin te heroveren voor de West-Indische Compagnie, mislukte in 1644, maar enkele jaren later gaven de Spanjaarden het eiland uit zich zelf prijs, waarna in 1648, de Nederlanders en de Fransen tot een overeenkomst kwamen, betreffende de verdeling van het eiland — de Fransen in het Noorden, de onzen in het Zuiden. De grenzen zijn sedertdien niet gewijzigd.

De bekende minister van Lodewijk XIV, Colbert, die er naar streefde voor Frankrijk een belangrijke commerciële en koloniale positie op de Nederlanders te veroveren, stichtte in 1664 een nieuwe Westindische compagnie, naar het voorbeeld der Nederlandse, met een geheel Amerika en West-Afrika omvattend arbeidsveld. Destijds bestonden de Franse nederzettingen in de nieuwe wereld ten dele uit Kroonkolonies, ten dele uit 'seigneuries'. De eerste maatregel van de minister was de 'seigneuries' uit te kopen, waaronder die van de Ridders van Maltha. In 1666 gingen St. Martin en St. Barts over aan de nieuwe compagnie.

Was in de tweede Engelse oorlog Frankrijk nog min of meer de bondgenote der Republiek, in de derde werden de bordjes verhangen. Onder

de Koning-Stadhouder ving de grote gezamenlijke strijd tegen de politiek van Le Rio Soleil aan en een der eerste gevolgen was dat in 1690 St. Martin en St. Barts door de Engelsen geruïneerd werden.

Voor Nederland was een periode van samengaan met Engeland aangebroken, welke bijna honderd jaar (tot 1780) zou voortduren. In dit tijdperk (in 1703) werd het denkbeeld geopperd, dat onze West-Indische Compagnie zich meester zou maken van St. Barthélemy; de Heren in Holland echter hadden voor dit plan geen belangstelling, evenmin als voor een ander, om het noordelijk deel van St. Martin in bezit te nemen.

Gedurende de Amerikaanse vrijheidsoorlog profiteerde St. Martin, zij het in geringere mate dan St. Eustatius, van de omstandigheden; St. Barts eveneens.

Met de Franse compagnieën ging het, evenals met de Nederlandse, in het latere deel der achttiende eeuw bergafwaarts. In 1784 werd St. Barthélemy aan Zweden verkocht. In 1793 maakte een Oranje-compagnie van Sint Maarten zich meester van het fort in het Franse kwartier; twee jaar later, onder de Bataafse Republiek, moest, omgekeerd, Sint Maarten een Frans garnizoen toelaten. De oude toestand, het Noorden Frans, het Zuiden Nederlands, werd hersteld toen in 1816 de Nederlandse Antillen definitief onder de Nederlandse vlag terugkeerden. St. Barthélemy werd in 1878 weder door Zweden aan Frankrijk afgestaan.

Na de wederwaardigheden der twee eilandjes in vroeger tijden in het kort geschetst te hebben, kunnen wij nu overgaan tot het verhaal, door Pastoor DE BARBANSON samengesteld, betreffende de periode 1911-1951. Dit relaas is vervat in een, met 22 portretten verlucht, gestencild geschrift van 63 bladzijden – getiteld *Veertig jaren Franse parochies. De Nederlandse Paters Dominicanen in het Bisdom Guadeloupe 1911–1951* – dat in 1952 op Curaçao verscheen, maar niet in de handel werd gebracht. Enkele aanvullende gegevens werden verkregen uit een handschrift over de Nederlandse Dominicanen op de Franse Antillen, dat door Pastoor De Barbanson ter beschikking van de bewerker van dit artikel werd gesteld.

Lang voordat de Nederlandse Dominicanen als parochie-geestelijken op Saint-Martin en Saint-Barthélemy zouden verschijnen, had hun Orde al bemoeienis met de kleine Franse Antillen. In de 17e eeuw, toen deze eilandjes nog missiegebied waren, werkten er Dominicanen; Père Labat (1663–1738), die in 1705 St. Martin bezocht, noemt hen in zijn geschriften. Later werden zij vervangen door Capucijners.

Van missiegebied werden de eilanden in de tweede helft der 18e eeuw parochies, ressorterend onder de Bisschop van Guadeloupe.

Gebrek aan Franse priesters leidde er toe dat in 1911 een Pastoor van Sint Maarten ook de parochie te Marigot – op het Franse deel – te bedienen kreeg en weldra kwam een overeenkomst met de Bisschop van Guadeloupe tot stand, waarbij zowel Saint-Martin als Saint-Barthélemy aan de Nederlandse Predikheren overgelaten werden.

Op SAINT-MARTIN, waar men zich ook na 1648 op de landbouw toelegde, leefden in Labat's tijd een honderdvijftigtal Fransen. Er was één plaatsje, Quartier d'Orléans geheten; het tegenwoordige Marigot dateert van de tweede helft der achttiende eeuw.

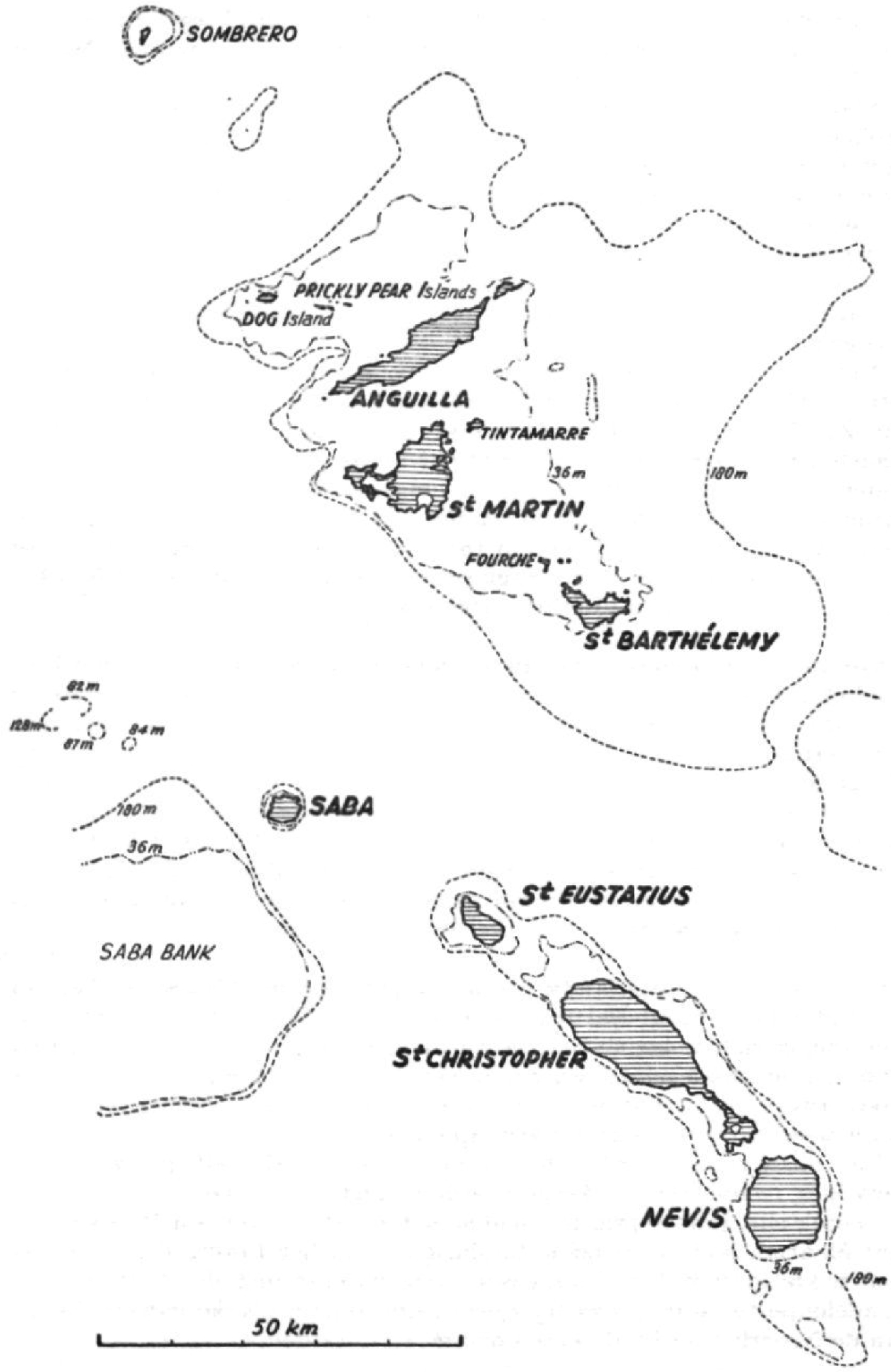

Fig. 1. Schetskaartje van de Bovenwindse Eilanden, met de ligging van de eilanden St. Martin en St. Barthélemy.

Nadat, tijdens de Franse revolutie, ongeregeldheden onder de slaven op Saint-Martin uitgebroken waren en de geestelijken van dat eiland de vlucht genomen hadden, konden soms geestelijken van Saint-Barthélemy tijdelijk in de behoefte voorzien.

Het was na deze catastrofe dat op Saint-Martin het Protestantisme een kans kreeg. Het viel de Methodistische geestelijke van Sint Maarten en de Anglicaanse van Anguilla toen niet moeilijk nieuwe volgelingen tot zich te trekken.

Het duurde tot 1840 voordat op Saint-Martin weder geregeld R.K. geestelijken werkten; in dat jaar werd aangevangen met de bouw van een kerk te Marigot, terwijl enige jaren later een bijkerk te Grand' Case tot stand kwam. Het aantal parochianen bedroeg toen 800 à 900, waaronder ruim 500 slaven.

Op Sint Maarten behoren sedert 1887 de Pastoors tot de Orde der Dominicanen, terwijl de Zusters Dominicanessen, die te Philipsburg school hielden, onder haar leerlingen ook wel kinderen van het Franse deel des eilands telden. Het lag dus enigszins voor de hand dat, toen in 1912 de laatste Franse geestelijke Saint-Martin verlaten had, een Nederlandse Pastoor uit het buurgebied te hulp kwam. Deze kon natuurlijk op den duur niet het gehele eiland bedienen (4000 à 5000 parochianen) en er werd dan ook, onder de hoger genoemde overeenkomst, een Nederlandse Dominicaan alleen voor Saint-Martin benoemd.

De tweede Nederlandse Pastoor deed in 1918 een eigenaardige ervaring op. Een gendarme te Marigot, door de Pastoor gekapitteld over zijn ongeoorloofde verhouding met een, of liever met twee vrouwen, nam wraak en beschuldigde de Pater van pro-Duitse gezindheid, welk verwijt wèl grote verontwaardiging onder de parochianen verwekte, maar er toch toe leidde dat de Nederlandse geestelijke het veld moest ruimen.

Zijn opvolger bleef vijf jaar op Saint-Martin en maakte zich verdienstelijk door kerkbouw, waarbij zich moeilijkheden voordeden in verband met de Franse bepalingen betreffende de verhouding tussen kerk en staat.

In de beschrijving welke Pater De Barbanson geeft van de toestanden op Saint-Martin in de periode tussen de twee wereldoorlogen, blijkt hoe gehecht aan Frankrijk en aan de Kerk de inwoners waren, al was dan ook de taal van La belle France onder hen niet beter bekend dan het Nederlands onder onze Bovenwinders. Op een reis (in 1922 o.a.) naar Saint-Martin en Saint-Barthélemy liet de Bisschop van Guadeloupe zich vergezellen door een Engels sprekende Pater.

In 1926 leed Saint-Martin een verlies door het vertrek der Zusters van Saint Paul de Chartres, die vijfkwart eeuw haar krachten gewijd hadden aan het welzijn der bevolking, vooral van de kinderen, die zonder haar zorgen van Katholieke lering verstoken zouden zijn geweest.

Eerst vijf en twintig jaar later kwamen er weer Franse Nonnen, te weten die van Notre Dame de la Guadeloupe, die in Marigot in het ziekenhuis te werk gesteld werden. Dat ziekenhuis stond toen al meer dan vijftien jaar (sedert het gebouwd was) leeg; het werd in orde gemaakt, vooral door toedoen van een echtpaar waarvan de man hygiënist, de vrouw chirurge was.

De tweede Nederlandse Dominicaan die voor de dienst in Saint-Martin aangewezen werd – en die er zoals gezegd vijf jaar bleef – kwam later nog eens voor tien jaar terug (1925–1935). Hij wist toestemming te krijgen dat gemengde huwelijken in de kerk en met enig ceremonieel voltrokken

werden — een oud gebruik, ook op onze Bovenwinden en op de Britse Leeward Islands in zwang, dat in de rest van het Bisdom Guadeloupe niet werd toegestaan.

Een twee-honderdtal jonge mannen werd begin 1940 voor militaire dienst opgeroepen en vertrok naar Guadeloupe; de mobilisatie duurde

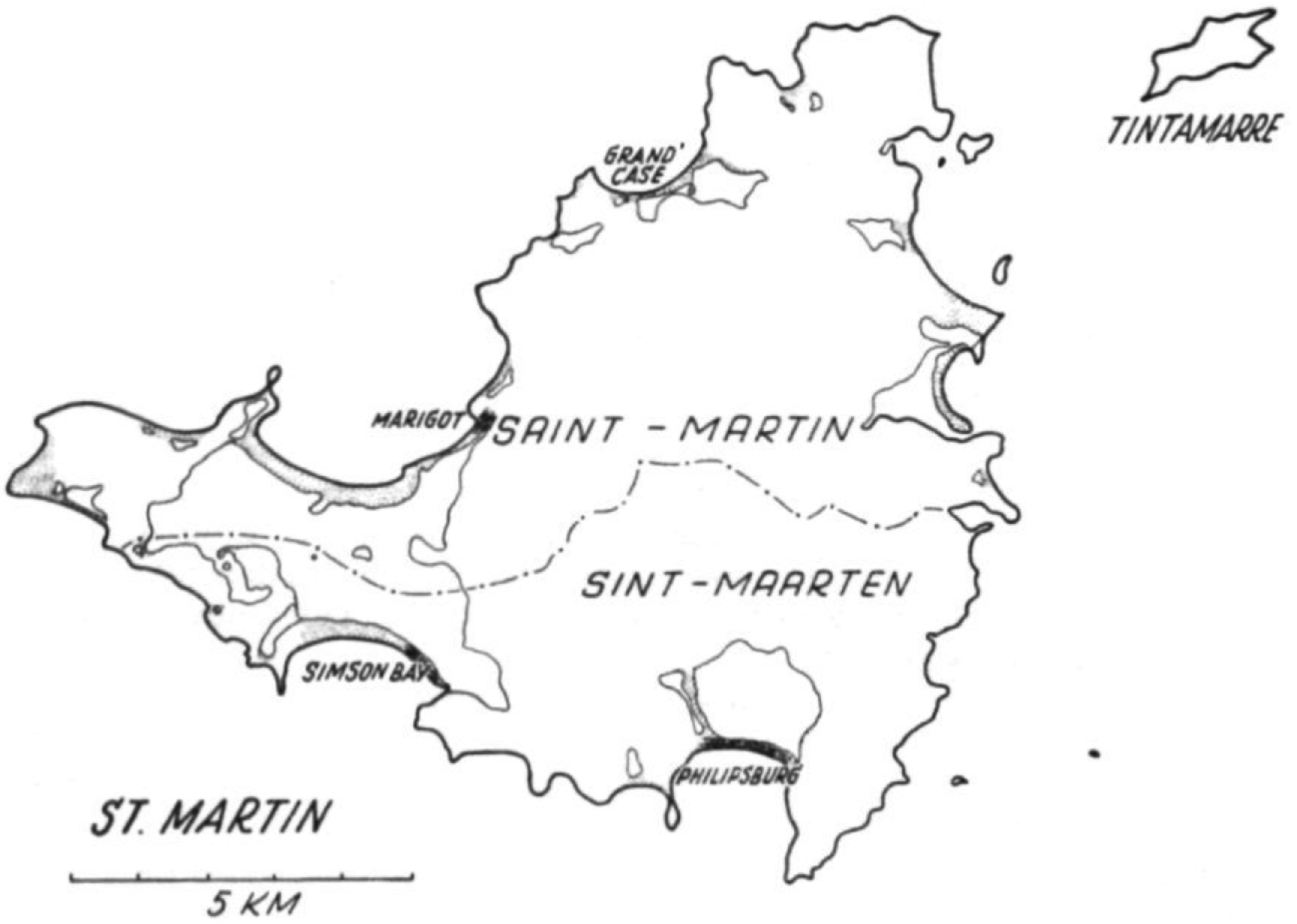

Fig. 2. Schetskaartje van St. Martin, met plaatsen welke in de tekst zijn genoemd. De gestippelde delen van het eiland bestaan uit min of meer vlak terrein – dikwijls zandwallen met daarachter, zoutmeren; het overige gebied is rotsachtig en vrij sterk geaccidenteerd.

echter niet lang, omdat Frankrijk spoedig capituleerde. De voedselpositie was op Saint-Martin iets minder ongunstig dan op de andere Franse Antillen, omdat Sint Maarten niet geblokkeerd werd en van daar altijd nog wel iets te verkrijgen was. Die blokkade, als gevolg van de aansluiting van Guadeloupe en onderhorigheden bij het onbezette Frankrijk van Pétain, verwekte begrijpelijkerwijze een anti-Britse stemming. Voor de Nederlandse Paters was de toestand moeilijk, vooral omdat de Bisschop van Guadeloupe geestdriftig was voor de politiek van de maarschalk, die opbloei van de godsdienst wilde bevorderen.

Quatorze juillet 1942 vierde Saint-Martin o.a. met een speciale mis voor Pétain. Precies een jaar later vernam men dat Guadeloupe zich bij De Gaulle had aangesloten.

Op Guadeloupe waren enige onderwijzers tot het Adventisme overgegaan, wat moeilijkheden gaf met betrekking tot het onderwijs op zaterdag. Een oplossing werd gevonden door deze Adventisten naar Saint-Martin over te plaatsen, waar, evenals op de Nederlandse eilanden, op zaterdag geen school gehouden werd. Aangezien echter deze lieden op hun nieuwe standplaats als propagandisten gingen optreden, waardoor onaangenaam-

heden ontstonden, werden zij weldra naar Guadeloupe teruggeroepen. In 1949 werd, van Anguilla uit, nog een poging ondernomen om, in een afgelegen district van St. Martin, het Adventisme ingang te doen vinden.

Een ander na-oorlogs verschijnsel was het optreden der Getuigen van Jehovah, die met een jacht van het ene Caraïbische eiland naar het andere reisden. In een zo geïsoleerde, zij het overwegend Katholieke gemeenschap als die op St. Martin, vinden zij die op religieus gebied iets nieuws verkondigen altijd wel toehoorders, al blijft dan het aantal bekeerden in den regel gering.

Van de Methodisten werd reeds melding gemaakt; De Barbanson spreekt van een kleine Katholieke gemeenschap (in French Quarter) temidden van een Methodistische meerderheid. De Katholieken aldaar kregen in 1955 een eigen kapel.

Ook op politiek gebied liep niet alles even vlot. De burgemeester van Marigot, een ook op Sint Maarten bekende figuur, was overleden, en de verkiezing van een nieuwe ambtsdrager, door en uit het midden van de gemeenteraad, gaf tot een zodanige partijstrijd aanleiding, dat het gouvernement op Guadeloupe er aan te pas moest komen. Tenslotte werd een halfbroer van de overledene benoemd.

Op de nieuwjaarsdag van 1948 vond de Pastoor van Saint-Martin gelegenheid zijn gemeenteleden te wijzen op hun tekortkomingen op godsdienstig en zedelijk gebied; in het afgelopen jaar was drie-kwart van de gedoopte kinderen buiten echt geboren. En Z. Eerw. wist tevens de oorzaken van dit euvel naar voren te brengen, van sociale en andere aard. Heil zou wellicht te verwachten zijn van de komende Grote Ommegang (Notre Dame du Grand Retour).

In Boulogne sur Mer was het een heel oud gebruik een op een vaartuig uit zee aankomend Mariabeeld te vereren en tijdens de oorlog was men in Frankrijk op de gedachte gekomen met de Madonna van Boulogne boeteprocessies te houden door geheel het land, om vrede en overwinning af te smeken. De Duitsers stonden dit toe, maar alleen voor bezet Frankrijk; clandestien echter werd het beeld over de Seine gesmokkeld.

Daarna zou men de processies ook in de overzeese gewesten houden en tegen het eind van 1947 kwam het beeld op Guadeloupe aan, om in februari 1948 zijn intocht op Saint-Martin te houden. Voor de voorbereiding waren gelden onder de parochianen ingezameld en ook eilanders die op Aruba werkten zouden bijdragen. De processie werd met groot enthousiasme gehouden en zelfs Protestanten (Methodisten) kwamen in de kerk, wat echter wel ontstemming bij de predikant opwekte.

Een andere viering in 1948 was de herdenking van de overeenkomst tot vaststelling van ieders domein, welke drie honderd jaar geleden, op de Morne des Accords, door Fransen en Nederlanders gesloten werd. De Préfect van Guadeloupe en de Gouverneur van de Nederlandse Antillen waren eregasten; over en weer werden ridderorden uitgereikt.

In hetzelfde jaar werd ook de afschaffing der slavernij in de Franse koloniën (1848) herdacht.

De laatsten der Nederlandse Dominicanen maakten nog in 1950 de grote orkaan mede, welke ook op Saint-Martin verwoestingen aanrichtte en enkele bewoners het leven deed verliezen.

In januari 1951 tenslotte kwam een einde aan het werk der Neder-

landse geestelijken op St.-Martin. Zij werden opgevolgd door Paters van het Heilig Hart.

Op SAINT-BARTHÉLEMY vond Pastoor De Barbanson een naamlijst van dienstdoende Franse priesters sedert 1724, zonder grote hiaten.

Ook hier werkten Zusters van Saint Paul de Chartres, die echter in 1841 vertrokken. In het midden van de negentiende eeuw bestond er een R.K. jongensschool. Tot 1858 vormde het eiland één parochie; toen had splitsing plaats tussen Gustavia – de hoofdplaats – en l'Orient.

Onder het Zweedse bestuur ondervonden de Katholieke inwoners en hun geestelijkheid alle mogelijke tegemoetkoming van de plaatselijke autoriteiten en waar nodig zelfs hulp van de Lutherse gemeente.

Juist nadat in 1911 de laatste Franse priester vertrokken was en de Dominicaanse Pastoor van Saba tijdelijk in de dienst was komen voorzien, werd de Franse scheidingswet afgekondigd. De kerkelijke eigendommen gingen daarbij over aan de staat, zodat in het vervolg het onderhoud ten laste kwam van het gemeentebestuur.

De bevolking van het gehele eiland telde toen omstreeks 2400 zielen, waarvan 400 à 500 in Gustavia. Het blanke element, nakomelingen der oude Normandische kolonisten, woonde in l'Orient en in Colombier (buiten-parochie van Gustavia). Merkwaardige tegenstelling hier: de blanken op het platteland, de kleurlingen in de stad.

Gustavia is, evenals Oranjestad op St. Eustatius, een vervallen grootheid; de huizen verwaarloosd, het haventje verzand.

Het godsdienstig leven bleek in Colombier minder intensief dan in l'Orient; de mensen van eerstgenoemde vestiging moesten immers in de stad ter kerke gaan, waar zij zich niet thuis voelden. Velen liepen blootsvoets en konden lezen noch schrijven, terwijl zij in Gustavia kleurlingen ontmoetten die quasi modieus gekleed waren, onderwijs genoten hadden en postjes bij het gouvernement vervulden.

Toch was het ook in de stedelijke maatschappij een armoedige boel; er werd veel geëmigreerd, o.a. naar St. Thomas, waar een visserskolonie van mensen van St. Barts ontstaan was. De landbouw was niet van betekenis, ruimere bronnen van inkomsten vormden alleen de scheepvaart en de handel; Gustavia is een vrijhaven. Het bevorderen der huisvlijt, hoedenvlechten naar Curaçaos voorbeeld, was een der eerste zorgen onder het nieuwe regime der Nederlandse Paters.

Er waren alleen nog openbare scholen, één in Gustava en één in l'Orient, waarvan echter de buitenbevolking geen gebruik wenste te maken, wegens de anti-godsdienstige gezindheid van het van Guadeloupe afkomstige onderwijzend personeel.

Om aan de bezwaren van de mensen van Colombier tegen het ter kerk gaan in de stad tegemoet te komen, werd spoedig aldaar een kapel gebouwd en ook een regenbak. De afspraak met de gelovigen was dat zij om niet het zware werk zouden doen, maar dan gratis water zouden kunnen krijgen; anders zou het water betaald moeten worden. Men verkoos echter arbeidsloon te ontvangen; volgens Pater De Barbanson een staaltje van de oude Normandische gehechtheid aan geld. Mede door financiële steun van Curaçao kon de kapel later vergroot worden.

De stichting van een school naast de kapel was een tweede project dat in het belang van de mensen van Colombier ter hand genomen werd. Deze

school was in 1920 gereed, maar het duurde zes jaar voordat eindelijk verlof verkregen werd haar te openen – hoewel alle voorschriften van het gouvernement in acht genomen waren. Natuurlijk werd in het geheel geen subsidie verleend, want zoiets als 'gelijkstelling' kende men in de Franse koloniën niet.

Tijdens het wachten kwamen op St. Barthélemy enige Zusters Dominicanessen van Sint Maarten met vacantie aan. Deze kwamen op het denkbeeld enkele meisjes mede te nemen naar hun eiland, al zouden deze kinderen dan ook niet mede kunnen tellen als leerlingen der door het Curaçaose gouvernement gesubsidiëerde bijzondere scholen; evenmin als de meisjes van Saint-Martin, die weldra eveneens in het pensionaat der Zusters op het Nederlandse deel van het eiland werden opgenomen. Het onderwijs der Franse kinderen had succes en heeft, wat die van Saint-Barthélemy betreft, geduurd totdat men aldaar eindelijk zelf beginnen kon.

In de tussenperiode trachtte het gouvernement nog het openbaar onderwijs te bevorderen door ook in Colombier een school te vestigen, welke echter niet bezocht werd. Pas in 1946 kon de school Sancta Maria aldaar geopend en plechtig ingezegend worden. Zij had succes en moest later worden vergroot.

In 1923 werd een aanvang gemaakt met de bouw van een tweede Katholieke school en wel te l'Orient; de daarvoor benodigde gelden werden hoofdzakelijk in Nederland bijeengebracht.

Het moreel der blanke inwoners van St. Barthélemy liet niet veel te wensen over; de Pastoor van l'Orient telde in twee en een half jaar slechts één concubinaat in zijn parochie en er werden slechts twee buitenechtelijke kinderen geboren. Het huwelijksleven was conventioneel; de jongelieden trouwden in de regel volgens door de wederzijdse ouders, soms lang te voren, gemaakte afspraken, de meisjes stonden onder streng toezicht.

Drankmisbruik kwam wel voor, wat geacht werd een gevolg te zijn van de goedkoopte van rum en andere geestrijke dranken, op een eiland zonder invoerrechten of accijnsen. Een ander euvel was de op de Franse Antillen nog altijd verbreide activiteit van waarzeggers, toverdokters en bereiders van liefdedranken. Niet dat er op St. Barts zoveel aan hocus pocus gedaan werd, maar Guadeloupe was dichtbij.

De gezondheidstoestand der bevolking was ongunstig, de gezondheidszorg van de kant der overheid onvoldoende, of ontbrak geheel. In tijden van droogte werd honger geleden en was er gebrek aan drinkwater voor mens en dier. Het is voorgekomen dat Curaçao te hulp kwam met voedselzendingen; zoet water heeft men wel eens van St. Kitts aangevoerd.

Het ligt voor de hand dat de Dominicanen een Katholiek ziekenhuis wensten. Een Frans geneesheer, vrijmetselaar, die zich tot burgemeester van Gustavia wist te laten kiezen, was een tegenstander van belang en op Guadeloupe meende men dat een ziekenhuis niet direct nodig was, omdat er een gebouwd zou worden op Saint-Martin. Overigens een weinig practisch denkbeeld, gegeven de moeilijke verbinding.

Vooral dank zij de in Nederland ingezamelde bijdragen in de kosten, kwam het ziekenhuis te Gustavia tot stand; eind 1932 voordat het nog geheel gereed was, arriveerden de Zusters voor de verpleging. Het waren wederom Zusters van Saint Paul de Chartres. Eén harer had veel ondervinding, o.a. tijdens de eerste wereldoorlog opgedaan. Zij werd direct na-

dat in Frankrijk vrouwenkiesrecht ingesteld was (periode De Gaulle) tot lid van de gemeenteraad van Saint-Barthélemy gekozen. Deze verdienstelijke vrouw kwam in 1947 door een vliegtuigongeluk om het leven, toen zij van haar retraite op Martinique naar haar standplaats terugkeerde.

Dat men ook op St. Barts grote moeilijkheden ondervond met betrekking tot het onderhoud der kerkelijke bebouwen, waartoe het gouverne-

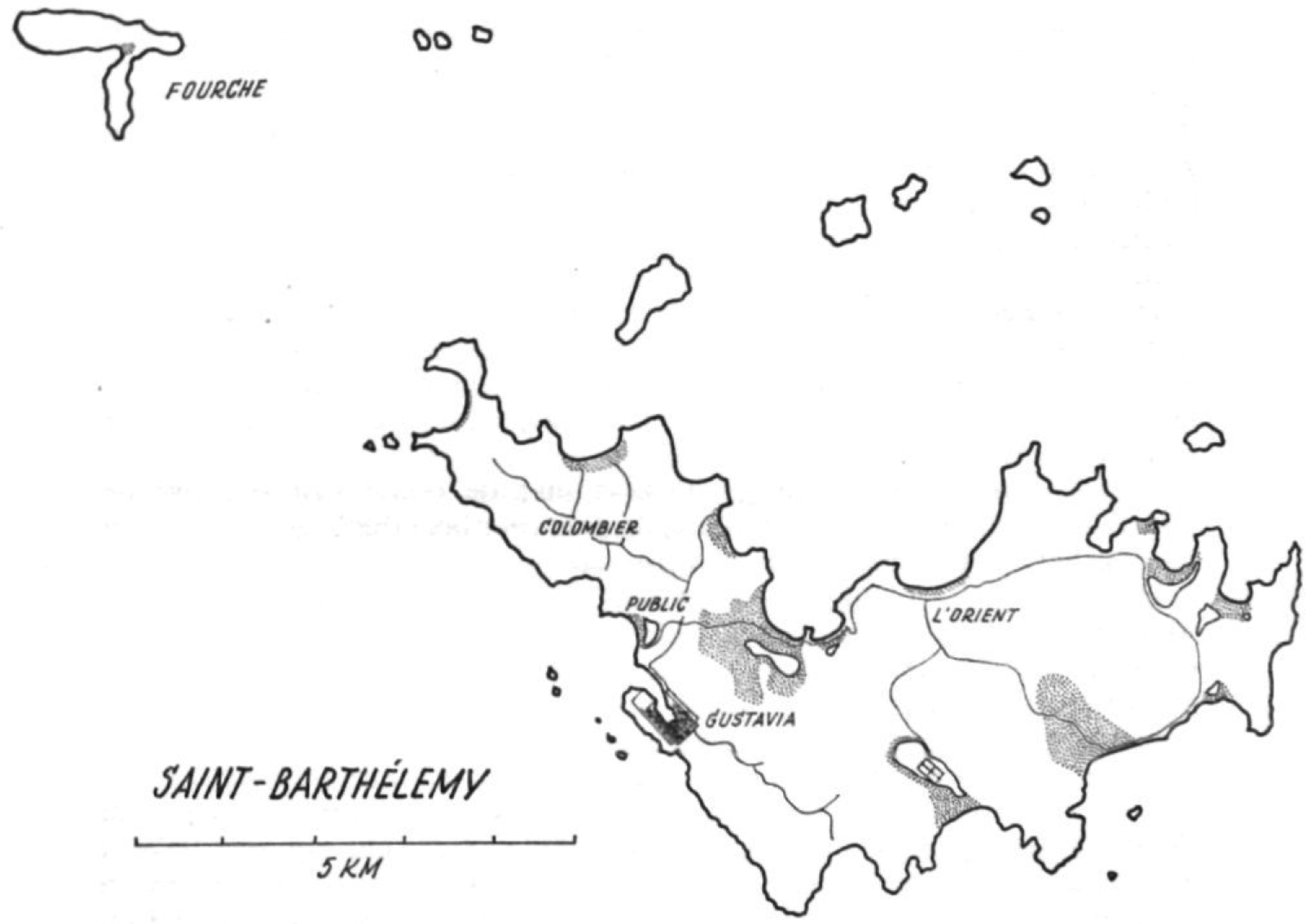

Fig. 3. Schetskaartje van St. Barthélemy, met de plaatsen welke in de tekst zijn genoemd. De gestippelde delen van het eiland bestaan uit min of meer vlak terrein – dikwijls zandwallen met, daarachter, zoutmeren; het overige gebied is rotsachtig en sterk geaccidenteerd.

ment verplicht was, ligt voor de hand. Toen de Franse franc in waarde daalde, werd het er natuurlijk niet beter op, waardoor ook de vergoeding aan het ziekenhuis voor het verplegen van gouvernements-patienten in het gedrang kwam. Enige verbetering der wegen, waardoor het verkeer tussen de parochies iets gemakkelijker werd, kwam tot stand en het motorvoertuig kon zijn intrede doen, ter vervanging van het rijpaard, waarop de priesters tevoren meest aangewezen waren.

Vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog werd het 25-jarig jubileum der Dominicanen op St. Barthélemy gevierd.

Er is op St. Barts het een en ander dat herinnert aan de oude Normandische kolonisatie van drie eeuwen geleden, o.a. de verbondenheid van de bewoners met de zee; en in uiterlijk voorkomen lijken de blanken van het

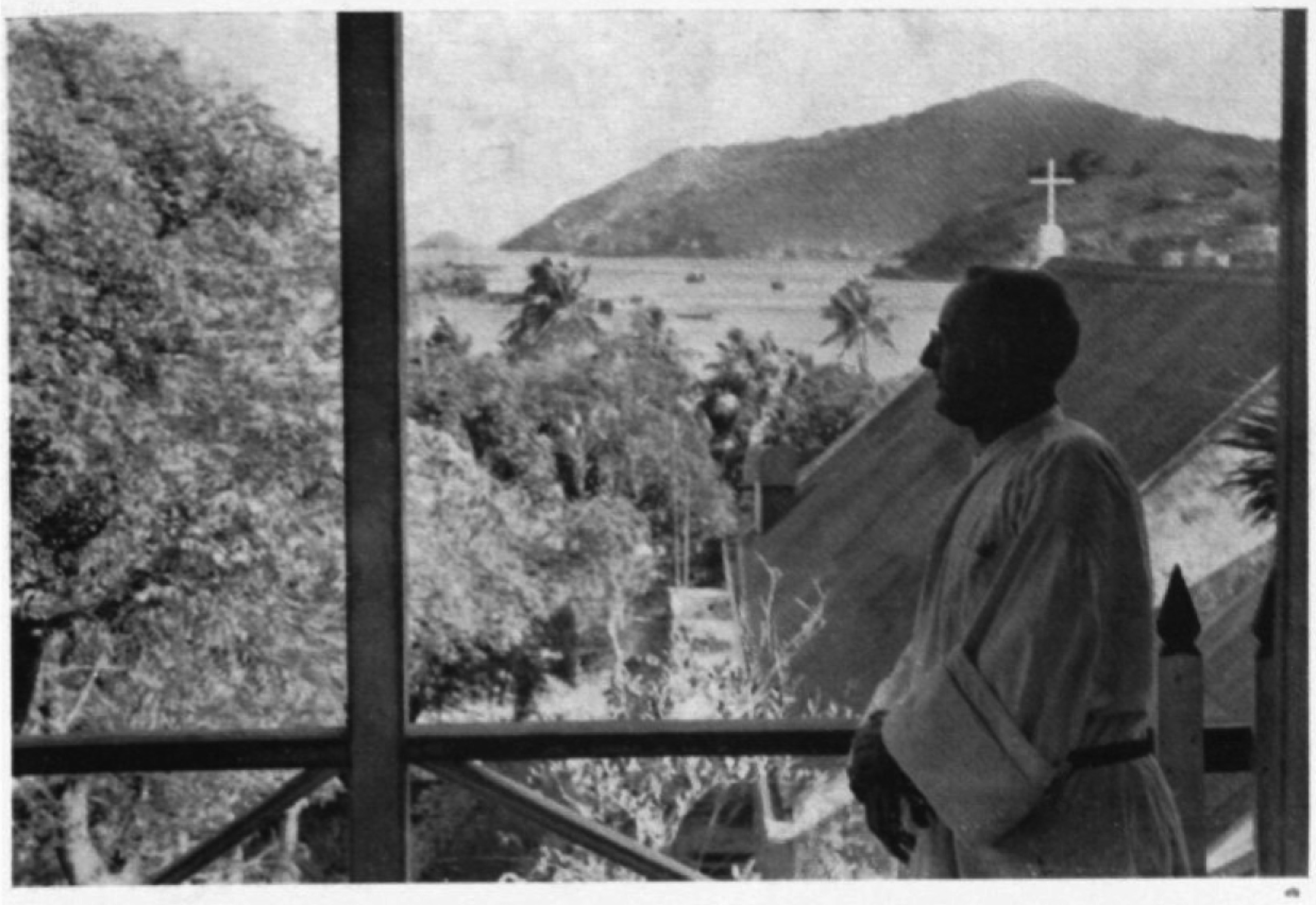

Fig. 4.
Op de pastorie van *Gustavia* raakt men onder de indruk van de verlatenheid van de prachtige baai.

Fig. 5.
In *Marigot* is het op de „monumentaal" gebouwde pier steeds rommelig en druk.

Fig. 6.
In *Philipsburg* is de steiger voor velen niet belangrijk.

Fig. 7. De kerk van *Gustavia,* vroeg in de ochtend nog verlaten.

Fig. 8. Valérie! Normandisch, met zelfgevlochten hoed.

Fig. 9. De baai van *l'Orient,* met het kerkje tussen de cocospalmen.

eiland op de vissers uit Normandië, die wel in de Caraïbische Zee kreeften komen vangen.

In de kerk te Gustavia hangt een scheepsmodel, met eromheen schilden met de namen van de op St. Barts thuisbehorende vaartuigen. Op 24 augustus wordt het scheepje in processie rondgedragen bij de viering van het 'Fête des Marins', feitelijk het feest van de Heilige Bartholomeüs, schutspatroon van het eiland. Het feest wordt gevierd door scheepskapiteins, stuurlieden, kooplieden en reders. Een dag later is het feest van Saint Louis, vooral gevierd in de wijk waar de meeste varenslieden wonen.

Het uitbreken van de tweede wereldoorlog had ook op St. Barthélemy tot gevolg dat een aantal mannen opgeroepen werd voor militaire dienst, ditmaal ten behoeve van de Franse marine. Kort daarna verleende het eiland asyl aan een aantal Britse schipbreukelingen, die later afgehaald werden door een oorlogsschip van hun eigen nationaliteit. Een Nederlander, gevlucht tijdens de bezetting, kwam via Bordeaux, Casa Blanca en Martinique op St. Barts aan, vanwaar hij verder geholpen werd naar de Nederlandse Antillen.

Hoewel men aanvankelijk anti-Engels en wantrouwend tegenover vreemdelingen was – de pastoor had grote moeite om met kort verlof naar Saint-Martin te mogen gaan – gaf de bevolking toch blijken van medeleven met Nederland, dat het lot van een Duitse overweldiging met Frankrijk gedeeld had.

In deze dagen kreeg het eiland ook een 'oorlogsindustrie', in de vorm van een scheepswerf, waar motorboten gebouwd werden. Het gaan en komen van deze boten, meestal bij nacht, deed de verdenking rijzen, dat zij Duitse marinevaartuigen van voorraden voorzagen. In 1942 kwamen er opnieuw Britse schipbreukelingen, bemanning van een door de Duitsers getorpedeerde olietanker; men wist hen (o.a. met het oog op geruchten als bovengenoemd) zoveel mogelijk van de bevolking te isoleren en liet hen naar St. Kitts vertrekken.

Tijdens de oorlog werden pogingen aangewend om de economische toestand van St. Barts te verbeteren, o.a. door de visserij beter te organiseren; het resultaat bleek echter negatief te zijn.

Om tegemoet te komen aan de schaarste van het voedsel in deze tijd, werden van overheidswege schoolcantines ingericht, wat ook al weer tot moeilijkheden aanleiding gaf. Genoten de bijzondere scholen mede van de voedselverstrekking aan scholieren, dan kon dit beschouwd worden als een (verboden) steun aan het katholieke onderwijs. Een oplossing hiervoor werd gevonden door de voedseldistributie van een onderwijszaak tot een zaak, ressorterende onder het departement van Openbare Gezondheidsdienst te maken.

Nog jaren na de oorlog bleef op Saint-Barthélemy (en op Saint-Martin) de distributie gehandhaafd. En, toen er weer aanvoer plaats had uit Frankrijk, waren het meer parfums en likeuren dan voedingsmiddelen. Bovendien moesten sommige voedingsmiddelen (meel b.v.) uit Canada komen en deze konden niet met francs betaald worden.

Geld werd verdiend met smokkelhandel op Puerto Rico en St. Thomas, hetgeen de nodige Amerikaanse dollars opleverde, een muntsoort welke met de dag in waarde steeg. Alleen zij die relaties onderhielden met het oude emigratiegebied St. Thomas, wisten aan dollars te komen; francs wilde niemand meer aannemen.

Tegen het einde van de oorlog was er weder een luisterrijke zee-zegening en kort daarop een processie van Notre Dame de Grand Retour; bij deze laatste plechtigheid waren de gemeenteraadsleden aanwezig, de communisten inbegrepen.

Het einde van de oorlog betekende niet tevens het einde van de moeilijke tijden voor de bevolking, want St. Barts werd getroffen door een grote droogte, waardoor de voedselschaarste zo ernstig werd, dat Curaçao te hulp moest komen. Ook werd het eiland in 1950 getroffen door een orkaan, waardoor – in tegenstelling tot die van 1932, waarvan slechts een staartje het eiland bereikte – belangrijke schade werd aangericht, hoewel minder dan op Anguilla en St. Martin.

Toen de Nederlandse Dominicanen in 1951 afscheid namen, konden zij terugzien op een periode van grote werkzaamheid en vele moeilijkheden. De dienst der Paters was vaak zwaar geweest; van 1912 tot 1918 en van 1943 tot 1948 moest één pater dienst doen in beide parochies. Ook had het, evenals op Saint-Martin, veel moeite gekost van de gemeenteraad gedaan te krijgen dat de kerkelijke gebouwen behoorlijk onderhouden werden, nu deze eigendom van het Gouvernement waren geworden. Er werden echter twee scholen gesticht en een hospitaal gebouwd. De openbare scholen werden tenslotte wegens gebrek aan leerlingen gesloten.

De Nederlandse paters vertrokken in januari 1951. In een dankbrief van de Bisschop van Guadeloupe aan de Vicaris der Dominicanen op Curaçao werd vastgesteld dat de bordjes verhangen waren; immers, terwijl het aantal priesters, beschikbaar voor de Nederlandse eilanden, tengevolge van de oorlog gedaald was, had de diocees Guadeloupe de laatste zes jaar het getal zijner geestelijken zien stijgen.

Dat gedurende veertig jaren Nederlandse Dominicanen op twee overwegend Katholieke Franse eilanden hebben kunnen werken, mag wel toegeschreven worden aan de Franse wetgeving met betrekking tot de verhouding tussen Kerk en staat. Bij de beëindiging, in 1905, van het Concordaat van 1801 kwam direct de opleiding voor geestelijken ten behoeve van de Franse koloniën in het gedrang. De 'Loi de séparition', in 1911 op de Franse koloniën van toepasing verklaard, deed de rest. Ook de fondsen, waaruit de missen voor de overleden gelovigen werden bekostigd, werden geconfiskeerd.

Wat uit het relaas van Pastoor De Barbanson wel duidelijk blijkt, is dat de toestanden op de Franse Kleine Antillen belangrijk ongunstiger waren en nog zijn, dan die op de Nederlands-Antilliaanse Bovenwindse Eilanden, hoewel ook op deze laatste nog veel verbetering wenselijk is.

PIERRE VÉRIN

THE RIVALRY OF CREOLE AND ENGLISH IN THE WEST INDIES

Every country in which bilingualism (or trilingualism) prevails inherits the burden of an historical situation, which may be: (*a*) the conquest of one people by another (the conquerors bringing with them a new language), (*b*) the recent preponderance of one element within a nation (this element imposing its own language at the expense of the others), (*c*) a country that has achieved its unity on the confines between various peoples, or lastly (*d*) the situation created by the arrival of immigrants who are not immediately assimilated.

Sometimes these situations combine or overlap; but transition or instability is characteristic of them all. French is gaining ground slowly but surely in Belgium; while in the long run it might well be defeated in Canada. As for French Creole, it will inevitably be lost in Louisiana; and it runs the same risk in the British West Indies, where the present linguistic situation is the result of conquest. In the second half of the XVIIIth century the English obtained the cession of Dominica, Grenada and the Grenadines from the French, and of Trinidad from the Spaniards. Mention must be made of the latter island on account of the numerous French colonists who, at the invitation of the Spanish government (1783), flocked to it with their slaves, and whose descendants still form important minorities in the hills of Maraval and Erin. [1] At the present time, French Creole is dying out in

* The author of this article has studied at the Ecole Nationale de la France d'Outre-Mer, the Musée de l'Homme, and Yale University. He did field research in St. Lucia, B.W.I., in 1957 as a part of the Columbia University Program for the Study of Man in the Tropics. The article has been translated from the French by DOUGLAS TAYLOR.

[1] Discovered by Columbus in 1498 and first colonized by the Spaniards in 1591, the island of Trinidad contained, by 1783, a population of only 126 whites, 295 free mulattoes, 310 slaves and 2,032 Indians. In this last

Trinidad; being spoken only by older people, although those of the younger generation in the districts named still understand it. St. Lucia was definitely annexed by England only in 1814. Here, as in Dominica, Creole (locally known as *patois*) is of prime importance. French long remained the official language, but was abolished as such in the course of the XIXth century; and gradually it has been altogether replaced by English. Since 1902 the clergy have been obliged to keep the register of baptisms, marriages and burials in English.

This does not mean that French Creole has been lost; on the contrary it is spoken by 98% of St. Lucians, while only 35% can make themselves understood in English. Similar figures could no doubt be given for Dominica. However, English, the official language of both islands, is also the language of prestige; and many of their inhabitants would be offended if a stranger were to address them in Creole. This attitude has probably been inherited from the time of French colonization, when the colonists refused to regard Creole as a new language in course of formation, but treated it as corrupt French and called it *patois* – a designation that still is current in St. Lucia and Dominica. This scornful attitude has only been enhanced by the policy adopted in schools. [1] There *patois* is forbidden, and several postulates are pumped into the scholars' heads: – Patois is not a language, Patois cannot be written, Patois has no grammar – it is only 'broken French", to speak Patois displays inferiority, and so forth.

Such sophistry hardly requires refutation. People are too ready to forget that every language derives from another. To employ the same mode of expression as that used by Creole's antagonists in St. Lucia we might say that English began as corrupt Low German, or that French originated in Latin that had been badly learnt by Gauls.

French was first written three hundred years after its formation (the Oaths of Strasbourg, 842 A. D.); but Creole has hardly yet

year it was thrown open, by *Real Cédula*, to Catholics of nationalities other than Spanish; and by 1798, one year after its capture by the English, the population had risen to 2,151 whites, 4,478 free people of colour, 10,000 slaves and 1,082 Indians, the vast majority of those belonging to the first three classes speaking French or French Creole, and having immigrated from the Lesser Antilles or from Hispaniola. (These figures are taken from THOMPSON, 1957, p. 357.)

[1] In many schools, teachers punish children who are heard speaking Patois even in the school yard; as, for example, during recreation.

existed for three hundred years, and documents written in it are already legion (from the First Consul's proclamation in Haiti to the works of Aimé Césaire).

As for the third sophism, one need only refer to the works of S. Comhaire-Sylvain, E. Jourdain, R. Hall Jr., D. Taylor and others to be convinced of its falsity. It will be found there that Creole grammar has four indicative tenses and a conditional, and that its regular conjugations are the end-point of an evolution that is general among the Indo-European languages (loss of the final inflexion). English still retains *-s* of the third person singular; but in many an American town it already tends to be no longer pronounced. To end this grammatical digression we need mention only in passing the extreme richness of Creole grammar and vocabulary, which - besides what they take from French – have incorporated elements from English, Spanish and African languages, and almost two hundred words from Island Carib.

Finally, the last accusation brought against Patois (that to speak it shows inferiority) is not the most difficult to refute. It is true that those who speak the best Patois are illiterate, and that the fact of speaking *only* Patois coincides with that of being illiterate. Faced with the same problem, the government of Haiti decided that Patois should be taught during the first two years of a child's schooling; and with this end in view the Laubach system of orthography was adopted. It is perfectly adaptable to St. Lucian Creole; and we employed it to gather numerous texts and quite many proverbs. Two informants – already able to read and write English, it is true – were taught to use it in two weeks; and they then wrote up many pages of information on local customs.

One result of the present school policy is that most children learn to write a language that they know very imperfectly (the famous 'anglais kokkoï', or 'anglais banane' as it is called in Martinique); while these same children are unable to write the language that they speak perfectly. So long as French remained the official language of St. Lucia, Patois was constantly enriched by it; but this source of renewal having disappeared, it is now becoming very impoverished; for it borrows with difficulty from English. I was often better able to understand the speech of old people than the younger ones did, for whom many expressions, taken from XIXth-century or older French, had become incomprehensible.

In spite of this impoverishment, Creole remains the language

used in nearly all electoral speeches (whereas in Martinique all are given in French); and most St. Lucians employ it in the courts of law, even when they know English; while many peasants wishing to write a letter to one of their family who has emigrated to England dictate it in Creole to a bilingual friend or kinsman, who puts it into English.

At the present time it can be truthfully asserted that this linguistic strangulation (which was not practised in Mauritius during that island's period of development, and where French is taught in the schools) is responsible for the general backwardness of Dominica and St. Lucia, where the proportion of illiterates is very high. This state of affairs is caused, not by the prevalence of Creole itself, but by the refusal to esteem it as a valuable capital that should be made to yield interest. [1] And this large-scale illiteracy shows no signs of diminishing. During the course of our ethnographic investigations it became clear that school attendance was far from regular; and speaking of their own children, parents commented: "Yo pa ni gu pu lékol anglé (they have no taste for school in English)....."

However, St. Lucians as a whole have come to believe in the four sophisms patiently and endlessly drummed into them at school. And because of this they are not conscious of the phenomenon of frustration of which they are victims. Recently, certain general directions were sent to St. Lucia by UNESCO; and among them it was stated explicitly that no educational policy should tend to eradicate local languages. The Education Officer, a Barbadian, sententiously declared: "But these instructions do not in any way concern us, since Creole is not a language." And there the situation remains. The proper solution, which has little or no chance of being adopted, would be to teach both languages; for English is undoubtedly of prime necessity, being the language of the majority in the Federation and a *sine qua non* for whomever would emigrate.

But this imperative necessity can be satisfied without annihilating Patois; especially since the latter is of great value as a means of communication between all the Lesser Antilles (French and English). It may further be added that where Patois *has* been eradicated the quality of the local English has not improved, but continues by its accent and forms of expression to show traces of

[1] As in Dominica, this policy of 'decreolization' is systematic; v. TAYLOR, 1955, p. 50.

translation from the earlier language. But all these linguistic reasons are of no more interest to local opinion than they are to that of the general public in Europe with regard to some minority languages (Gaelic in Scotland, Basque and Breton in France, Sorbian in Germany). Could not the policy of large political units learn to put up with bilingualism?

REFERENCES

SUZANNE COMHAIRE-SYLVAIN: *Le créole haïtien: morphologie et syntaxe.* Wetteren (Belgique) & Port-au-Prince (Haïti), 1936.

ROBERT A. HALL, JR. (in collaboration with SUZANNE COMHAIRE-SYLVAIN, H. ORMONDE MCCONNELL & ALFRED MÉTRAUX): *Haitian Creole: Grammar-Texts-Vocabulary.* Memoir N° 74 of the American Anthropological Association, 1953.

ÉLODIE JOURDAIN: *Du français aux parlers créoles* and *Le vocabulaire du parler créole de la Martinique* (2 volumes). Paris, 1956.

DOUGLAS TAYLOR: Structural Outline of Caribbean Creole. *Word* 9, 1953, p. 43-59.

— Phonic Interference in Dominican Creole. *Word* 11, 1955, p. 45–52.

— Language Contacts in the West Indies. *Word* 12, 1956, p. 399-414.

R. W. THOMPSON: A Preliminary Survey of the Spanish Dialect of Trinidad. *Orbis* 6, 1957, p. 353-372.

J. KOOYMAN

DE WALLEN VAN WILLEMSTAD, CURAÇAO, OMSTREEKS 1750

Op 28 januari 1766 besluit de Kamer van Amsterdam der West-Indische Compagnie Directeur Rodier te Curaçao toestemming te geven de stenen die buiten de Steenen Stadspoort liggen te gebruiken voor het repareren van stellingen aan de Waterkant, mits die stenen een onderdeel zijn geweest van de uitleg van Willemstad. Dit is het einde van een langdurige, maar vooral verwarrende geschiedenis die zich tussen 1735 en 1755 heeft afgespeeld.

Van Meeteren [1] schrijft dat met de uitvoering van de plannen voor de uitleg die, na een besluit van de Compagnie daartoe in 1735, werden opgesteld, eerst in 1756 een begin is gemaakt, doch dat deze nooit voltooid zijn geworden.

Amelunxen [2] treedt iets dieper in de details en vermeldt nog de bemoeienis van de Prins van Oranje, die door Generaal van Burmania de plannen liet controleren, doch overleed, voordat Burmania hiermee klaar was. Meijer, die zich per contract had verbonden het plan uit te voeren, koopt dit af, waarna de Compagnie zelf het werk ter hand zou hebben genomen, waardoor de stad een niet onbelangrijke uitbreiding zou hebben ondergaan, en zodoende een verbod kon worden ingesteld de bebouwing op Pietermaai, Scharloo en Otrabanda uit te breiden.

De la Try Ellis [3] vermeldt dat er niets van de plannen gekomen is, o.a. door de financieele moeilijkheden waarin Meijer geraakt zou zijn.

Hamelberg [4] heeft wel het uitvoerigst de gang van zaken gereproduceerd, doch ook hij onthoudt zich van het vermelden van al te veel details, terwijl het juist de details zijn, die misschien enig licht kunnen werpen op de redenen, dat de plannen nooit uitgevoerd zijn.

Deze details konden grotendeels achterhaald worden door het onderzoek, dat de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Suriname-Nederlandse Antillen WOSUNA onder leiding van Prof. Dr. R. A. J. van Lier en Mr. Johanna L. G. Felhoen Kraal laat uitvoeren in de archieven van de West-Indische Compagnie. Doordat dit onderzoek zich tot nu toe sterk op

[1] N. VAN MEETEREN: *De oude vestingwerken, forten en batterijen van Curaçao*. Willemstad, 1951.

[2] C. P. AMELUNXEN: *De geschiedenis van Curaçao*. 1929.

[3] W. CH. DE LA TRY ELLIS: Eenige oude straten en pleinen, gebouwen en gronden. *Lux 3*, 1946/7, nrs 5 en 7.

[4] J. H. J. HAMELBERG: *De Nederlanders op de West-Indische eilanden*, I. Amsterdam, 1901.

de periode 1750–1755 richtte, kunnen wij ons een vrij volledig beeld vormen van wat zich met betrekking tot deze kwestie heeft afgespeeld. Bij dit onderzoek zijn ook twee werktekeningen gevonden met een uitvoerige berekening van de te maken muren enz., welke voor Meijer het motief zijn geweest zich uiteindelijk aan het contract te onttrekken door het af te kopen.

Na een vijfjarige briefwisseling tussen Holland en Curaçao, meent de Compagnie dat de versterkingen van Curaçao uitgebreid moeten worden. Een onderdeel van die uitbreiding zal zijn het uitleggen van de stad naar het oosten. De Bewindhebberen kunnen echter niet zelf alle daaraan verbonden kosten dragen, en verzoeken de Staten-Generaal daarin tegemoet te komen. Deze besluiten op 21 oktober 1740 dat er op kosten van de Compagnie twee ingenieurs naar Curaçao moeten vertrekken om de werken te laten aanleggen. Op 2 september 1742 arriveren dan Kapitein Gustaaf Schrijver en Godfried Carel Esdré eindelijk op Curaçao.

Een half jaar later, op 1 februari 1743 berichten zij, dat het plan voor de uitleg der stad, zoals Luitenant Hertell dat heeft opgesteld, niet uitgevoerd kan worden, "uyt hoofde dat het kerkhoff zoude moeten geremoveert werden, waartoe de Burgerij van Curaçao haar consent niet wilde geeven" [1], en sturen zij een ontwerp mee, waardoor dit bezwaar opgeheven zou zijn.

"Veel papier is er wederzijds beschreeven" [1] omtrent het dragen van de kosten. De Staten-Generaal menen dat de Compagnie alle voordelen van een betere defensie geniet en zij dus ook het maken der defensiewerken moet betalen. De Compagnie is van haar kant een lijnrecht tegenovergestelde mening toegedaan, en wel dat een ieder vrijelijk de vaart en handel op Curaçao mocht uitoefenen, waardoor het eiland "van meerder impertantie was voor het generaal als voor de participanten van de Comp. in 't bijzonder" [1] en het dus niet meer dan billijk was, dat de staat de kosten droeg.

Tot maart 1745 was ondertussen aan de uitleg niets gedaan dan dat "het fondament van de linker flank [?] van het Bastion bloedfort stond". [1]

Geregeld wordt Faesch aangemaand – hij is dan Directeur van Curaçao – te zorgen dat het werk opschiet, want de Compagnie ergert zich aan de langzame gang van zaken, die zoals zij op 14 oktober 1745 schrijft "veroorsaakt wierd door de onwilligheijt der opgeseetenen in het fourneren hunner slaven" [1] waarvoor Faesch moet zorgen dat het gebeurt. Op 12 maart 1746 verdedigt Faesch zich hiertegen, door te schrijven dat het werk zo slecht vordert, omdat de plannen steeds veranderd worden en over en weer gezonden moeten worden, waardoor de zaak zoveel tijd vraagt, dat de burgerij gaat weigeren slaven te leveren, ondanks alle pogingen zijnerzijds die weigering op te heffen. Ook schrijft hij dan, dat ongeveer een jaar tevoren Willem Meijer en Moses Penso bij hem zijn geweest met een voorstel de stad op hun kosten uit te leggen, mits zij de nieuw ingesloten gronden in eigendom toegewezen krijgen. Hij is hier niet op ingegaan, omdat zij slechts een „Simpele muur" wilden bouwen.

Op 6 juni 1746 schrijft Faesch dat Meijer nu met een nieuw plan bij hem

---

[1] Kopie van een memorie van Generaal Baron de Burmania, op 23-5-1752 door Amsterdam naar Zeeland gezonden.

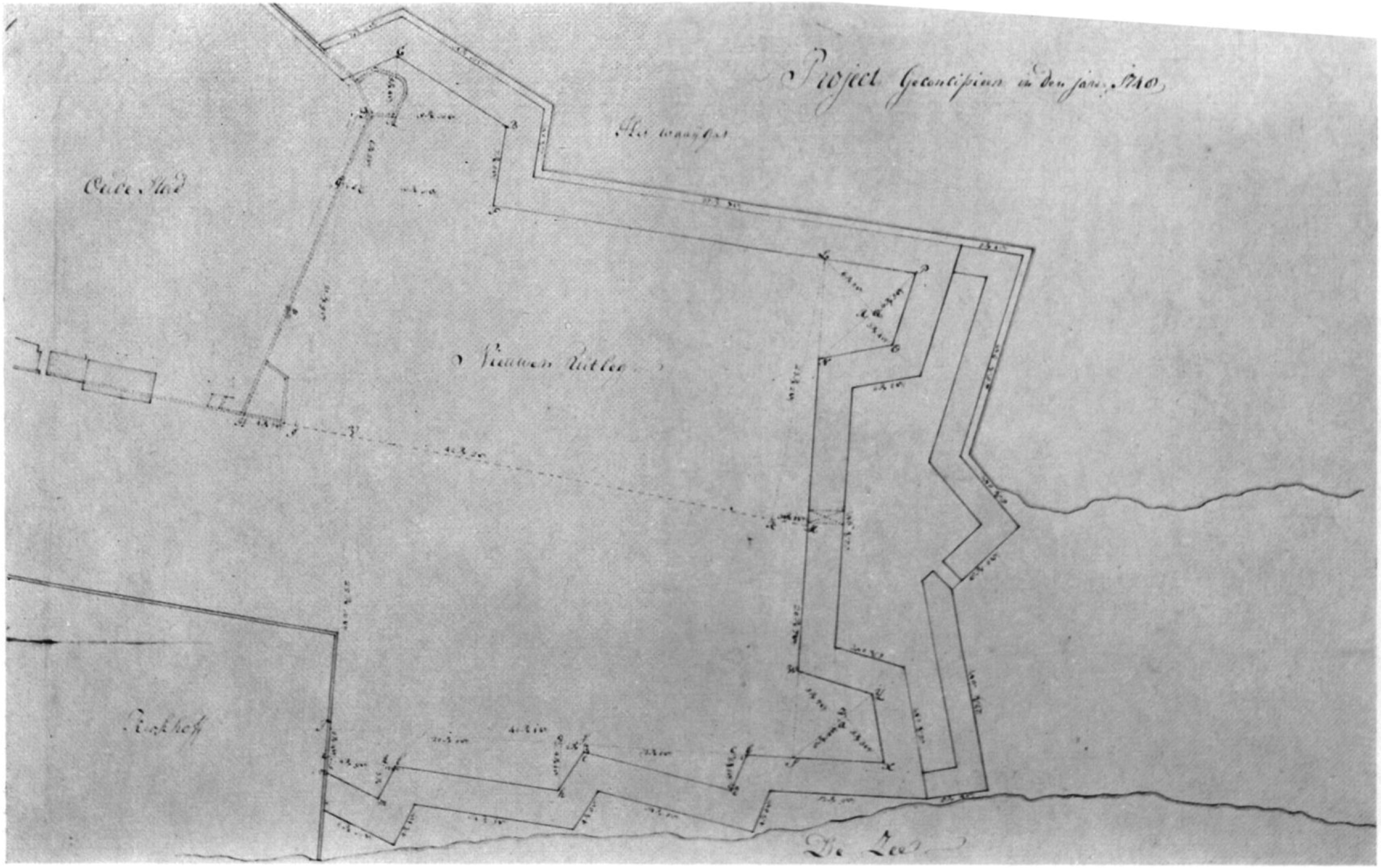
is gekomen, dat hem aannemelijker toeschijnt, omdat Meijer bereid is volgens de plannen van de ingenieurs te werken. Weer eist deze de nieuw ingesloten grond als loon in eigendom te ontvangen, terwijl geinteresseerden dan bij hem een erf kunnen kopen om een eventuele woning op te bouwen. Hij stelt echter ook de voorwaarde, dat indien hij het eenmaal met de ingenieurs eens is geworden over de werktekening, veranderingen daarin het contract ongeldig zullen doen worden, indien hij door die veranderingen meer muren zal moeten aanleggen of minder grond toegewezen zal krijgen. Een voorwaarde waar hij zich later met alle macht aan zal vastklemmen.

Op 3 januari 1747 is dit plan bij resolutie van de Bewindhebberen geaccepteerd en is een voorbereidend contract gesloten met Thomas Meijer, koopman te Amsterdam – een broer van Willem Meijer – die voor Willem als tussenpersoon optreedt. Bij dit contract wordt Meijer alle mogelijke steun gegeven. Hem zal van het eerstvolgend op Curaçao aankomend slavenschip geleverd worden "een getal van hondert en vijftig a twee hondert jonge negros slaven van de goudkust, van agtien tot dartig jaren oud, gezont en zonder letzel of verminktheijt" [1] à 145 pesos per stuk en hij zal vrijgesteld worden over deze slaven hoofdgeld te betalen, zolang hij bezig is met de uitleg. Metselaars zullen op Curaçao niet door anderen gehuurd mogen worden zolang hij ze nodig heeft; zand, stenen en klei mogen door anderen niet meer van de vindplaatsen gehaald worden, etc.
Op 5 oktober 1748 stuurt Faesch de plattegrond [2] over, volgens welke Meijer met de ingenieurs is overeengekomen de stad uit te leggen en schrijft hij dat het contract met Meyer op 15 augustus 1748 is gesloten. Op oudejaarsdag komt de Compagnie dan tot het definitieve contract met Thomas Meijer.

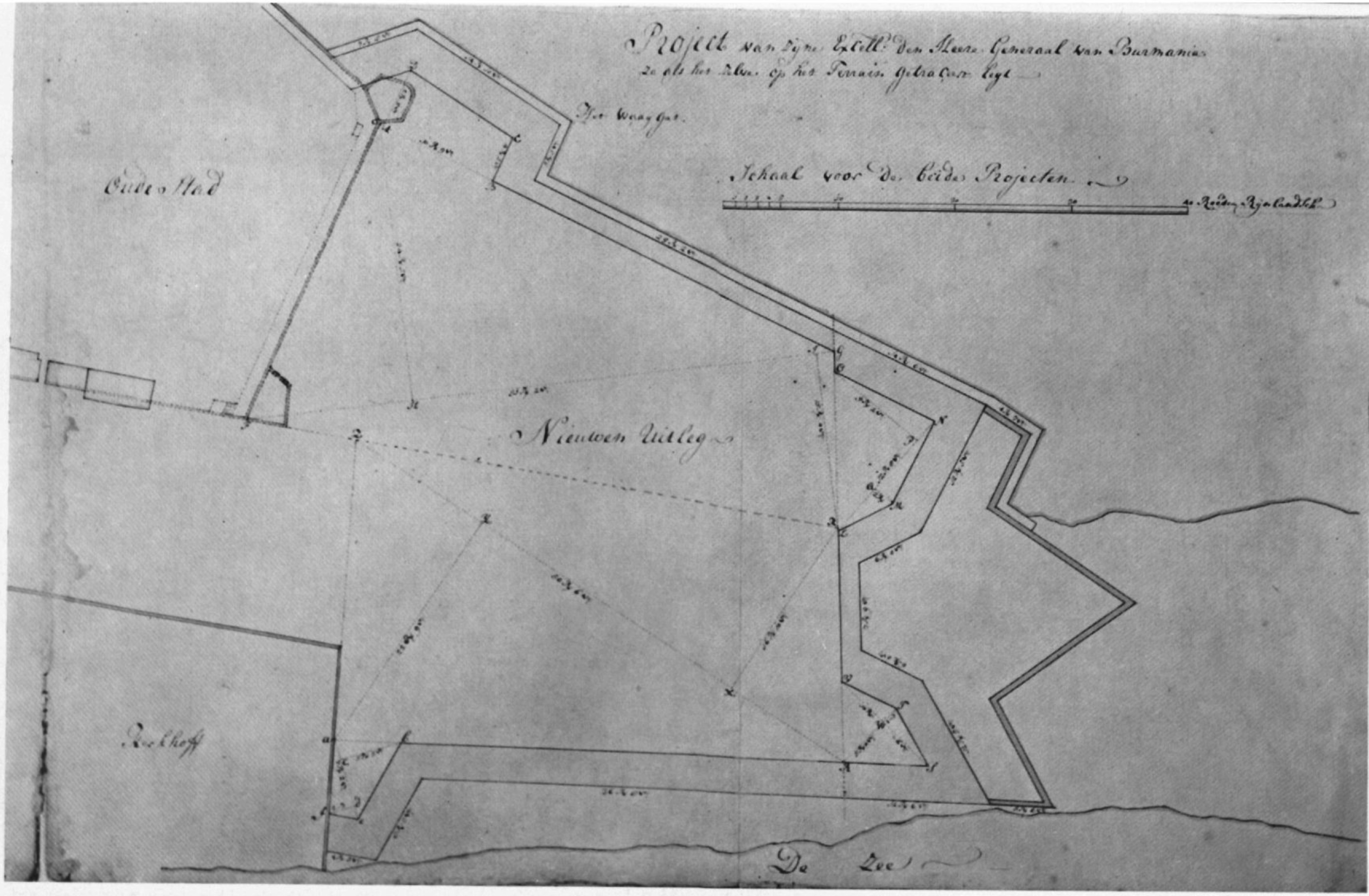
Dan, als de zaak een tijdje rustig is geweest, beginnen de moeilijkheden met de burgerij weer op te laaien, nu in de vorm, zoals Faesch op 15 maart 1749 schrijft, dat men bezwaar maakt, dat Meijer de ingesloten grond geheel zal krijgen, want een stuk grond in het Waaigat, dat bestemd was voor de vergroting van het Bloedfort, in de noord-oost hoek van de stad, is gedempt met gelden uit de burgerkas, en Meijer kan er zodoende geen recht op laten gelden. Dit is volgens Faesch niet juist, want de slaven die hij bij het dempen heeft laten huren, zijn voor rekening van de Compagnie gehuurd. Deze bewering zal hij later niet vol kunnen houden; hij moet dan schrijven, dat zij gehuurd zijn met gelden die toch al voor de versterking van de stad bestemd waren. Al eerder waren er moeilijkheden geweest, (die trouwens nog voortduren) met betrekking tot het benoemen van burgerofficieren, waardoor de stemming onder de burgerij gespannen blijft.

Op 28 januari schrijft Faesch dat Meijer niet kan beginnen alvorens deze geschillen zijn opgelost. Dit alles gaat Meijer zo vervelen, dat Faesch op 2 februari 1749 moet schrijven, dat Meijer verzocht heeft van zijn contract ontslagen te worden. De Compagnie kan hier echter niet op ingaan, want het is van het grootste belang dat de stad een goede defensie krijgt, doch zelf kan de Compagnie dit niet betalen, en de Staat wil ook niet in de kosten bijdragen. De positie van Meijer wordt ook steeds minder benijdenswaardig, want op 23 januari schrijft Faesch dat Meijer in compagnonschap

[1] Brief Heren X naar Curaçao dd. 31-1-1747.
[2] Een kopie hiervan is afgedrukt in HAMELBERG.

1. Het plan–1748, met ingetekende hulplijnen voor de berekening, zoals Esdré dat op 21–6–1754 opstuurde. Het Bloedfort ligt aan de rechterbovenhoek van de oude stad.

II. Het plan–1752, bij dezelfde brief van Esdré opgestuurd, waartegen Willem Meijer zijn bezwaren had. Beide kaarten zijn bij het "WOSUNA-onderzoek" gevonden in de band "Brieven en Papieren uit Curaçao aan de Kamer van Amsterdam", Algemeen Rijksarchief, W.I.C. nr. 599; 5-6-1752 tot 22-11-1753.

met enige anderen het plan zou uitvoeren, doch nu het contract eenmaal getekend was, hebben zij hem er alleen voor laten staan. Faesch weet niet of dit is gebeurd om "Meijer tot den val te brengen".

Uiteindelijk wordt besloten de hele kwestie maar aan de Prins van Oranje voor te leggen. Deze legt de plannen in handen van Generaal Baron de Burmania. Voordat Burmania echter met de bestudering hiervan klaar is, komt de Prins te overlijden, waardoor hij de plannen weer naar Amsterdam moet terugsturen; wel komt hij nog tot het schrijven van een memorie dd. 14 november 1751 waarin hij de hele gang van zaken recapituleert en verder schrijft dat de plannen hem zeer goed toeschijnen, alleen moeten er zijns inziens enige wijzingen in de uitleg van Willemstad gebracht worden (de moeilijkheden beperkten zich niet tot de uitleg, maar traden ook bij de defensiewerken aan de buitenbaaien op). [1]

Esdré, die speciaal voor deze kwestie naar Holland is gekomen (Schrijver is inmiddels overleden), geeft op 15 mei 1752 in een brief aan Amsterdam als zijn mening te kennen dat hij wel in grote lijnen met het plan-Burmania accoord kan gaan, maar dat de oostelijke muur iets meer naar het oosten verlegd moet worden dan Burmania hem getekend heeft, anders zullen de ingesloten gronden minder oppervlakte beslaan dan in het oorspronkelijke plan, en kan Meijer zich dus van het contract ontslagen achten. Verder vindt hij het beter, als de Compagnie een verbod zou uitvaardigen op Scharloo, Pietermaai of Otrabanda huizen bij te bouwen of bestaande huizen hoger op te trekken, aangezien dit de defensie zou belemmeren, en er door de uitleg toch voldoende bouwruimte binnen de stad zal vrijkomen. Op 25 juli 1752 schrijft Amsterdam dan aan Faesch, dat de nieuwe plannen, zoals Burmania die opgesteld heeft, uitgevoerd moeten worden. Esdré is met alle papieren naar Curaçao vertrokken en zodra hij aankomt moet Meijer met het werk beginnen. De "Lunette met zijne redans en traversen" hoeft Meijer niet te bouwen, aangezien dit een vermeerdering van de muren zou zijn, maar zij zullen op kosten van de Compagnie uitgevoerd worden. Als Esdré op Curaçao is gearriveerd, schrijft hij naar Amsterdam op 5 januari 1753, dat Meijer meent na de veranderingen in het plan niet gehouden te zijn aan het contract. Esdré kan het niet met hem eens zijn, daar de veranderingen eerder in Meijer's voordeel zijn.

Ondertussen is Moses Penso door Meijer in de arm genomen. Hij wil het contract wel overnemen, zoals hij op 13 mei 1751 met Meijer onderhands is overeengekomen. In de loop der jaren is Meijer's gezondheid namelijk sterk achteruitgegaan en hij zou graag naar Holland gaan om weer op krachten te komen.

Gevieren (Faesch, Esdré, Meijer en Penso) komt men nu op 12 januari 1753 tot een mondelinge overeenkomst het plan-Burmania uit te voeren.

---

[1] Een van de veranderingen is een gracht tussen het Waaigat en de zee, voor de oostelijke stadsmuur. Deze gracht zal door Esdré later afgeraden worden, aangezien er op Curaçao geen "mineurs of mijnwerkers" zijn, en "het springen van de rots" dus niet uitgevoerd kan worden. G. van Lennep Coster, kapitein ter zee, schrijft in zijn *Aantekeningen gehouden gedurende mijn verblijf in de West-Indiën* (Amsterdam, 1842) dat de plannen van Generaal Krayenhoff (± 1830) ook een dergelijke gracht beoogden, die slechts half voltooid was, en waarvan de resten tijdens van Lennep Coster's bezoek nog aanwezig waren.

Penso die het contract nu zal afwerken begint aan de uitleg en in de loop van 1753 wordt er, zoals Esdré herhaaldelijk kan melden, behoorlijk aan gewerkt. Toch is Meijer nog niet helemaal tevreden over de gang van zaken, want hoewel hij nu dus feitelijk buiten het contract staat, blijft hij er zich toch mee bemoeien, en probeert hij het werk te traineren, voornamelijk omdat Penso te werk gaat volgens het plan-Burmania, waar Meijer het ondanks zijn mondeling fiat toch niet mee eens kan zijn. Conform de orders die Faesch dan uit Holland krijgt, wil hij Meijer wel officieel ontslaan en definitief Penso aanstellen, doch deze ligt, als de orders aankomen, ziek en Faesch zal wachten tot hij hersteld is. Op 2 maart 1754 overlijdt Penso, als een der eerste slachtoffers van een ziekte die het leven op Curaçao zal ontwrichten en hoewel niet altijd fataal de patienten toch langdurig aan een ziekbed kluistert en op een gegeven moment bijvoorbeeld slechts één raadslid in functie laat.

Hoewel zij dus niet uitgevoerd zijn, meent Meijer dat de orders hem te ontslaan voldoende zijn om hem verder buiten de zaak te laten. Hij staat echter alleen in deze mening, en op 21 juni 1754 stuurt Esdré een vergelijking over tussen de twee plannen. Aan de hand van een gedetailleerde plattegrond (zie illustaties) komt hij na een wiskundige bewerking van zes pagina's tot de conslusie, dat het plan-1748 insluit 2198 vierkante roeden Rijnlandse maat, dat er aan metselwerk te maken is 2564 kubieke Toises [1] en aan ophoging der wallen 4255 kubieke Toises, terwijl voor het plan-1752 (Burmania) gelden respectievelijk de getallen 2200, 1707 en 2015, zodat Meijer minder werk hoeft te laten uitvoeren en in ruil daarvoor meer grond zal winnen. Hij kan zich dan ook niet voorstellen, dat Meijer ook maar enig geldig motief zou kunnen aanvoeren om het werk neer te leggen. De Kamer van Amsterdam schrijft hierop op 20 december 1754 aan Faesch dat zij hoopt, dat Meijer "zal hebben afgesien van zijn verkeert begrip en Sustenuen, van zig ontslagen te agten van desselfs engagement met deeze Compagnie aangegaan" en met spoed zal voortgaan het werk uit te voeren.

Uiteindelijk wordt het alle betrokkenen toch te veel.

Meijer blijft weigeren het plan zoals Burmania dat opgesteld heeft uit te voeren, niettegenstaande Penso hiermee al een eind opgeschoten was. Ook blijven de inwoners van Curaçao onwillig de kosten die de demping van het stuk Waaigat met zich meegebracht heeft – welke demping ongeveer de helft beslaat van het gehele te dempen stuk waarlangs de noordwal is geprojecteerd – zonder vergoeding aan Meijer te doen toevallen. Eveneens duren de onlusten nog voort met betrekking tot de benoeming van de burgerofficieren. Al deze onlusten liepen zo hoog, dat Faesch, zoals hij op 20 april 1754 verklaart, Meijer herhaaldelijk heeft moeten verzoeken nog niet met de uitleg te beginnen voordat deze geschillen bijgelegd zijn. Dit is wel in flagrante tegenspraak met wat Faesch steeds de Compagnie heeft voorgehouden: dat Meijer onwillig zou zijn. Dat door het uitstel hem door de Directeur opgelegd Meijer de lust verging en hij later weigerde nog iets te doen, is hem misschien niet zo kwalijk te nemen als Faesch het doet in zijn uitingen tegenover de Compagnie.

En dan is er nog de economische factor, die de W. I. C. als bedrijf mis-

---

[1] Volgens *Larousse du XX*[e] *siècle* (1933) is de Toise een oude lengtemaat van 1, 949 meter; 1 kub. Toise is 7, 40389 m^3.

schien wel het meest moet hebben geïnteresserd. Door de achteruitgang van de handel is de economische positie van het eiland zeer verslechterd. Het komt zover, zoals een groot aantal ingezetenen later nog in een gezamenlijk request aan Amsterdam zullen schrijven (20 februari 1756), dat huizen die op onafbetaalde hypotheken verkocht moeten worden slechts een derde van hun kapitaal opbrengen, zodat een uitleg, waardoor nog meer bouwruimte vrijkomt, de toestand nog hachelijker zal maken, zeer ten nadele van allerlei openbare (en dus aan de Compagnie toebehorende) kassen, die hun geld veel in hypotheken hadden belegd.

Faesch adviseert dan op 5 september 1755 aan Amsterdam, mocht Meijer zulks aanbieden, hem toe te staan het contract voor een redelijke som af te kopen, en met de uitleg te wachten, tot de handel weer wat zal zijn opgebloeid. Is dit een onderonsje geweest tussen Faesch en de gebroeders Meijer? Of was de Compagnie blij dat zij haar gezicht eindelijk kon redden door het advies van Faesch snel op te volgen?

Amper drie maanden later (gezien de verbindingen in die tijd kan Amsterdam het advies van Faesch nog maar nauwelijks ontvangen hebben) heeft Amsterdam al een overeenkomst met Thomas Meijer afgesloten, dat indien de andere kamers ermee accoord gaan het contract voor twaalf duizend Pesos door Willem Meijer afgekocht kan worden. Verder noemt Thomas Meijer in zijn brief aan Amsterdam, waarvan een ongedateerde kopie op 12 december 1755 door Amsterdam naar Zeeland gestuurd wordt nog een aantal motieven op, die Amsterdam heeft "bevonden te weesen niet geheel en al ongefundeert", zoals zij in haar begeleidend schrijven zegt; o.m. dat Penso wel volgens het plan-Burmania heeft gewerkt, doch dat Meijer zich daartoe nooit schriftelijk heeft verbonden, en er dus ook niet aan gehouden kan worden; dat de nabijgelegen bergen achter Scharloo onvoldoende verdedigd zijn en daarvandaan de stad makkelijk platgeschoten kan worden, en dat er trouwens op Curaçao toch niet voldoende militairen zijn om de nieuwe muren voldoende te bemannen en te verdedigen [sic]. Dit alles doet de Compagnie besluiten om Willem Meijer maar toe te staan, het contract voor de gemelde som – in die tijd geen gering bedrag – af te kopen en op 12 mei 1756 kan Faesch aan Amsterdam mededelen, dat hij (Willem Meijer ondertussen overleden zijnde) met de weduwe Meijer is overeengekomen, dat zij in twee driemaandelijkse termijnen Ps 12.000 in de Compagnie's kas zal storten, waarmee de erven Meijer van het contract ontslagen zijn.

Tien jaar later wordt het werk van Penso door Rodier afgebroken.

BOEKBESPREKING

Jewish Education in Curaçao (1692–1802), door ISAAC SAMUEL EMMANUEL. Publications of the American Jewish Historical Society 44, 1955, (no 4) p. 215–236.

Behalve de geschiedenis van het joodse onderwijs op Curaçao in de achttiende eeuw geeft Dr. Emmanuel in zijn artikel ook historische bijzonderheden van meer algemeen belang.

Zo bv. dat Isaac Aboab, die met zijn gezelschap in 1641 naar Brazilië reisde, nog in hetzelfde jaar als Hakham (Rabbi, leraar) te Recife vervangen werd door de ook in de zeventiende eeuwse geschiedenis van Amsterdam bekende Menasseh Ben Israel. Wat Curaçao betreft, heeft dr. Emmanuel geen bewijzen kunnen vinden voor het bestaan ener georganiseerde joodse gemeenschap op het eiland vóór 1659; Jan de Illan bracht in 1651 slechts tien kolonisten mede. Op initiatief echter van Jeoshuah Henriques, reeds in 1656 op Curaçao verblijvend, arriveerden in 1659 een aantal Portugees-joodse families uit Nederland, tezamen een zeventigtal mannen, vrouwen en kinderen. De in Brazilië geboren Joseph Nunes de Fonseca, alias David Nassy, zou, volgens de schrijver, met zijn kolonisatieplan voor Curaçao van 1652 niet naar wens geslaagd zijn, wat zou zijn af te leiden uit het feit dat hij in 1657 met de West-Indische Compagnie een overeenkomst sloot voor het peupleren van de Wilde Kust.

Dr. Emmanuel heeft voor zijn studie o.a. gebruik kunnen maken van de in handschrift op Curaçao in particulier bezit aanwezige memories van David Senior en Ephraim Curiel– en een kroniek van Lopez Penha. Van zijn geschiedenis der Joden op Curaçao is het tweede gedeelte (over het joodse kerkhof) verschenen; het eerste algemene deel is nog niet gepubliceerd.[1]

Het blijkt wel duidelijk, dat ook in de achttiende eeuw de Sephardische Joden op Curaçao zich, naast het Hebreeuws, vooral van het Portugees bedienden, soms ook van het Spaans. Van enige teksten voor de studie op een joodse school op Curaçao zegt Dr. Emmanuel dat zij alle in Ladino,[2]

---

[1] Zie de bespreking van *Precious Stones* in de *W. I. Gids 38*, 1958, p. 111–113.

[2] Ladino. Eén der betekenissen waarin dit adjectief in Spaans Amerika gebruikt werd in de slaventijd (negros boçales tegenover negros ladinos) werd al eens in dit tijdschrift (*22*, 1940, p. 163) vermeld.

Evenals zovele andere Spaanse woorden echter heeft dit woord een aan-

in het Spaans dus, gesteld waren. Ook geeft hij de Spaanse tekst van een brief welke de gewezen Curaçaose Hakham Ishac Carigal, blijkbaar uit Italië afkomstig, bij zijn terugkomst van het eiland, aan de Amsterdamse Parnassim schreef in 1764.

Overal waar Portugese Joden zich vestigden, in landen waar zij verwachten konden godsdienstvrijheid te zullen genieten, hechtten zij grote waarde aan de bevoegdheid der aan te stellen voorgangers tot het leiden der scholen en het geven van onderricht. Ook op opvoedkundig gebied richtte men zich vooral naar de moeder-gemeenschap in Amsterdam, welker organisatie van vóór 1616 bij voorkeur tot model diende voor de Talmud Torahs over zee.

Op de joodse scholen op Curaçao was het volgen van het godsdienstig onderricht verplicht; leden der gemeenschap mochten geen particuliere scholen houden in concurrentie met die van de congregatie, d.w.z. met dezelfde schooltijden. Er was een schoolleeftijd vastgesteld en er bestond leerplicht; ouders die zich hieraan niet hielden werden door de Parnassim gestraft en in 1716 werd zelfs de hulp van Directeur Jonathan van Beuningen ingeroepen om een recalcitrante vader tot gehoorzaamheid te dwingen.

In 1749/50 waren er op Curaçao ten minste vijf schoolonderwijzers voor de officiële joodse onderwijsinstellingen, terwijl in 1762/63 de West-Indische Compagnie slechts één onderwijzer in dienst had voor het onderricht der nietjoodse blanke bevolking van het eiland. En toen in 1760 een nieuwe protestantse schoolmeester benoemd werd, wist deze zijn eis ingewilligd te zien dat de particuliere scholen op Pietermaai gesloten zouden worden, terwijl er slechts twee in Otrabanda bestaan zouden blijven.

De Rabbi had het toezicht op scholieren en onderwijzers, doch was onderworpen aan de bepalingen van Mahamad (uitvoerend comité der congregatie) en Parnassim (opzieners). Vacanties voor leerlingen en leraren waren beperkt tot weinige joodse rust-, vasten- en gedenkdagen.

Joodse meisjes op Curaçao ontvingen, voor zover betrof de heilige wetten, tot het begin der negentiende eeuw geen onderricht, evenmin als dit het geval was met haar zusters in Amsterdam. Welgestelde Curaçaos-joodse families huurden wel particuliere onderwijzers om haar dochters aan huis, in tegenwoordigheid der moeders, lezen, schrijven en rekenen te leren. Slechts enkele joodse vrouwen op Curaçao konden tegen het eind der achttiende eeuw notariële acten met volle naam ondertekenen.

Mikvé Israel, de Sephardische gemeenschap op Curaçao, was in menig opzicht één grote familie, sterk door onderlinge huwelijken verbonden. Men vormde broederschappen, naar het voorbeeld van Amsterdam, resp. in navolging der Spaanse Hermandades, doch met het doel niet alleen

---

tal zeer verschillende betekenissen; TOLHAUSEN, *Spanisches und Deutsches Wörterbuch* geeft o.a.: 'altkastilisch'.

In een in het zuiden van Mexico spelend verhaal (*The Saturday Evening Post*, 14 mei 1955) komen twee personen voor, de eigenaar en de klerk van het hotel, die "were Ladinos and their mustaches were evidence of this classification, which is economic and not racial. A Ladino is a townsman and owner of property, a Christian who follows Latin ways. He wears shoes and never sandals and always the mustache. He may be part Indian, a mestizo, but never all Indian".

nooddruftige geloofsgenoten te ondersteunen, maar ook op gezette tijden met de Rabbijn de Torah te bestuderen. Ook was een der doeleinden van deze broederschappen het inzamelen van gelden voor hulp aan Jeruzalem, Hebron en de andere heilige plaatsen der Joden. De bijdragen der Curaçaose Sephardim waren van belang.

Ten slotte lezen wij nog iets over de epidemie van 1761 en de grote droogte van 1762/63 op Curaçao. Aan het slot van zijn artikel geeft Dr. Emmanuel een lijst der namen van hen die van 1690-1802 op Curaçao gediend hebben als Parnas van Talmud Torah; vele dier namen leven nog steeds op het eiland voort. M.

They Seek a Living, door JOYCE EGGINTON. Hutchinson, London, 1957, 192 blz. (16/–)

Joyce Egginton, een Engels journaliste, geeft in dit boek een aantal indrukken weer van achtergronden en problemen van de Westindische migratie naar Engeland.

Behalve Indiërs, Pakistani, Afrikanen etc. zijn er op het ogenblik 80000 West-Indiërs in Engeland, waarvan de meesten in de afgelopen zes jaar zijn gearriveerd. Hoewel men onder hen mensen van alle Britse eilanden in het Caribisch gebied kan vinden, wordt de meerderheid gevormd door Jamaicanen.

De overbevolking en de slechte economische situatie, waardoor velen tot werkloosheid zijn gedwongen, maken migratie voor vele West-Indiërs noodzakelijk. De schrijfster zegt zelfs: "When the full story of the colony s recorded, the crises explained and the reasons disentangled, historians can only reach the same conclusion as West-Indians reached years ago: That a nation cannot flourish without promise or man live by breadfruit alone. It is not surprising that thousands have left the West-Indies. The surprising thing is that so many have stayed."

Migratie is niets nieuws in de geschiedenis van deze eilanden. Reeds in de vorige eeuw (na 1880) werkten vele West-Indiërs aan de aanleg van het Panama-kanaal. In de 20ste eeuw trokken ze in grote getale naar Zuid- en Centraal Amerika, naar andere eilanden in het Caribisch gebied zoals Cuba, en naar de Verenigde Staten. In de laatste jaren van de tweede wereldoorlog nam de trek naar de V.S. aanzienlijk toe, tot in 1952 de Immigration and Nationality Act het aantal Westindische immigranten sterk beperkte. Toen begon de uittocht naar Engeland, waar juist in die tijd groot gebrek aan arbeidskrachten was.

Vóór 1951 was het aantal West-Indiërs dat Engeland binnenkwam nooit groter geweest dan 1000 per jaar. In 1952 en 1953 bedroeg hun aantal gemiddeld 2000, in 1954 10000, in 1955 24000, in 1956 26000. In 1957 was nog geen vermindering van deze stroom te bespeuren.

De auteur vertelt hoe velen naar Engeland komen met uiterst vage of verkeerde ideeën van hetgeen hun daar te wachten staat. Hun kennis van dit land is vaak alleen gebaseerd op wat zij leerden uit schoolboekjes, die uit de Victoriaanse tijd dateren, en op de dikwijls misleidende propaganda van agenten van reisbureaux. Zij schildert een triest beeld van West-Indiërs, die rillend in dunne tropenkleren in de koude Engelse winter aankomen; één met een paar shillings op zak wil, zonder enig idee van grote afstanden te hebben, een Londense taxi aanroepen om hem naar

Birmingham te brengen, een ander heeft één adres bij zich: "Care of Mrs. Brown, London" en beseft niet direct dat het in Londen niet zo gemakkelijk is Mrs. Brown te vinden als dat was in het Westindische dorp waaruit hij afkomstig is.

Dergelijke toestanden komen echter op het ogenblik praktisch niet meer voor. Ook al omdat de meesten die nù aankomen reeds in Engeland gevestigde familieleden of vrienden hebben die hen opvangen.

De lezer krijgt verder een goed verslag van de vaak uiterst slechte huisvesting, van de verhouding tussen blanke en niet-blanke arbeiders, en een inzicht in de geschiedenis van de weinigen die de moeilijkheden niet aankunnen en terugkeren, en van de velen die succes hebben en zich voorgoed in Engeland vestigen.

De schrijfster geeft enige voorbeelden van colour prejudice in Engeland. Wanneer zij echter spreekt over Jamaica en haar bevolking en zegt: "They live in a community where colour prejudice scarcely exists and are immensely proud of the fact", is dit wel sterk in tegenspraak met hetgeen zij op een andere bladzijde beweert: "There is a strong social ambition 'to breed lighter.' Just as English couples want their children educated better than they are themselves, so West Indians long for their descendants to be paler of skin. ... a half caste has more chance of business than a pure negro. It is colour, rather than rank, which counts."

Joyce Egginton pleit voortdurend voor betere voorlichting van de migranten, waardoor vele moeilijkheden en teleurstellingen kunnen worden voorkomen. Zij wijdt enkele bladzijden aan hetgeen de regering van Barbados op dit gebied heeft gedaan. In haar in 1957 verschenen boek noemt zij nog niet de in juni 1956 opgerichte British Caribbean Welfare Service. Deze in Londen gevestigde organisatie kan men zien als een soort overkoepelend orgaan van alle Welfare Services in Engeland. De B.C.W.S. verspreidt onder toekomstige migranten een pamflet *Before you go to Britain*, dat tal van praktische inlichtingen bevat omtrent klimaat, huisvesting, werkgelegenheid, kosten van levensonderhoud, inkomstenbelasting etc. Bij aankomst in Engeland ontvangen de migranten het pamflet *Settle in Britain*. Bovendien zorgt deze dienst voor ontvangst en indien nodig, tijdelijke huisvesting van de migranten. Hij onderhoudt voortdurend contact met arbeidsbeurzen, werkgevers, vakverenigingen en houdt zich zo op de hoogte van de situatie op de arbeidsmarkt. Geregeld wordt een verslag hiervan aan de regeringen van de verschillende Westindische eilanden gezonden. Hij verzamelt statistische gegevens over de migranten en voorziet clubs, politieke groeperingen, scholen, vakverenigingen en andere geïnteresseerde groepen, van sprekers, die op deskundige wijze inlichtingen kunnen geven over West-Indiërs, hun herkomst, hun problemen, hun eigenaardigheden, enz.

Men moet deze laatste taak niet onderschatten. Een Welfare Officer in Birmingham zei mij: De aanpassing van de West-Indiërs is maar een deel van mijn werk. Even belangrijk is de aanpassing en opvoeding van het Engelse publiek. Het is vaak onstellend zo weinig als de gemiddelde Engelsman afweet van al die verschillende mensen, die evenals hij de Britse nationaliteit bezitten. Dikwijls maakt hij nauwelijks onderscheid tussen Afrikanen, West-Indiërs en mensen uit India. Ze zijn allemaal 'coloured'.

De West-Indiër echter voelt zich beledigd wanneer men hem vraagt

hoe hij zo snel Engels heeft geleerd (nota bene zijn moedertaal), evenals de Afrikaan aan wie in alle ernst gevraagd werd of hij ooit kleren had gedragen voor hij naar Engeland kwam.

De waarde van dit boek lijkt mij dan ook, dat het aan een groot publiek voorlichting kan geven omtrent een boeiend probleem waarover in de Engelse pers vaak zulke verwarrende artikelen verschijnen en waarover zulke tegenstrijdige meningen bestaan.

De schrijfster haalt een uitspraak aan van Dr. Aggrey, een van de voorvechters van modern Afrika: "You can play some sort of tune on the white keys, and some sort ot tune on the black keys, but to produce real harmony you must play both the black and the white keys." Zij wijst erop dat de 'colonial worker' als Brits onderdaan gelijke rechten heeft als de Engelsman en pleit voor "realization that the National Anthem was written for black and white keys."

EVA E. VAN DER MARK

Food and Nutrition of Arubans, door F. STEENMEIJER. Proefschrift Utrecht, 1957, 139 + 8 blz., ill.

In dit proefschrift wordt het eerste systematische voedingsonderzoek in de Nederlandse Antillen beschreven. Behalve resultaten van het door de auteur uitgevoerde onderzoek bevat het boekje ook een groot aantal fundamentele gegevens over de voedingsmiddelen en voedingsgewoontes op het eiland Aruba. Het mag daarom wel als een standaardwerk over dit onderwerp worden beschouwd en alleen reeds om deze redenen is het zeer de moeite van het bestuderen waard. Men komt echter nog meer onder de indruk van de volledigheid, indien men zich realiseert dat de schrijver het gehele onderzoek in zijn vrije tijd heeft moeten doen, aangezien zijn werkkring op een enigszins ander terrein lag.

Het onderzoek bestond uit een menu-onderzoek bij een 60-tal gezinnen en een medisch-lichamelijk onderzoek van bijna 2500 kinderen.

Het menu-onderzoek geschiedde bij de meeste gezinnen door deze één keer te ondervragen. Bij 10 gezinnen werd de methode van het huishoudboekje gebruikt, doch deze gegevens waren weinig betrouwbaar. Verreweg het grootste deel van het menu blijkt te bestaan uit geïmporteerde artikelen. Maïs vormt een zeer belangrijk deel van het menu in de vorm van 'funchi'. Brood en rijst worden eveneens regelmatig gebruikt, evenals geite- en kippevlees en vis (vers, of gezouten). Melk wordt alleen in koffie gedronken. Peulvruchten worden ter plaatse verbouwd en verwerkt in de soep. Groenten worden in kleine hoeveelheden verbouwd; vaak worden ingeblikte groenten gebruikt. Sorghum vulgare (gierst, great millet, guinea corn) wordt wel verbouwd en door de minder welgestelden gegeten.

Dr. Steenmeijer heeft de voedingswaarde van het menu vergeleken met de normen, welke aangepast waren aan de lichaamsafmetingen. De voorziening met calorieën en eiwitten was ruim. Het calciumgehalte van de voeding was laag tot zeer laag: 34% van de norm bij de minder welgestelden. Het vitamine A- en caroteengehalte van de voeding was in deze groep eveneens zeer laag (35 % van de norm). De ascorbinezuur (vitamine C)- en riboflavine (vitamine B_2)-opneming was nog geen 50 % van de norm. Bij de meer welgestelden lagen alle waarden gunstiger.

Lengte, gewicht en zithoogte van de kinderen werden o.a. vergeleken

met dezelfde gegevens van Nederlandse kinderen. Tussen 5 en 16 jaar zijn de jongens korter en lichter dan het Nederlandse kind van dezelfde leeftijd. Daarna wordt de achterstand ingehaald. Ook de meisjes zijn na het vijfde jaar korter en lichter. Deze achterstand wordt niet meer ingehaald. Het quotiënt zithoogte: beenlengte, een belangrijke maat voor de ontwikkeling van het kind, kwam overeen met dat van de Nederlandse kinderen van dezelfde leeftijd.

De conclusie van dit onderzoek moet luiden, dat er wel enkele belangrijke voedingsproblemen bestaan, zoals onder andere de calciumvoorziening, doch dat er op Aruba niet zulke ernstige tekorten bestaan als wij bijvoorbeeld op het vasteland van Midden- en Zuid-Amerika en in grote delen van Afrika aantreffen.

R. LUIJKEN

Tussen Haaien en Koralen. Met harpoen, speer en camera op de vissenjacht in de Caraïbische Zee rond Curaçao en Bonaire, door HANS HASS. Vertaald door H. C. E. DE WIT-BOONACKER, Hollandia N.V., Baarn, 1956, 200 blz., met 27 foto's op 16 platen buiten de tekst. (f. 8,90)

Een van de eersten die zich met het onderwatervissen bezighield, was Hans Hass. In zijn langzamerhand beroemd geworden boeken verhaalt hij op boeiende wijze van de jacht onder water en van zijn strijd tegen de grote roofvissen welke de tropische en subtropische zeeën bevolken. De Uitgeverij 'Hollandia' te Baarn heeft thans het voor ons meest belangrijke boek, *Unter Korallen und Haien* (dat reeds in 1941 verscheen), in een Nederlandse vertaling het licht doen zien, onder de titel "Tussen Haaien en Koralen".

Het boek speelt in 1940 op de Nederlandse Antillen, gedeeltelijk op Curaçao en gedeeltelijk op Bonaire en Klein Bonaire, waar Hass samen met twee vrienden, gewapend met speer en duikbril, jacht maakt op vissen en andere zeedieren. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog wordt het drietal gedwongen langer op Curaçao te blijven dan aanvankelijk hun plan was, en ze korten daarom de tijd met het ondernemen van avontuurlijke tochten, welke beschreven worden in een vlotte – hier en daar wat kwajongensachtige – stijl, die de kritische lezer, naast ongetwijfeld vele prettige ogenblikken, ook vele ergernissen zal bezorgen.

Wat wij hem bijvoorbeeld kwalijk nemen, is het feit, dat hij zich, hoewel hij gast was op de Nederlandse Antillen, vaak op onsympathieke wijze uitlaat over verschillende personen: vooral de Gezaghebber van Bonaire, de ambtenaren van de Vreemdelingendienst en de douane moeten het in dit boek ontgelden. Hass voelt zich vooral beledigd omdat ze hem en zijn vrienden van spionnage verdenken. De oorzaak hiervan is echter tamelijk voordehandliggend: direct na hun aankomst zochten de drie Oostenrijkers contact met personen op Curaçao, die later Duitse spionnen bleken te zijn.

Opvallend zijn de vele slordigheden van de auteur, die helaas alle in de vertaling zijn overgenomen. Praktisch alle namen van personen zijn verduitst (bijv. Mahl, Hellmuth), terwijl ook in de spelling van de plaatsnamen talrijke onjuistheden voorkomen (bijv. Dayboy, Plow). In de kaartjes zou eveneens wel het een en ander te verbeteren zijn geweest.

Ook geeft Hass vaak een geheel verkeerde indruk van de eilanden. Om slechts één voorbeeld te noemen, op blz. 163 schrijft hij het volgende: "In oude tijden was Curaçao een bloeiend eiland. Waar nu op kale rotsen reusachtige cactussen tussen bladerloos struikgewas hun verminkte armen ten hemel strekken, lag vroeger vruchtbaar land met een weelderige tropenvegetatie........tegen het midden van de zeventiende eeuw voltooiden de Hollandse veroveraars het vernielingswerk, door het laatste hout te kappen. Van toen af aan werd de regen zeldzamer, de humus verdroogde en werd door de wind weggeblazen en de kale rotsgrond kwam bloot." Hass heeft veelal de klok horen luiden zonder te weten waar de klepel hangt, en de onjuistheden in dit boek zijn dan ook te talrijk om op te noemen.

Bij het beschrijven van een eiland als Curaçao moet men altijd rekening houden met de mogelijkheid, dat iedere onjuistheid opgemerkt wordt, en het zou in dit verband stellig wenselijk geweest zijn, indien de uitgeefster de vertaling had laten doorlezen door iemand die Curaçao kent (nu de Antillen zozeer in het middelpunt van de belangstelling staan, is het toch waarlijk niet zo moeilijk een dergelijk adres te vinden!), alvorens deze af te drukken, en indien kennis genomen was van de opmerkingen die ten aanzien van de oorspronkelijke uitgave van dit boek in de *West-Indische Gids 24*, 1942 (p. 121–123), werden gemaakt.

L. J. VAN DER STEEN

Bonaire. Van Indianen tot toeristen, door JOH. HARTOG. Gebroeders De Wit, Aruba, dec. 1957, 456 blz., 63 foto's op 24 platen buiten de tekst.

Wie A(ruba) zegt, moet ook B(onaire) zeggen .... en wij hopen dat Schrijver en Uitgever ons hierna niet lang meer op C(uraçao) en D(e Bovenwindse Eilanden) zullen laten wachten. Door de ontzagwekkende hoeveelheid gegevens in dit kwartet neergelegd, zal *De Geschiedenis van de Nederlandse Antillen* tot een waardevolle en onuitputtelijke bron van kennis kunnen worden, niet alleen voor historici, maar ook voor een ieder die in de Nederlandse Antillen belangstelt.

Behandelt men de geschiedenis van een klein eiland als Bonaire – dat nooit een tijd van grote welvaart heeft gekend – "van binnen uit", en laat men dit verhaal uitgroeien tot een werk van deze omvang, dan zal hierbij een zekere wijdlopigheid, met een zich verliezen in kleinigheden, niet kunnen worden vermeden. Deze uitvoerigheid werd door de schrijver – die zijn sporen in de Curaçaose journalistiek heeft verdiend – ook min of meer gewild om de leesbaarheid van zijn stof te vergroten. Men zou omtrent dit punt van mening kunnen verschillen, en ook over vele andere zaken, waarbij men tijdens het doorlezen van het verhaal graag vraag- en uitroeptekens zou willen plaatsen. Maar wie veel schrijft heeft nu eenmaal veel te verantwoorden, en men bedenke daarbij dat de berichten uit vroeger tijden, waarop een werk als dit zich moet verlaten, niet minder zijn gekleurd, en stellig nog onvollediger en minder betrouwbaar zijn, dan die waarmede de hedendaagse kroniekschrijver te maken heeft.

De eerste plaat toont ons het 'stilleven' dat de reiziger op de Flamingo-Luchthaven wordt voorgezet. Als we over deze schrik heen zijn, gaat de schrijver ons in het eerste hoofdstuk (p. 1–14) van allerlei vertellen over

"De tijd der Indianen", waarvan bijna niets bekend is en waarbij de lezer voor de onmogelijke taak wordt gesteld een aantal vindplaatsen van rotstekeningen terug te vinden op een speciaal voor dit doel bijgevoegde kaart. "De Spaanse Tijd (1499–1623)" brengt dan echter uitkomst, en de historische ontwikkeling ontrolt zich verder in een vijftal hoofdstukken, tot aan 1868, waaraan, voor de latere tijd, nog een viertal worden toegevoegd. Volgens hetgeen op de omslag wordt gezegd, is de historie van Bonaire "het boeiendst van alle Antillen, omdat het hier niet gaat om oorlogen en veldslagen ..... maar om een grootscheepse proefneming van overheidsexploitatie"!

Voor vele lezers zal de tijd 1868-heden, voor zover zijzelve nog herinneringen hieruit bewaren, wel het meest belangwekkend zijn (p. 218–398). Voor hen wordt dit boek een confrontatie met vele gebeurtenissen, een weerzien met vele personen. Overigens een glibberig terrein voor de schrijver, die weet dat hij maar al te graag op de vingers wordt getikt door vele lezers, waarvan een ieder zijn eigen visie heeft.

Prof. Went was geen hoogleraar in de dierkunde (p. 239) en Prof. L. M. R. Rutten overleed op 11 februari 1946 (p. 241). Was het werk van Westermann niet veel belangrijker dan de vliegende bezoekjes van andere personen die wèl werden vermeld? Pos Calbas heeft slechts korte tijd drinkwater voor Kralendijk geleverd; de putten van het veld van Wanapa echter bleken bij belangrijke wateronttrekking minder snel uit hun evenwicht te geraken. En bedoelt schrijver met de "grootse poging om schildpadden in een binnenmeer te kweken" (p. 288) het wilde plan om Salinja Martinus (bezuiden Kralendijk) voor dit doel te gebruiken, dat enkele gemoederen bezighield?

Jammer dat de vermelding van de 'Evelyn' (p. 232) niet werd aangegrepen om de aandacht te vragen voor de persoon van W. van Eijk, oud-onderdirecteur van de CPIM/CSM, wiens verblijf op Bonaire (1942– eind 1956) toch geenszins zonder belang voor dit eiland was. En waarom bleef in het hoofdstuk dat de economische ontwikkeling behandelt, onvermeld de naam van L. D. Gerharts, die toch gedurende vele jaren op dit gebied zo'n vooraanstaande figuur was?

In het laatste hoofdstuk, dat de politieke ontwikkeling bespreekt, leest men hoe de Schone Slaapster Bonaire door haar Prins Curaçao tenslotte werd gewekt – maar helaas niet om haar zelfs wille. Vele lezers zullen zich afvragen of thans Bonaire's veelgeprezen rust alleen nog voor de veelbegeerde tourist is weggelegd.

Hoewel de schrijver aan een documentatie van zijn uitvoerig bronnenmateriaal veel aandacht heeft besteed, had door een nadere verwerking, een samengaan van grotere uitvoerigheid met een overzichtelijke groepering op meer beperkte ruimte kunnen worden bereikt. Het verscheidene malen geciteerde artikel van J. de Hullu in de "Westind. Gids 1922" zou dan ook met verwijzing naar "W. I. Gids 1, vol. 2, 1923" gemakkelijker kunnen worden gevonden.

Men zou wensen dat, na dit omvangrijke werk, ook van Bonaire een kortere en meer zakelijke historie geschreven zou worden, teneinde de geschiedenis van dit merkwaardige en prachtige eiland tot een grotere schare van belangstellenden binnen en buiten de Antillen te laten spreken.

P.W.H.

BIBLIOGRAFIE

SEPARATE PUBLICATIONS

(26)
Continued from *W. I. Gids 38*, 1958, p. 119–127. – Publications not seen by the compiler of this incomplete bibliography are not included.

Allessie, M. A.: *Nederland en overzeese gebiedsdelen.* Teksten en opdrachten ter ontwikkeling van het inzicht in de aardrijkskundige toestanden en verhoudingen in Nederland en overzee. *Vierde druk.* L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch, 1956, vi + 166 pp., 88 figs.
Suriname, p. 141–147. De Nederlandse Antillen, p. 148–152.

Almanaque de Curaçao para el año de 1957. Compilación de W. M. Hoyer †. 38a Edición. (Curaçao, Bethencourt), 93 pp.

Antilliaanse Cahiers 3, no. 2. See: Debrot.

Blonk, A. & Brummelkamp, J. & Fahrenfort, J. J.: *Capita selecta uit de volkenkunde voor Gymnasia. Zevende druk.* J. B. Wolters, Groningen, 1956, 104 pp., 41 figs.
De bevolking van Suriname, p. 87–100, fig. 40–41. De bevolking van de Nederlandse Antillen, p. 100–104.

Bolkestein, G. W. & Cohen, L. & Eggink, H.: *Nederland en de overzeese rijksdelen. Aardrijkskundig Leer- en werkboek voor de middelbare scholen. III. Achtste druk.* J. B. Wolters, Groningen, 1957, vi + 100 pp., many figs. — *Werkbladen.*
Suriname, p. 83–93, 11 figs. De Nederlandse Antillen, p. 94–101, 8 figs. Werkbladen 14–15.

Brummelkamp, J. & Fahrenfort, J. J. & Schrader, R.: *Land- en Volkenkunde voor de middelbare school. III.* Nederland, Suriname, De Nederlandse Antillen en Nederlands Nieuw-Guinea. *Zeventiende druk.* J. B. Wolters, Groningen, 1956, 151 pp., ill.
Suriname, p. 122–133, 5 figs. De Nederlandse Antillen, p. 133–136, 1 fig.

Dahlberg, H. N.: *Suriname in de Aardrijkskunde. Tweede druk.* C. Kersten & Co N.V.; printed by N.V. 'Eldorado', Paramaribo, Nov. 1956, 224 pp., many figs.

Debrot, Cola: *Pages from a diary in Geneva* preceded by *My sister the negro.* Translated by Estelle Reed – Debrot. Antilliaanse Cahiers 3e jaargang nummer 2, juni 1958, 126 pp.

De Knalpot. Peter Stuyvesant College, December 1955, 16 pp. 29 × 21 cm. Januari-Februari 1956, 12 pp. Maart 1956, 16 pp. November 1956, 12 pp. – Hoofd Redacteur: M. Gorsira (nr 1); L. J. van der Steen (nrs 2–4).

DIEKMAN, MIEP: *Padu is gek.* Met tekeningen van JENNY DALENOORD. H. P. Leopold Uitgeversmij, Den Haag, 1957, 120 pp., many figs.

DIJK, W. VAN & GETROUW, C. F. G. & POUWELS, J. L. J.: *Naar vrijheid en eenheid. Korte geschiedenis van Suriname.* Bestemd voor het 4e en het begin van het 5e leerjaar van de scholen in Suriname. Dijkstra's Uitgeverij Zeist, *Deel 1A*, illustr. CORRIE VAN DER BAAN, 1955, 98 pp. *Deel 1B, werkboekje bij deel 1A*, 70 pp., 10 maps.

DINTHER, J. B. M. VAN: *Three pests of trees in Suriname.* Bull. Landbouwpr. Sur. 75, 1957. From *Entom. Ber. 17.*

ESWIN. *Nederlandse Antillen. Enige statistieken over de jaren 1945* t/m 1956. Aug. 1958, 22 pp.

HASS, HANS: *Unter Korallen und Haien. Abenteuer in der Karibischen See.* 146.–185. Tausend. Verlag Ullstein. Printed in West-Berlin 1954, 162 pp., 27 phot. on 16 pp. excl. (First ed. 1941)

JACOBS, HERM. J.: *Reizen en pleisteren.* Een serie aardrijkskundige leesboeken voor het onderwijs. *V. Nederland buiten Europa.* W. J. Thieme & Cie, Zutphen, 1955, 144 pp., many figs.

On Surinam, p. 5–75; Netherlands Antilles, p. 76–109.

LEEUWENBERG, ANTONIUS JOSEPHUS MARIA: *The Gesneriaceae of Guiana, A critical revision with notes on species from adjacent regions.* Thesis Utrecht 30. VI. 1958. North-Holland Publishing Company, Amsterdam, xii + p. 291–444, 9 + 33 figs. From: *Acta Botanica Neerl. 7.*

MEIJER, J.: *Sleutels tot Sranan. Wegwijzer in de Surinaamse Geschiedenis.* J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1957, 55 pp., 6 plates excl.

MEIJER, J.: *Van Corantijn tot Marowijne. Beknopt overzicht van de geschiedenis van Suriname.* C. Kersten & Co N.V., Paramaribo, 1956, 51 pp.

PANDAY, R. M. N.: *An Investigation into real and alleged factors which have impeded the growth of agriculture in Surinam.* Thesis, Institute of Social Studies, The Hague, June 1957, ii + 111 pp. mimeogr.

Raffinaderij Curaçao. N.V. Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij. N.V. Curaçaosche Scheepvaart Maatschappij. Printed by Mouton en Co., 's-Gravenhage, Jan. 1958, 22 pp. 21 × 15 cm, many illustr., col. plate excl.

REIJS, W. W.: *Van West naar Oost. Leerboek der Aardrijkskunde van Suriname, de Nederlandse Antillen, Nieuw-Guinea en Indonesië voor kweekscholen en middelbare scholen.* Bosch & Keuning N.V., Baarn, 1955, 221 pp., figs.

Suriname, p. 8–45, 4 figs. De Nederlandse Antillen, p. 48–70, 4 figs.

Schakels, 1958 *NA 25,* 36 pp., cover, 14 phot. *De Nederlandse Antillen: De dierenwereld.*

Radiospeeches by K. H. VOOUS (p. 2–12, 17–36) and H. J. KOELERS.

SMITH, BRADLEY: *Escape to the West Indies.* A Guidebook to the Islands of the Caribbean with photographs by the author. Alfred A. Knopf, New York, 1956, xvi + 399 pp., many figs., col. front., map.

Netherlands West Indies, p. 211–243, 318–322, 291–294, 364–366, 388–389, 15 phot.

Studies on the Fauna of Curaçao and other Caribbean Islands. Volume VIII, edited by P. Wagenaar Hummelinck. Uitgaven Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en de Nederlandse Antillen, No. 17; Martinus Nijhoff, The Hague, July 1958, 186 pp., 53 figs, 17 plates excl.

Contributions by Coomans (Littoral Gastropoda), Hoedeman (Rivulid Fishes), Holthuis (Crabs of the genus Calappa), Leussink (Nematodes of the genus Ozolaimus), and Wesenberg-Lund (Polychaetes).

The Netherlands Antilles. Their geography, history, and political, economic and social development. Second Edition. Publication of the Government Information Service. Curaçao, May 1958, 64 pp. 20½ × 15 cm, many figs.

Tienjarenplan Suriname. Verslag 1954–1956, 25 pls. & 7 maps excl. *Cijfergedeelte*, 43 pp. Stichting Planbureau Suriname, Paramaribo, Mei 1957, mimeogr. 25½ × 20½ cm. *Tienjarenplan Suriname. Verslag eerste halfjaar 1957*, Sept. 1957, 82 pp., 12 pls excl. *Tienjarenplan voor Suriname, Begroting 1958 met bijlagen.* (8) + (50) pp.

Vélez, Ismael: *Herbaceous Angiosperms of the Lesser Antilles.* A publication of the Biology Department, Inter American University of Puerto Rico, 1957, iv + 121 pp., 51 figs.

Only including a part of the Neth. Antilles: St. Martin, Saba, St. Eustatius.

Wagenaar Hummelinck, P.: *Rotstekeningen van Curaçao, Aruba en Bonaire. Deel II.* (Linear rock designs of Curaçao, Aruba and Bonaire. Part II). Uitgaven Natuurwetenschappelijke Werkgroep Nederlandse Antillen, No. 6, Dec. 1957; Salas, Curaçao, and Martinus Nijhoff, The Hague, iv + p. *93–126, 41 + 8 figs (19 textfigs & 20 plates).* From: *W. I. Gids 37.*

Westermann, J. H.: *De geologische geschiedenis der drie Bovenwindse eilanden St. Martin, Saba en St. Eustatius.* (The geological history of St. Martin, Saba and St. Eustatius) Uitg. Natuurwet. Werkgroep Ned. Ant. 7, Dec. 1957, iv + p. 127–168, 11 figs., 16 phot. on 10 plates excl. From: *W. I. Gids 37.*

West Indian Conference, Seventh Session 1957. Caribbean Commission Central Secretariat, Trinidad, (1958), xii + 100 + (108) pp., plate excl.

Willemstad, Curaçao, Nov. 11th – 21st, 1957.

Wit, H. de & Walle, J. van de: *De Nederlandse Antillen in de actualiteit.* Wereld-Boog nr 121. Wereld-Bibliotheek, Amsterdam/Antwerpen, 1958, 152 pp. 18½ × 12 cm, fig., 16 plates excl.

Contents: J. van de Walle, Kruispunt in het Caraïbische gebied (p. 7). E. Elias, Oponthoud in Willemstad (19). P. H. A. Tuin, In Arubaans tempo (28). J. van de Walle, Van olie en toeristen (42). P. C. Henriquez, Vier arme zusters (66). H. Dennert, Eigen cultuurvormen (74). F. Martinus Arion, Schrijvers en muzikanten (81). J. R. Quast, Zonder leerplicht, toch naar school (103). Yvette Écury, Wat! Ik naar Holland? (110). R. Römer, Geheimen van het Papiamentu (120). H. de Wit: Niet ondergeschikt maar nevengeschikt (130).